

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
ตามความคิดเห็นของสัทธिवิहारิก

UPAJJHAYAS PRACTICES OF THE SANGHA SAMUTSONGKHAM
PROVINCE ACCORDING TO THE OPINIONS OF SADDHIVIHĀRIKAS.

พระสมุทรวชิรโสภณ (แย้มกรานต์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

พระสมุทรวรวิโรจน์ (แย้มกรานต์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**UPAJJHAYAS PRACTICES OF THE SANGHA SAMUTSONGKHRAM
PROVINCE ACCORDING THE OPINIONS OF SADDHIVIHĀRIKAS.**

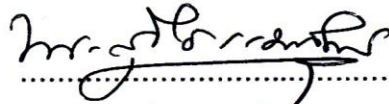
PHRASMUTRAWACHIRASOPHON (YAMKRANT)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

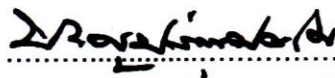
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ, ดร.)

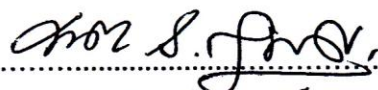
กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต)

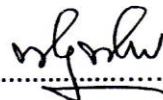
กรรมการ

(ผศ.ดร.สุพล สุธะพรหม)

กรรมการ

(อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุพล สุธะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ

กรรมการ

อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

ผู้วิจัย : พระสมุทรวรโชติโสภณ (แย้มกรานต์)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

- : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)
- : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ น.ธ.เอก, ป.ธ.๑ - ๒,
พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑), ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
- : ดร.พิเชฐ ทังโต พ.ม.ช., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Public Admint.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ๒) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของสัทธิวิหาริกต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่พระภิกษุที่เป็นสัทธิวิหาริกในจังหวัดสมุทรสงครามทั้งหมดจำนวน ๔๐๐ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามการวัดระดับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่มีมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ มีความเชื่อมั่น ๐.๙๕๘๕ ตอนที่ ๓ ผลของการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยทดสอบค่าเอฟ (F – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และตอนที่ ๔. ผลการสัมภาษณ์พระมหาเถระผู้ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการ

สัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สัทธีวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สัทธีวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการปกครองและการให้การสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐ และ ๓.๕๙ ส่วนด้านการจัดการศึกษาและด้านการพยาบาล อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๘ และ ๓.๒๗

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาทางสามัญ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. จากการสัมภาษณ์พบว่า พระอุปัชฌาย์และคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามควรให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของทั้งพระอุปัชฌาย์และสัทธีวิหาริกอย่างเป็นรูปธรรม และควรจัดอบรมหลักสูตรเฉพาะ เพื่ออบรมถวายความรู้แก่พระอุปัชฌาย์ที่เนื้อหาในเชิงให้ความรู้ตาม พระธรรมวินัยมากกว่าเชิงพิธีกรรม เพื่อให้พระอุปัชฌาย์นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการปกครองดูแลสัทธีวิหาริกของตนอย่างมีคุณภาพต่อไป และพระอุปัชฌาย์ควรให้ความสำคัญในกระบวนการคัดสรรผู้ที่เข้ามาอุปสมบทให้มากยิ่งขึ้นกว่าปัจจุบันนี้ เพื่อจะได้อุปสัมปทาเปกขะผู้มีความตั้งใจจริงในการเข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุที่มีคุณภาพจริงๆ

ข้อเสนอแนะการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความเห็นของสัทธีวิหาริก จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พระอุปัชฌาย์ต้องให้ความสำคัญและควรคำนึงถึงเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ก็จะสามารถพัฒนาคุณภาพของสัทธีวิหาริกได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

Thesis Title : Upajjhāyas practices of the Sangha in Samutsongkhram Province
according to the opinions of Saddhivihārikas

Researcher : Phrasmutrawachirasophon (Yamkrant)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Assistant Professor Dr.Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: Phrakhrusangharak Kiettisak Kittipañño B.A. (1st Class), M.A. (Soc.Dev.)

: Dr.Phichet Tangto B.A., M.A., Ph.D. (Public Admint.)

Date of Graduation : 25 July 2011

ABSTRACT

The objectives of this research entitled “Upajjhāyas practices of the Sangha in Samutsongkhram Province According to the opinions of Saddhiviharikas” are conlirted of 1) to study the Upajjhāyas practices of the Sangha in Samutsongkhram Province According to the opinions of Saddhiviharikas, 2) to compare the Upajjhāyas practices of the Sangha in Samutsongkhram Province According to the opinions of Saddhiviharikas, and 3) To study the problems, obstacles and guidelines of the Upajjhāyas practices of the Sangha in Samutsongkhram Province According to the opinions of Saddhiviharikas. This research performs by survey with 400 samples of Upajjhāyas in Samuthsongkram province. The tools to collect the data for in this research were the questionnaires. It was classified into 4 parts. The first part was the personal data of the monks or interviewees. The second part was the questionnaires about the rating scale and open-structured questionnaire with reliability value equal to 0.9585 was used for data collection with 5 levels. The data analysis by frequencies, percentage, average, standard deviation, t-test, one way analysis of variance and compare the least significant difference: LSD. The third part was the results of practices of Upajjhāyas in Samuthsongkram province. The fourth part was the result of interviews from Upajjhāyas in Samuthsongkram province by content analysis technique.

The results of the research found that:

(1) The monks had the opinions about Upajjhāyas of Samuthsongkram was the middle level an average 3.38 percent. For Administration and Social Welfare were the good levels but for Education and Public health care were the middle levels.

(2) To compare the practices of Upajjhāyas in the different personal status such as Age, Ordination years, Education such as Pali and Dhamma and general Education so that the relevant hypothesis set forth could be accepted. But, those of the ones with different age and revenue, as a whole, were not of statistically significant difference so the relevant hypothesis set forth could be rejected.

(3) The opinions of the monks from the interviews to the practice Upajjhāyas of Samuthsongkram should have to develop the quality of Upajjhāyas. Upajjhāyas should educate the general people and should consider the people who want to be ordained nicely for the quality monk in Buddhism.

Therefore, Suggestions about practices of Upajjhāyas of Sangha in Samuthsongkram Province according to the opinions of monks should pay attention to do their duties perfectly and be able to develop the monks in Buddhism efficiently.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยคามอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระสุธีธรรมมานวัตร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณพระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ,ดร. ประธานคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และขออนุโมทนาขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ขออนุโมทนาขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม หัวหน้าภาควิชา รัฐศาสตร์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต ตลอดทั้งอาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ เป็นอย่างสูงที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะตรวจแก้ไขบกพร่องและคอยช่วยเหลือ เมตตาอุปถัมภ์ในหลาย ๆ ด้านเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน คือ พระมหาปราโมทย์ ปโมทิตโต และขออนุโมทนาขอขอบคุณ ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น อาจารย์วันชัย สุขตาม ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเพื่อการวิจัย ขอขอบคุณผู้แต่งเรียบเรียงตำราและเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ใช้อ้างอิง ขอขอบใจสัทธาวิหาริกในจังหวัดสมุทรสงครามทุก ๆ รูป ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ในคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการบริหารจัดการเชิงพุทธทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระราชาญาณวิสสุ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ที่เมตตาอนุเคราะห์สถานที่ศึกษาและทุกสิ่งทุกอย่างด้วยดีเสมอมา และให้โอกาสผู้วิจัยได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองในด้านการเผยแผ่วิปัสสนากัมมัฏฐานและส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ขอขอบใจเพื่อนนิสิตคณะสังคมศาสตร์สาขาวิชาการบริหารจัดการเชิงพุทธทุกท่านที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและสนับสนุนด้วยดี และขอขอบใจเจ้าหน้าที่ห้องสมุดชัยมงคล และเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คนในหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง

คุณงามความดีหรือคุณประโยชน์หรือสาระสำคัญในความรู้ที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอโน้มมอบถวายคุณงามความดีเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา และขอน้อมบูชาแก่ครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และเพื่อนสหธรรมิก และผู้มีพระคุณทุกท่านที่คอยให้ความเมตตาอุปถัมภ์ดูแลผู้วิจัยมาโดยตลอด

พระสมุทรวชิรโสภณ (แย้มกรานต์)

(၁)

..... ၁၆၆၆

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภาพ	(๑๑)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๒)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	๘

บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น	๑๐
๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น	๑๐
๒.๑.๒ ความสำคัญของความคิดเห็น	๑๒
๒.๑.๓ หลักการวัดความคิดเห็น	๑๒
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบวชของสัทธีวิหาริก	๑๔
๒.๒.๑ ความหมายของการบรรพชาอุปสมบท	๑๔
๒.๒.๒ ประวัติความเป็นมาของการบรรพชาของสัทธีวิหาริก	๑๘
๒.๒.๓ ความหมายที่เกี่ยวกับการบรรพชาอุปสมบทของสัทธีวิหาริก	๒๑
๒.๒.๔ ประเภทของการบรรพชาอุปสมบท	๒๓
๒.๒.๕ เหตุผลแรงจูงใจในการบรรพชาอุปสมบทของสัทธีวิหาริก	๒๘
๒.๒.๖ ความสำคัญของการบรรพชาอุปสมบท	๓๔
๒.๒.๗ อานิสงส์ของการบรรพชาอุปสมบทสัทธีวิหาริก	๓๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์	๔๓
๒.๓.๑ ความหมายของพระอุปัชฌาย์	๔๓
๒.๓.๒ ประวัติความเป็นมาของพระอุปัชฌาย์ในประเทศไทย	๔๖
๒.๓.๓ ความสำคัญและคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์	๕๕
๒.๓.๔ การแต่งตั้งและถอดถอนพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๖๗
๒.๓.๕ อำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์	๗๔
๒.๔ พระอุปัชฌาย์กับปัญหาการบรรพชาอุปสมบท	๘๕
๒.๔.๑ ปัญหาด้านกฎหมาย	๘๕
๒.๔.๒ ปัญหาด้านสังคม	๘๘
๒.๕ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของจังหวัดสมุทรสงคราม	๙๑
๒.๕.๑ พระอุปัชฌาย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม	๙๕
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๖
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น	๙๖
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์	๙๙
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๘
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๐
๔.๒ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	๑๑๒
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	๑๑๙
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์	๑๒๗
๔.๕ ผลการสัมภาษณ์พระมหาเถระ	๑๓๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๗
๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๔
บรรณานุกรม	๑๔๖
ภาคผนวก ภาคผนวก ก. บทสัมภาษณ์พระมหาเถระ	๑๕๔
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์	๑๗๐
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย	๑๘๗
ภาคผนวก ง. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๙๓
ภาคผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๙๗
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนอำเภอ	๑๐๔
๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๑
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	๑๑๓
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์	๑๑๓
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการศึกษา	๑๑๕
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการสงเคราะห์	๑๑๗
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพยาบาล	๑๑๘
๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ พระอุปัชฌาย์ จำแนกตามอายุ	๑๒๐
๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ พระอุปัชฌาย์ จำแนกตามพรรษา	๑๒๑
๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ พระอุปัชฌาย์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๑๒๒
๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ พระอุปัชฌาย์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางบาลี	๑๒๓
๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการสงเคราะห์	๑๒๔
๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ พระอุปัชฌาย์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ	๑๒๕
๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ในด้านการพยาบาล	๑๒๖
๔.๑๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่พระ อุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความเห็นของสัทธิวิหาริก	๑๒๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๕	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการปกครอง	๑๒๘
๔.๑๖	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการศึกษา	๑๓๐
๔.๑๗	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการสงเคราะห์	๑๓๑
๔.๑๘	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพยาบาล	๑๓๒
๕.๑	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๑๓๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม (มหานิกาย)	๙๔
๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น วิ.มหา. (ไทย) ๔/๖๕/๘๑. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๖๕ หน้า ๘๑ เรียงตามคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรมเป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ และทรงบัญญัติสิกขาบทและอภิสมาจารขึ้น เพื่อใช้ปกครองคณะสงฆ์ ต่อมาเมื่อผู้ศรัทธาเข้าบรรพชาอุปสมบทที่มีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม และพระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่า “พระอุปัชฌาย์”^๑ ดังมีพระพุทธดำรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักตั้งจิตสนทนในสังฆวิहारิกฉันทะ สัทธวิहारิก จักตั้งจิตสนทนในอุปัชฌาย์ฉันทะ เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปัชฌาย์และสังฆวิहारิกนั้น ต่างจักมีความเคารพยำเกรงประพฤติกุลมเกลียวกันอยู่ จักถึงความเจริญงอกงามไพศาลในธรรมวินัยนี้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แล สังฆวิहारิกพึงถืออุปัชฌาย์ อย่างนี้^๒ ดังนั้น พระอุปัชฌาย์จึงหมายถึงเป็นผู้ให้พึ่งพิง เป็นผู้ฝึกสอน เป็นผู้ปกครองดูแล ส่วนนวกภิกษุผู้ถืออุปัชฌาย์นั้น ชื่อว่าเป็น สังฆวิहारิก (แปลว่า ผู้มาอยู่ด้วย) ของพระอุปัชฌาย์นั้น ส่วนกิริยาที่พึ่งพิง ชื่อว่า นิสสัย^๓

และสิ่งที่สำคัญคือการบริหารคณะสงฆ์ในส่วนของงานด้านปกครองด้วยแล้ว พระอุปัชฌาย์ได้ชื่อว่ามีส่วนรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา และสังฆวิहारิกโดยตรง ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าพระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการระดับผู้บริหารคณะสงฆ์พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการเท่านั้น จึงจะเสนอขอแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ และพระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการที่สำคัญระดับแนวหน้าที่จะทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรือง และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสังฆวิहारิกพระอุปัชฌาย์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง^๔

^๑พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

^๒วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๕/๘๑.

^๓สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร), อุปกรณ์วินัยมุข เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๙.

^๔พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน), คู่มือพระอุปัชฌาย์, (คณะกรรมการดำเนินการฝึกซ้อมอบรมพระอุปัชฌาย์ส่วนกลางจัดพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐๖.

พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเป็นพระอุปัชฌาย์ได้นั้น ต้องมีคุณสมบัติหรือคุณธรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของความเป็นพระอุปัชฌาย์ ซึ่งคุณสมบัติคุณวุฒิหรือคุณธรรมสำคัญของพระอุปัชฌาย์นั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้อย่างรัดกุมโดยทรงเน้นพระอุปัชฌาย์ที่เป็นพระเสขบุคคลต้องประกอบด้วยคุณธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีศรัทธา มีhiri โอตตปปะ วิริยารัมภะ มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์และต้องมีคุณสมบัติที่ขาดไม่ได้ คือเป็นพระเถระ มีพรรษาตั้งแต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไป เป็นพหูสูตเข้าใจในพระธรรมวินัยสามารถอบรมสัทธวิหาริกได้ตามหลักของพระธรรมวินัยให้เป็นพระภิกษุสามเณรที่ดีและมหาเถรสมาคมก็ยังคงกำหนดคุณสมบัติของพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ไว้อย่างชัดเจนนอกเหนือจากคุณสมบัติตามพระวินัยข้างต้น นอกจากนั้นพระอุปัชฌาย์ยังจะต้องดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการปกครองคณะสงฆ์มีความรู้ความสามารถ มีสภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์เป็นต้น และที่สำคัญต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมและสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เมื่อผ่านขั้นตอนเหล่านี้แล้วจึงจะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ที่ชอบด้วยพระวินัยและกฎหมายเถรสมาคมโดยมีตราตั้งพระอุปัชฌาย์เป็นเครื่องรับรอง ทั้งนี้เพราะว่าพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสัทธวิหาริก และเมื่อพระอุปัชฌาย์ไม่เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยก็จะส่งผลให้สัทธวิหาริกไม่มีความรู้ความเข้าใจพระธรรมวินัยเท่าที่ควร ทำให้สัทธวิหาริกปฏิบัติผิดและสอนคนอื่นผิดด้วย แต่ถ้าหาก พระอุปัชฌาย์เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้ความสามารถและศีลาจารวัตรแล้ว ก็จะสามารถฝึกอบรมสัทธวิหาริกให้ดังงามได้ดังคำกล่าวที่ว่า พระอุปัชฌาย์ดีเป็นศรีแก่พระศาสนา^๕

โดยหน้าที่แล้วพระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ทั้งตามพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้และมีหน้าที่ตามระเบียบมหาเถรสมาคมซึ่งพระอุปัชฌาย์จะต้องปฏิบัติให้เกิดความเรียบร้อย อีกทั้งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและรอบคอบ ดังที่สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ไว้ว่า พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่สำคัญในการสืบทอดพระศาสนา เพราะฉะนั้นต้องเข้มงวดกวดขันกับคนที่เข้ามาบวช ต้องมีความรู้ความเข้าใจให้ทันสถานการณ์บ้านเมือง พระอุปัชฌาย์ต้องยึดหลัก ๓ ประการ คือ (๑) พระธรรมวินัย (๒) กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ตลอดจนมติเกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ และ (๓) กฎหมายบ้านเมือง โดยเฉพาะกฎหมายเถรสมาคม ถ้ามีการละเมิดพระอุปัชฌาย์จะต้องได้รับโทษทางกฎหมายด้วย นอกเหนือจากโทษทางพระธรรมวินัยที่มีอยู่ เช่น

^๕พระมหาสุทัศน์ วรทสุสฺสี(ไชยะกา), “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ ศักยภาพเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหานิกาย ในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑๓.

พระอุปัชฌาย์บวชให้บุคคลที่ติดยาเสพติดที่มีโทษหนัก ซึ่งเป็นข้อห้ามทางพระธรรมวินัย และเป็นนโยบายและกฎหมายของรัฐบาลพระอุปัชฌาย์จะต้องอาบัติ และถูกถอดถอนจากตำแหน่งเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัยและสังฆมณฑล ดังนั้น พระอุปัชฌาย์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลที่จะเข้ามาบวช ในพระศาสนาซึ่งคณะสงฆ์มีนโยบายชัดเจนว่าการรับบุคคลเข้ามาสู่พระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาสกับพระอุปัชฌาย์ จำเป็นต้องเข้มงวดให้มากขึ้น พระอุปัชฌาย์ต้องมีความรู้ความเข้าใจมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ให้บกพร่องจากพระธรรมวินัยและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่คณะสงฆ์กำหนดไว้เพราะฉะนั้นพระอุปัชฌาย์จะต้องมีความเข้าใจสถานการณ์ทางโลก กฎหมายที่เกี่ยวข้องและปัญหาของชาติบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพราะถ้าไม่รู้ไม่เข้าใจนอกจากจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ได้แล้วยังไม่สามารถสร้างความเจริญให้กับพระศาสนาได้ด้วย แม้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ก็ยังได้กำหนดหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ไว้ว่า พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ให้บรรพชาอุปสมบทได้เฉพาะในเขตที่ตนรับผิดชอบ และเฉพาะภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์ที่ตนมีหน้าที่ดูแลเท่านั้น พระอุปัชฌาย์ เมื่อให้บรรพชาอุปสมบทแก่สัทธวิhariกรูปใดแล้ว ยังต้องมีหน้าที่เป็นภาระธุระปกครองดูแลสั่งสอนสัทธวิhariกรให้ดำรงอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ต้องชวนช่วยให้สัทธวิhariกรได้รับการศึกษาและต้องออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธวิhariกรเพื่อแสดงสังกัดวัดที่อยู่จำพรรษาและความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศให้กับสัทธวิhariกรนั้นด้วย ถ้าสัทธวิhariกรมีพรรษาไม่ครบ ๕ พรรษาจะไปอยู่ที่วัดอื่นถ้าหากพระอุปัชฌาย์เห็นสมควร ก็ให้สอบถามไปยังเจ้าอาวาสวัดนั้น เมื่อได้รับคำยืนยันรับรองจากเจ้าอาวาสวัดนั้นที่สามารถปกครองดูแลสั่งสอนแทนได้ พระอุปัชฌาย์ต้องฝากเป็นลายลักษณ์อักษรและมอบภาระธุระแก่เจ้าอาวาสวัดนั้นให้เป็นผู้ปกครองดูแลสั่งสอนสัทธวิhariกรแทน^๖

เพราะฉะนั้นพระอุปัชฌาย์ต้องถือว่าเป็นตำแหน่งที่สูงที่สุดในคณะสงฆ์ เพราะสามารถให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้ ถ้าอุปัชฌาย์ไม่สังวรระวังในหน้าที่ก็จะเป็นทางให้ศาสนาอันตรายไป หรือเสื่อมเร็วกว่าที่จะเป็น พระอุปัชฌาย์เป็นประธานในการบรรพชาอุปสมบท ต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีพระอุปัชฌาย์ต้องเอาใจใส่ในสัทธวิhariกรของตน บวชแล้วอย่าปล่อยปละละเลย อย่ามีหน้าที่แต่เพียงบวชให้เท่านั้น ให้คอยดูแลสุขทุกข์ของสัทธวิhariกร ตลอดถึงความประพฤติด้วย แต่ถ้าพระอุปัชฌาย์ไม่ดูแลว่ากล่าวตักเตือนหรือเรียกว่าบวชแล้วปล่อยปัญหาผิดวัดอุปสรรคทางพระวินัย

จากความสำคัญของพระอุปัชฌาย์นั้น ในพระธรรมวินัยได้กำหนดไว้ว่า ผู้ที่เข้าสูการอุปสมบทนั้น จะต้องเป็นผู้ดูแลเบื้องต้นด้วยเหตุผลที่ว่า สัทธวิhariกรผู้บวชใหม่ยังไม่มีความรู้ในเรื่อง

^๖สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๕-๔๖.

พระธรรมวินัย อีกทั้งยังไม่ทราบว่าจะต้องประพฤติและปฏิบัติตนเช่นไรบ้าง ยังไม่สามารถปกครองตนเองได้ จึงควรที่ต้องมีผู้ที่คอยช่วยเหลือดูแลและแนะนำเบื้องต้นคอยเข้ามาดูแลและปกครอง การปกครองเช่นนี้ก็มิใช่เพียงการปกครองเพียงแค່ให้อยู่ได้เป็นปกติเท่านั้น แต่เป็นการปกครองเพื่อให้ได้รับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนาด้วย” ซึ่งต้องตามพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าพระพุทธเจ้าซึ่งบัญญัติไว้ในพระธรรมวินัยให้พระภิกษุใหม่เหล่านั้นต้องอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จึงมีความสำคัญอย่างมากในการที่ทำให้พระภิกษุผู้อุปสมบทใหม่ผู้เป็นสัทธินิวกาของตน ได้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญยั่งยืนถาวรต่อไป

แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกระแสนิยมนิยม ทำให้มุมมองและเจตคติของผู้ที่อยู่ในวงการคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไป และเป็นผลกระทบต่อเนื่องทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากเดิมซึ่งเคยกวาดขันในวัตรปฏิบัติของสัทธินิวกาผู้บวชใหม่อย่างน้อย ๕ พรรษา คือให้บรรลุนิสัยมุตตะกะ จึงจะพ้นการดูแลอย่างใกล้ชิด” ซึ่งในปัจจุบันบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์กลับถูกละเลยไปทั้งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นข้อกำหนดในพระธรรมวินัยด้วย จึงเกิดปัญหาว่าพระอุปัชฌาย์ให้การอุปสมบทสัทธินิวกาแล้วไม่แนะนำ สั่งสอน ดังเช่น แม่เป็ดที่เอาแต่ออกไปหาไข่แล้ว พอไข่เสร็จก็บินหนีไปไม่สนใจดูแลลูกของตน จึงเกิดคำเรียกขานที่ว่า “อุปัชฌาย์เป็ด” ขึ้น พระอุปัชฌาย์เองจะสนใจกันแต่ลาภสักการะที่ได้จากการที่ตนให้การอุปสมบทเท่านั้น” ทำให้ไม่เป็นที่น่าเคารพและเชื่อถือของผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน และความย่อหย่อนในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการประทุพผิตพระธรรมวินัยของพระภิกษุในยุคปัจจุบัน ดังเป็นข่าวปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง

นอกจากนั้นแล้ว ปัญหาในด้านโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้จำนวนพระอุปัชฌาย์กับพระภิกษุผู้อุปสมบทใหม่ซึ่งเป็นสัทธินิวกานั้นมีความไม่สมดุลกัน ทำให้การดูแล อบรมสั่งสอนไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ พระอุปัชฌาย์มีอายุมากเกินไปบ้าง มีภาระหน้าที่งานมากจนไม่สามารถดูแลให้การศึกษอบรมแก่สัทธินิวกาได้ และไม่มีคัสตรและการตรวจสอบคุณสมบัติของ

^{๑๗}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), สอนนาถ-สอนทิต ชีวิตพระชีวิตชาวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๒), หน้า ๓๐.

^{๑๘}สุลักษณ์ ศิวรักษ์, สีกากับผ้าเหลือง, (กรุงเทพมหานคร : วิ.พันธ์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๑.

^{๑๙}เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ในพุทธจักขณขม้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๒), หน้า ๓๑-๓๒.

สัทธินิหาริกก่อนบวชได้อย่างละเอียด ผลเสียตามมาก็คือสัทธินิหาริกไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันดีงาม ประพฤติผิดศีลธรรมและคุณธรรมไม่เรียบร้อยประพฤติออกนอกกลุ่มนอกรทางไม่สามารถส่งวาระวังในอาจารย์ปฏิบัติอันดีงามของพระสงฆ์เสพสุราติดยาเสพติดทะเลาะวิวาทกันบ้าง จนเป็นเรื่องราวเรียนถึงเจ้าคณะผู้ปกครอง และเป็นที่ตำหนิติเตียน ตลอดจนเสื่อมความเคารพนับถือและศรัทธาของญาติโยมในตัวพระสงฆ์ จึงผลเสียหายต่อคณะสงฆ์ส่วนรวมมาก และความเสียหายนี้ พระอุปัชฌาย์ผู้ให้การบรรพชาอุปสมบทสัทธินิหาริกจะต้องมีส่วนรับผิดชอบ^{๑๐}

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระอุปัชฌาย์รูปหนึ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม มีสัทธินิหาริกจำนวนมากพอสมควร จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามความคิดเห็นของสัทธินิหาริก เพื่อนำผลวิจัยมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาและพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม และนำเสนอเจ้าคณะผู้ปกครองได้ทราบ เพื่อจะแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ให้สมบูรณ์ บริบูรณ์ดีงามเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่คณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น ให้สมกับพุทธประสงค์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงให้พระอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกมีการปฏิบัติที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันมีความประพฤติดำรงกันและกันทรงหวังให้สัทธินิหาริกตั้งจิตสันทนในพระอุปัชฌาย์ดุจบิดา พระอุปัชฌาย์ก็ให้การอบรมสั่งสอนสัทธินิหาริกดุจบุตร พระอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกเหล่านี้มีความสมัครสมานสามัคคีกันจึงถึงความเจริญงอกงามในพระพุทธศาสนาได้ พระอุปัชฌาย์จึงถือเป็นบุคคลชั้นนำของพระพุทธศาสนาที่จะสร้างความเจริญแก่พระพุทธศาสนาเป็นแม่แบบด้านการศึกษาปฏิบัติและปกครองพระสงฆ์ทั้งปวงต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินิหาริก

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินิหาริก โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของสัทธินิหาริกต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

^{๑๐} สมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม ฐานิสฺสโร), ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์, ในเอกสารการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙๒.

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินาสิก ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามพระธรรมวินัย ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการจัดการศึกษา ๓) ด้านการสงเคราะห์ และ ๔) ด้านการพยาบาล อันเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์โดยตรง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุในจังหวัดสมุทรสงคราม ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

เขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ถึงเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๔ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินาสิก เป็นอย่างไรบ้าง

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินาสิก โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของสัทธินาสิกต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ สัทธินาสิกที่มีอายุต่างกัน มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ สัทธวิहारิกที่มีพรรษาต่างกัน มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ สัทธวิहारิกที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ สัทธวิहारิกที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ สัทธวิहारิกที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

พระอุปัชฌาย์ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้การบรรพชาอุปสมบทตามพระธรรมวินัย ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ด้านการปกครอง หมายถึง การดูแล สอดส่อง ควบคุม ความประพฤติให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามพระธรรมวินัย ระเบียบ คำสั่ง หรือกฎหมาย เถรสมาคม ซึ่งพระภิกษุและคณะสงฆ์จะต้องอยู่ภายใต้การปกครองบังคับบัญชาของเจ้าคณะหรือผู้เป็นพระอุปัชฌาย์

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ด้านการจัดการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษา ของคณะสงฆ์แบ่งเป็นแผนกนักธรรม แผนกบาลี แผนกปริยัติสามัญ และระดับอุดมศึกษา และส่งเสริมให้มีการศึกษาวิชาการด้านอื่น ๆ ที่ไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ และคำสั่งของ คณะสงฆ์และมหาเถรสมาคม

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ด้านการสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือด้วย บัณฑิตในด้านต่าง ๆ เช่น ให้อัตถุสิ่งของเป็นรูปธรรม สนับสนุนการเงินเพื่อเป็นทุนการศึกษา หรือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของอื่น ๆ รวมถึงการสงเคราะห์ให้เกิดสติปัญญาความรู้ ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะคำปรึกษาซึ่งเป็นนามธรรมอีกด้วย

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ด้านการพยาบาล หมายถึง การเป็นธุระเอาใจใส่ ดูแลรับผิดชอบการรักษาพยาบาล หรือเป็นธุระและห่วงใยในยามที่สัทธวิहारิกอาพาธกว่าจะหาย จากอาพาธหรือจนกว่าจะมรณภาพ

ความคิดเห็นของสัทธวิहारิก หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็น ความเข้าใจเฉพาะ บุคคล ของสัทธวิहारิกในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการแสดงออกในลักษณะของความรู้สึกหรือ

ทำที่ในทางยอมรับหรือปฏิเสธในปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ตามพระธรรมวินัย อันเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์โดยตรง

สังฆวิहारิก หมายถึง พระภิกษุในจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้ที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์รูปใด ก็เป็นสังฆวิहारิกของพระอุปัชฌาย์รูปนั้น ผู้สมัครใจขอบรรพชาอุปสมบท ต้องปฏิญาณว่ามีศรัทธาเลื่อมใส ขอสมัครบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา จึงขอมอบตัวเป็นสังฆวิहारิกในพระอุปัชฌาย์ และเมื่อได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว จะเคารพนับถือเชื่อฟัง ตั้งอยู่ในโอวาทของพระอุปัชฌาย์ และจะประพฤติดี ปฏิบัติชอบตามพระวินัย ระเบียบแบบแผนของวัด และคณะสงฆ์ตลอดไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสังฆวิहारิก

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสังฆวิहारิก โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของสังฆวิहारิกในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๗.๔ เป็นฐานข้อมูลให้พระอุปัชฌาย์ และเจ้าคณะผู้ปกครองผู้เกี่ยวข้องของจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดอื่นๆ ในการพิจารณาเพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไขและฝึกอบรมส่งเสริมองค์ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ เพื่อความเจริญมั่นคงของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาต่อไป

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจัดเรียงลำดับการนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
 - ๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น
 - ๒.๑.๒ ความสำคัญของความคิดเห็น
 - ๒.๑.๓ หลักการวัดความคิดเห็น
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบวชของสัทธาวิหริก
 - ๒.๒.๑ ความหมายของการบรรพชาอุปสมบท
 - ๒.๒.๒ ประวัติความเป็นมาของการบรรพชาของสัทธาวิหริก
 - ๒.๒.๓ ความหมายที่เกี่ยวกับการบรรพชาอุปสมบทของสัทธาวิหริก
 - ๒.๒.๔ ประเภทของการบรรพชาอุปสมบท
 - ๒.๒.๕ เหตุผลแรงจูงใจในการบรรพชาอุปสมบทของสัทธาวิหริก
 - ๒.๒.๖ ความสำคัญของการบรรพชาอุปสมบท
 - ๒.๒.๗ อานิสงส์ของการบรรพชาอุปสมบทสัทธาวิหริก
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์
 - ๒.๓.๑ ความหมายของพระอุปัชฌาย์
 - ๒.๓.๒ ประวัติของพระอุปัชฌาย์
 - ๒.๓.๓ ความสำคัญของพระอุปัชฌาย์
 - ๒.๓.๔ การแต่งตั้งและถอดถอนพระอุปัชฌาย์
 - ๒.๓.๕ อำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์
- ๒.๔ พระอุปัชฌาย์กับปัญหาการบรรพชาอุปสมบท
 - ๒.๔.๑ ปัญหาด้านกฎหมาย
 - ๒.๔.๒ ปัญหาด้านสังคม
- ๒.๕ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์และสัทธาวิหริก
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของความคิดเห็นปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายคำว่า ความคิดเห็น ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ความเห็น (ทิฏฐิ) หมายความว่า ความรวมถึง ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี ความเข้าใจตามนัยเหตุผล ข้อที่เข้ากับความเข้าใจของตน หลักการที่เห็นสมควร ข้อที่ถูกใจ ข้อที่เชิดชูเอาไว้ความใฝ่นิยม หรือที่ปัจจุบันเรียกกันว่าค่านิยม รวมไปถึงอุดมการณ์ แนวทัศน์ในการมองโลกและชีวิต ที่เรียกกันว่า โลกทัศน์และชีวทัศน์ต่างๆ ตลอดจนทัศนคติพื้นฐานที่สืบเนื่องมาจากความเก็บความเข้าใจและความใฝ่ใฝ่เหล่านั้น ถ้าจะจัดเข้าเป็นพวกๆ ก็คงมี ๒ ระดับ คือ ความเห็น ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าว่า ดี ไม่ดี ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็น เป็นต้น^๑

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า ความคิดเห็น คือ สิ่งที่เราสนใจ ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่อไป หรือสติปัญญาที่จะคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้องสมควร^๒

ซีคอร์ด และ แบคแมน (Secord & Backman) กล่าวว่า “ทัศนคติหรือความคิดเห็น ได้แก่ ความรู้สึก ทางอารมณ์ (effective component) ที่แสดงออกมาทางสีหน้าท่าทาง ความรู้สึกทางความคิด (cognitive component) ที่ประมวลมาจากความเชื่อ (belief) ความคิดรวบยอด (concept) หรือ การรับรู้ (perception) ต่อสิ่งนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับค่านิยม จนเกิดความโน้มเอียงล่วงหน้าที่จะปฏิบัติหรือแสดงออกต่อสิ่งนั้น”

นิวคอม (Newcomb) กล่าวว่า “การรับข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงได้ อาจมีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้”

ฟอสเตอร์ (Charles R. Foster) กล่าวว่า “บุคคลใดจะมีความคิดเห็นต่อสิ่งใดนั้น มักขึ้นอยู่กับภาวะการณ์ของสิ่งแวดล้อม กล่าวคือบุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะมีความคิดเห็นที่ดีต่อสิ่งนั้นหรือไม่เพียงใด”^๓

^๑พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๗๕-๓๗๖.

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๑.

^๓อ้างใน ไพบูลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ผดุงพิทยากิจ, ๒๕๑๖) หน้า ๔๙ - ๕๐.

กอร์ดอน ดับเบิลยู เทรนดิส (Gordon W. Triandis) กล่าวว่า “ความคิดเห็น เป็นภาวะทางจิต ที่ทำให้มนุษย์พร้อมที่จะโต้ตอบสิ่งแวดล้อมเสมอ จากประสบการณ์ และเป็นตัวกำหนดทิศทางให้บุคคลตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง”

คริทซ์ และ ครัทฟิลด์ (Kretch & Crutchfield) กล่าวว่า “ความคิดเห็นเป็นผลรวมของกระบวนการที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การรับรู้และกระบวนการรู้การเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์รอบตัวบุคคล”

โดนัลด์ ที แคมเบล (Donald T. Campbell) กล่าวว่า “ความคิดเห็นทางสังคมเป็นการตอบสนองอย่างมั่นคงต่อวัตถุทางสังคม”

ดับเบิลยู อัลพอต (G.W. Allport) กล่าวว่า “ความคิดเห็นเป็นสภาวะทางจิตที่เกิดขึ้น จากประสบการณ์ของบุคคล และมีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางต่อปฏิกิริยาที่มีต่อเหตุการณ์ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลนั้นเกี่ยวข้อง”

บุค และ เซลทิตซ์ (Book & Selltitz) กล่าวว่า “ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของบรรดาส่วนต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการที่จะกำหนดพฤติกรรม ที่จะมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด รวมทั้งความชั่ว ความเชื่อและความรู้สึกต่อสิ่งนั้น”^๔

โจนาธาน แอล ฟรีดแมน (Jonathan L. Freedman et. Al) กล่าวว่า “ความคิดเห็นเป็นระบบที่มีลักษณะมั่นคงอันหนึ่งซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก และองค์ประกอบทางด้านแนวโน้มเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ”^๕

สุชา-สุรางค์ เอมจันทร์ ได้กล่าวว่าทัศนคติ หรือความคิดเห็น เป็นสิ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ ซึ่งทุกคนสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ แต่จะผิดหรือถูกนั้นขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ หรือการรับข้อมูล และความคิดเห็นมิได้ติดตัวมาแต่เกิด แต่มาจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ของบุคคล ดังนั้นความคิดเห็นจึงอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาซึ่งขึ้นอยู่กับการประสบการณ์ที่ได้รับเพิ่มขึ้น และอาจจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของความคิดเห็น และประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ^๖

^๔ อังโน ชิตยา สุวรรณะชญ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช , ๒๕๒๗), หน้า ๗๘.

^๕ อังโน อวยชัย ชะบาและคณะ, พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, หน่วยที่ ๘-๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๕๐๓.

^๖ สุชา – สุรางค์ เอมจันทร์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพวิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๔.

จากความหมายของความคิดเห็นที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า ความคิดเห็น คือ ความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ผ่านพบ ผสมผสานกับหลักการและเหตุผลอันได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ และประกอบด้วยสติปัญญาที่จะคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้องสมควรจะนำพาซึ่งความคิดเห็นที่พึงามได้

๒.๑.๒ ความสำคัญของความคิดเห็น

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความสำคัญของความคิดเห็น ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้

จิตรจำนง สุภาพ ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความคิดเห็นว่า ความคิดเห็น มีอิทธิพลครอบงำและมีบทบาทกำหนดวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก สามารถนำชีวิตสังคม หรือมนุษย์ชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงามหลุดพ้น หรือนำไปสู่ความเสื่อม ความพินาศก็ได้ ดังจะมองเห็นในชีวิตของบุคคล ทิฐิ (ความเห็น) เป็นตัวชักจูง และกำหนดวิถีชีวิตทั้งในด้านรับเข้า และด้านแสดงออกกล่าวคือ จะมองเห็นโลกและชีวิตเป็นอย่างไร และจะปฏิบัติต่อโลกและชีวิตนั้นอย่างไร เริ่มตั้งแต่การแปลความหมายของประสบการณ์ที่รับเข้ามาใหม่อย่างไร จะตีค่าจะตัดสินวินิจฉัยอย่างไร จะหันไปหาหรือเลือกรับสิ่งใด ส่วนใด ในแง่ใด จะเห็นด้วยหรือไม่ จะอยู่ฝ่ายใด และชักนำแนวความคิด การพูด การกระทำ ที่จะสนองตอบได้ แสดงปฏิกิริยาออกไปเองว่าจะเอาอย่างไร พูดหรือทำอย่างไรกับบุคคล สิ่งของ สภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์นั้นๆ พร้อมทั้งสร้างเหตุผลประกอบสำหรับการที่จะพูดจะทำเช่นนั้น^๗

ผู้ศึกษาวิจัยได้สรุปความสำคัญของความคิดเห็นได้ว่า ความคิดเห็นนั้นมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงวิถีชีวิตของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะความเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิ เพราะจะทำให้เกิดการกระทำ การพูด และการคิด เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและสามารถสร้างสรรค์พัฒนาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติได้

๒.๑.๓ หลักการวัดความคิดเห็น

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับหลักการวัดความคิดเห็น ปรากฏว่ามีผู้ให้หลักการวัดความคิดเห็นไว้แตกต่างกัน ดังนี้

จิตรจำนง สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของความคิดที่ดี ความคิดที่ดีจนถึงขั้นเกิดปัญญา ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ คือ การใช้ความคิดถูกวิธี การรู้จักคิด การคิดเป็น การคิดที่มีระบบระเบียบ กล่าวโดยรวมๆ ก็คือ หมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งหลาย ตามที่สิ่งนั้น ๆ มันเป็นของมัน คิดหาเหตุผล ค้นหาต้นตอหรือต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย และแยกแยะสิ่งนั้น ๆ

^๗จิตรจำนง สุภาพ, ทฤษฎีวิธีชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๙.

หรือปัญหานั้น ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัยโดยไม่เอา
ต้นหา อุปาทานของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง^๙

วิเชียร เกตุสิงค์ ได้กล่าวถึงหลักการวัดความคิดเห็นว่า การใช้แบบสอบถามสำหรับ
วัดความคิดเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบ ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับข้อความที่กำหนดให้
แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวคิดของลิเคอร์ท ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น ๕
ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วน
การให้คะแนนขึ้นอยู่กับใจความว่าจะเป็นปฏิฐาน (Positive) หรือนิเสธ (Negative) นอกจากนี้ ใน
การศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นนั้น สิ่งที่มีอิทธิพลที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันประกอบด้วย

๑. การอบรมของครอบครัว อิทธิพลของครอบครัวมีมากกว่าปัจจัยอื่นๆ เพราะ
ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมแห่งแรกของบุคคล

๒. กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง บุคคลเมื่ออยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็จะมีความคิดเห็น
ทางเดียวกันและสังคมนั้นๆ กลุ่มเป็นส่วนผลักดันให้บุคคลมีการเรียนรู้

๓. วัฒนธรรม ประเพณี บุคคลเมื่อได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและประเพณีย่อม
ปฏิบัติไปตามวัฒนธรรมและประเพณีนั้นๆ และมักจะมีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมและประเพณี
ของตนไปในทางที่ดี

๔. การศึกษา ระดับการศึกษามีอิทธิพลมากต่อการแสดงความคิดเห็นเพราะเป็นการ
จัดประสบการณ์ให้กับบุคคล

๕. สื่อมวลชนได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลมากต่อ
การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของบุคคล เพราะจะเป็นสื่อในการสร้างความคิดเห็นด้านบวกและ
ด้านลบได้^{๑๐}

เบส จอห์น (Best, J.W) ได้กล่าวไว้ว่า ในการที่ผู้ใดจะแสดงความคิดเห็นออกมา
วิธีการที่จะใช้โดยทั่วไป คือ วิธีการตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามได้เสนอแนะว่า วิธีที่ง่าย
ที่สุด ที่จะบอกถึงความคิดเห็นคือ การแสดงออกให้เห็นร้อยละของคำตอบในแต่ละข้อความ เพราะ
จะทำให้เห็นว่าความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะใด และจะได้ทำตามข้อคิดเห็นเหล่านั้น^{๑๑}

จากหลักการวัดความคิดเห็น ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็นนั้นสามารถ
ที่จะวัดออกมาได้โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่ง มีทั้งมีความคิดเห็นแบบเห็นด้วยหรือความคิดเห็นแบบ
ไม่เห็นด้วย กับแบบข้อความที่กำหนดให้โดยนิยมสร้างตามแนวคิดของลิเคอร์ท ซึ่งแบ่งน้ำหนัก

^๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๙.

^{๑๐}วิเชียร เกตุสิงค์, หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร :
ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๒๔), หน้า ๙๔-๙๗.

^{๑๑}Best, J.W., *Research in Education*, (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc,
1977), p. 169.

ความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบวชของสัทธาวิहारิก

เมื่อกล่าวถึงเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมการบรรพชาอุปสมบท (บวช) ในประเทศไทยและประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหลายในโลกนี้ ต่างยอมรับว่าการบรรพชาอุปสมบทหรือการบวชจัดว่าเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของตนเอง กล่าวโดยเฉพาะในประเทศไทย ชายไทยผู้มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ นิยมบรรพชาอุปสมบท (บวช) เรียนเป็นพระภิกษุตามประเพณีที่ประเพณีปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ผสมผสานกับคตินิยมความเชื่อแบบพื้นบ้านในบางท้องถิ่นว่าผู้ชายไทยมีอายุครบ ๒๐ ปี เมื่อมีเวลาเหมาะสมแล้วก็จะบวชเป็นพระภิกษุ เพราะผู้ที่ผ่านการบวชเรียนแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคมนั่นเอง โดยแนวคิดการบรรพชาอุปสมบทของสัทธาวิहारิกนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการบรรพชาอุปสมบทของสัทธาวิहारิกตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบรรพชาอุปสมบท

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของการบรรพชาอุปสมบท ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายของการบรรพชาอุปสมบท ไว้หลายท่าน ดังนี้

การบวชในพระพุทธศาสนา สามารถอธิบายความหมายของการบวชได้ ๒ ลักษณะ

๑. ความหมายตามรูปศัพท์ หมายถึง การอธิบายศัพท์ที่เกี่ยวกับการบวช หรือลักษณะของผู้เป็นนักบวช มีคำที่ปรากฏเรียกนักบวชในพระพุทธศาสนาเท่าที่นิยมใช้อยู่ ๓ คำ คือพระภิกษุหรือเรียกสั้นๆ ว่า พระ สมณะ และบรรพชิต

๒. ความหมายในมุมมองของพระพุทธศาสนา หมายถึง การอธิบายในหลักการและวิธีการแห่งพระพุทธศาสนาที่ปรากฏและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มีสาระที่ควรศึกษาดังต่อไปนี้ คือ

คำว่า บวช เป็นคำกริยา หมายถึง ถือเพศเป็นภิกษุสามเณรหรือนักพรตอื่น ๆ เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยนำคำว่า การ ซึ่งมีความหมายว่า งาน, สิ่งหรือเรื่องที่ทำ, นำมาประกอบกับคำว่า บวช เป็นการบวชใช้เป็นคำนามจึงความหมายถึงวิธีการหรือรูปแบบที่เกี่ยวกับการบวช^{๑๑}

^{๑๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๖๑๐.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ให้ความหมาย การบวชว่า ออกหรือเว้นจากความประพฤติชั่ว ได้แก่การหลีกเลี่ยงออกจากบ้านเรือนไปหาที่สงัดที่ไกลจากบ้านเรือน เช่น ในป่า ทำที่พักพออาศัยอยู่ได้ เช่น บรรณศาลา (ทับใบไม้) เพื่อทำความสงบระงับชั่วคราวบ้าง ตลอดไปบ้าง, เขาถือกันว่าเป็นการประกอบกรกุศลหรือบุญอย่างสูง มีมาก่อนแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วตามประวัติแสดงว่าเมื่อชาวอริยกะเข้าไปอยู่ในอินเดียในชั้นต้นนับถือเทวะหรือเทพเจ้า จากนั้นก็เปลี่ยนมานับถือพระพรหม จึงบูชาเช่นสรวงและอันวอนเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา, ต่อมาก็คิดเห็นขึ้นว่า ชีวิตนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากกรรมเก่าซับซ้อนขึ้นไปจนกำหนดไม่ได้ แต่ข้อสำคัญที่สุดนั้นเมื่อเกิดมาก็ย่อมมีสุขและทุกข์เจือปนกันไป ส่วนที่เป็นสุขก็ชอบใจ, แต่ส่วนที่เป็นทุกข์ก็ไม่ชอบ ไม่อยากได้พบเห็น จึงคิดหาทางหนีทุกข์ และก็มีความเห็นต่างกัน จึงได้บำเพ็ญตบะต่างกัน การบวชครั้งนั้นก็เป้นตบะอย่างหนึ่งวิธีบำเพ็ญตบะนั้นต่างกันตามความคิดเห็นมีเรื่องเล่าไว้ว่า กษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง ไปบวชเป็นฤๅษี เช่น พระชนกกษัตริย์ผู้ครองกรุงมิถิลา ออกไปบวชเป็นฤๅษีในเรื่องรามายณะ เป็นต้น, แม้ในพุทธประวัติตอนก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ก็มีเรื่องแสดงว่า อาฬารดาบส อุทกดาบส พระชฎิลหนึ่งพัน สันนุชยปริพาชกกับบิรवारฤๅษีปัญจวัคคีย์ออกบวชอยู่ก่อนแล้ว คนรักษาศีล ๘ ในวันพระวันหนึ่งคืนหนึ่ง และคนรักษาศีล ๕ ก็น่าจะนับเข้าในการบวชด้วย แต่ยิ่งและหย่อนกว่ากันตามชั้น

เพราะฉะนั้น จึงมีพระพุทธภาษิต (คำที่พระพุทธเจ้ากล่าว) แสดงธรรมะหมวดหนึ่งซึ่งเรียกว่าสัปปุริสบัญญัติ (ข้อที่สัตบุรุษตั้งไว้) บัณฑิตบัญญัติ (ข้อที่บัณฑิตตั้งไว้) มี ธรรม ๓ ข้อ คือ ทาน การให้, ปัพพัชชา การบวช, มาตาปิตุปฏิฐาน การบำรุงมารดาบิดา, นี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติด้วยพระองค์เอง แต่สัตบุรุษและบัณฑิตได้บัญญัติไว้ก่อนแล้ว พระพุทธเจ้าเป็นแต่ทรงนำมาแสดงเท่านั้น^{๑๒}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายความหมายของ คำว่า **บวช** ว่า คำว่า **บวช** แปลว่า การเว้นทั่ว คือ เว้นจากความชั่วทุกอย่าง (ออกมาจากคำว่า **ป+วช**) หมายถึงการถือเพศเป็นนักพรตทั่วไป บวชพระคือบวชเป็นภิกษุเรียกว่า **อุปสมบท** บวชเณรคือบวชเป็นสามเณรเรียกว่า **บรรพชา**^{๑๓}

การบวช แปลว่า เว้นจากความชั่วทุกอย่าง และในสารานุกรมไทยได้ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า “บวช” เป็นภาษาไทย หมายถึง ไปโดยสิ้นเชิง ได้แก่ การเว้นจากการทำชั่ว แปลโดย

^{๑๒}สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **การบวชในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๑๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๖.

อรรถว่า ความประเสริฐที่เป็นพรหมจรรย์” คือ การออกเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง เพื่อประพฤติพรหมจรรย์อันประเสริฐสุด นั่นคือ กระบวนการที่ขัดเกลาให้จิตใจบริสุทธิ์จากกิเลสตัณหา^{๑๔}

พุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายของการบวชว่า คำว่า “บวช” เป็นภาษาไทย ซึ่งถอดรูปมาจากคำในภาษาบาลีว่า **ปฺพชฺชา** คำว่า “**ปฺพชฺชา**” นี้มีรากศัพท์ คือ **ป+วช** **ป** แปลว่า ทัวหรือสิ้นเชิง, **วช** แปลว่า ไป หรือเว้น คำ **ป+วช** จึงแปลว่าไปโดยสิ้นเชิง ที่ว่า “**ไปโดยสิ้นเชิง**” นั้น หมายถึงไปจากความเป็นฆราวาส คือ จากการครองเรือนไปสู่ความเป็นบรรพชิต คือ เป็นผู้ไม่ครองเรือนโดยสิ้นเชิง โวหาร ที่สูงไปกว่านั้น ท่านเรียกว่าไปจากโลกโดยสิ้นเชิง ซึ่งหมายความว่า ละเสียจากวิสัยที่ชาวโลกเขามีกัน เป็นกัน โดยสิ้นเชิงนั่นเอง^{๑๕}

การบวช จึงหมายถึง การนำตัวเพื่อออกจากความชั่วทั้งหลายโดยสิ้นเชิง นักบวชของศาสนาจะเว้นจากการใช้ชีวิตเหมือนคนปกติสามัญธรรมดา เป็นเหมือนตัวแทนของศาสดา ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้คนเป็นคนดี ซึ่งแต่ละศาสนาอาจมีอุดมคติสูงสุดต่างกัน ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการบวชเป็นกระบวนการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างมนุษย์ให้กลายเป็นพระอรหันต์ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก็จะย้อนกลับมาสร้างประโยชน์แก่สังคม เมื่อท่านเหล่านั้นได้ศึกษาค้นคว้าปฏิบัติจนรู้แจ้งธรรมะแล้วนำธรรมะมาบอกกล่าวแก่คนทั่วไป เพื่อช่วยให้สังคมสงบสุข ให้โลกเกิดความสันติสุขการบวชจึงมีจุดหมายสูงสุดต่างกันสุดแล้วแต่ทัศนะของศาสนาใด บางศาสนาถือว่าการบวช เพื่อจะได้อยู่ใกล้ชิดกับพระเจ้า เพื่อรับใช้พระเจ้าที่ตนเคารพนับถือ หรือเพื่อประกอบพิธีกรรมบางอย่างบางศาสนาอาจถือว่าการบวชมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกหัดพัฒนาจิตสำหรับพระพุทธรศาสนาถือว่าการบวชเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์ มนุษย์ที่เกิดมาล้วนผ่านกระบวนการบวชมาทั้งนั้นเพราะว่าอันสิ่งอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดเป็นมนุษย์ก็คือ การรักษาศีล ๕ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นขั้นหนึ่งของการบวช ผู้ใดที่รักษาศีล ศีลก็จะรักษาผู้นั้น ขั้นของการบวชจึงมีหลายระดับ เพื่อให้คนทั่วไปเลือกปฏิบัติได้ถูกต้อง การสมาทานศีล ๕ จึงเป็นการบวชขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั่วไป การบวชโดยสมาทานศีล ๘ เป็นก้าวแรกแห่งการมุ่งออกจากเรือน การบวชของสามเณรจะปฏิบัติตามศีล ๑๐ ข้อ ซึ่งเป็นการออกจากเรือนชัดเจน ภิกษุจะปฏิบัติตามพระวินัย ๒๒๗ ข้อ ส่วนภิกษุณีจะปฏิบัติตามพระวินัย ๓๑๑ ข้อ ในการบวชทางพระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นประโยชน์ ซึ่งหลวงพ่อบุญทาสภิกขุได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการบวชไว้ ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. เป็นคุณประโยชน์ที่พึงได้แก่ตัวเอง หมายถึง การบวชจะทำให้ผู้บวชได้มีโอกาสชำระและขัดเกลากิเลสของตนเองให้เบาบางลง

^{๑๔}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๑๐๗๗.

^{๑๕}พุทธทาสภิกขุ, คำสอนผู้บวช ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๔.

๒. เป็นคุณประโยชน์ที่พึงได้แก่ผู้อื่น คือ การมุ่งตอบแทนบุญคุณของบิดามารดา และเป็นเนืองนาบุญของโลก

๓. เป็นคุณประโยชน์ที่พึงได้แก่พระศาสนา คือ ศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างจริงจังก็ย่อมจะได้ชื่อว่าเป็นศาสนทายาท ผู้สืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง^{๑๖}

ในพระพุทธศาสนาถ้าบวชเป็นสามเณรเรียกว่า “บรรพชา” บวชเป็นพระภิกษุเรียกว่า “อุปสมบท” จุดมุ่งหมายของการบวชก็คือเพื่อปฏิบัติตนให้พ้นจากความทุกข์ และทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน คือความดับทุกข์ และเพื่อศึกษาหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นการนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักสำคัญ ๆ ของพระพุทธศาสนา การบวช แม้จะบวชได้เพียงชั่วคราวก็ตาม นับว่าเป็นการดี เพราะเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เป็นการนำตนให้เข้าใกล้ชีวิตพระพุทธศาสนายิ่งขึ้นเป็นโอกาสอันดีที่จะได้ศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งของพระพุทธเจ้า ถ้าบุญบารมีแก่กล้าก็อาจจะได้ประสบผลสำเร็จขั้นสูงต่อไป

การบวชในพระพุทธศาสนา เป็นการดำรงชีวิตออกจากเรือน สละเพศฆราวาสไปสู่ความเป็นบรรพชิต เป็นผู้ไม่ครองเรือนโดยสิ้นเชิง การบวชในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ การบวชเป็นสามเณรและสามเณรี เรียกการบวชประเภทนี้ว่า การบรรพชา บรรพชาหมายความว่าบวชทั่วไปรวมทั้งอุปสมบทด้วย หมายความว่าเฉพาะการบวชเป็นเบื้องต้นแห่งอุปสมบท ดังที่พระราชมุนี ได้อธิบายความหมายของคำว่า บรรพชา การบวชเว้นความชั่วทุกอย่างหมายถึงการบวชทั่วไป การบวชอันเป็นนุรพประโยคแห่งการอุปสมบทคือการบวชเป็นสามเณร เดิมทีเดียวคำว่าบรรพชาหมายความว่า บวชเป็นภิกษุ เช่น เสด็จออกบรรพชา อัครสาวกบรรพชา เป็นต้นสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ คำว่า บรรพชา หมายถึงบวชเป็นสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุโดยเฉพาะใช้ควบกันว่า บรรพชาอุปสมบท ดังนั้น การบวชภิกษุและสามเณรจึงมีคำเรียกต่างกัน

ระดับที่ ๒ การบวชเป็นภิกษุและภิกษุณี การบวชประเภทนี้เรียกว่า การอุปสมบท หมายถึง การให้กุลบุตรและกุลธิดาบวชเป็นภิกษุหรือภิกษุณีได้นั้นจะต้องผ่านการบรรพชาเป็นสามเณรและสามเณรีแล้วจึงจะทำพิธีอุปสมบทเป็นภิกษุ และภิกษุณีได้^{๑๗} ซึ่งอธิบายความหมายได้ดังนี้

^{๑๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖-๒๓.

^{๑๗}ยุพิน ดวงจันทร์, สตรีกับการบวชในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพและทรรณะของแม่ชีวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร และสำนักปฏิบัติธรรมแดนมหามงคล กาญจนบุรี, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

บรรพชา หมายถึง การบวชเป็นสามเณรคำสามัญที่ชาวบ้านเรียกกันก็คือคำว่า บวช มาจากคำภาษาบาลีว่า **ปพฺพชฺชา** แปลงมาเป็น **บรรพชา** เขียนแบบภาษาไทยได้ว่าบวช ในภาษาไทย คำว่าบวช กินความไปไม่เพียงแต่บวชสามเณรเท่านั้น ยังกินความไปถึงการบวชพระด้วย ซึ่งคำที่ใช้เรียกนักบวชมีหลายคำ เช่น บรรพชิต-นักบวชทั่ว ๆ ไป, พระ-ผู้ประเสริฐ, ภิกษุ-ผู้ขอ หรือผู้ทำลายความชั่ว และ สมณะ-ผู้สงบระงับ อันได้แก่ผู้มีกาย วาจา ใจสงบเสงี่ยมผู้เรียบง่ายนาคารพนักถือน

อุปสมบท หมายถึง การบวชเป็นพระภิกษุผู้บวชเป็นสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนา คือ สามเณรราหุล ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระพุทธเจ้า สมัยที่ยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะกับพระนางสิริมหามายา (พิมพา) แห่งกรุงกบิลพัสดุ์พระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ๑ ในพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ที่เคยออกบวชตามเจ้าชายสิทธัตถะครั้งแรกที่เชื่อตามคำทำนายของบรรดาพราหมณ์ ๑๐๘ สมัยที่ถูกเชิญมาทำนายลักษณะตอนที่ประสูติใหม่ ๆ เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วทำให้เกิดพุทธรัตนะและ ธรรมรัตนะส่วนสังฆรัตนะเกิดขึ้นตอนที่พระอัญญาโกณฑัญญะได้ฟังธรรมจักรกัปปวัตนสูตร ได้ดวงตาเห็นธรรมจึงขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา^{๑๘}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการบวชในพระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า การบวชในร่มเงาของพระพุทธศาสนานั้นเป็นนาคตนเองให้ห่างไกลจากความชั่วทั้งกาย วาจา ใจ และการบวชยังได้ศึกษาและประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาตนจนมีความรู้ความเข้าใจในธรรมแล้ว ก็จะนำมอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งและปฏิบัติเพื่อให้สังคมและโลกมีความสุขและเกิดสันติภาพตลอดไป

๒.๒.๒ ความหมายของสัทธีวิหาริก

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของสัทธีวิหาริก ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายของสัทธีวิหาริก ไว้หลายท่าน ดังนี้

การบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา มีกระบวนการและขั้นตอนพิธีมากมาย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามวินัยบัญญัติและความมีระเบียบเรียบร้อยงดงามของสังฆมณฑล ผู้บรรพชาอุปสมบทเข้ามาแล้วจะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และระเบียบของคณะสงฆ์โดยไม่ยกเว้นและต้องยอมให้พระอุปัชฌาย์ว่ากล่าวตักเตือนและแนะนำพร่ำสอน ซึ่งพระภิกษุสามเณรผู้ได้บวชถูกต้องกับพระอุปัชฌาย์แล้วมีคำเรียกในพระวินัยว่าสัทธีวิหาริก เพื่อสร้างความเข้าใจในเบื้องต้นของการศึกษา จึงนำเสนอความหมายของ คำว่า สัทธีวิหาริก คุณสมบัติของผู้จะบรรพชา

^{๑๘} ศรีมหาโพธิ์ เปรี๊ญ, **คู่มือบวชภาค**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อำนวยสาส์น, ๒๕๓๗), หน้า ๕-๗.

อุปสมบท (เป็นสัทธวิहारิก) ตามพระวินัยและกฎหมายเถรสมาคม อุปัชฌาย์วัตรสัทธวิहारิกผู้ได้รับการผ่อนผันไม่ต้องถือนิสสัย (การอยู่ภายใต้การปกครองของพระอุปัชฌาย์) และนิสสัยระงับจากพระอุปัชฌาย์

สัทธวิहारิกมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระอุปัชฌาย์ เพราะว่ายังต้องอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของพระอุปัชฌาย์ โดยเฉพาะผู้ที่ยังมีพรรษาไม่ถึง ๕ พรรษา ยังจะต้องศึกษาพระธรรมวินัยฝึกอบรมกาย วาจาและมารยาทในสำนักของพระอุปัชฌาย์ พระอุปัชฌาย์เป็นผู้ฝึกอบรมกริยามารยาทสัทธวิहारิกให้ตรงตามพระธรรมวินัย เพื่อความเลื่อมใสของบุคคลผู้พบเห็น ดังมีผู้ให้ความหมายของคำว่าสัทธวิहारิกไว้มากมายหลายลักษณะของการศึกษา ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัทธวิहारิก คือ ศิษย์ผู้อยู่ร่วมกับพระอุปัชฌาย์ (บรรพชา) อุปสมบทกับพระอุปัชฌาย์องค์ใดก็เป็นสัทธวิहारิกของพระอุปัชฌาย์องค์นั้น^{๑๙}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) สัทธวิहारิก แปลว่า ผู้อยู่ด้วย เป็นคำเรียกผู้ที่ได้รับอุปสมบท คือถ้าอุปสมบทต่อพระอุปัชฌาย์รูปใด ก็เป็นสัทธวิहारิกของพระอุปัชฌาย์รูปนั้น ผู้สมัครใจขอบรรพชาอุปสมบท ต้องปฏิญญาว่ามีศรัทธาเลื่อมใส ขอสมัครบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา จึงขอมอบตัวเป็นสัทธวิहारิกในพระอุปัชฌาย์ และเมื่อได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว จะเคารพนับถือเชื่อฟัง ตั้งอยู่ในโอวาทของพระอุปัชฌาย์ และจะประพฤติดี ปฏิบัติชอบตามพระวินัย ระเบียบแบบแผนของวัดและคณะสงฆ์ตลอดไปเมื่อบรรพชาอุปสมบทแล้ว พระอุปัชฌาย์จะออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธวิहारิก พร้อมทั้งขึ้นทะเบียนไว้ และจัดทำบัญชีสัทธวิहारิกที่อุปสมบทในปีหนึ่ง ๆ ส่งพระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชาตามลำดับ

ที่เรียกว่าสัทธวิहारิกนั้น เพราะพระวินัยกำหนดไว้ว่า ภิกษุผู้บวชใหม่จะต้องถือนิสสัยโดยอยู่กับพระอุปัชฌาย์อย่างน้อย ๕ ปี เพื่อให้อุปัชฌาย์อบรมแนะนำสั่งสอน เหมือนบิดาสอนบุตร ภิกษุผู้มีพรรษาพ้น ๕ แล้ว ไม่ต้องถือนิสสัยต่อไป เรียกภิกษุนั้นว่า นิสสัยมุตตะกะ (ผู้พ้นนิสสัยแล้ว) ธรรมเนียมหรือข้อปฏิบัติที่สัทธวิहारิกพึงกระทำต่ออุปัชฌาย์ของตนโดยย่อ คือ เอาใจใส่ ประนินับดีรับใช้ คอยศึกษาเล่าเรียนจากท่าน ขวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ความคิดจะสึก ความเห็นผิด เป็นต้น รักษาหัวใจของท่าน มีความเคารพ จะไปไหนก็บอกลา ไม่เที่ยวตามอำเภอใจ และเอาใจใส่พยาบาลเมื่อท่านอาพาธ เรียกข้อปฏิบัติเหล่านี้ว่า “อุปัชฌาย์วัตร”

ส่วนหน้าที่หรือข้อควรปฏิบัติอันอุปัชฌาย์จะพึงกระทำแก่สัทธวิहारิก คือ ๑. เอาธุระในการศึกษา ๒. สงเคราะห์ด้วยบาตร จีวร และบริวารอื่น ๆ ๓. ขวนขวาย ป้องกัน หรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ระงับความคิดจะสึก เปลื้องความเห็นผิด ฯลฯ ๔. พยาบาลเมื่ออาพาธ เรียกข้อปฏิบัติเหล่านี้ว่า “สัทธวิहारิกวัตร”

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๓.

สำหรับ อันเตวาสิก แปลว่า ผู้ที่อยู่ใน ใช้เรียกภิกษุผู้อาศัยอยู่กับอาจารย์หรือภิกษุผู้มีใช้พระอุปัชฌาย์ของตน เช่น บวชจากวัดนี้ไปอาศัยอยู่กับอาจารย์อีกวัดหนึ่งเพื่อเล่าเรียน ดังนี้ เรียกว่าเป็นอันเตวาสิกของวัดนั้น อันเตวาสิก มี ๔ ประเภท คือ

๑. ปัพพช้นเตวาสิก คือ อันเตวาสิกในบรรพชา
๒. อุปสัมปทนต์เตวาสิก คือ อันเตวาสิกในอุปสมบท
๓. นิสสัยนเตวาสิก คือ อันเตวาสิกผู้ถือนิสสัย
๔. ฐัมมณเตวาสิก คือ อันเตวาสิกผู้เรียนธรรม

ดังนั้น สัทธวิหริกจึงคู่กับอุปัชฌาย์ ส่วนอันเตวาสิกคู่กับอาจารย์^{๒๐}

พระมหาสุทนต์ ไชยะภา ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้อยู่ด้วยกัน เป็นคำเรียกผู้ได้รับการอุปสมบทแล้ว ถ้าอุปสมบทต่อพระอุปัชฌาย์รูปใด เธอก็เป็นสัทธวิหริกของ พระอุปัชฌาย์รูปนั้น ต้องถือนิสสัย คืออยู่ในการปกครองดูแล และศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์ของตนจนพ้นนิสสัย^{๒๑}

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัทธวิหริก คือ คำเรียกผู้ได้รับการ (บรรพชา) อุปสมบทแล้ว ถ้า (บรรพชา) อุปสมบทต่อพระอุปัชฌาย์องค์ใดก็เป็นสัทธวิหริกของพระอุปัชฌาย์องค์นั้น^{๒๒}

ป. หลงสมบุญ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัทธวิหริก คือ ผู้อยู่ร่วมเป็นคำเรียกผู้ที่ได้รับการอุปสมบทแล้ว คือได้รับอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์รูปใด ก็เป็นสัทธวิหริกของ พระอุปัชฌาย์รูปนั้น^{๒๓}

ประสาร ทองภักดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัทธวิหริก คือ พระภิกษุที่อยู่ในการปกครองของพระอุปัชฌาย์^{๒๔}

^{๒๐}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), สัทธวิหริก - อันเตวาสิก, ๘,สิงหาคม,๒๕๕๓, <Dhammajak.net>

^{๒๑}พระมหาสุทนต์ วรทสฺสี (ไชยะภา), “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๒๒}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๑๑๖๕.

^{๒๓}พันตรีประยุทธ์ หลงสมบุญ, พจนานุกรมบาลี-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว, ๒๕๓๙), หน้า ๖๒๖.

^{๒๔}ประสาร ทองภักดี, กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

จากความหมายของสัทธีวาทริกที่กล่าวมา ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า สัทธีวาทริกหมายถึง พระภิกษุที่ได้รับอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์รูปใด ก็เป็นสัทธีวาทริกในพระอุปัชฌาย์รูปนั้นและต้องอยู่ภายใต้การปกครองดูแล ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์จนกว่าจะพ้นจากการดูแลของพระอุปัชฌาย์ และต้องเป็นสัทธีวาทริกที่ดีเชื่อฟังและทำการอุปถากพระอุปัชฌาย์ของตน ตลอดจนประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในพระธรรมวินัยเป็นพระภิกษุเป็นสัทธีวาทริกที่ดีงาม เพื่อเป็นศักดิ์ศรีและยกย่องเชิดชูพระอุปัชฌาย์ของตนและพระพุทธศาสนา

๒.๒.๓ ความหมายที่เกี่ยวกับการบรรพชาอุปสมบทของสัทธีวาทริก

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของการอุปสมบทปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายของการอุปสมบท ไว้หลายท่าน ดังนี้

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต พระองค์พยายามครุ่นคิดค้นหาหนทางที่ไม่ต้องเกิดมารับความทุกข์ทรมานอีก ในระหว่างนั้นพระเจ้าสุทโธทนะพยายามอย่างแรงกล้าที่จะปิดดวงตาแห่งความเป็นจริงในชีวิต พระองค์ทรงฝันสัจธรรมโดยการทำให้เห็นว่าโลกเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ถาวร โลกนี้เป็นสิ่งที่น่าอภิมรณอย่างยิ่ง โดยการพยายามหยิบบิ้นความสุขแบบชาวโลกให้กับเจ้าชายสิทธัตถะ แต่เมื่อพระองค์ได้เสด็จประภาสอุทยาน ทอดพระเนตรเห็นทิวเขาทุกทั้ง ๔ คือ ความแก่ความเจ็บ ความตาย และสมณะ ยิ่งทำให้พระองค์ทรงรู้สึกสะเทือนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาเห็นสมณะเจ้าผู้อยู่ในอาการสงบก็ยิ่งเพิ่มอุดมคติในการออกบวชมากขึ้น คงจะไม่ช้าสิ่งเลวร้ายแน่นอนในการออกบวชของสมณะรูปนั้น เมื่อเปรียบเทียบการใช้ชีวิตระหว่างพระองค์เองกับสมณะผู้สงบก็ยิ่งทำให้รู้สึกหวาดหวั่นพระทัย และการใช้ชีวิตอย่างโลกก็ยิ่งทำให้เกิดพันธนาการผูกพันและก่อให้เกิดภพชาติทุกทรมานรำไป เมื่อกลับไปถึงพระราชวังและรู้ว่าพระนางสิริมหามายาทรงให้กำเนิดทายาทให้กับพระองค์ ความดีพระทัยและความเสียพระทัยได้ประดังเข้ามาพร้อมกัน ความผูกพันเริ่มก่อตัวขึ้น จึงทรงรำพึงว่าห่วงเกิดขึ้นแล้วหนอ และในคืนนั้นเองพระองค์ได้ตัดสินใจออกบวช โดยทรงพระประสงค์ว่าจะเป็นวิธีที่จะสามารถตัดความผูกพัน และกิเลสตัณหาอันเป็นที่มาแห่งความทุกข์ได้

ในการเสด็จออกบรรพชานั้น เมื่อเสด็จมาที่แม่น้ำอนาโณมาแล้ว อริขฐานเพศบรรพชิตและตัดพระเมาลีที่นั่น ต่อมาก็เสด็จมาที่เมืองราชคฤห์ ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารได้ทอดพระเนตรเห็นพระโพธิสัตว์เสด็จบิณฑบาตอยู่ ก็ทรงมีความเลื่อมใส แล้วก็ได้ทรงสนทนากับพระโพธิสัตว์ พร้อมทั้งได้รับพรคล้าย ๆ เป็นคำปฏิญาณจากพระโพธิสัตว์ที่ทรงรับว่า เมื่อทรงค้นพบสัจธรรมแล้วจะเสด็จมายังเมืองราชคฤห์นี้^{๒๔}

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), จาริกบุญ-จาริกธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๗๐.

ในเบื้องต้นจึงว่าในการออกบรรพชาของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการมุ่งแสวงหาสัจธรรม และเมื่อค้นพบแล้วก็จะนำสิ่งที่ค้นพบมาบอกแก่คนทั้งหลาย ในการออกบวชครั้งแรกเรียกว่าบรรพชาเพราะว่ายังไม่มีใครบวชตามพระองค์ แต่ในระยะต่อมาเมื่อทรงประกาศพระศาสนาแล้วจึงมีคำเรียกนักบวชทางพระพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น บรรพชิต สมณะ พระหรือ พระภิกษุ เป็นต้นแต่ในทางพระพุทธศาสนา นักบวช คือ กุลบุตรผู้เข้าสู่ธรรมวินัย ปฏิบัติตามหลักพรหมจรรย์คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อบรมขัดเกลาชีวิตมุ่งตรงต่อนิพพาน เรียกภิกษุ บ้าง สมณะบ้าง ทำหน้าที่อบรมตน และช่วยเหลือสังคม สมัยพุทธกาลอาศัยอยู่ตามโคนต้นไม้บ้าง ถ้ำในภูเขาบ้าง ป่าไม้บ้าง ต่อมาประจำอยู่ตามวัดหรืออารามในหมู่บ้านบ้าง ในเมืองบ้าง^{๒๖}

พระพุทธเจ้าได้ทรงสร้างระบอบอันหนึ่ง ซึ่งเป็นการจงใจปฏิวัติลัทธิศาสนาพราหมณ์ และเป็นการปฏิวัติสังคมของอินเดียด้วย คือได้ทรงวางระเบียบว่าลำดับอาวุโสของ พระสงฆ์สาวก นั้น ให้เรียงตามความเก่าใหม่ ตามเวลาที่เข้ามาบวชก่อนและหลัง ผู้ที่เข้ามาบวชภายหลังต้องเคารพ ผู้ที่บวชก่อน โดยไม่คำนึงถึงชาติตระกูล เรื่องชาติตระกูลถือว่าหมดสิ้นไปในเวลาบวช การบวช เป็นการเข้าสู่ชีวิตใหม่ไม่ต้องถือชาติตระกูลตามเดิม คนที่เป็นวรรณะกษัตริย์ซึ่งเข้ามาบวช ภายหลังก็ต้องเคารพกราบไหว้คนบวชก่อน นี่เป็นการปฏิวัติยิ่งใหญ่ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงทำ เป็นการฝ่าฝืนลัทธิพราหมณ์ ผืนประเพณีอันอยู่ในเลือดของชาวอินเดีย^{๒๗} จึงทำให้ผู้ที่เข้ามาบวชมี ศีลเสมอกัน (ศีลสามัญญตา) นำไปสู่การมีทิวฐิเสมอกัน (ทิวฐิสามัญญตา) การนับถือกันจึงถือตาม ว่าใครที่เข้ามาสู่ชีวิตใหม่ก่อนก็นับถือคนนั้นก่อน เพราะถือว่าเป็นผู้ที่เกิดก่อนในพระธรรมวินัย และการเกิดในพระธรรมวินัยก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากในช่วงชีวิตของมนุษย์ พระองค์มักจะใช้สรรพนามเรียกนักบวชในพุทธศาสนาว่าภิกษุ “ความเป็นภิกษุนี้ สำเร็จมาจากการบวช มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ผู้ชายเรียกว่า ภิกษุ หรือ ภิกษุ ผู้หญิงเรียกว่าภิกษุณี หรือ ภิกษุณี ซึ่งหมายถึง ผู้ที่เฝ้าเพื่อภิกษา (ภิกษาย จรติ สีเลนาติ ภิกษุ) ผู้ใดยอมเฝ้าไปเพื่อภิกษาโดยปกติ ผู้นั้นชื่อว่าเป็น ภิกษุ”^{๒๘}

การเฝ้าเพื่อภิกษาไม่ใช่การท่องเฝ้าเหมือนนักท่องเฝ้าทั่วไป แต่การเฝ้าเพื่อ หมายถึงการจาริกโดยไม่ยึดติดสถานที่ ไม่ยึดติดในถิ่นฐาน อยู่ได้ทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นใต้ โคนไม้ เรือนว่าง ในถ้ำ ในภูเขา เป็นต้น เหมือนนกที่บินไปอย่างมีอิสระ เพื่อฝึกปฏิบัติค้นหาสัจธรรม กำจัดกิเลสตัณหา และความมีติดบอดทั้งหลาย ในยุคแรกนั้นผู้ที่ประสงค์จะบวชต้องได้รับการ

^{๒๖} เตือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

^{๒๗} สิริ เปรมจิตต์, พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงอุบลกิจ, ๒๕๒๒), หน้า ๓๔๓.

^{๒๘} ขวัญแก้ว วัชรโรทัย, พระราชพิธี และ พระราชกิจในการทรงผนวช, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๐), หน้า ๗๔.

บวชจากพระพุทธเจ้าเท่านั้นในยุคต่อมาพระองค์ทรงเล็งเห็นความลำบากจึงทรงอนุญาตให้ผู้จะบวชเข้าหมู่ที่ปลงผมและหนวด หนุ่งหมัดผ้ากาสาเยื่อเทศก่อนแล้ว เปล่งวาจาแสดงตนถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะด้วยอาการเคารพจริง ๆ เพียงเท่านี้เรียกว่าติสสคณุปสัมปทา แปลว่าอุปสมบทด้วยการถึงสามสรณะ ในยุคต้นแห่งการตรัสรู้ การรับเข้าหมู่หรือรับบวชให้เป็นภิกษุสำเร็จด้วยอำนาจบุคคล คือพระศาสดาทรงเอง บ้าง สวาททำบ้าง^{๒๙} เรียกการบวชเณรว่าการบรรพชา เรียกการบวชพระว่าการอุปสมบท เมื่อสำเร็จแล้วเรียกว่าบรรพชิต ภิกษุ สมณะ สงฆ์ เป็นต้น โดยสรุปแล้วความเป็นมาของการอุปสมบทในพระพุทธศาสนา มีดังนี้ ๑. เกิดจากความรูสึกไม่แน่วพระทัยในชีวิตของเจ้าชายสิทธัตถะ ๒. เกิดจากความเบื่อหน่ายชีวิต ๓. มองเห็นภัยในวัฏสงสาร ๔. เพื่อแสวงหาหนทางดับทุกข์ ๕. เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับความเป็นมาของการบวชในเบื้องต้นนี้เห็นผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า การบวชเริ่มจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์เห็นในภัยต่าง ๆ ของโลก จึงออกบวชเพื่อหาสัจธรรมของชีวิตที่แท้จริงคืออริยสัจธรรม ครั้นเมื่อพระองค์พบ และได้ตรัสรู้บรรลุความจริงอย่างประเสริฐแล้ว ทรงมีพระเมตตาปรารถนาจะช่วยนำพาให้ผู้อื่นได้พ้นจากทุกข์เหมือนพระองค์ จึงมีการบวชพระสงฆ์สาวกด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมจนการบวชได้มีการพัฒนารูปแบบแพร่หลายสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนกระทั่งพัฒนามาเป็นการบวชแบบญัตติ จตุตถกรรมวาจาโดยการมอบให้คณะสงฆ์เป็นใหญ่ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้

๒.๒.๔ ประเภทของการบรรพชาอุปสมบท

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับประเภทของการอุปสมบท ปรากฏว่ามีผู้ให้หลักการเกี่ยวกับประเภทการอุปสมบทไว้หลายท่าน ดังนี้

ในการอุปสมบทของพระพุทธศาสนานั้น อาจมีความสงสัยว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชเป็นนักบวชเถื่อน เพราะไม่มีอุปัชฌาย์ เป็นเหมือนเดียรถียที่ออกบวชเองโดยที่ไม่มีสังกัด แต่ความจริงแล้วการออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะเป็นการออกบวชด้วยอิสระไม่สังกัดกับนักบวชสำนักใด แม้จะมีประวัติว่าพระองค์ได้เข้าไปศึกษาในสำนักของอุททกดาบสและอาฬารดาบสก็ตาม แต่ก็ไม่มีประวัติว่า พระองค์ได้เปลี่ยนญัตติไปตามอาจารย์สำนักของอาจารย์ทั้งสอง จึงเป็นข้อสังเกตว่าพระองค์ทรงพอพระทัยในสถานะของพระองค์เอง หากจะมองประเด็นที่ว่าในการเสด็จออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะ เป็นการบวชปะเภทใดในบรรดาการบวชที่พระองค์ทรงอนุญาต “ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับกุลบุตรบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยวิธีที่เรียกว่า ติสสคณุปสัมปทา การอุปสมบทด้วยการถึงสรณะ ๓ ด้วย

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒-๒๓.

พระดำรัสว่า “อนุชานามิ ภิกขเว อิเมหิ ตีหิ สรณคมเนหิ ปพพชฺช อุปสมบพ” ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เราผู้ตถาคตอนุญาตบรรพชาอุปสมบท ด้วย สรณคมน์ทั้ง ๓ เหล่านี้”^{๓๐} ไม่ว่าจะเป็น การอุปสมบทประเภทใดก็ไม่จัดเข้าในการบวชของเจ้าชายสิทธัตถะ เพราะว่าการออกบวชของ พระองค์เป็นการบวชแบบอธิษฐาน วิธีการก็คือ การตัดสินใจพระทัยออกจากเรือนด้วยความมุ่งมั่นใน การแสวงหาสัจธรรม แล้วใช้พระขรรค์ตัดพระเมาลีหนังห่มผ้ากาสาเย (เป็นผ้าเก่าที่หาได้ตามมีตาม เกิด ยังไม่มีแบบฟอร์มที่ชัดเจน) อธิษฐานเพศนัkbวช แล้วออกแสวงหาสัจธรรม การออกบวชของ พระองค์จึงสำเร็จด้วยการอธิษฐาน อาจเคยได้ยินว่าเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา จึงอาจทำ ให้สงสัยว่าบรรพชา กับบวชต่างกันอย่างไร

การบรรพชาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการบวชทั่วไป รวมทั้งการอุปสมบท ด้วย เพราะว่าก่อนการอุปสมบทนั้นต้องผ่านการบรรพชาเป็นสามเณรก่อน ในครั้งแรกแห่งการ ตรัสรู้ผู้สมัครประพัตติพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัย ตั้งแต่พระอัญญาโกณฑัญญะลงมากล่าวคำทูล เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ถ้าผู้ทูลขอบรรลุพระอรหัตแล้ว เช่น พระยสะ ยกคำว่า เพื่อทำที่สุด ทุกข์โดยชอบเสีย มีเพียงคำว่า ประพัตติพรหมจรรย์เถิด พระวาจานี้ก็แยกออกเป็น ๒ ตอนได้ขอ ทั้งบรรพชาทั้งอุปสมบทควบคู่กันไป ครั้งทรงพระอนุญาตให้พระสาวกบวชกุลบุตรด้วยไตรสรณ คมน์ ก็ทรงพระอนุญาตควบคู่กันไปทั้งบรรพชาทั้งอุปสมบท เป็นอันว่าพระสาวกรูปหนึ่ง ๆ ได้รับ ทั้ง ๒ อย่าง การให้บวชด้วยไตรสรณคมน์ อาจแยกออกเป็น ๒ ตอน การให้ครองผ้ากาสาเยเป็น การให้บรรพชา และการให้รับสรณคมน์เป็นการให้อุปสมบท ทรงรับผู้ทูลขอเข้าในพระธรรมวินัย ด้วยพระวาจาว่า มาเถิด ภิกษุ หรือเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ประพัตติพรหมจรรย์ เหมือนกันพระดำรัสว่า มาเถิด ภิกษุหรือเป็นภิกษุมาเถิด ตอน ๑ ทรงพระอนุญาตให้ถือเพศ ได้แก่ประทานบรรพชา พระดำรัสว่า ประพัตติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ตอน ๑ ทรงพระอนุญาตให้รับประพัตติ พระธรรมวินัยได้แก่ประทานอุปสมบท พระอรธกถาจารย์กล่าวว่า พอทรงรับเพศเดิมของผู้นั้นย่อมอันตรธานหาย บาตรจีวรอันสำเร็จด้วยฤทธิ์ย่อมเข้าสู่อดสวณ ภายใต้นที แปลคำนี้ว่า ผู้เป็นบรรพชิตมาเดิมไม่ได้ เปลี่ยนผ้าอันครองอยู่นั้น ทรงรับทั้งครองผ้า อยู่อย่างไร การที่ทรงพระอนุมัติเพศเดิมนั้น ก็นับว่าประทานบรรพชาได้อยู่ ฝ่ายผู้เป็นคฤหัสถ์มา คือพระยสะและพระภิกขุทศิณณกุมาร ๓๐ อย่างไม่ก็ต้องครองผ้าก่อน ทรงพระอนุญาตให้ถือเพศ เป็นการประทานบรรพชา, ย่นความแห่ง ๒ เรื่องกล่าวว่า การให้รับถือเพศเป็นการให้บรรพชา การให้รับปฏิบัติธรรมเป็นการให้อุปสมบท กล่าวอย่างนี้เทียบกันได้กับคำว่า เกิดด้วยรูปกายและ เกิดด้วยธรรมกาย ที่ดัดแปลงมาจากชื่อว่า ทุวิข แปลว่า เกิด ๒ หน ของพวกพราหมณ์ หนที่หนึ่ง คือการได้รับครอบเป็นพราหมณ์ครั้ง ครั้งที่สองคือการได้อุปสมบทด้วยฉัตตจิตตคุณกรรม ก่อนนี้

^{๓๐} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว), **ปฐมสมโพธิ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๓-๖๔.

ทรงพระอนุญาตสามเณรบรรพชา ก็ต้องให้ปลงผมและหนดให้ครองผ้าก่อนแล้วจึงสวดกรรมวาจาอุปสมบท นั้นเป็นการให้บรรพชาเหมือนกัน บรรพชาจึงเป็นบวรประโยคแห่งอุปสมบท

ภายหลังแต่ทรงเลิกการให้อุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์แล้ว ทรงพระอนุญาตสามเณรบรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ขึ้น ในคราวที่ทรงเห็นสมควรจะยอมรับเด็กเข้าไว้ในสำนัก แต่ไม่ทรงยอมให้อยู่เป็นเด็กสามัญเหมือนในบัดนี้ ต้องให้ถือเพศบวช เรียกว่าสามเณร มีเรื่องเล่าว่า พระราหูกุมารเป็นองค์แรก ได้รับพระพุทธาณุญาตให้บวชเป็นสามเณร พระศาสดาไม่ได้ทรงบวชเอง โดยให้พระสารีบุตรบวชให้การบวช เรียกว่า บรรพชา เด็กผู้ควรรับบรรพชาในคราวแรก กำหนดว่าต้องมีอายุถึง ๑๕ ปี แต่ในภายหลังไม่ได้จำกัดอายุการบวช เพียงรู้จักไล่กาไก่ใช้ได้^{๑๑} ซึ่งก็หมายถึงเด็กที่จะบวชจะต้องพูดคุ้ยรู้เรื่องอย่างสามเณรราหูก็บรรพชาตอนที่มีอายุเพียงแค่ ๗ ปีเท่านั้น ในการอุปสมบทกับพระพุทธเจ้าเรียกว่า การอุปสมบทแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประเภท

๑. ถ้าผู้อุปสมบทสำเร็จพระอรหันต์ผลแล้วทรงประทานด้วยพระวาจาว่า “เอหิ ภิกขุ สุวักขาโต ธมฺโม จร พุทฺธมฺมจริยํ.” ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเราผู้ตถาคตกล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด.

๒. ถ้าผู้อุปสมบทยังไม่สำเร็จพระอรหันต์ผลทรงประทานด้วยพระวาจาว่า “เอหิ ภิกขุ สุวักขาโต ธมฺโม จร พุทฺธมฺมจริยํ สมฺมา กุณฺยสฺส อนุตฺตริยาเย.” ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเราผู้ตถาคตกล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อกระทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด..

แต่ถ้าผู้รับหลายคน คือตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ก็เปลี่ยนคำว่า “เอหิ ภิกขุ” เป็น “เอถ ภิกขุโว” เปลี่ยนคำว่า “จร” เป็น “จรถ” ตามวจนะนิยมของมคธภาษา นอกนั้นก็คงเดิม^{๑๒} หากมองในแง่บุคคลอาจเห็นว่าการบวชในพระพุทธศาสนามี ๒ วิธี คือ การบวชกับพระพุทธเจ้าและการบวชจากพระสาวกหรือจากสงฆ์ ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

วิธีหนึ่ง “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงเอง คือทรงเปล่งพระวาจาแก่ผู้อุปสมบทว่า “ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมวินัยเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ” ดังนี้ ทรงอนุญาตแก่ผู้ใดด้วยพระวาจานี้ ผู้นั้นก็เป็นพระภิกษุในพระธรรมวินัย

วิธีที่สอง เรียก “ติสรณคมฺหอุปสัมปทา” อย่างที่ทรงอนุญาตแก่พระสาวก คือ ให้ผู้อุปสมบทปลงผมและหนดเสียก่อนแล้วให้ห่มผ้าที่ย้อมด้วยน้ำฝาดแล้วให้ห่มกระโห่ยกเท้าประนมมือขึ้นไหว้ภิกษุทั้งหลาย แล้วสอนให้ว่าตามไปว่า “ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าถึง

^{๑๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๘๖-๘๘.

^{๑๒} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว), **ปฐมสมโพธิ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, หน้า ๖๓-๖๔.

พระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เจ้าเป็นที่พึ่ง” เป็นภาษาบาลีว่า “พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ” เมื่อสำเร็จแล้ว เป็นอันว่าได้เป็นองค์ภิกษุในพระพุทธศาสนา

วิธีหลังนี้ ต่อมาใช้เป็นวิธีบวชของสามเณร ส่วนภิกษุรับสั่งให้ใช้อีกวิธีหนึ่ง เรียกว่า “ญัตติจตุตถกรรม” (อ้างในหนังสือวินัยมุขเล่ม ๓ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส) วิธีบวชแบบ เอหิภิกขุอุปสัมปทา เชื่อมสัญญาไปก่อนพุทธศักราชในเมื่อมีวิธีญัตติจตุตถกรรมขึ้น การอุปสมบทอย่างนี้ต้องสำเร็จด้วยภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ซึ่งเรียกว่า คณะสงฆ์ คือ ต้องประชุมสงฆ์ ๔ รูป ขึ้นไปเป็นองค์พยาน^{๓๓}

พระพุทธศาสนาถือว่า การบวช เป็นชีวิตขั้นที่สองรองจากเกิด ผู้ชายทุกคน เมื่ออายุครบแล้วจะต้องบวช การบวชถือว่าเป็นการอบรมบ่มนิสัยให้ดีมีศีลธรรมและเป็นการชดเชยหนี้คน การบวชเป็นการงดเว้นในสิ่งที่ควรงดเว้นคือเว้นจากกิจบ้านการเรือนของตนมาบำเพ็ญเพียรทำกิจพระศาสนาถ้าเป็นสามเณร เรียกบรรพชา ถ้าเป็นพระภิกษุเรียกอุปสมบท มี ๓ อย่าง คือ

๑. พระพุทธเจ้าบวชให้ ด้วยเปล่งวาจาว่า มาเถิดพระภิกษุ ธรรมเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อพ้นทุกข์โดยชอบเถิด เรียก เอหิภิกขุอุปสัมปทา

๒. พระสาวกบวชให้ ด้วยเปล่งวาจาว่า พุทฺธัง สรณัง คจฺฉามิ ธมฺมัง สรณัง คจฺฉามิ สังฆัง สรณัง คจฺฉามิ เรียก ติสรณคณูปสัมปทา

๓. พระสงฆ์ ๕ รูป รวมทั้งพระอุปัชฌาย์บวชให้ด้วยการสวดญัตติ ๑ ครั้ง อนุสาวนา ๓ ครั้ง รวมเป็น ๔ ครั้ง เรียก ญัตติจตุตถกรรมวาจา การบวชข้อที่ ๓ นี้เป็นการบวชที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้^{๓๔}

ในเรื่องของการอุปสมบท ร. มณีวงศ์ ป. ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลักปฐมสมโพธิว่าการอุปสมบทมี ๔ ประเภท คือ

๑. เอหิภิกขุอุปสัมปทา อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุ
๒. ติสรณคณูปสัมปทา อุปสมบทด้วยถึงสรณคณ ๓
๓. ญัตติจตุตถกมมอุปสัมปทา อุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรม
๔. อฏฐวาจิอุปสัมปทา อุปสมบทด้วยญัตติ

^{๓๓} เสฐียร พันธงศรี, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ร.ส.พ. ชิงสะพานยมราช พระนคร, ๒๕๐๖), หน้า ๑๖๓-๑๖๔.

^{๓๔} พระมหาปรีชา ปรีญาโณ, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, (จ.อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๓๐), หน้า ๑๔-๑๕.

จตุตถกรรมวาจาในสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย รวมเป็น ๘ กรรมวาจา^{๓๕} เฉพาะนางภิกษุณี^{๓๕} ในเรื่องนี้ ส. ธรรมภักดี ได้กล่าวไว้ใน พระไตรปิฎก มหาวีตถนัย ๕๐๐๐ กัณฑ์ โดยจำแนกการอุปสมบทตั้งแต่สมัยพุทธกาล มี ๘ วิธี คือ

๑. เอหิภิกขุอุปสมบท รับด้วยวิธีทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุ อย่างที่ประธานแก่พระอัญญาโกณฑิณจะเป็นองค์แรก ทรงเลิกวินีเมื่อทรงมอบการบริหารแก่คณะสงฆ์

๒. สรณคมนอุปสมบท ทรงอนุญาตให้พระสาวกรับเข้าหมู่ด้วยวิธีให้ผู้จะบวชปลงผมและหนวด หนุ่งหมัดผากสาละ แล้วให้รับพระไตรสรณคมน์ด้วยความเคารพ ภายหลังโปรดให้ยกวินีนี้มาใช้บวชสามเณร เช่น ที่โปรดให้พระสารีบุตรจัดการบวชสามเณรราหุลเป็นองค์แรก

๓. โอวาทปฏิกคหณอุปสมบท รับด้วยวิธีให้ผู้ขอบวชรับพระโอวาทอย่างที่ว่าที่ประธานแก่พระมหากัสสปเพียงองค์เดียวเท่านั้น

๔. ปัญญาพยากรณอุปสมบท รับด้วยวิธีประธานปัญหาให้ตอบ อย่างที่ประธานแก่สามเณรโสปากะเพียงองค์เดียวเท่านั้น

๕. ครุขัมมปฏิกคหณอุปสมบท รับด้วยวิธีให้ผู้ขอบวชรับครุธรรม ๘ ข้อ อย่างที่ประธานแก่นางคณิกากัณฑกะสา คณเดียวก่อน

๖. ทูเตน อุปสัมปทา คือ อุปสัมปทาที่ทรงอนุญาตแก่นางอัฏฐกาสีคณิกาคณเดียวก่อน

๗. อัญญาจิกาอุปสมบท รับด้วยวิธี ถ้าขอบวชในสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ขอบวชในฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ก่อนแล้ว ขอบวชในฝ่ายภิกษุสงฆ์อีกครั้งนี้เป็นปรกติของภิกษุณี

๘. ญัตติจตุตถกัมมวาจาอุปสมบท อุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกัมมวาจา พระพุทธเจ้าอนุญาตให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอุบาลีเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอานนท์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ อุปสมบทแก่ราชนิกษุเป็นองค์แรก^{๓๖}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารเกี่ยวกับประเภทการบวชแล้วนั้น ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่าถึงแม้ว่ามุมมองของการอุปสมบทจะมีความต่างกันอยู่บ้างในเรื่องของจำนวน แต่ในส่วนของวิธีนั้นเหมือนกัน คือ การบวชที่สำเร็จจากพระพุทธเจ้า เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา การบวชที่สำเร็จจากการรับไตรสรณคมน์ เรียกว่าติสรณคณอุปสัมปทา และวิธีที่สำเร็จจากสงฆ์ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป เรียกว่า ญัตติจตุตถกรรมวาจา และใช้กันสืบมาจวบจนในปัจจุบันนี้

^{๓๕} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว), ปฐมสมโพธิ, พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, หน้า ๘๒-๘๓.

^{๓๖} แสงฉาย อนงคาราม, พระไตรปิฎก มหาวีตถนัย ๕๐๐๐ กัณฑ์, (พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๑ ภิกขุวิภังค์), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส.ธรรมภักดี, ๒๕๓๙), หน้า ๘๑-๘๒.

๒.๒.๕ เหตุผลแรงจูงใจในการบรรพชาอุปสมบทของสัทธีวาริก

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับเหตุจูงใจในการบรรพชาอุปสมบท ปรากฏว่ามีผู้ให้หลักเหตุจูงใจในการบรรพชาอุปสมบท ไว้หลายท่าน ดังนี้

มูลเหตุจูงใจในการบวชในสมัยพุทธกาล กับมูลเหตุจูงใจในการบวชในสังคมไทยในปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ในสมัยพุทธกาลนั้น มูลเหตุที่ทำให้มีผู้เข้ามาบวชในพุทธศาสนา ก็คือ เพื่อมุ่งบรรลุนิพพานแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังนั้น จึงทำให้ผู้ที่เข้ามาบวชในสมัยพุทธกาลนั้น ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและจริงจัง ทำให้ไม่มีการสึก หรือสละสมณเพศเกิดขึ้นในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อสภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปจากในสมัยพุทธกาล อันเป็นผลเนื่องมาจากมีปัจจัยทางสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น จึงทำให้มูลเหตุจูงใจในการบวชในสมัยต่อมาได้มีเพียงเพื่อมุ่งบรรลุนิพพานแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีเหตุจูงใจแตกต่างกันออกไปมากมายหลายประการในสังคมไทยในปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน คือผู้ที่เข้ามาบวชในพุทธศาสนานั้น ต่างก็มีเหตุจูงใจในการบวชแตกต่างกันออกไป^{๓๖} ซึ่งมีดังต่อไปนี้

๒.๒.๕.๑ แรงจูงใจที่ต้องการแสวงหาความสงบระงับ

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ต้องการแสวงหาความสงบระงับ ปรากฏว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นและอธิบาย ไว้หลายท่าน ดังนี้

ในสมัยเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวช พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คน ตาย และนักบวช พระองค์คิดเบื่อบาอย่างข้านั้น พอพระทัยในประการหลัง แล้วท่านก็ออกบวช^{๓๗} ซึ่งก็หมายความว่า การที่พระองค์เสด็จออกบวชนั้น ทรงมีแรงจูงใจที่ชัดเจน คือ การเห็นอาการแห่งความสงบของสมณะที่ไม่สะทกสะท้านต่อสิ่งที่มากระทบไม่ยินดียินร้ายกับโลกธรรมทั้งปวง เป็นผู้สงบระงับ เมื่อทรงทอดพระเนตรเห็นอาการของสมณะที่ตรงกับพระจิตของพระองค์ที่โปรดความสงบจึงทำให้เกิดแรงจูงใจใคร่ในการออกบวช เพื่อแสวงหาความสงบและระงับดับทุกข์ อาการแห่งความสงบนี้หลังจากที่ตรัสรู้พระองค์ทรงนำมาสั่งสอนพุทธบริษัทคือ การสำรวมอินทรีย์ อันเป็นหัวใจสำคัญในการฝึกปฏิบัติขัดเกลาจิตใจ นอกจากนี้แล้วอาการสำรวมของสมณะยังเป็นการเผยแผ่พระศาสนาที่ดีอีกด้วย เช่น พระสารีบุตรในสมัยที่ยังไม่ได้บวช (สมัยที่ยังไม่ได้บวชมีชื่อว่าอุปติสสะ) ได้เห็นอาการสำรวมของพระอัสสชิในขณะที่ออกมารับบิณฑบาต เพียงแค่เห็นอาการ

^{๓๖} สุนทรียา สุนทรวีภาค, การศึกษาความสำคัญของการบวชในพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสุพรรณบุรี, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๙), หน้า ๑๐๑.

^{๓๗} ไพโรจน์ อยู่มนต์เกียรติ, วาทะพระมหาเถระผู้ทรงคุณอันประเสริฐ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้อยทอง, ๒๕๓๖), หน้า ๘๒.

สำรวมก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และนำมาซึ่งการออกบวชเป็นมหาอัครสาวกเบื้องซ้ายพร้อมกับพระสารีบุตรที่เป็นมหาอัครสาวกเบื้องขวา ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญกว้างไกล โดยมีแรงจูงใจเหมือนกันคือ เห็นความสงบแล้วต้องการอยากจะมี ความสงบบ้าง (หมายถึงความสงบจากกิเลสด้วย) อันเป็นอุดมคติที่แฝงอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน สุดท้ายแล้วใครจะค้นพบอุดมคตินั้นได้หรือไม่ เมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์อันยาวนานของพระพุทธศาสนา เราสามารถจะมองเห็นถึงปรัชญา สังคมของพิธีกรรมการบวช ซึ่งซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะพิธีกรรมการบวชได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม ทั้งทางด้านความเป็นอยู่ ค่านิยมต่าง ๆ และแบบแผนทางวัฒนธรรมของสังคมในสมัยพุทธกาล ซึ่งจุดมุ่งหมายที่เป็นมูลเหตุจูงใจในการบวชในสมัยนั้น ก็คือ การบวชเพื่อแสวงหาความหลุดพ้น หรือบวชเพื่อให้บรรลุสัจจภาวะอันสูง คือ “นิพพานนั่นเอง” ที่เป็นเช่นนั้นก็ เพราะในสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นยุคของปรัชญาที่เน้นเกี่ยวกับแนวความคิดในการแสวงหาความหลุดพ้น

จึงสรุปได้ว่า มูลเหตุจูงใจที่ทำให้บุคคลในสมัยพุทธกาลออกบวชนั้นก็คือ เพื่อต้องการประพาศพรหมจรรย์อันเป็นหนทางที่จะทำให้บรรลุถึงนิพพานได้นั่นเอง การบวชเป็นวิถีทางเดียวที่จะทำให้มีโอกาสประพาศและบำเพ็ญพรหมจรรย์ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นบุคคลที่ต้องการแสวงหาหนทางแห่งความหลุดพ้น ซึ่งถือว่าเป็นความดีสูงสุดในพุทธศาสนา จึงต้องออกบวชและการบวชในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นการบวชตลอดชีวิต ไม่มีการสึกเหมือนในสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะผู้ที่ออกบวชเป็นผู้ที่เห็นภัยในการครองเรือน หรือว่าการเป็นฆราวาสเป็นหนทางที่คับแคบ อึดอัดเป็นทางแห่งทุกข์ ดังนั้นจึงได้ออกบวช เพื่อประพาศพรหมจรรย์อย่างจริงจังตลอดชีวิต ประกอบกับในสมัยพุทธกาล นั้นถือว่า การสึก หรือการลาสิกขาบทเป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงไม่สรรเสริญ และยังกล่าวเตือนต่อพระภิกษุผู้ลาสิกขาบทออกไปเป็นฆราวาสอีกด้วย ทั้งนี้เพราะพระพุทธองค์ทรงเห็นว่า การสึกไม่ควรเกิดขึ้นกับผู้ที่ฉลาดทราบความเสื่อมแห่งสัตว์ทั้งปวง (ผู้บวช) เนื่องจากผู้ที่ฉลาดเหล่านี้ ย่อมเป็นผู้มีความเพียรในการประพาศพรหมจรรย์เป็นที่ตั้ง ทำให้ห่างไกลจากอำนาจของกิเลสทั้งปวง

ในสมัยต่อ ๆ มาจุดมุ่งหมายที่เป็นมูลเหตุในการบวชได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า“...ความประสงค์เดิมเริ่มแรกเกิดการบวชขึ้นแต่ครั้งพระพุทธเจ้านั้น ก็ประสงค์จะกระทำให้เกิดถึง พระอรหันตผล พ้นจากกิเลสของทุกข์ทั้งปวง คือเมื่อบวชแล้ว ก็ต้องสำรวมศีล ละกิเลสหายาบ และเจริญสมาธิ ละนิวรณ์ ๕ เกิดปัญญาได้ บรรลุมรรคผล ถึงที่สุดของการบวช คือ พระอรหันต์ ส่วนผู้ที่พยายามไป ไม่สมประสงค์สิ้นอุตสาหะทำไปไม่ตลอดก็สึกออกไปเสียก็มี ครั้นพุทธกาลล่วงมานาน ผู้ที่จะพยายามให้ถึงที่สุดกิจบรรพชิตนั้น ก็ไม่มีใครมีและผู้ที่จะรู้ที่สุดกิจแห่งบรรพชิตนั้นก็น้อยลง ก็เห็นแต่ผลอย่างต่ำ ๆ ลงมา ผู้ที่มีสันดานดี ก็เห็นว่า การบวชเป็นการสงบระงับ ภาย วาจา ใจ ปราศจากความกังวล เดือดร้อน รำคาญ ไม่ต้องรับภาระอันหนัก ก็บวชอยู่ได้โดยมากเมื่อศึกษาเล่าเรียนพุทธวจนะ ได้ทราบธรรมแล้ว ก็ปฏิบัติให้เกิดผลแก่ตนตามสมควรฝ่าย

ผู้ที่มีสันดานหยาบ เห็นว่าการบวชอยู่ไม่ต้องทำงาน ประกอบด้วย ลาม สักการะ โลกามิส ก็บวชอยู่ได้โดยมากเหมือนกัน และเมื่อสืบมาอีกชั้นหนึ่งนั้น รู้สึกตื่น ๆ แต่เพียงว่าบวชได้บุญ เมื่อมีศรัทธาก็บวชแล้วประพฤติตามธรรมวินัย บางพวกก็ไม่ศรัทธา แต่ขัดพ่อแม่พี่น้องไม่ได้ ก็บวชตามธรรมเนียม บางทีก็ประพฤติดี บางทีก็ประพฤติชั่ว ตามอัธยาศัยของตน”^{๓๙}

๒.๒.๕.๒ แรงจูงใจที่คล้อยตามผู้ที่ตนเคารพนับถือ

ในพระไตรปิฎก ที่มณิกาย มหาวรรค ได้กล่าวถึงพระวิปัสสิราชกุมารทรงเสด็จออกบวช เมื่อมหาชนในกรุงพันธุมดีประมาณ ๘๔,๐๐๐ คน ได้ทราบข่าวว่าพระวิปัสสิราชกุมารทรงปลงพระเกศา และพระมัสสุ ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์เสด็จออกจากพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิต จึงคิดว่า พระธรรมวินัยและการบรรพชาที่พระวิปัสสิราชกุมารได้ปลงพระเกศาและพระมัสสุ ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์เสด็จออกจากพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิตนั้น คงจะไม่ต่ำทรมาน คนระดับพระวิปัสสิราชกุมาร ยังทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์เสด็จออกจากพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิตได้ ทำไมพวกเราจักบวชบ้างไม่ได้เล่า^{๔๐}

เมื่อคิดเช่นนั้นแล้วทำให้มหาชนจำนวนมากพากันออกบวชตามพระวิปัสสิราชกุมาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการออกบวชนั้นนอกจากจะเกิดจากการแสวงหาความสงบหลุดพ้นแล้ว ยังมีแรงจูงใจที่คล้อยตามผู้ที่ตนเคารพนับถือนับถือ เหมือนพระวิปัสสิออกบวชก็เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนออกบวชตาม แรงจูงใจในลักษณะนี้เห็นได้ชัดเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดอูรุเวลกัสสปะ ซึ่งเป็นเจ้าลัทธิแห่งการบูชาไฟ เป็นผู้ที่ประชาชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือมาก ซึ่งรวมไปถึงราชามหากษัตริย์ เมื่ออูรุเวลกัสสปะได้ดวงตาเห็นธรรมและขอบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดแรงจูงใจให้บรรดาบริวารและผู้ที่เกี่ยวข้องออกบวชตามเป็นจำนวนมาก เหมือนกับการเผยแผ่พระศาสนาของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงพยายามเจาะ แขนงนำบุคคลที่เป็นผู้นำทางความคิด ผู้นำทางการเมือง เป็นต้น เมื่อผู้นำเหล่านั้นเชื่อตาม คนที่เป็นบริวารก็ย่อมคล้อยตามไปด้วย

๒.๒.๕.๓ แรงจูงใจที่เกิดจากความเบื่อหน่าย

ในสมัยพุทธกาลปีปผลิมาณพกัสสปโคตร มีความเบื่อหน่ายในการครองเรือน มีความประสงค์จะละเพศฆราวาสเสียถือเพศเป็นบรรพชิตออกบวชอุทิศพระอรหันต์ในโลก เมื่อเห็นพระศาสดาเข้า มีความเลื่อมใสเข้าไปเฝ้า รับเอาพระองค์เป็นพระศาสดาของตน, ทรงรับเป็นภิกษุ

^{๓๙} วิจิตร เกิดวิสิษฐ์, ปรัชญาอินเดียสังเขป, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๔.

^{๔๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๕/๓๐.

ในพระธรรมวินัยนี้ ด้วยประธานพระโอวาท ๓ ข้อว่า กัสสปะ ท่านพึงศึกษาว่า เราจักเข้าไปตั้งความละเอียดและความเกรงไว้ในภิกษุ ทั้งที่เป็นผู้เฒ่า ทั้งที่เป็นผู้ใหม่ ทั้งที่เป็นปานกลาง เป็นอย่างแรงกล้าดังนี้ข้อ ๑, เราจะพึงธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยกุศล เราจักเงี่ยหล่งพึงธรรมนั้น พิจารณาเนื้อความดังนี้ข้อ ๑ เราจักไม่ละสติที่ไปในกาย คือพิจารณาร่างกายเป็นอารมณ์^{๔๑} เมื่อท่านบวชแล้วพระพุทธเจ้าเรียกท่านว่าพระมหากัสสปะ ตามประวัติของท่านกล่าวว่าท่านเกิดในตระกูลเศรษฐีแต่งงานกับตระกูลเศรษฐีด้วยกัน เมื่อแต่งงานแล้วทั้งคู่ไม่ได้ร่วมสังวาสกับเหมือนกับคู่สามีภรรยาคนอื่นจึงทำให้ไม่มีบุตรสืบสกุล ต่อมาเมื่อท่านมีอายุมากขึ้นจึงเกิดความเบื่อหน่ายในชีวิตฤทธศาสตร์ จึงได้ปรึกษากับภรรยาชวนกันออกบวช โดยทิ้งทรัพย์สมบัติให้กับบริวาร จากนั้นท่านก็แยกทางกับภรรยา โดยท่านเดินทางมายังสำนักของพระพุทธเจ้า ส่วนภรรยาของท่านเดินทางไปยังสำนักของนางภิกษุณี และทั้งคู่ก็ได้บวชสมความปรารถนา แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการบวชก็คือความเบื่อหน่าย

๒.๒.๕.๔ แรงจูงใจที่เกิดจากความกตัญญูและแบบแผนประเพณี

ในระยะต่อมาแรงจูงใจในการออกบวชได้ค่อยๆ เปลี่ยนไป จากการบวชเพื่อมุ่งความสงบรับหลุดพ้น มาเป็นการบวชเพื่อตอบแทนคุณบิดามารดา เป็นการบวชเพื่อทำตามประเพณีนิยมของสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา เพราะคติที่ว่าชายที่นับถือพระพุทธศาสนาเมื่ออายุครบบวชแล้วจะต้องบวชตามประเพณีทุกคน ประเพณีนี้เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ คนที่ผ่านชีวิตการบวชจะได้รับความยอมรับจากสังคมมากกว่าคนที่ไม่เคยบวช เพราะว่าผู้ที่เคยบวชได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาจากศาสนา ทำให้กลายเป็นคนสุก ซึ่งหมายถึงเป็นคนที่มีคุณธรรม ในสังคมชาวอีสานถือว่าเป็นช่วงชีวิตที่สำคัญช่วงหนึ่งที่ไม่ควรข้ามขั้น จึงกลายมาเป็นประเพณีหนึ่งซึ่งเรียกว่า “บวชก่อนเบียด” หมายถึงก่อนที่จะมีครอบครัวผู้ชายจะต้องบวชศึกษาธรรมะเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการครองชีวิตคู่

ชาวอีสานถือว่า การบวชเป็นการได้ตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ ที่คุ้มกว่าการทำบุญทุกอย่างคงจะเป็นเพราะสมัยก่อนไม่มีโรงเรียนสอน แต่คนที่บวชทุกคนจะอ่านหนังสือได้มีความรู้ทุกอย่างค่อนข้างสมบูรณ์ เพราะทุกอย่างมีสอนในวัดท่านเจ้าอาวาสจะเป็นครูที่รอบรู้ที่สุด ทั้งหนังสือเลขคณิต ตำรายา ตำราหมอดู นิทาน คำสอน ธรรมวินัย ธรรมภาคครองเรือน (คิปปิปฏิบัติ) ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ภาคเกษตรกรรม (แฮกไฮ่แฮกนา)^{๔๒} เป็นต้น

^{๔๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *พุทธประวัติ เล่ม ๒*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒-๓.

^{๔๒} สวิง บุญเจิม, *ตำราหมอดูอีสาน*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์มรดกอีสาน), ๒๕๓๙), หน้า ๔๘๕-๔๘๖.

๒.๒.๕.๕ แรงจูงใจเกิดจากการบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน

การบวชประเภทนี้แยกออกเป็น ๒ อย่าง คือ

๑. การบวชเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรม หมายถึง การศึกษาที่ได้จากตำรา จากครู อาจารย์ ซึ่งการศึกษาอย่างนี้เกิดจากสุตมยปัญญา และจินตามยปัญญา เป็นความรู้ที่ได้จากการ ฟังและการคิดจินตนาการจากพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่เดิมและความรู้ที่แสวงหาเพิ่มเติม กระบวนการ นี้ทำให้เกิด การศึกษาที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น เกิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่การเล่าเรียนอย่างนี้เพื่อนำไปแสวงหาผลประโยชน์

๒. การบวชเพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติ การปฏิบัติก็คือหลักการศึกษาเล่าเรียนอย่างหนึ่งที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญาชั้นสุดยอดเรียกว่าภาวนามยปัญญา เป็นความรู้ที่เกิดจากการภาวนา ผลสูงสุดคือการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา กระบวนการนี้ทำให้เกิดระบบขัดเกลาจิตใจที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดสำนักปฏิบัติธรรมขึ้นมากมาย

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) ได้จำแนกลักษณะจูงใจในการบวชไว้ ๔ ลักษณะด้วยกัน คือ

- (๑) อุปชัฎฐิกา เป็นการบวชเพื่อหาเลี้ยงชีวิตให้สะดวกสบายขึ้นกว่าเดิม
- (๒) อุปกิฬิกา เป็นการบวชเพื่อหาของเล่นพอสนุกสนานเพลิดเพลิน
- (๓) อุปมายหิกา เป็นการบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา ในลักษณะหลงมกมาย ไม่เข้าใจถึงหลักธรรมในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง
- (๔) อุปนิสสรณิกา เป็นการบวชเพื่อแสวงหาความหลุดพ้น และทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน^{๔๓}

บรรพต วีระสัย ได้กล่าวถึง บุปผเจตนา หรือมูลเหตุจูงใจในการบวชในพระพุทธศาสนาไว้ ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ ๑ เป็นมูลเหตุจูงใจที่คำนึงถึงตัวผู้บวชเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น

- (๑) บวชเพราะบิดา มารดา หรือผู้ปกครองยากจน
- (๒) บวชเพราะหนี้สินล้นพ้นตัว
- (๓) บวชเพื่อเลี้ยงตัว
- (๔) บวชเพราะต้องการให้หายป่วย
- (๕) บวชเพื่อตอบแทนคุณบิดามารดา
- (๖) บวชแก้บั่น
- (๗) บวชเพราะเบื่อหน่ายชีวิตฆราวาส
- (๘) บวชเพราะศรัทธา
- (๙) บวชเพื่อการเรียนรู้

^{๔๓} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), วาทีธรรมแห่งวาสน์, ๒๕๓๕, หน้า ๓๙๔.

ลักษณะที่ ๒ เป็นมูลเหตุจูงใจที่คำนึงถึงสังคมเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น ๕ คือ

(๑) บวชเพราะความศรัทธา เป็นการบวชที่ผู้บวชต้องการจะศึกษาพระธรรม เพราะมีความเชื่อว่าการบวชจะนำชีวิตให้พ้นโอฆะสงสาร มุ่งนิพพานและความสงบเป็นที่ตั้ง ซึ่งการบวชด้วยสำนักคำนี้ในปัจจุบันมีน้อยมาก (เมื่อเปรียบเทียบกับ การบวชด้วยสาเหตุอื่น ๆ) ทั้งนี้ เพราะในปัจจุบันเป็นยุคแห่งวัตถุนิยม (materialism) คนส่วนมากเห็นว่าความสุขในชีวิตนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางวัตถุเป็นสำคัญ

(๒) บวชตามค่านิยมในสังคม เป็นการบวชที่ผู้บวชตัดสินใจบวชเพราะไม่ต้องการให้ตนเองถูกคนในสังคมตำหนิติเตียน ไม่ได้เป็นการบวชที่เกิดจากความศรัทธาของผู้บวชแต่อย่างใด หรืออาจจะตัดสินใจบวชเพราะเห็นเพื่อน ๆ (ซึ่งมีอายุครบที่จะบวชได้) ของตนบวชก็เป็นได้

(๓) บวชตามประเพณี เป็นการบวชเพื่อเจริญรอยตามประเพณีเก่า ๆ ซึ่งการบวชแบบนี้ มักจะเกิดขึ้นจากความประสงค์ของผู้ปกครอง หรือบิดามารดาของผู้บวชเป็นสำคัญ

(๔) บวชเพราะหวังได้มาซึ่งประโยชน์ การบวชแบบนี้เนื่องจากตัวผู้บวชเองไม่สามารถจะยังชีพอยู่ได้จึงหันมาอาศัยผ้าเหลืองเป็นที่พึ่งในการยังชีพ

(๕) บวชเพื่อศึกษาและรู้บาปบุญคุณโทษ เป็นการบวชเพราะต้องการศึกษาพระธรรมวินัยเพื่อนำมาช่วยให้การดำรงชีวิตมีความสงบสุขดียิ่งขึ้น^{๔๔}

รชนีกร เศรษฐ์ ได้กล่าวถึงมูลเหตุจูงใจในการบวชไว้ ๔ ประเภท คือ

(๑) บวชเพราะกระทำความผิดเอาไว้ หมายถึง การบวชหลบหนีความผิด เช่น ไปก่อคดีอาญาไว้ หรือไปก่อหนี้หรือไปก่อกรรมชั่วต่าง ๆ ไว้จึงอยากหลบออกมาเพื่อบวชชดใช้กรรมเหล่านั้น

(๒) บวชเพราะต้องการทราบความจริงเกี่ยวกับการบวช หมายถึง การบวชซึ่งไม่ได้ตั้งใจจะบวชอย่างแท้จริง แต่อยากจะทราบว่าเมื่อบวชแล้วจะเป็นอย่างไร จะเหมือนกับที่เคยได้ยินเขาเล่ามาหรือไม่ เลยต้องพิสูจน์ด้วยตนเองเป็นการทดลองดู

(๓) บวชตามประเพณี หมายถึง การบวชตามประเพณีที่ลูกผู้ชายทุกคนต้องกระทำกันสืบต่อเนื่องกันมาแต่โบราณเพื่อแสดงความกตัญญูทักเตือนผู้มีพระคุณหรือเพื่อแต่งงาน

(๔) บวชเพราะความเบื่อหน่าย หมายถึง การบวชที่เกิดขึ้นเพราะผู้บวชรู้สึกเบื่อหน่ายต่อทางโลก เพื่อหน่ายต่อการที่ต่อสู้กับชีวิตที่ผันแปรไม่แน่นอน เลยบวชเสียให้พ้นจากสิ่งเหล่านั้น^{๔๕}

^{๔๔}บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๙), หน้า ๒๙๕-๓๐๑.

^{๔๕}รชนีกร เศรษฐ์, สังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๒๓), หน้า ๑๘๙.

จากการศึกษาทบทวนเอกสารเกี่ยวกับสาเหตุของการบวช ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่าการบวชในพระพุทธศาสนายุคแรกๆ ถือเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ยิ่งใหญ่ของบุคคลซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันโดยอยู่บนพื้นฐานเพื่อจะละซึ่งกิเลสต่างๆ อันเป็นเหตุจูงใจสำคัญในการบวชเป็นพระภิกษุ และต่อมาเมื่อมีปัจจัยเกื้อหนุนให้สังคมประเพณีวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เป็นเหตุปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญของการบวชซึ่งแต่ก่อนมุ่งเน้นการบวชเพื่อบรรลุธรรมอย่างเดียว ก็กลับกลายเป็นเหตุจูงใจในการบวชหลายประการเช่นการบวชตามประเพณี บวชเพื่อหาผลประโยชน์ และบวชตามประเพณีนิยมโดยเฉพาะในสังคมไทย

๒.๒.๖ ความสำคัญของการบรรพชาอุปสมบท

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความสำคัญของการบรรพชาอุปสมบท ปรากฏว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นและอธิบาย ไว้ดังนี้

ภิกษุในพระพุทธศาสนาทำหน้าที่ ๒ ประการ คือ ทำหน้าที่ต่อตนเอง และทำหน้าที่ต่อสังคม หน้าที่ประการแรก คือ การศึกษาพระธรรมวินัยเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องและบรรลุธรรมตามวัตถุประสงค์ของนักบวช และหน้าที่ต่อสังคม คือ ปฏิบัติตนในฐานะกัลยาณมิตรของสังคม ๖ ประการ ได้แก่

๑. แนะนำบรมช้แจ้งให้ประชาชนละเว้นความชั่ว
๒. แนะนำสั่งสอนเชิญชวนให้ประชาชนปฏิบัติชอบ
๓. สงเคราะห์ประชาชนด้วยจิต เมตตา กรุณา มุ่งความปรารถนาดีเป็นที่ตั้ง
๔. ให้ประชาชนได้ยินได้ฟังเรื่องราวธรรมะที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง
๕. อธิบายธรรมะที่ประชาชนได้ยินได้ฟังมาแล้ว แต่ยังไมแจ่มแจ้งให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนยิ่งขึ้น

๖. บอกทางสุขทางเจริญและทางสวรรค์ให้แก่ประชาชน^{๔๖} คดีอย่างหนึ่งของชาวพุทธก็คือผู้ชายที่มีคุณสมบัติตามพระบรมพุทธานุญาต มีอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป จะมีประเพณีอุปสมบทเพื่อตอบแทนคุณบิดามารดา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญของบุตรที่แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิตะบุตร ตามรูปศัพท์ แปลว่า ผู้ที่ทำให้บิดามารดามีความรู้สึกเอิบอิ่ม เป็นสุขใจ (ผู้ที่ยังหทัยของบิดามารดาให้เต็ม) เมื่อได้รับการอบรม เอาใจใส่และเลี้ยงดูจากบิดามารดาให้ดี แล้วบุตรควรปฏิบัติต่อบิดามารดา ได้ชื่อว่าเป็นบุตรที่ดีมีคุณภาพ และเป็นที่พึงปรารถนาของบิดามารดา โดยมีหน้าที่ดังนี้

(๑) มีความกตัญญูรู้คุณของบิดามารดา เมื่อบิดามารดา แก่ชรา เลี้ยงตนเองไม่ได้ ต้องเลี้ยงบิดามารดาเป็นการตอบแทน รวมทั้งเอาใจใส่ปรนนิบัติเมื่อบิดามารดาเจ็บไข้ได้ป่วย

^{๔๖} เตือน คำดี, ศาสนศาสตร์, หน้า ๔๓.

(๒) รู้จักช่วยทำกิจธุระการงานต่าง ๆ ของบิดามารดา เช่น ช่วยทำการงานในบ้าน ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของบิดามารดา ซึ่งประกอบอาชีพการงานนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น เกษตรกรรมอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรืออาชีพส่วนตัวใด ๆ ก็ตาม บุตรต้องไม่นิ่งดูตาย อย่างน้อยก็ช่วยทำงานบ้านต่าง ๆ ให้เรียบร้อย

(๓) ช่วยดำรงวงศ์สกุลให้ยั่งยืน โดยประพฤติดนเป็นคนดี เพื่อนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูลและไม่ประพฤติดนให้เป็นທີ່เสื่อมใสแก่ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

(๔) ประพฤติดนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท กล่าวคือ ประพฤติดนเป็นบุตรที่ดี เชื่อฟังโอวาท คำสอนของบิดามารดา ไม่ประพฤติดนเป็นคนเกเร สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนแก่บิดามารดาบุตรที่เชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอนของบิดามารดา ทำให้บิดามารดามีความสุข และมีความภาคภูมิใจในตัวบุตร บิดามารดาจะมอบทรัพย์มรดกให้แก่บุตรที่ประพฤติดีเท่านั้น ส่วนบุตรที่ทำให้พ่อแม่เป็นทุกข์ สร้างความเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล พ่อแม่อาจจะไม่มอบทรัพย์มรดกให้ได้ เพราะประพฤติดนไม่เหมาะสม

(๕) บุตรที่ดีต้องรู้จักเสียสละทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม โดยมอบทรัพย์สินเหล่านั้นในนามของบิดามารดา และเมื่อบิดามารดาสูญเสียชีวิตไปแล้ว ควรทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดา ซึ่งจะเป็นการทำให้ตนไม่ลืมบิดามารดาผู้มีอุปการคุณ และดำเนินชีวิตของตนตามแบบอย่างที่ดีงามของบิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้วนั้นบิดามารดาเป็นผู้มีอุปการคุณต่อบุตรเป็นอย่างมาก เป็นบุคคลที่หาได้ยากมากอย่างหนึ่งในโลกนี้ ดังนั้นบุตรที่ดีจึงต้องปฏิบัติตนต่อพ่อแม่อย่างถูกต้องและเหมาะสม

โดยปฏิบัติตามทุกข้อที่กล่าวมานี้ทั้งหมด ไม่ควรข้ามหรือเลือกปฏิบัติเฉพาะข้อใดข้อหนึ่ง การทำเช่นนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทำหน้าที่ของบุตรอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น การปฏิบัติตนต่อบิดามารดาอย่างครบถ้วนทั้งห้าข้อนี้ จึงจะเรียกได้ว่า เป็นบุตรที่ดีอย่างแท้จริง จึงจะช่วยทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง ยั่งยืน และมีความสุขตลอดไป^{๔๗}

บุตรที่แปลว่าผู้ที่ทำให้บิดามารดามีความรู้สึกเอิบอím เป็นสุขใจ ผู้ที่ยังหทัยของบิดามารดาให้เต็ม จึงหมายความว่าบุตรที่ได้ตอบแทนคุณบิดามารดาโดยการออกบวช ซึ่งถือว่าเป็นมหาคุณอย่างยิ่งใหญ่ เป็นการจงบิดามารดาให้สร้างบุญกุศลและมีสัมมาทิฐิ ในสมัยพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้วพระองค์ก็ทรงเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์เพื่อโปรดพระญาติให้ตั้งอยู่ในสัมมาทิฐิ แม้กระทั่งพระนางสิริมหามายาที่สวรรคตไปจุติในโลกสวรรค์ พระพุทธเจ้าก็ทรงเสด็จขึ้นไปโปรด จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นต้นแบบของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และเป็นการถือปฏิบัติสืบต่อกันมาว่าบุตรชายจะต้องออกบวชสักครั้งในช่วงชีวิตเพื่อ

^{๔๗} จ้างนค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖-๘๗.

ศึกษาพระธรรมวินัยแล้วนำมาบอกกล่าวแก่บิดามารดาให้ตั้งอยู่ในสัมมาทิฐิ และนำธรรมะมาใช้ในการครองชีวิตของตนด้วยนอกจากความกตัญญูของพระพุทธเจ้าแล้วยังมีเรื่องราวของพระอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้าคือพระสารีบุตร โดยพระสารีบุตรได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีปัญญามาก แต่ท่านไม่สามารถเปลี่ยนมิจฉาทิฐิของมารดาท่านได้ จนวาระสุดท้ายของท่านก่อนนิพพาน ท่านมีความรู้สึกวาทกิจที่ท่านทำยังไม่สมบูรณ์ประการหนึ่งคือการโปรดมารดาให้มีสัมมาทิฐิ ท่านจึงเดินทางกลับไปที่บ้านทำกาลกิริยาต่าง ๆ จนมารดาเปลี่ยนความคิดเป็นสัมมาทิฐิ ท่านจึงได้เข้าสู่นิพพาน แสดงให้เห็นความสำคัญของการบวชว่า นอกจากจะเป็นการประพาศตนให้หลุดรอดแล้ว ยังเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย และยังเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณอีกด้วยสงฆ์จะสืบอายุพระศาสนาได้ก็ด้วยการบวชจริง เรียบจริง ปฏิบัติจริง ได้ผลจริงสอนสืบ ๆ กันไปจริง ๆ และทั้งนี้ไม่ได้หมายแต่เฉพาะพระสงฆ์ที่บวชอย่างเดี่ยว แต่หมายถึงฆราวาสทั้งผู้หญิงผู้ชาย ที่ต้องช่วยกันรักษาโรงพยาบาลโลกหรือร่มโพธิ์ร่มไทรของโลกเอาไว้ ถ้าสงฆ์ที่แท้ของพระพุทธเจ้ายังมีอยู่ในโลกดวงประทีปนี้ก็จะยังไม่ดับ โลกนี้จะไม่ดับ ถ้าคุณธรรมของคณะสงฆ์เสื่อมไป ดวงประทีปของโลกก็จะดับมืด หน้าที่การงานของพระสงฆ์จึงมีอยู่อย่างนี้ ใครไม่ทำหน้าที่นี้ก็ไม่ใช่พระสงฆ์ การบวชของเขาก็มิใช่เพื่อสืบศาสนา แต่เป็นการบวชเพื่อทำลายศาสนา^{๔๘}

ในอดีตมีพระอรหันต์สาวกรูปหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพระภิกษุสงฆ์อย่างมาก ท่านรูปนี้ชื่อว่าพระสีวลี การบรรลุ “อรหันตผล” เป็น พระอรหันต์ของท่านสีวลีบังเกิดขึ้นพร้อมกันกับการปลงผมครั้งสุดท้าย คือไม่ก่อนและไม่หลังกว่ากันเลย และนับตั้งแต่วันที่ท่านบวช ปรากฏว่าลาภสักการะได้บังเกิดอย่างมากมายแก่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่รวมในวัดนั้นอย่างน่าอัศจรรย์ใจ^{๔๙} การบวชเข้ามาของพระสีวลีจึงเป็นการนำลาภสักการะมาอุดหนุนจนเจือคณะสงฆ์ให้มีความอุดมสมบูรณ์ และสามารถประพาศพรหมจรรย์ได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องพะวงกับการเป็นอยู่ จึงพอสรุปความสำคัญของการบวชได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. เป็นการออกจากความวุ่นวายของชีวิตฆราวาส
๒. เป็นการสร้างความสงบให้เกิดขึ้นในจิตใจ
๓. เป็นแนวทางฝึกหัดปฏิบัติให้บรรลุถึงความหลุดพ้นกิเลสตัณหา
๔. นำธรรมะที่ค้นพบเป็นประโยชน์ต่อชาวโลก
๕. เป็นพื้นเพื่องหนึ่งที่จะช่วยหนุนส่งคมให้ร่มเย็นและเกิดสันติภาพที่แท้จริง
๖. เป็นการรักษาพระศาสนาให้มั่นคง

^{๔๘} พ.สุวรรณ, พระสีวลี พระอรหันต์ผู้มีลาภมาก, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : หจก.เม็ดทรายพรินต์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗.

^{๔๙} พระคัมภีร์ปัญจโมกข์ (อ๋อน เทวณิก), คัมภีร์มงคลที่ปิ่นแปล, (กรุงเทพมหานคร : อำนวยสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๕๕.

๗. เป็นการสืบต่อประเพณีอันดีงาม

๘. เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู

๙. เป็นตัวแทนของศาสนวงศ์

๑๐. เป็นการสืบทอดและเผยแผ่พระศาสนาให้เจริญกว้างไกล

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการบวชนั้นมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะคติของชาวพุทธในประเทศไทยก็คือผู้ชายที่มีคุณสมบัติตามตามพระบรมพุทธานุญาต มีอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป จะมีประเพณีอุปสมบทเพื่อตอบแทนคุณบิดามารดา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญของบุตรที่แสดงออกถึงความกตัญญูทวดเทวี เป็นการบวชเพื่อทำหน้าที่ต่อตนเอง และทำหน้าที่ต่อสังคม และที่สำคัญได้การศึกษาพระธรรมวินัยเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องและบรรลุธรรมตามวัตถุประสงค์ของนักบวช และหน้าที่ต่อสังคม คือ ปฏิบัติตนในฐานะภิกษุของสงฆ์ประเทศชาติสืบต่อไป

๒.๒.๗ อานิสงส์ของการบรรพชาอุปสมบทของสัทธีการิก

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับอานิสงส์ของการบรรพชาอุปสมบทปรากฏว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิ ทรงความรู้หลายท่านได้ให้ความคิดเห็นและอธิบายแจกแจง ไว้ดังนี้

ในการทำกิจการทุกอย่างจะต้องมีวัตถุประสงค์ จะต้องทราบเหตุที่ต้องทำและผลจะได้รับในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับเรื่องเหตุและผลมาก เช่นเดียวกับการอุปสมบทย่อมมีอานิสงส์มากกว่าการสร้างบุญในรูปแบบต่างๆ เพราะว่าการอุปสมบทเป็นการสร้างมนุษย์ให้เป็นพระสร้างพระให้เป็นพระอรหันต์ ซึ่งเป็นอานิสงส์สูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ในคัมภีร์มงคลทีปนีเรื่องพราหมณ์บวชมีทิลุ เต พราหมณา ครั้นนั้นพราหมณ์ทั้งหลาย ๕๐๐ ออกบวชในพระพุทธศาสนา มีทิลุกล่าไม่พึงธรรมคือเห็นว่าไตรเพทกับธรรมก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงไม่พึงซึ่งธรรมสตถา ปวตติ สุตวา พระศาสดาได้ทรงทราบซึ่งเหตุนี้ จึงตรัสเรียกซึ่งภิกษุทั้ง ๕๐๐ มา แล้วจึงตรัสเทศนาว่า ภิกษุเว ดูกรภิกษุทั้งหลายท่านจงพึงธรรมเกิด การพึงธรรมมีคุณ ๔ ประการ ที่ ๑ ผู้ใดได้พึงธรรมและเรียนซึ่งทำให้ชำนาญ ครั้นทำลายสังขารไปเกิดเป็นมนุษย์และเทพดาจะมีปัญญารัฐธรรมของพระพุทธเจ้าและได้มรรคผลโดยเร็ว ๑ ที่ ๒ ผู้ใดได้พึงธรรมให้ชำนาญครั้นทำลายสังขารไปเกิดเป็นเทพดา จะมีปัญญารัฐธรรมของพระพุทธเจ้าโดยเร็ว ดังบุรุษชำนาญในเสียงกลอง ครั้นได้ยินเสียงกลองก็จำได้ไม่สงสัย แล้วสั่งสอนบริษัทอื่นได้ และให้สำเร็จมรรคผลโดยเร็ว ๑ ที่ ๓ ผู้ใดได้พึงธรรมเล่าเรียนซึ่งธรรมให้ชำนาญ ครั้นทำลายสังขารไปเกิดเป็นเทพดา ยังระลึกถึงบทแห่งธรรมนั้นไม่ได้ มีเทพดาอื่นที่รู้ธรรมแสดงให้ฟังก็ระลึกได้ ดังบุรุษที่รู้เสียงสงฆ์ ครั้นได้ยินเสียงก็จำได้ว่าเสียงสงฆ์ แล้วจะให้ได้มรรคผลโดยเร็ว ๑ ที่ ๔ ผู้ใดได้พึงธรรมเล่าเรียนซึ่งธรรมให้ชำนาญ ครั้นทำลายสังขารไปเกิดเป็นเทพดาตัวก็ระลึกไม่ได้ เทพดาอื่นก็มาแสดงให้ฟัง เทพดาที่เกิดก่อนมาเตือนให้ระลึกซึ่งธรรมนั้นขึ้นได้ ด้วยอุปนิสัยที่ได้พึงธรรมและได้เล่าเรียนมาแต่กาลก่อน ดังบุรุษที่เคยเล่นฟุตบอลมาด้วยกัน ครั้นมาพบกันก็พูดขึ้นถึงการเล่นฟุตบอลก็ระลึกได้ และจะได้ซึ่งมรรคผลโดยเร็ว ๑

ในคัมภีร์มิลินทปัญหาได้กล่าวถึงการสนทนาระหว่างพระยามิลินท์กับพระนาคเสนว่า ข้าแต่พระนาคเสนผู้เป็นเจ้า อันว่าบรรพชาของพระผู้เป็นเจ้านี้มีประโยชน์อันอุดมดีอย่างไร ประโยชน์ด้วยสิ่งอันใดจึงบรรพชา พระผู้เป็นเจ้าจงวิสัชนาแก้ไขให้แจ่มก่อนพระนาคเสนจึงถวาย พระพรว่า “มหाराช” บรรพชาของอาตมานั้นเป็นประโยชน์ดับเสียซึ่งทุกข์ที่มีในสันดาน แล้วมิให้ทุกข์ประการอื่นบังเกิดได้ ประการหนึ่งบรรพชาของอาตมานี้ประเสริฐยิ่งนัก จักให้เป็นประโยชน์ แก่มนุษย์นิกรเทวดา ๆ ให้วันบเการพบุชาถวายไทยทาน บรรดาที่จะให้เกิดผลเมื่อสิ้นชนม์มรรณ กาลแล้ว เชนผลที่ได้กระทำสักการถวายทานแก่รูปอันบรรพชาก็จะปิดเสียซึ่งประตุจตุรบาบย ก็จะได้ไปชมสมบัติ ๓ ประการ คือมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ จะให้เป็นประโยชน์แก่ม นิกรมมนุษย์เทวดาทั้งหลาย^{๕๐} นอกจากการอุปสมบทจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง แล้วยังก่อให้เกิด ประโยชน์คนอื่นด้วย ซึ่งรวมไปถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ในเรื่องอานิสงส์ของการอุปสมบทนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้ อันมีสิกขา (อภิสมจาร = มรรยาทอันดีงาม) เป็นอานิสงส์ มีปัญญาเป็นยอด มีวิมุติเป็นแก่น มีสติเป็น อริบไตย...”^{๕๑} พุทธพจน์บทหนึ่งที่ตรัสไว้กับพระอานนท์เกี่ยวกับอานิสงส์ของการอุปสมบทว่า ‘ทาสสุสานนุท’ ดูกอรานนท์ บุคคลผู้ใดมีศรัทธาได้บรรพชาทาสหญิงทาสชายให้เป็นสามเณร สามเณรี ในพระพุทธศาสนา บุคคลผู้นั้นจะได้อานิสงส์ผล ๔ กับปี ‘ทาสสุ อุปสมบทา’ บุคคลผู้ใด ได้อุปสมบททาสหญิงทาสชายให้เป็นภิกษุภิกษุณีในพระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้อานิสงส์ผล ๘ กับปี ‘อานนุท’ ดูกอรานนท์ บุคคลผู้ใดได้บรรพชาบุตรหญิงบุตรชายให้เป็นสามเณรสามเณรีใน พระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้อานิสงส์ผล ๘ กับปี บุคคลผู้ใดได้อุปสมบทบุตรหญิงบุตรชาย ให้เป็น ภิกษุภิกษุณีในพระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้อานิสงส์ผล ๑๖ กับปี ‘อานนุท’ ดูกอรานนท์ บุคคลผู้ใด ได้บรรพชาสามีหรือภรรยาให้เป็นสามเณรหรือสามเณรีในพระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้อานิสงส์ผล ๑๖ กับปี ผู้ใดได้อุปสมบทสามีหรือภรรยา ให้เป็นภิกษุภิกษุณีในพระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้ อานิสงส์ผล ๓๒ กับปี ‘อานนุท’ ดูกอรานนท์ บุคคลผู้ใดได้บรรพชาตนของตนเอง ให้เป็นสามเณร สามเณรีในพระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้อานิสงส์ผล ๓๒ กับปี ผู้ใดอุปสมบทตนของตนเองให้เป็น พระภิกษุภิกษุณีในพระพุทธศาสนา ผู้นั้นจะได้อานิสงส์ผล ๖๔ กับปี ก็คำว่ากับหนึ่งนั้น ยังมีภูเขาศิลาทั้งแห่งกว้างหนาและสูงได้โยชนหนึ่งเท่ากัน ครั้งถึง ๑๐๐ ปี มีเทวดาเอาผ้าทิพย์เนื้อละเอียด

^{๕๐} พระตำหนักจิตรดารโหฐาน, มิลินทปัญหา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓๙.

^{๕๑} แสง จันทรงาม, พระพุทธศาสนาจากพระโอษฐ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีร การพิมพ์จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๘-๒๐๙.

มากกว่าคนหนึ่ง ทำอยู่อย่างนี้จนภูเขาอันนั้นเกรียนลงเสมอแผ่นดินในกาลใด กาลนั้นแลชื่อว่ากัปหนึ่ง^{๕๒}

เป็นการพรรณนาถึงอานิสงส์ของการบรรพชาอุปสมบทที่วิจิตรพิสดาร และอาจถูกมองว่าเกินความเป็นจริง แต่ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าอานิสงส์นั้นไม่ใช่ความเพ้อฝัน แต่เป็นสิ่งที่ติดตัวไปในแต่ละภพชาติ ซึ่งมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมได้ในชาตินี้ โดยที่อานิสงส์ที่จะเห็นในชาตินี้ปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า “ฆราวาส การอยู่ครองเรือนเป็นชาวบ้าน คับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชา การออกบวชเป็นบรรพชิต เป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้อยู่ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิง ดุจสังข์ชั้ด มิใช่ทำได้ง่าย สมุพาโธ ฆราวาโส โรชปโถ อพุโภาโกโส ปพพชชา นยิหิ สุกริ อการิ อชฌาวสตา เอกนตปริปัญณเณ เอกนตปริสุทฺธิ สงฺขลิตํ พพหุมจริยํ จริตุ”^{๕๓}

การประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์โดยสิ้นเชิงนั้น แม้จะถูกมองว่าเป็นอานิสงส์ที่สืบทอดมาจากทุกภพชาติส่งผลมาถึงปัจจุบันก็ตาม แต่การประพฤติปฏิบัติธรรมจนบรรลุมรรคผลนิพพาน ทำจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดดุจสังข์ชั้ด เป็นอานิสงส์ของการประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผลที่เกิดจากปัจจุบันชาติ

พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสตอบคณะสงฆ์ว่า พระคุณเจ้าทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอันมาก ในการที่ได้แสดงไมตรีจิตครั้งนี้ แม้ข้าพเจ้าจะได้อยู่ในสมณเพศมาเป็นเวลาอันน้อยก็ตาม รู้สึกว่าได้รับการต้อนรับจากสงฆ์ทั้งหลายเป็นอย่างดี ทั้งได้รับความรู้ในพระธรรมวินัย และทางปฏิบัติเท่าที่เวลาจะอำนวย ทั้งนี้ทำให้เกิดความรู้สึกว่าพระพุทธศาสนาเป็นทางแห่งความเจริญแก่ผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติโดยเคร่งครัด ขออำนาจแห่งความสามัคคีที่พระคุณทั้งหลายได้แสดงอยู่ ณ บัดนี้ จงเป็นนิมิตอันดีที่จะเพิ่มพูนความรู้เรื่องมั่งคั่งแห่งพระศาสนาสืบไป^{๕๔} พระดำรัสนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสไว้ตอนที่พระองค์เสด็จออกผนวช ซึ่งกล่าวถึงในทางสังคมาว่า สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่มีไมตรีจิตต่อกันทั้งในระหว่างสงฆ์ด้วยกัน และระหว่างสงฆ์กับฆราวาส ในทางปฏิบัติพระองค์ก็ทรงยอมรับว่าพระพุทธศาสนาเป็นทางแห่งความเจริญแก่ผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติโดยเคร่งครัด อันเป็นประโยชน์สูงสุดในทางพระพุทธศาสนา การบวชจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์ต่อผู้อื่น

^{๕๒} ลำพูน นาสวัสดิ์ เปรียญ, อานิสงส์ต่าง ๆ แผนใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คลังนาหาวิทยา, ๒๕๐๔), หน้า ๔๓-๔๔.

^{๕๓} มานพ นักการเรือน, พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓.

^{๕๔} ขวัญแก้ว วัชรไทย์, พระราชพิธี และ พระราชกิจในการทรงผนวช, หน้า ๑๒๓.

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ในหนังสือคำสอนผู้บวช ภาค ๑ ถึงคุณประโยชน์ของการบวชไว้ ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. เป็นคุณประโยชน์ที่พึงได้แก่ตัวเอง หมายถึง การบวชจะทำให้ผู้บวชได้มีโอกาสชำระและขัดเกลากิเลสของตนเองให้เบาบางลง

๒. เป็นคุณประโยชน์ที่พึงได้แก่ผู้อื่น คือ การมุ่งตอบแทนบุญคุณของบิดามารดา เป็นนื่อนานบุญของโลก

๓. เป็นคุณประโยชน์ที่พึงได้แก่พระศาสนา คือ ศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างจริงจังก็ย่อมจะได้ชื่อว่าเป็นศาสนทายาท ผู้สืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง^{๕๕}

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุนทรียา สุนทรวิภาต ว่าการออกบวชมีประโยชน์ ๓ ระดับ คือ

๑. **ประโยชน์ตน** คือ ประโยชน์ที่ผู้บวชได้รับในขณะที่ครองสมณเพศ และในการดำรงชีวิตหลังจากสึกแล้ว นอกจากนี้ยังรวมถึงประโยชน์ที่ผู้ใกล้ชิด ผู้อุปการะในการบวชจะได้รับจากผู้บวชด้วย ประโยชน์ส่วนตนมีดังนี้.

(๑) ได้เรียนรู้พระธรรมวินัย

(๒) รู้จักฝึกตนให้มีความอดทน เนื่องจากต้องปฏิบัติตามวินัยและตามหลักการปกครองสงฆ์

(๓) รู้จักสำรวม กาย วาจา ใจ ให้อยู่ในระเบียบอันดีงาม

(๔) รู้จักรับผิดชอบและดูแลตนเอง เพราะขณะบวชอยู่ สมณะย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติทั้งส่วนตัวและร่วมกับหมู่คณะ

(๕) รู้จักละอายตนเองและกลัวบาป

(๖) รู้จักความสันโดษ คือ พอใจที่จะมีชีวิตอย่างเรียบง่าย เว้นความฟุ้งเฟ้อทั้งปวง

(๗) ได้ปฏิบัติ คือ เว้นชั่ว ทำดี และทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาผู้บวชจะมีโอกาสปฏิบัติได้สมบูรณ์กว่าผู้ครองเรือน

(๘) รู้จักศาสนพิธี และมีส่วนร่วมปฏิบัติอย่างถูกต้อง

(๙) ได้รับการปลูกฝังค่านิยมในทางที่ดี

(๑๐) ได้บรรลุผลในการปฏิบัติตั้งแต่ขั้นต้น จนถึงขั้นสูงสุด

(๑๑) สามารถนำธรรมะไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้ ทั้งระหว่างบวชและหลังจากสึกจากสมณเพศแล้ว

(๑๒) มารดา บิดา ญาติ ของผู้บวชและผู้มีส่วนอุปการะในการบวชได้มีส่วนในกุศลยิ่งขึ้น

^{๕๕} พุทธทาสภิกขุ, คำสอนผู้บวช ภาค ๑, หน้า ๑๖-๒๓.

๒. ประโยชน์ต่อสังคม

- (๑) การบวชในพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นการสร้างสมเนื่อนาบุญของโลก
- (๒) พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีและหมั่นสั่งสอนประชาชน ย่อมเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชน
- (๓) พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีงามแก่คนทั่วไป ในด้านการปฏิบัติธรรม
- (๔) หลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางของประชาธิปไตยทั้งในการปกครองและการดำเนินชีวิต

๓. ประโยชน์ต่อพระศาสนา

- (๑) การบวชย่อมทำให้มีผู้สืบทอดศาสนา ซึ่งจะทำให้พระศาสนาดำรงอยู่ตลอดไป
- (๒) พระสงฆ์เป็นสนทนายาท
- (๓) พระภิกษุสามเณรช่วยเผยแผ่ศาสนาให้เจริญกว้างไกลยิ่งขึ้น
- (๔) ปฏิปทาของพระสงฆ์ในการพิสูจน์ว่า มนุษย์สามารถดำรงชีวิตตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนาได้จริง^{๕๖} ประโยชน์ของการบวชจึงเป็นการสร้างมหากุศลอย่างมหาศาลต่อโลกและตนเอง รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อพระศาสนาด้วย หากมองในมุมประโยชน์ส่วนรวมจะเห็นว่าการบวชในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ ระดับด้วยกัน คือ

๑. ประโยชน์ในเบื้องต้น หมายถึง ประโยชน์ในฐานะเป็นเนื่อนาบุญของโลก เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปมาสร้างบุญด้วย เพราะถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์สะอาด การทำบุญกับนักบวชจึงเป็นการสร้างมหากุศลอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการสร้างบุญกับพระอริยเจ้า เรียกว่าระดับบุญ

๒. ประโยชน์ในท่ามกลาง หมายถึง การนำธรรมะที่ได้มาอบรมสั่งสอนประชาชน ให้รู้จักกายชั่วกลัวบาป รู้จักแยกแยะว่าสิ่งไหนควรทำและไม่ควรทำ สร้างความสามัคคีให้สังคม และสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก เป็นการนำธรรมะมาเป็นเครื่องเยี่ยวยาสังคม เรียกว่าระดับศีลธรรม

๓. ประโยชน์สูงสุด หมายถึง ประโยชน์ที่ทำให้คนกลายเป็นพระอรหันต์ ซึ่งถือว่าเป็นอุดมการณ์สูงสุดในทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านกระบวนการฝึกหัดปฏิบัติ ขัดเกลา ชำระล้างจิตใจให้ขาวสะอาดหมดจดจากกิเลสตัณหา หากสังคมใดมีคนประเภทนี้มากก็จะทำให้เกิดสังคมอุดมสุขเพราะจะไม่มีใครทะเลาะเบาะแว้งแย่งชิง ทะเยอทะยาน เบียดเบียนและล้างแค้นและกัน หากมองในแง่ผลประโยชน์ส่วนตัวก็เป็นผู้ที่สิ้นภพสิ้นชาติ เป็นผู้ดำเนินอยู่ด้วยวิมุตติสุขในชาติปัจจุบัน เรียกว่าระดับโลกุตตรธรรม

^{๕๖} สุนทรียา สุนทรวินาศ, การศึกษาความสำคัญของการบวชในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน, หน้า ๙๐-๙๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้สรุปว่า การบวชมีอานิสงส์ยิ่งใหญ่ จึงถือเป็นบุญยิ่งใหญ่ของชาวพุทธที่นิยมประพฤติปฏิบัติสืบต่อมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยแบ่งเป็นบุญที่จะได้รับ ๓ ประการคือ

๑. **บุญเกิดแก่ผู้บวช** หมายถึง ความดีเมื่อบวชเข้ามา ได้แก่ ความเป็นผู้มีจิตใจเยือกเย็น สุขุม รู้จักยั้งคิด มีสติปัญญา พัฒนาดนให้พ้นจากอกุศลธรรมทั้งหลาย โดยสามารถพัฒนาให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของการบวชให้ หากไม่อาจปฏิบัติได้เช่นนี้ เมื่อลาสิกขามาก็ได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างดี

๒. **บุญเกิดแก่ผู้เกี่ยวข้อง** หมายถึง ความดีงามที่เกิดแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เพื่อทดแทนคุณบิดามารดา ผู้มีอุปการคุณและญาติมิตรทั้งหลาย โดยที่ผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้มีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนในการบวช กิจกรรมเช่นนี้ ถือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งที่สำคัญเรียกว่า **เวียยาวัจฉมัย** ทำบุญด้วยการชวนขายรับใช้ส่งเสริมและติดตามโมทนาบุญ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ในส่วนของผู้บวชเอง ก็จะแบ่งปันความดีที่เกิดจากการบวชอันเกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในเพศของพระและเณรส่วนแห่งความดีที่เรียกว่า ปัตติทานมัยให้แก่ผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้น^{๕๗} และเมื่อผู้เกี่ยวข้องเสียชีวิตแล้ว พระภิกษุสงฆ์และพระภิกษุที่เรามีส่วนร่วมในการบวชก็ยังถือเป็นเพื่อนบุญของโลก ที่จะไปทำบุญถวายทานและอุทิศส่วนกุศลให้แก่ท่านเหล่านั้น ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องในการบวชจึงได้บุญทั้งขณะมีชีวิตอยู่และหลังจากเสียชีวิตแล้ว

๓. **บุญเกิดแก่สถาบัน** หมายถึง ความดีหรือผลประโยชน์ที่เกิดแก่องค์กรหน่วยงานหรือมิติทางสังคมของชนในชาติ เช่น ช่วยพัฒนาประเทศชาติและหรือบุคลากรของประเทศชาติให้เป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นผลดีต่อการสร้างชาติให้มีความสุขสงบ เป็นผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาด้วยการเข้ามาบวชเรียนเป็นแบบอย่างให้อนุชนรุ่นหลัง ถือเป็นแนวปฏิบัติ ช่วยอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติเป็นที่พึงพอใจ เป็นแบบอย่างแห่งสัมมาปฏิบัติของชาวพุทธ รวมทั้งได้ชื่อว่าแสดงออกถึงความเป็นชาวพุทธที่แท้จริง พระพุทธเจ้าตรัสว่าการเข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์ถือว่าเป็นเพื่อนบุญอันยิ่งใหญ่ของโลก^{๕๘} ดังนั้น ผู้เข้ามาบวชจึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้สร้างสมเพื่อนบุญของโลกที่ยิ่งใหญ่ไม่มีนาบุญอื่นที่ยิ่งใหญ่และสำคัญกว่า

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงยังคงได้รับการยอมรับและปฏิบัติสืบต่อกันมาและจะถือปฏิบัติต่อไปอีกอย่างแน่นอน เนื่องจากเป็นวิธีการสร้างความดีที่สำคัญยิ่งแก่ผู้บวช ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด รวมถึงเผยแผ่หลัก

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๙๓-๙๔.

^{๕๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๙/๓๖๒.

คำสอนไปยังสังคมและสถาบันทางสังคมทำให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างดี ส่งผลให้เกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งการทำงานโดยอาศัยหลักธรรมอันดีงามเหมาะสมถูกต้อง สมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติสืบต่อไป

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์

พระอุปัชฌาย์เป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่งและได้รับการยกย่องเกียรติคุณว่าเป็นปูชนียบุคคลที่ทรงคุณค่าเป็นที่เคารพศรัทธาและยอมรับในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั่วไป เพราะเป็นผู้มีคุณูปการต่อสัทธวัหาริกในพระธรรมวินัยนี้ จึงนำเสนอความหมายของพระอุปัชฌาย์ ความสำคัญ ประเภท คุณสมบัติตามพระธรรมวินัยและตามระเบียบมหาเถรสมาคม เขต จริยา การละเมิดจริยา การระงับการปฏิบัติหน้าที่ สัทธวัหาริกวัตร อำนาจการประณามของพระอุปัชฌาย์และการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ จากแนวคิดและทฤษฎีการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์นั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยเรียบเรียงไว้ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของพระอุปัชฌาย์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของพระอุปัชฌาย์ ปรากฏว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิทรงความรู้หลายท่านได้ให้ความความหมายของพระอุปัชฌาย์ ไว้ดังนี้

พระอุปัชฌาย์เป็นผู้มีหน้าที่และบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารคณะสงฆ์ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล และเป็นที่นับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั่วไป ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของพระอุปัชฌาย์ไว้หลากหลายลักษณะของแนวคิด ดังนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือ ผู้สอดส่องโทษและมีโทษ^{๕๙}

สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณฺณโก) ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า พระอุปัชฌาย์ แปลว่า ผู้เข้าไปเพ่งด้วยใจ ซึ่งโทษน้อยใหญ่ของศิษย์ทั้งหลาย และแปลว่า เข้าไปเพ่งด้วยใจ เข้าไปตั้งไว้ ซึ่งความแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลแก่ศิษย์ทั้งหลาย^{๖๐}

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน) ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือ พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบท^{๖๑}

^{๕๙} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร), ธรรมโมวาท เล่มที่ ๒ : โอวาทและคำบรรยายพิเศษในการฝึกซ้อมบวรมและสอบความรู้พระอุปัชฌาย์, (กาญจนบุรี : สหายพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๔.

^{๖๐} สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณฺณโก), สมเด็จพระ คัด-เขียน-พูด-เทศน์, (กรุงเทพมหานคร : เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๕๗.

^{๖๑} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน), คู่มือพระอุปัชฌาย์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการดำเนินการฝึกซ้อมบวรมพระอุปัชฌาย์ส่วนกลางจัดพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๘๙.

พระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน) ให้ความหมายว่า พระอุปัชฌาย์ คือ พระเถระผู้เป็นหัวหน้าในการนำนาคเข้าหมู่ เป็นผู้รับรองในการบวชในหมู่สงฆ์ และเมื่อบวชแล้วต้องรับรองที่จะให้การศึกษาอบรมพระธรรมวินัย และจริยาวัตรที่ถูกต้องดีงามแก่พระใหม่ที่ตนบวชให้นั้น และต้องปกครองดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของเธอ ถ้าพระนวกะมีความประสงค์จะไปศึกษาต่อในขณะที่ยังไม่พ้นนิสสัยตามระเบียบคณะสงฆ์ พระอุปัชฌาย์ต้องรับผิดชอบฝากฝังต่อเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าของสำนักที่ตนคิดว่าสามารถให้การศึกษาพระธรรมวินัย และปกครองแทนตนได้เป็นลายลักษณ์อักษร^{๖๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์คือ ผู้เพ่งโทษน้อยใหญ่ หมายถึงเป็นผู้รับรองกุลบุตรเข้ารับการอุปสมบทในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ เป็นผู้นำเข้าหมู่และเป็นผู้ปกครองคอยดูแลผิด และชอบทำหน้าที่ฝึกสอนอบรมให้การศึกษาจนศิษย์สามารถปกครองตนเองได้^{๖๓}

พระธัมมานันทมหาเถระ ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือผู้มีหน้าที่สอดส่องดูแลและให้อโวาทแนะนำสั่งสอนสัทธวิहारิก เปรียบเหมือนพ่อแม่ที่คอยดูแลเอาใจใส่ลูก ๆ ในเวลานุ่งห่มจีวร ไป มา กิน ดื่ม เป็นต้น ดังมีวจนัตถะ (คำจำกัดความ) ว่า วชฺชาวชฺช อุปนิชฺชยตีติ อุปชฺชมาโย แปลว่า พระภิกษุใด ย่อมคอยสอดส่องโทษน้อยโทษใหญ่ของสัทธวิहारิก พระภิกษุนั้นชื่อว่า พระอุปัชฌาย์^{๖๔}

พระสิริมงคลอาจารย์ ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือ ผู้ที่เข้าไปเพ่งโทษน้อยโทษใหญ่ ดังที่สามเณรชื่อว่านิโครธ กล่าวไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือผู้ที่เห็นโทษน้อยโทษใหญ่แล้วตกเตือนว่า การกระทำนี้ เธอทั้งหลายทำไม่ดี คำนี้ เธอทั้งหลายพูดไม่ดีเป็นต้นแล้วให้สัทธวิहारิกมองเห็นโทษของตนและดำรงตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ^{๖๕}

พระมหาสมปอง มุกิโต ให้ความหมายว่า พระอุปัชฌาย์ คือ ผู้เฝ้าเอาใจใส่ต่อการชี้โทษและแนะนำประโยชน์แก่ลูกศิษย์^{๖๖}

^{๖๒} พระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน), **นวกานุศาสนี**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๘), หน้า ๕๖.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒๘.

^{๖๔} พระธัมมานันทมหาเถระ, **อัครมหาบัณฑิตนุสรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๐.

^{๖๕} มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, **ตติยสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยมหาวรรควรรค ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๔.

^{๖๖} พระมหาสมปอง มุกิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๑๔.

พระมหาสุทัศน์ วรทสฺสี (ไชยยะภา) ให้ความหมายว่า พระอุปัชฌาย์ คือพระเถระผู้ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรผู้มีศรัทธาประพฤติพรหมจรรย์ แล้วให้การสั่งสอนปริยัติศาสนาแก่ภิกษุใหม่ที่ตนบวชให้ นั้น ดูแลรับผิดชอบ หล่อหลอมพฤติกรรมของศิษย์เหล่านั้นด้วยระเบียบ ที่เรียกว่าพระวินัย อันเป็นส่วนศีลเพื่อขัดเกลากาย วาจาให้เรียบร้อย แนะนำให้ฝึกฝนภาวนาขัดเกลาคใจให้สะอาด สว่างสงบด้วยสมาธิอันนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นแจ้งที่เรียกว่าปัญญาเพื่อความเป็นศาสนบุคคลที่ดี ดังนั้น พระอุปัชฌาย์จึงมีความหมายครอบคลุม ๓ ลักษณะ คือ

๑. เป็นผู้ให้กำเนิดศาสนบุคคล คือ พระภิกษุ สามเณร โดยให้การบรรพชาอุปสมบท
๒. เป็นผู้ให้การศึกษาพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุสามเณรผู้เป็นศิษย์ของตน
๓. เป็นผู้ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร และคอยชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม^{๖๗}

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ว่า **พระอุปัชฌาย์** คือ พระเถระผู้เป็นประธานการบวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา^{๖๘}

ปิ่น มุกขนันต์ ให้ความหมายว่า พระอุปัชฌาย์ คือ ผู้รับนาคเข้าแสดงตัวต่อสงฆ์ในการขอบวชในพิธีอุปสมบท หรือพระผู้หนึ่งเป็นประธานตรงกลางสงฆ์^{๖๙}

กรมการศาสนา ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือ ผู้ให้การฝึกอบรม หรือผู้เป็นประธานในการอุปสมบท^{๗๐}

กรมการศาสนา ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือ พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบท^{๗๑}

^{๖๗} พระมหาสุทัศน์ วรทสฺสี (ไชยยะภา), “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ, หน้า ๑๓.

^{๖๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๗๖๔.

^{๖๙} ปิ่น มุกขนันต์, ประมวลศัพท์ศาสนา สำหรับนักศึกษาและประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๒๗), หน้า ๗๑๑.

^{๗๐} กรมการศาสนา, โครงการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์และฝึกอบรมพระกรรมวาจาจารย์-พระอนุสาวนาจารย์ทั่วราชอาณาจักร ปีงบประมาณ ๒๕๔๑, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒๗.

^{๗๑} กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของพระสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖๒.

ประสาร ทองภักดี ให้ความหมายไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือพระเถระผู้นำเข้าหมู่ และเป็นผู้รับรอง หรือผู้เป็นประธานสงฆ์ในการบรรพชาและอุปสมบท^{๗๒}

อุปัชฌาย์ (/อุ-ปัต-ชา/ หรือ /อุป-ปัต-ชา/) ความหมายโดยพยัญชนะว่าผู้เข้าไปเพ่ง กล่าวคือ ได้แก่ผู้คอยดูแลเอาใจใส่ คอยแนะนำพราเทือนลัทธิวิหาริก (ลูกศิษย์) ของตน ซึ่งก็คือพระเถระผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในการบวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา เรียกทั่วไปว่าพระอุปัชฌาย์ ในภาษาอังกฤษมีความหมายเดียวกันเรียกว่า "Buddhist Preceptor"

พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่หลัก ๒ อย่างคือเป็นผู้รับผิดชอบและรับรองผู้บวชในพิธีบรรพชาอุปสมบทและเป็นผู้รับปกครองดูแล แนะนำ ตักเตือนและติดตามความเป็นอยู่ของผู้ที่ตนบวชให้ เหมือนบิดาปกครองดูแลบุตร ตามกฎหมายเถรสมาคมนั้นได้กำหนดให้เขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่ง ให้มีพระอุปัชฌาย์เพียงหนึ่งรูป เว้นแต่ มีกรณีพิเศษ^{๗๓}

จากความหมายของพระอุปัชฌาย์ที่ทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระอุปัชฌาย์หมายถึง พระเถระผู้ทรงคุณวุฒิและวิญญูที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่สำคัญเป็นประธานในพิธีการบรรพชาอุปสมบท และเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการให้ปกครอง ให้การศึกษา ให้การสงเคราะห์ และให้การดูแลรักษาพยาบาล รวมทั้งสอดส่องโทษ ดูแลความประพฤติ ฝึกอบรม กวดขันเอาใจใส่ลัทธิวิหาริกให้ดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยให้อยู่ในกรอบของของศีล สมาธิ ปัญญา และมารยาทที่เรียบร้อยเป็นที่น่าเลื่อมใสและคุ้มครองลัทธิวิหาริกให้เป็นพระสงฆ์ที่ดีมีคุณค่าช่วยสืบพระพุทธศาสนาต่อไป

๒.๓.๒ ประวัติความเป็นมาของพระอุปัชฌาย์ในประเทศไทย

จากการศึกษาตรวจสอบทบทวนเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระอุปัชฌาย์ในประเทศไทย ปรากฏว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิ ทรงความรู้หลายท่านได้ให้ความคิดเห็น และอธิบายแจกแจงลำดับเหตุการณ์ความเป็นมาของพระอุปัชฌาย์ในประเทศไทย ไว้ดังนี้

พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่และบทบาทที่สำคัญต่อการประกาศพระศาสนาและการหล่อหลอมพระสงฆ์มารับใช้พระศาสนาตลอดประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย บทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ยังคงโดดเด่น เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนทั่วไป แต่เนื่องจากไม่มีกฎหมายคณะสงฆ์ที่จะกำหนดระเบียบปฏิบัติและวิธีการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ จึงทำให้ประวัติพระอุปัชฌาย์ในสมัยแรกคือสมัยสุโขทัย อโยธยา และธนบุรี ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เด่นชัดนัก เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งคณะพระธรรมทูตทั้ง ๙ สาย ไปประกาศพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ ทรงส่งไปเป็นหมู่คณะ ไม่ต่ำกว่า ๕ รูป เพื่อปฏิบัติภารกิจคือ

^{๗๒} ประสาร ทองภักดี, กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

^{๗๓} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), อุปัชฌาย์, ๙, สิงหาคม, ๒๕๕๓, <วิกิพีเดีย.com>

การประกาศธรรมและการบวชให้กุลบุตรในประเทศนั้น ๆ เป็นการสร้างศาสนทายาท เพราะความสมบูรณ์ด้านบุคลากรทางพระศาสนาเป็นหลักประกันความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เมื่อมีศาสนบุคคลเพียงพอ ก็จะทำให้การประกาศพระศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะพระโสณะกับพระอุตตระได้เดินทางมาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ นับว่าเป็นพระสงฆ์เถรวาทสายแรกที่เข้ามาประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีประชาชนเกิดความเลื่อมใสพากันมาบรรพชาเป็นสามเณรจำนวน ๓,๕๐๐ คน ทำให้มีพระภิกษุสามเณรสืบอายุพระพุทธศาสนามาถึงปัจจุบัน^{๗๔}

๒.๓.๒.๑ ประวัติพระอุปัชฌาย์สมัยกรุงสุโขทัย

ยุคต้นกรุงสุโขทัยมีศาสนาและลัทธิในกายต่าง ๆ เช่น พราหมณ์ พุทธศาสนานิกายมหายานและหินยาน (เถรวาท) พราหมณ์และมหายานมีอยู่ก่อน ส่วนหินยานมีภายหลัง โดยมาจากมอญสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ และจากลพบุรีราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ ยังไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากนัก เริ่มชัดเจนเพียง ๒ รัชกาล^{๗๕}

สมัยพ่อขุนรามคำแหง สมัยนี้ พระพุทธศาสนาซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ทางอาณาจักรศรีวิชัยและเขมรได้ค่อยเลื่อมลงตามลำดับ พระองค์ได้ทราบกิตติศัพท์ของพระสงฆ์ที่ไปเรียนที่ลังกามาอยู่ที่นครศรีธรรมราชว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมวินัยเคร่งครัดและมีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก จึงได้อาราธนาให้เผยแพร่พระพุทธศาสนาที่กรุงสุโขทัย แต่พระสงฆ์ที่ไปเรียนจะต้องอุปสมบทใหม่ตามแบบลังกา สันนิษฐานว่าเป็นแบบจตุตถกรรมวาจาตามพุทธบัญญัติ มีพระอุปัชฌาย์ชาวลังกาให้อุปสมบท เพื่อความบริสุทธิ์แห่งคณะสงฆ์^{๗๖}

ดังนั้นพระอุปัชฌาย์ที่นิมนต์มาบวชจากนครศรีธรรมราชจึงใช้แบบเดิมที่ใช้ในลังกา คือ ภาษาบาลีเป็นหลัก ทำให้ขัดแย้งกับคณะสงฆ์หินยานเดิมในกรุงสุโขทัย กลุ่มนี้ใช้ภาษาสันสกฤต จึงไม่สามารถร่วมสังฆกรรมได้ เพราะต่างระแวงกันว่าไม่บริสุทธิ์ แม้ชาวสุโขทัยส่วนใหญ่ก็นับถือพระอุปัชฌาย์ฝ่ายลังกามากกว่าฝ่ายหินยานเดิม นิยมให้บุตรหลานมาบวชกับพระอุปัชฌาย์ฝ่ายลังกา แต่พ่อขุนรามคำแหงทรงใช้กุศโลบายชักนำให้พระสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่ายรวมกัน

^{๗๔} พระมหาธีรพงษ์ ชีรวโส (มีไชสง), “แรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาของสามเณรในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาของสามเณรในจังหวัดนครศรีธรรมราชกับจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตสาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒.

^{๗๕} สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔.

^{๗๖} นนท์ ธรรมสถิต, พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย เล่มที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : กิตติชัยสาร, ๒๕๓๓), หน้า ๘๙.

สำเร็จ ในการบรรพชาอุปสมบทนั้น พระอุปัชฌาย์จะต้องให้สรณคมน์ ๒ ครั้ง คือว่าเป็นภาษาบาลี ๑ ครั้ง ภาษาสันสกฤต ๑ ครั้ง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรักษาหัวใจของแต่ละฝ่าย พระอุปัชฌาย์สมัยนี้เป็นพระสงฆ์จากลังกาโดยส่วนมาก

สมัยพระมหากษัตริย์ไทย พระอุปัชฌาย์ก็ยังให้บรรพชาอุปสมบทแบบเดิม แต่สมัยนี้ได้นำเอาลัทธิลังกาวงศ์แบบใหม่เข้ามา โดยท่านพระสุนะและพระอโนมทัสสี ชาวสุโขทัย ได้บวชและเรียนกับพระมติมาที่นครพน (เมืองเมาะตะมะ) ก็ได้มาตั้งลัทธิลังกาวงศ์ใหม่หรือนิกายอุทฺตฺรขึ้น เมื่อท่านทั้งสองได้มีพรรษาครบ ๑๐ ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์บรรพชาอุปสมบทกุลบุตรชาวสุโขทัย นอกจากนี้พระสุนะยังได้เป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทกุลบุตรในรัชสมัยพระเจ้ากือนา (พ.ศ. ๑๙๑๐-๑๙๓๑) กษัตริย์องค์ที่ ๙ แห่งเชียงใหม่อีกด้วย พระอุปัชฌาย์สมัยนี้เป็นลังกาบ้าง พระสงฆ์จากสุโขทัยที่ไปบวชเรียนจากพระลังกาที่นครพนบ้าง

๒.๓.๒.๒ ประวัติพระอุปัชฌาย์สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงศรีอยุธยามีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ตั้งแต่ราชวงศ์อู่ทองถึงราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีกษัตริย์ปกครองถึง ๓๓ พระองค์ ตลอดระยะเวลา ๔๑๗ ปี บทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์โดยภาพรวมทั้งหมดไม่เด่นชัดนัก เพราะยังไม่ระเบียบคณะสงฆ์เกี่ยวกับการดำเนินบทบาทและการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ที่สามารถเป็นหลักฐานได้ กอปรทั้งสมัยนั้นมีสงครามกับพม่าเนื่อง ๆ ด้วย ส่วนระเบียบปฏิบัติกฎเกณฑ์คัดเลือกพระอุปัชฌาย์ก็เหมือนกับสมัยสุโขทัย เพราะเป็นลัทธิลังกาวงศ์เหมือนในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาสมัยนี้ การคณะสงฆ์เด่นชัดใน ๔ รัชกาล ดังนี้ คือ

(๑) **สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ** (พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑) สมัยนี้ยาวนานมากถึง ๔๐ ปี พระพุทธศาสนารุ่งเรืองเป็นปึกแผ่นมั่นคงกว่ารัชกาลใด ๆ ในสมัยอยุธยา พระองค์ทรงดำเนินรอยตามพระมหากษัตริย์ไทย โดยการเสด็จออกผนวช เมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๘ เมื่อเสด็จครองราชย์มาแล้ว ๑๗ ปี มีข้าราชการและพระบรมวงศานุวงศ์ออกมาบวชตามเป็นจำนวนมากถึง ๒,๓๘๘ รูป นับเป็นการบวชครั้งใหญ่ในสยามประเทศ ส่วนพระองค์ทรงครองสมณเพศอยู่ถึง ๘ เดือน ๑๕ วัน จึงเสด็จลาผนวช สำหรับพระอุปัชฌาย์ในการบวชครั้งนี้ นักประวัติศาสตร์มีความเห็นเป็น ๒ ทศนะ คือ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่า พระคณะวัดป่าแก้วที่มาจากลังกาและเรียนกับพระอุปัชฌาย์ที่นั่น เมื่อกลับมาก็นิมนต์พระเถระชาวลังกามาเป็นพระอุปัชฌาย์บวชกุลบุตรไทยด้วย อีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า เมื่อจะทรงผนวชโปรดให้สร้างวัดจุฬามณีและโปรดให้พระราชโอรสพระองค์หนึ่ง เป็นหัวหน้าคณะทูตไปอาราธนาพระเถระจากลังกาเข้ามาเพื่อประกอบพระราชพิธีอุปสมบท คือ พระสังฆราชเป็นพระอุปัชฌาย์ นอกจากนั้นก็พระคู่สวดและพระอันตบ ทำนองเดียวกันกับพระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงทำมาแล้วเมื่อ ๑๐๓ ปี ก่อนหน้านั้น

(๒) สมัยพระเจ้าทรงธรรม และสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๖๓-๒๒๓๑) เมื่อสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแล้ว ประวัติพระอุปัชฌาย์ไม่มีจุดเด่นมากนัก เพียงแต่ทรงตัวอยู่ตลอดเวลารัชกาลเท่านั้น สมัยพระเจ้าทรงธรรม พระองค์ทรงสอนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร มีพระภิกษุสามเณรจากอารามต่าง ๆ มาเรียนจำนวนมาก ส่วนสมัยสมเด็จพระนารายณ์ถือเป็นยุคทองของวรรณคดี มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกเกิดขึ้น ในยุคนี้เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น ยังเป็นยุคที่มีการอุปถัมภ์การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรกอีกด้วยไม่ค่อยมีประวัติเกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์มากนัก

(๓) สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ^{๗๗} ในสมัยนี้ ประเทศลังกาถูกทหารโปรตุเกสรุกราน รื้อวัดเผาทำลายพระไตรปิฎกสถานภาพพระพุทธศาสนาเสื่อมโทรมตรงกับสมัยของพระเจ้าอู่เนกขพาหุ ที่ ๗ (พ.ศ. ๒๐๘๕) แม้กษัตริย์สมัยต่อมาจะพยายามฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้นใหม่ก็ไม่สำเร็จ จนกระทั่งสมัยพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ จึงสำเร็จโดยการช่วยเหลือของสามเณรสรณังกร โดยส่งทูตมาขอพระสงฆ์ไปสืบพระศาสนาในลังกา พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจึงส่งพระเถระผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ และพระอันดับอีกจำนวนหนึ่งไปช่วยบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรในลังกา มีพระอุบาลีเถระ และพระอริยมุนีเถระเป็นประธาน พร้อมทั้งพระอันดับอีก ๑๖ รูป เพื่อไปช่วยฟื้นฟูคณะสงฆ์ในประเทศลังกา โดยพระอุบาลีเถระซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์เป็นประธานสงฆ์ได้ปฏิบัติศาสนกิจแรก คือการอุปสมบทสามเณรไทยรูปหนึ่งให้เป็นภิกษุตัวอย่างจากนั้น จึงได้อุปสมบทสามเณรชาวลังกาที่เป็นผู้นำหมู่จำนวน ๖ รูป จากนั้นท่านก็ได้เป็นพระอุปัชฌาย์บวชกุลบุตรผู้มีศรัทธาเป็นจำนวนมากตามลำดับ โดยอุปสมบทภิกษุ จำนวน ๗๐๐ รูป และบรรพชาสามเณร ๓,๐๐๐ รูป เป็นการเริ่มต้นพระพุทธศาสนาในกายสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์ต่อ จนถึงปัจจุบันคณะสงฆ์ชุดนี้ทำศาสนกิจอยู่ ๓ ปี ครั้นถึง พ.ศ. ๒๒๙๘ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงส่งคณะสงฆ์ชุดที่ ๒ ไปเปลี่ยนมีพระวิสุทธาจารย์และพระวราญาณมุนีเป็นพระอุปัชฌาย์และพระกรรมวาจาจารย์ตามลำดับ พระสงฆ์ ๒๐ รูป สามเณร ๒๐ รูป บทบาทพระอุปัชฌาย์เริ่มโดดเด่นขึ้นมามากในยุคนี้^{๗๘}

๒.๓.๒.๒ ประวัติพระอุปัชฌาย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในการศึกษาประวัติพระอุปัชฌาย์สมัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ยุค ดังต่อไปนี้

(๑) ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๑-๓ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๙๔) สมัยรัชกาลที่ ๑ (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๒) แม้มีศึกสงครามและก่อสร้างเมืองระยะหนึ่ง แต่ยังสนพระทัยการคณะสงฆ์และการพระศาสนาได้ขาด สมัยนี้ได้มีพระอุปัชฌาย์ปฏิบัติศาสนกิจอย่างต่อเนื่อง เพราะพระอุปัชฌาย์ที่ยังปฏิบัติศาสนกิจตลอดรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ยังมิอยู่ เมื่อทรงจัดสังฆมณฑลแล้ว

^{๗๗}สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, หน้า ๔๙-๕๐.

พระราชกรณียกิจสำคัญที่ทรงทำเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่เคยมีในประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา คือ ตราภุมายคณะสงฆ์ เพราะทรงเห็นว่า พระสงฆ์แม้มีพระวินัยเป็นข้อบังคับ และมีพระอุปัชฌาย์คอยชี้แนะ เมื่อมีพระสงฆ์มากขึ้นเหตุการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปพระสงฆ์สามเณรก็จะหละหลวมการสงครามก็เป็นเหตุให้คณะสงฆ์อ่อนแอไปด้วย การพระศาสนาก็จะเลวลง พระเกียรติยศของพระองค์ก็จะพลอยมัวหมอง ดังนั้น เพื่อควบคุมพฤติกรรมพระสงฆ์และจัดระเบียบสังฆมณฑลขึ้นใหม่ จึงทรงตราภุมายคณะสงฆ์ขึ้นรวม ๑๐ ฉบับ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๔๔ พฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรในรัชกาลนี้ ก่อนข้างหย่อนยานมีการลงโทษให้ลาสิกขาประกาศเป็นกฎหมายไม่ได้กระทำอีก สันนิษฐานว่า เพราะการศึกสงครามบ้านเมืองวุ่นวาย และขาดการเอาใจใส่ดูแลจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์ สังเกตได้จากกฎหมายคณะสงฆ์ซึ่งได้กล่าวถึงพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรในสมัยนั้น และหลักปฏิบัติของพระนวกะและพระอุปัชฌาย์หลายแห่งเช่นฉบับที่ ๓^{๗๘}

สรุปความได้ว่า เมื่อบวชแล้วให้อยู่ในคณะสงฆ์ ในสำนักของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ก่อนเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย เรียนรู้กิจวัตรและปฏิบัติอุปัชฌาย์ของตนก่อนเป็นเวลา ๕ ปี แม้ว่าจะเป็นอลัชชีไม่มีความรังเกียจ ประพฤติผิดพระธรรมวินัย ก็มีความละอายสทรรมิกและพระอุปัชฌาย์อาจารย์ ท่านจะได้กล่าวสอนชี้แนะความประพฤติผิดพลาด เพื่อความบริสุทธิ์แห่งคณะสงฆ์จะเห็นว่า สมัยนี้ พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่เรื่องความประพฤติของพระภิกษุสามเณรและบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นพิเศษ ทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ

สมัยรัชกาลที่ ๒-๓ (พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๙๔) ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ประเทศลังกาได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษทำให้พระสงฆ์ขาดแคลน พระพุทธศาสนาหมัวหมองไป พระองค์จึงได้ทรงจัดพระสงฆ์จากวัดเลียบ (วัดราชบูรณะ) ๕ รูป คือ พระอาจารย์ดี พระอาจารย์เทพพระแก้ว พระคง และพระห้วง จากวัดมหาธาตุ ๔ รูป คือ พระอาจารย์อยู่ พระเช่งพระปราง และพระม่วง และพระสงฆ์ลังกาซึ่งบวชปลายสมัยรัชกาลที่ ๑ โดยพระสงฆ์ไทยเป็นพระอุปัชฌาย์ ๒ รูป คือ พระรัตนपालะ และพระหิธายะ รวม ๑๑ รูป โดยพระอาจารย์ดีเป็นหัวหน้าคณะ เป็นพระอุปัชฌาย์ให้บรรพชาอุปสมบทกุลบุตรสืบพระศาสนาที่ลังกา เมื่อถึง

สมัยรัชกาลที่ ๓ ประวัติของพระอุปัชฌาย์ไม่ค่อยมีปรากฏชัดเจน เพราะคณะสงฆ์เข้ารูปเข้ารอยพอสมควร แต่ยังคงมีความสัมพันธ์กับลังกา โดยมีการส่งพระสงฆ์ไปลังกาถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๘๗ ทรงโปรดให้พระสงฆ์ไทยไปสืบพระศาสนาสอบทานพระไตรปิฎก และเป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทกุลบุตรชาวลังกาด้วย นอกจากนั้น สมัยนี้

^{๗๘} นนท์ ธรรมสถิต, พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย เล่มที่ ๒, หน้า ๓๒๕.

ยังมีการเกิดขึ้นของนิยายธรรมยุต ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายในการคณะสงฆ์พอควร แม้พิธีกรรมการบวชทั้งสองนิกายก็แตกต่างกัน^{๗๙}

(๒) สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (รัชกาลที่ ๔-๗ พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๗๗)

สมัยรัชกาลที่ ๔ (พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๑๑) ประวัติพระอุปัชฌาย์ในรัชกาลนี้ค่อนข้างไม่ปรากฏ อีกทั้งยังไม่มีกฎหมายข้อบังคับเกี่ยวกับกฎเกณฑ์การแต่งตั้งหรือคุณสมบัติพระอุปัชฌาย์อย่างเป็นทางการ พระเถระชั้นปกครองตั้งแต่สมเด็จพระสังฆราชและพระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ได้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ พระเถระรูปใดมีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นพระอุปัชฌาย์ก็มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งพระสงฆ์รูปนั้นโดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ สันนิษฐานว่า คงจะมีตราตั้งพระอุปัชฌาย์เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วแต่ยังไม่เป็นทางการ อนึ่ง ในรัชกาลนี้ได้มีพระสงฆ์ลาสิกขาและมีความประพฤติผิดพระธรรมวินัยเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นความขาดประสิทธิภาพด้านการปกครองดูแลของพระสงฆ์ฝ่ายปกครอง คือ พระอุปัชฌาย์อาจารย์อีกด้วย

รัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓) บทบาทพระอุปัชฌาย์ในรัชสมัยนี้เกิดเปลี่ยนแปลงมากกว่ารัชกาลที่ผ่านมา พระองค์ทรงใช้พระราชอำนาจในการบริหารคณะสงฆ์ร่วมกับคณะสงฆ์ ทรงให้พระมหาเถระพิจารณาแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์เอง พระองค์ทรงกำกับดูแลโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งก่อนหน้านั้นได้มีประกาศระเบียบเกี่ยวกับสัปตศกจุลศักราช ๑๒๓๗ (พ.ศ. ๒๔๓๙) เนื่องจากมีคณธรรพาลหรือผู้ร้ายที่มีโทษทางอาญา หลบหนีจากคุกหรือจากเจ้าหน้าที่หาอุบายพ้นมลทินจึงมาปลอมบวชในพระศาสนา ครั้นบวชแล้วก็ไม่ละนิสัยเดิม ไม่สัจจระวินัย เนื่องจากระเบียบพระอุปัชฌาย์ยังไม่มีพระภิกษุบางพวกไม่มั่นคงในพระธรรมวินัยบวชแล้วสึกหลายครั้ง ดังนั้น จึงมีพระบรมราชโองการ^{๘๐} ความว่า เมื่อกุลบุตรเหล่านี้จะบวช ให้คู่สวดอุปัชฌายะไต่สวนสืบถามให้ละเอียดอ่อน ถ้าผู้ใดเป็นคนสักหน้าหลังลาย และบวชมาแล้วถึง ๓ ครั้ง ห้ามบวชให้เป็นอันตราย แล้วถ้าใครเคยมีความผิด แต่ยังไม่เคยบวช ถ้าผู้นั้นต้องการจะบวชก็ให้พ่อแม่ญาติมารับรองให้มั่นคงว่าจะไม่ประพฤติชั่วซ้ำอีก จึงจะอนุญาตให้บวชพระอุปัชฌาย์จึงถือว่ามีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายและพระธรรมวินัยตั้งแต่รัชกาลนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ขึ้นเพื่อเป็นกรอบปฏิบัติควบคุมพระสงฆ์และเป็นแนวทางการปกครองคณะสงฆ์ให้รัดกุม

^{๗๙} มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, พระพุทธศาสนามหายาน, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๙๗.

^{๘๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, (ม.ป.ป.), วินัยมุข เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, อ้างจาก คณาจารย์เลี้ยงเชียง, (๒๕๔๓), คู่มือการเรียนการสอนนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท, (กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเชียง, ๒๕๑๔), หน้า ๙๐.

สมัยรัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘) การคณะสงฆ์ยังดำเนินไปด้วยดี เพราะรัชกาลที่ ๕ ทรงวางระบบไว้ดีแล้ว สมัยนี้ทรงมอบงานการคณะสงฆ์ ทั้งด้านการปกครองและการศาสนศึกษาให้แก่คณะสงฆ์โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสประมุขสงฆ์ดำเนินการ ทรงตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทพระอุปัชฌาย์อาจารย์ จึงได้มีประกาศระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๗ เพื่อจัดระเบียบการแต่งตั้งและคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ใหม่ เพราะทรงเห็นว่า การแต่งตั้งและการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ยังหละหลวมไม่มีระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์โดยเฉพาะ แม้ธรรมเนียมการตั้งพระอุปัชฌาย์สมัยรัชกาลที่ ๕ ยังไม่สะดวกแก่การปกครองและยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายคณะสงฆ์ จึงทรงยกเลิกธรรมเนียมการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์เดิมโปรดให้ใช้ระเบียบใหม่แทนระเบียบธรรมเนียมตั้งพระอุปัชฌาย์ใหม่นี้ สรุปได้ดังนี้

๑. เจ้าคณะในท้องถิ่นมีหน้าที่จัดหาพระอุปัชฌายะให้มีพอแก่การอุปสมบทในถิ่นนั้น แต่ไม่มากจนเกินต้องการ คือ ตำบลใดพระอุปัชฌายะว่างลงหรือมีไม่พอ ให้เจ้าคณะท้องถิ่นนั้นประชุมสงฆ์และชาวบ้าน เลือกสรรผู้ที่สมควรจะเป็นพระอุปัชฌายะ แล้วนำชื่อขึ้นเสนอเจ้าคณะผู้ใหญ่เหนือตนเพื่อพิจารณา ในมณฑลกรุงเทพฯ เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะกลางที่จะพิจารณา ในมณฑลอื่นเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะมณฑลพิจารณาเมื่อเห็นสมควรว่า มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์จึงออกตราตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ได้ ถ้าบกพร่องไม่สมควรก็คัดค้านและส่งให้เลือกใหม่ สำหรับคุณสมบัติที่จะถือเป็นเกณฑ์ในการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์กำหนดไว้ในระเบียบสมัยรัชกาลที่ ๖ มี ๕ ประการ คือ

- ๑.๑ มีความประพฤติดี
- ๑.๒ เป็นที่นับถือของคนทั้งหลาย ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๑.๓ มีความรู้พอจะฝึกนิสิตให้เป็นพระที่ดีได้
- ๑.๔ มีความรู้พอจะทำอุปสมบทกรรมให้ถูกต้องระเบียบตามที่ใช้กันอยู่
- ๑.๕ มีพรรษาพ้น ๑๐ แล้ว

๒. การตั้งพระอุปัชฌายะ ต้องได้รับอนุมัติจากฝ่ายราชการด้วย ในมณฑลกรุงเทพมหานครเป็นหน้าที่ของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ในมณฑลอื่นเป็นหน้าที่ของสมุหเทศาภิบาลจะให้อนุมัติ ถ้าเห็นชอบก็ลงชื่อและประทับตราในการแต่งตั้งนั้น ถ้าไม่เห็นชอบก็คัดค้านได้ ตราตั้งนั้นยังเป็นอันใช้ไม่ได้จนกว่าจะได้รับอนุมัติจากเจ้าหน้าที่ในราชการ ในกรณียกเว้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า^{๔๐} ซึ่งมีพระอำนาจแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ได้โดยไม่ต้องผ่านฝ่ายราชการ เพียงแต่ตรัสให้เจ้าหน้าที่ทราบ หรือพระอุปัชฌาย์ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพิเศษนี้ ให้ถือว่ามิเกียรตินิยมเฉพาะรูป แม้ในตำบลอื่นมีจำนวนพอแล้วก็ทรงแต่งตั้งได้

^{๔๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐.

๓. ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌายะ ไม่มีฐานันดรศักดิ์ที่สูงขึ้นไปกว่ามียศเป็นเจ้าอธิการเสมอรองแขวงหรือเจ้าคณะหมวดขึ้นในปกครองของเจ้าคณะท้องถิ่นผู้เป็นใหญ่เหนือตน

๔. ห้ามมิให้พระอุปัชฌายะให้บรรพชาอุปสมบทแก่คนที่คณะสงฆ์หรือทางราชการกำหนดห้ามไว้ และห้ามมิให้อุปัชฌายะให้บรรพชาอุปสมบทนอกเขตที่ได้รับอนุญาตเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าคณะหรือเจ้าหน้าที่ราชการในท้องถิ่นที่จะให้อุปสมบทนั้น ถ้าอุปัชฌายะฝ่าฝืนทั้ง ๒ กรณีนั้น เจ้าคณะเห็นจำเป็นจะทำนุโทษกรรมก็ทำได้โดยจะทำสถานเดียวหรือหลายสถานโดยสมควรแก่โทษ แต่ทำนุโทษกรรมคราวหนึ่งไม่เกิน ๒ ปี ดังนี้

๔.๑ สั่งห้ามไม่ให้บรรพชาอุปสมบทชั่วคราว

๔.๒ คินตราตั้ง ถอดออกจากตำแหน่งอุปัชฌายะ

๔.๓ ลงทัณฑ์กรรมอันไม่ผิดต่อกฎหมายแผ่นดิน

๔.๔ ย้ายจากถิ่นที่ทำอยู่ชั่วคราว

๕. เมื่ออุปัชฌาย์ถูกห้ามหรือถูกถอดถอนแต่ยังขึ้นให้บวช ให้ถือว่าผู้นั้นได้รับบรรพชาอุปสมบทผิดกฎหมาย อย่าได้รับประโยชน์พิเศษในราชการอย่างภิกษุสามเณรทั่วไป แม้อุปัชฌายะที่ไม่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะปกครอง แต่งตั้งตนเองเป็นอุปัชฌายะบวชกุลบุตร ก็ต้องมีโทษ เช่น ถูกลงทัณฑ์กรรม กักขังบริเวณหรือย้ายชั่วคราว เป็นต้น แม้คนที่เข้ามาบวชก็ถือว่าผิดกฎหมาย ไม่ได้รับสิทธิอันชอบธรรมที่พระภิกษุสามเณรจะพึงได้ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ คณะมณฑลทั้งหมดขึ้นตรงต่อกระทรวงธรรมการ แต่เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำรงตำแหน่งประมุขคณะสงฆ์แล้ว ก็มาขึ้นตรงต่อพระองค์เป็นการตั้งเอาเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ออกมาจากกระทรวงให้พระสงฆ์ปกครองดูแลกันเอง เมื่อมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น คณะมณฑลในครั้งนั้นโปรดให้ขึ้นต่อคณะปักษ์ทั้ง ๓ ก่อน คือ คณะกลาง คณะใต้ คณะเหนือ แต่ละคณะปักษ์ให้มีเจ้าคณะ ๑ รูป เจ้าคณะปักษ์ทั้ง ๓ มาขึ้นตรงต่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า การจัดระเบียบปกครองคณะสงฆ์ และกฎเกณฑ์การแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ใหม่นี้ ได้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติและวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนาพอสมควร ดังกรณีความขัดแย้งระหว่างครูบาศรีวิชัยกับคณะสงฆ์ส่วนกลางในมณฑลกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นความขัดแย้งเรื่องสถานภาพพระอุปัชฌาย์ของครูบาศรีวิชัย กรณีความขัดแย้งเรื่องสถานภาพครูบาศรีวิชัย เกิดขึ้นคาบเกี่ยวระหว่างก่อนและหลังประกาศใช้กฎหมายคณะสงฆ์และระเบียบการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์สมัยรัชกาลที่ ๕-๖ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะความไม่เข้าใจกันและความมีทิวทัศน์ระหว่างคณะสงฆ์ฝ่ายกรุงเทพมหานครและพระศรีวิชัย เนื่องจากคณะสงฆ์ส่วนกลางได้เข้ามาจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ล้านนาใหม่ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์ล้านนาด้วยกันเอง มีครูบาศรีวิชัยเป็นแกนนำต่อต้านกลุ่มคณะสงฆ์ผู้ปกครองที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจรัฐที่กรุงเทพฯ จนกลายเป็นกรณีขัดแย้งที่ยืดเยื้อกรณีหนึ่งในประวัติศาสตร์ศาสนาพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๐-๒๔๗๙ ซึ่งก่อนหน้านี้ก็เริ่มมีความขัดแย้งกันบ้างแล้วแต่ไม่รุนแรง เพราะไม่ได้เกี่ยวพันเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองเท่านั้น แต่พัวพันกับความสลับซับซ้อนและการครอบงำทางวัฒนธรรมอีกด้วย สำหรับข้อ

กล่าวหาของครูบาศรีวิชัย คือ เป็นพระอุปัชฌาย์ที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบคณะสงฆ์ที่ประกาศใช้ใหม่ แต่ครูบาศรีวิชัยยืนยันที่จะยึดจารีตการปกครองคณะสงฆ์แบบเดิม ซึ่งเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน เพราะพระสงฆ์ผู้เป็นตบูนุญมักจะเป็นหัวหน้าหมวดอุปัชฌาย์ ตำแหน่งนี้ไม่ได้รับแต่งตั้งจากฝ่ายอาณาจักร แต่เลือกเอาพระสงฆ์อาวุโสที่ได้รับยกย่องว่าเป็น ครูบาเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านและพระสงฆ์ด้วยกันเอง เพื่อเป็นพระอุปัชฌาย์ให้บรรพชาอุปสมบท ในที่สุดสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พิจารณาแล้วไม่เห็นความผิดเพราะปฏิบัติตามจารีตเดิมของล้านนาที่มีมาก่อนระเบียบคณะสงฆ์จึงตัดสินใจกลับอนุมัติ^{๒๒}

สมัยรัชกาลที่ ๗ (๒๔๖๘-๒๔๗๗) เรื่องพระอุปัชฌาย์ดำเนินการตามระเบียบประกาศตั้งพระอุปัชฌาย์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ นอกจากนั้น ในรัชกาลนี้ ยังมีศาสนสัมพันธ์กับลังกา อีกด้วยคือ วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ พระอานันทมัทธมทัสสี ศรีสรณังกร เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร (ตำแหน่งมหานายก) ได้ส่งพระลังกา ๓ รูป และคฤหัสถ์ ๑ คน มาขอพระบรมราชานุญาตให้ทรงแต่งตั้งคณะสงฆ์ไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในลังกา เพราะพระศาสนาและคณะสงฆ์กำลังเศร้าหมอง จึงทรงแต่งตั้งคณะสงฆ์ ๑๐ รูป มีพระอุปัชฌาย์ ๑ รูป และพระอันดับอีก ๙ รูป ไปช่วยบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรชาวลังกา^{๒๓}

(๓) ยุคสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๘-รัชกาลปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ ๘ (๒๔๗๗-๒๔๘๙) ได้มีการประกาศใช้กฎหมายคณะสงฆ์ฉบับใหม่ คือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เรื่องพระอุปัชฌาย์นี้ในรัชกาลนี้ปรากฏชัดในพระราชบัญญัติฉบับนี้โดยเฉพาะในมาตรา ๓๗ ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนหรือโยกย้ายพระอุปัชฌาย์ และพระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งการบริหารคณะสงฆ์ โดยให้ทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในหลักสัญญาณัติ ระเบียบพระอุปัชฌาย์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกและแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์บัญญัติไว้ ณ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยการแนะนำของสังฆสภา ในสัญญาณัติฉบับนี้ได้ระบุถึงการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ เขตของพระอุปัชฌาย์ การระงับหน้าที่และการพ้นจากหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ และโทษที่เกิดจากการละเมิดสัญญาณัติระเบียบพระอุปัชฌาย์

^{๒๒} โสภณ ชานะมูล, “ครูบาศรีวิชัย ตบูนุญแห่งล้านนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๗๑-๗๘.

^{๒๓} กรมการศาสนา, **แถลงการณ์คณะสงฆ์**, อ้างจากพระมหาสุทนต์ ไชยะภา “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระภิกษุ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๗๒), หน้า ๒๓๕.

สมัยรัชกาลปัจจุบัน ในยุคสมัยนี้ คณะสงฆ์ได้วางระเบียบหลักเกณฑ์การคัดเลือกและการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ที่รัดกุมที่สุดเท่าที่มีมา ทั้งนี้ เพราะมีกฎหมายเถรสมาคมและระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยเรื่องพระอุปัชฌาย์โดยเฉพาะ โดยยึดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นแม่บทหลัก ได้ยกเลิกกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับเดิมเสีย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ให้อำนาจแก่สมเด็จพระสังฆราช ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ดังนั้น พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงมีกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๗ ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. ๒๕๑๕ ในกฎหมายเถรสมาคมนี้ได้กล่าวถึงพระอุปัชฌาย์โดยเฉพาะเช่น การแต่งตั้ง บทบาทหน้าที่ เขตการปฏิบัติหน้าที่ และแนวทางประพฤติปฏิบัติของพระอุปัชฌาย์รวม ๗ หมวด ๔๑ ข้อ โดยมีเหตุผลที่ประกาศใช้กฎหมายเถรสมาคมฉบับนี้ เพราะการให้บรรพชาอุปสมบทกุลบุตร ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามหลักพระวินัย เป็นสังฆกรรมอันสำคัญยิ่งมีผลต่อความเจริญหรือความเสื่อมแห่งคณะสงฆ์ และพระศาสนาจึงจำเป็นต้องคัดเลือกผู้ที่จะเป็นประธานสงฆ์ให้รัดกุม ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) ขึ้น โดยใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นเกณฑ์มิใช่ยกร่างขึ้นใหม่หรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างใหม่ แต่เป็นการแก้ไขปรับปรุงให้ชัดเจน และสอดคล้องกับความเหมาะสมกับยุคสมัย เนื่องจากกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับเดิมได้ใช้บังคับมานานแล้ว บางมาตราไม่ชัดเจน ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน บางกรณีเกิดปัญหาในการปฏิบัติอีกด้วย เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาเถรสมาคมจึงได้ตรากฎหมายเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) กฎหมายเถรสมาคมฉบับนี้ใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๓) เป็นการวางระเบียบและแนวปฏิบัติของพระอุปัชฌาย์ รวมทั้งบทลงโทษพระอุปัชฌาย์ผู้กระทำความผิด^{๔๔}

๒.๓.๓ ความสำคัญและคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์

๒.๓.๓.๑ ความสำคัญของพระอุปัชฌาย์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับอานิสงส์ของการบรรพชาอุปสมบทปรากฏว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิ ทรงความรู้หลายท่านได้ให้ความคิดเห็นและอธิบายแจกแจง ไว้ดังนี้

ในพระพุทธศาสนาพระอุปัชฌาย์มีความสำคัญต่อสหวิริยาภิรมย์มากเพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงมอบให้พระอุปัชฌาย์เป็นประธานรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร

^{๔๔} สุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ, ประวัติความเป็นมาของกรมศาสนาและงานด้าน พระศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

เพื่อสืบทอดศาสนาทายาท ดังนั้นพระอุปัชฌาย์จึงมีความสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ซึ่งได้มีผู้ให้ความสำคัญของคำว่าพระอุปัชฌาย์ไว้หลากหลายลักษณะตามแนวคิด ดังนี้

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ได้กล่าวไว้ว่า พระอุปัชฌาย์เป็นเสมือนสังฆบิดร พระอุปัชฌาย์มีลักษณะพิเศษไม่เหมือนพระสังฆาธิการอื่น ๆ แยกประเภทเป็น ๒ คือ สามัญและวิสามัญ จะเป็นประเภทไหนก็ตามก็เรียกว่าพระอุปัชฌาย์ไม่เหมือนตำแหน่งหน้าที่อื่นๆ ของพระสงฆ์บางองค์เป็นเจ้าของวาสนาเป็นเจ้าของคณะตำบลและเป็นเจ้าคณะอำเภอเป็นต้นแต่พระอุปัชฌาย์ไม่ได้แยกเป็นอุปัชฌาย์เหมือนกันหมดพระอุปัชฌาย์มีความสำคัญเท่ากันไม่ว่าจะมีสมณศักดิ์อย่างไร และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นพระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการบรรพชาอุปสมบทและดูแลฝึกหัดอบรมให้การศึกษาแก่สังฆวิหาริกให้ครบถ้วนบริบูรณ์อย่าให้บกพร่อง เพื่อสังฆวิหาริกจะได้เป็นพระภิกษุที่งดงามด้วย ศีลาจริยาวัตรอันเป็นศักดิ์เป็นศรีแก่ตนเองและพระพุทธศาสนาสืบต่อไป^{๔๕}

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (นิยม ฐานิสฺสโร) ได้กล่าวไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ต้องถือว่าเป็นตำแหน่งที่สูงที่สุดในคณะสงฆ์ เพราะสามารถให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้ถ้าอุปัชฌาย์ไม่สังวรระวังในหน้าที่ก็จะเป็นทางให้ศาสนาอันตรธานไปหรืออาจเสื่อมเร็วกว่าที่จะเป็นพระอุปัชฌาย์เป็นประธานในการให้การบรรพชาอุปสมบท ต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีพระอุปัชฌาย์ต้องเอาใจใส่ในสังฆวิหาริกของตน บวชแล้วอย่าปล่อยปละละเลย อย่ามีหน้าที่แต่เพียงบวชให้เท่านั้น ให้คอยดูแลสุขทุกข์ของสังฆวิหาริก ตลอดถึงความประพฤติด้วย แต่ถ้าพระอุปัชฌาย์ไม่ดูแลว่ากล่าวตักเตือน หรือเรียกว่าบวชแล้วปล่อยปละปัญหา ผิดวัตรปฏิบัติประสงค์ทางพระวินัย^{๔๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การถือบวช คือ เว้นขาดจากการเบียดเบียน ดำรงในธรรม คือ อหิงสา สัจญมมะและทมะ อันเป็นอุบายไม่ให้เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันด้วยธรรม (pabbajja: renunciation consisting in nonviolence, restraint and self-control) การบวชนั้น ภาษาบาลีใช้คำว่า **ปัพพัชชา** ภาษาไทยเรียกว่า **บรรพชา** แปลว่าการบวช ในกรณีเชื้อพระวงศ์ออกบวชเรียกว่า “ทรงผนวช” ต่อมาในภายหลังมีความนิยมใช้ทั้ง ๒ ศัพท์คือทั้งบรรพชาและอุปสมบท โดยใช้ในการบวชกุลบุตรเป็นสามเณร ใช้เรียกว่าการบรรพชาสามเณร ส่วนการบวชเป็นพระภิกษุนิยมใช้คำว่า การอุปสมบทเป็นพระภิกษุ^{๔๗}

^{๔๕} สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), คำกล่าวเปิดการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์ทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗๔.

^{๔๖} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (นิยม ฐานิสฺสโร), ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์, ในเอกสารการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗๒.

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๙.

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน) ได้กล่าวไว้ว่า ในปฐมโพธิกาลภิกษุยังไม่มาก ปกครองง่าย แต่เมื่อพระสงฆ์มีมากขึ้น การปกครองก็ยากเป็นลำดับ พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบปฏิบัติที่เรียกว่าพระวินัยแม้กระนั้นพระภิกษุผู้บวชใหม่ก็ยังไม่เข้าใจพระวินัยอย่างทั่วถึง ทำให้ประเพณีที่พระพุทธร่องค์ทรงวางไว้ ไม่ยังศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชนเพราะเหตุนี้ พระพุทธร่องค์จึงทรงอนุญาตให้มีพระอุปัชฌาย์คอยสั่งสอนแนะนำพระธรรมวินัยตั้งแต่ต้นเพื่อให้ ความรู้ความเข้าใจเป็นเบื้องต้นด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลมีพุทธประสงค์ให้พระอุปัชฌาย์กับ สัทธวิหริกมีการปฏิบัติที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกันมีความประพฤติยำเกรงกันและกัน ทรงหวังให้ สัทธวิหริกตั้งจิตสนธิสนมในพระอุปัชฌาย์ดุจบิดาพระอุปัชฌาย์ก็ให้การอบรมสั่งสอนสัทธวิหริก ดุจบุตรพระอุปัชฌาย์กับสัทธวิหริกเหล่านี้มีความสมัครสมานสามัคคีกันจักถึงความเจริญงอกงาม ในศาสนาได้ พระอุปัชฌาย์จึงถือเป็นบุคคลชั้นนำของพระพุทธศาสนาที่จะสร้างความเลื่อมและ ความเจริญแก่พระศาสนาได้เพราะเป็นแม่แบบด้านการศึกษาปฏิบัติและการปกครองของพระสงฆ์ ทั้งปวง^{๘๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า พระอุปัชฌาย์อาจารย์ เป็นผู้ สามารถช่วยแก้ปัญหาในทางจิตใจ หรือปัญหาของชีวิตได้ตามส่วนไม่มากนักน้อย และอาจจะกล่าว ได้ว่าดีกว่าผู้อื่น เพราะเหตุว่าตามปกติแล้วผู้ที่เป้นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ จักต้องเป็นผู้สูงอายุ เห็น โลกมานาน เห็นชีวิตมาอย่างทั่วถึง ศึกษานิสัยใจคอของศิษย์อยู่เป็นปกติ เป็นผู้ศึกษาค้นคว้าสิ่ง ต่าง ๆ อยู่เป็นปกติ จึงสามารถในการที่จะช่วยจัดปัญหาทางจิตใจของผู้อื่น นับได้ว่าเป็นผู้นำทาง วิญญูณได้จริง^{๘๙}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้ความคิดเห็นไว้ว่า การที่จะรักษาศรัทธา ของพุทธศาสนิกชนไว้ได้ พระอุปัชฌาย์ก็เพียงแต่ทำตามทำที่รู้ คัดเลือกลูกศิษย์ และบวชแล้วอย่า ปลดปล่อยไปไกลหูไกลตา ลูกเราอย่าปล่อยให้เป็นภาระของคนอื่น ถ้าเราทำหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ตามกฎระเบียบคือ ตามพระวินัยและตามกฎหมายเถรสมาคมก็จะรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้^{๙๐}

พระธรรมเจดีย์ (กิ มารชิโน) ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือ พระเถระผู้ เป็นหัวหน้าในการนำนาคเข้าหมู่ เป็นผู้รับรองในการบวชในหมู่สงฆ์ และเมื่อบวชแล้วต้องรับรองที่ จะให้การศึกษาอบรมพระธรรมวินัย และจริยวัตรที่ถูกต้องดีงามแก่พระใหม่ที่ตนบวชให้นั้น และ

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๘๙} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), คำสอนสำหรับผู้บวชใหม่ คู่มือดำเนินชีวิตนักบวชได้ ร่มกาสาวพัสตร์ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑๗.

^{๙๐} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์ โครงการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์ พ.ศ.๒๕๔๑, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา , ๒๕๔๑), หน้า ๒๐๔.

ต้องปกครองดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของเธอ ถ้าพระนวกะมีความประสงค์จะไปศึกษาต่อในขณะที่ยังไม่พ้นนิสัยตามระเบียบสงฆ์ พระอุปัชฌาย์ต้องรับผิดชอบฝากฝังต่อเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าสำนักที่ตนคิดว่าสามารถให้การศึกษาระธรรมวินัย และปกครองแทนตนได้ทั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและวาจา^{๔๑}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวไว้ว่าพระอุปัชฌาย์อาจารย์มีความสำคัญต่อชีวิตของบรรพชิตคือพระภิกษุสามเณรผู้เป็นสัทธีวิหาริกและอันเตวาสิกหรือกล่าวรวม ๆ ว่าศิษยานุศิษย์เป็นอย่างมากนับตั้งแต่เป็นผู้ให้การบรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระธรรมวินัย ให้การพึ่งพาด้วยบริวารและที่อยู่อาศัยปกครองดูแลให้อยู่ในระเบียบวินัยให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนและอบรมพระธรรมวินัยหรือไตรสิกขาได้แก่ศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขาจนกว่าจะพ้นพรรษา ๕ แล้วและมีความรู้พระธรรมวินัยพอรักษาตัวได้แล้วจึงปลดจากนิสสัยให้อยู่เป็นนิสสัยมุตตกะและความเป็นอยู่ของพระอุปัชฌาย์อาจารย์กับสัทธีวิหาริกอันเตวาสิกนั้นสัมพันธ์ต่อกันเพียงดังบุตรที่เดียวเพราะเหตุนี้ บุรพจารย์จึงเรียกสัทธีวิหาริกหรืออันเตวาสิกของตนว่าลูกศิษย์ ส่วนศิษย์เรียกพระอุปัชฌาย์อาจารย์หรือพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสว่าหลวงพ่อกันถึงปัจจุบันนี้^{๔๒}

พระมหาสุพัฒน์ กลุยาณมฺโม (ศรีชมชื่น) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประกาศเผยแผ่พระธรรม ที่พระองค์ได้ตรัสรู้นั้น โดยมีประชาชนทั้งหลายเลื่อมใสเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุเป็นจำนวนมากต่อมามากภายหลังภิกษุสงฆ์ขาดความเป็นระเบียบวินัย ประพฤติไม่เรียบร้อย เช่น เทียวบิณฑบาต รบกวณและก่อความรำคาญให้แก่ชาวบ้านขณะกำลังบริโภคอาหารกัน โดยขอแงบ้าง ขอข้าวบ้าง ขอของควรเคี้ยวบ้าง ขอของควรดื่มบ้าง แม้ในโรงอาหารก็พากันส่งเสียงอะอะอ้ออ้อไม่ตั้งอยู่ในความสงบเรียบร้อย คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ กล่าวคำตำหนิติเตียนภิกษุเหล่านั้น ที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป ภิกษุทั้งหลายที่ตั้งตนอยู่ในระเบียบ มักน้อยสันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ได้เห็นและได้ยินเรื่องนี้ ต่างพากันกล่าวโทษตำหนิติเตียน นำเอาเรื่องนี้ กราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อทรงทราบ เพราะเหตุนี้ พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้มีการประชุมสงฆ์ และบัญญัติสิกขาบทแล้วทรงติเตียนภิกษุเหล่านั้นว่าเป็นโมฆบุรุษ ประพฤติตนในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ซึ่งไม่ใช่กิจของภิกษุ จากนั้นจึงตรัสชี้ให้เห็นโทษของการทำตัวเป็นคนเลี้ยงยาก บำรุงยาก มักมากไม่สันโดษ การมัวสุมเกียจคร้าน ทรงตรัสชี้ให้เห็นคุณของการทำตัวเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ รักสงบ ขัดเกลาน่าเลื่อมใส มีความเพียร ดังนั้น เพื่อเป็นกาแก่ไข

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

^{๔๒} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), การบริหารวัด, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๒ -๑๓๓.

ปัญหาและป้องกันปัญหาดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติให้สหวิหาริกมีการถืออุปัชฌาย์ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในพระธรรมวินัย^{๙๓}

นนท์ ธรรมสถิตย์ ได้กล่าวไว้ว่า การบวชด้วย “ญัตติจตุตถกรรมวาจา” นี้ ต้องมีการประชุมสงฆ์ ถ้าเป็นมัธยมประเทศต้องประชุมสงฆ์ ๑๐ รูปขึ้นไป ถ้าเป็นปัจฉิมประเทศซึ่งเป็นชนบทที่มีพระสงฆ์น้อยต้อง ๕ รูปขึ้นไป โดยภิกษุรูปหนึ่งประกาศให้สงฆ์ได้รู้เรื่องครั้งหนึ่งก่อน แล้วประกาศการรับอุปสมบท คือสมมติผู้ขอบวชนั้นให้เป็นภิกษุขึ้นอีก ๓ ครั้ง ถ้าไม่มีภิกษุใดคัดค้านผู้ขอบวชนั้นได้ชื่อว่าได้บวชเป็นภิกษุแล้ว แต่ถ้าถูกคัดค้านแม้เพียงเสียงเดียวก็เป็นอันไม่ยอมรับการให้บวช และในการนี้ผู้ขออุปสมบทต้องมีผู้รับรองด้วย ซึ่งเรียกว่า “พระอุปัชฌาย์” โดยพุทธบัญญัตินี้เท่ากับพระพุทธเจ้าทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการพระศาสนาที่สำคัญต่าง ๆ เช่น การอุปสมบทกุลบุตร เป็นต้น อันเป็นวิธีที่เป็นประโยชน์ ต่อการปกครองในสังฆมณฑลโดยมีทรงมอบให้เอกชน หรือภิกษุรูปหนึ่งรูปใดมีอำนาจในกิจการสำคัญของพระศาสนา ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงถาวรในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา^{๙๔}

แสวง อุดมศรี ได้ให้ความคิดเห็นว่า การปกครองคณะสงฆ์ในเบื้องต้น พระอุปัชฌาย์จึงนับเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด ที่จะแก้ปัญหาล้มหรือปล่อยปัญหาให้ปัญหาขยายตัวลุกลามออกไปมากขึ้น นั้นหมายความว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในฐานะเปรียบเสมือนบิดาผู้ให้กำเนิดได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสมบูรณ์มากน้อยเพียงใดจะกลายเป็นกระจกเงาที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้เป็นอย่างดีที่สุด^{๙๕}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่มีพระอุปัชฌาย์ ไม่มีผู้ให้โอวาทสั่งสอนก็มุ่งหมกไม่เรียบร้อยมีอาภักปฏิกิริยาไม่เหมาะสมเที่ยวไปบิณฑบาตที่เขากำลังบริโภคอยู่ก็ยื่นบาตรเข้าไปเหนือของบริโภคของขบเคี้ยวเป็นต้นบ้าง ก็ขอแกงบ้าง ขอข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเอง มาฉันบ้าง ก็ส่งเสียงสูงเสียงดังในโรงอาหารเป็นที่ติเตียนพระผู้มีพระภาคทรงปรารภเหตุนี้ทรงอนุญาตให้มีพระอุปัชฌาย์ให้อุปัชฌาย์ตั้งจิตในสหวิหาริกเหมือนบุตรให้สหวิหาริกตั้งจิตในพระอุปัชฌาย์เหมือนบิดา^{๙๖}

^{๙๓} พระมหาสุพัฒน์ กลยาณธมโม (ศรีชั้นชม), “พระพุทธเจ้า : บทบาทและหน้าที่ในฐานะพระบรมครู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔.

^{๙๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^{๙๕} แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑.

^{๙๖} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑๗.

กรมการศาสนา ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงวางระเบียบให้มีการถือพระอุปัชฌาย์สำหรับสวดสวดคุณและความประพฤติของพระภิกษุ หากไม่เหมาะสมก็ให้สึกเตือนพร่ำสอน ทรงมุ่งหวังให้พระภิกษุผู้บวชใหม่มีความอบอุ่นเมื่อเข้าสู่ร่มเงาแห่งพระพุทธศาสนา เป็นการให้กำลังใจเพื่อสร้างฉันทะในการศึกษาพระธรรมวินัย และประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยสงฆ์ตั้งแต่บวช พระอุปัชฌาย์จึงเป็นผู้มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะมีหน้าที่เป็นประธานในการบรรพชาอุปสมบท เมื่อมีพระอุปัชฌาย์ดีมีความรู้ความสามารถมีความเข้าใจถือปฏิบัติตามกฎระเบียบและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พร้อมทั้งสงเคราะห์สัทธิวิหาริกด้วยความเมตตาเยี่ยงเป็นศรีสง่า และความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาโดยแท้

พระพุทธเจ้า ได้ตรัสถึงความสำคัญของพระอุปัชฌาย์สรุปได้ว่า ที่ทรงอนุญาตให้มีพระอุปัชฌาย์ เพราะว่าพระอุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในสัทธิวิหาริกจนบุตรสัทธิวิหาริกจักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในพระอุปัชฌาย์จนบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ พระอุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริก จักมีความเคารพยำเกรง ประพฤติกลมเกลียว จักถึงความเจริญงอกงามไพศาลในธรรมวินัยนี้^{๙๗}

จากการศึกษาเอกสารความสำคัญของพระอุปัชฌาย์ดังกล่าวมา ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า พระอุปัชฌาย์เป็นเหมือนสังฆบิดาหรือเปรียบประดุจบิดาเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่และมีความสำคัญยิ่งในด้านการพัฒนาคุณธรรมของสัทธิวิหาริกในด้านของศีลมารยาทข้อปฏิบัติที่พึงงามทั้งด้านกาย วาจา และใจให้เกิดความเรียบร้อยน่าเลื่อมใส อีกทั้งยังเป็นผู้สามารถแก้ไขปัญหาให้กับสัทธิวิหาริกด้วยดีเพราะเป็นผู้ใกล้ชิดสัทธิวิหาริกมากในฐานะเป็นครูอาจารย์ และพระอุปัชฌาย์ยังจะต้องเป็นแบบอย่าง และแบบแผนแห่งความดีงามให้กับบรรพชิตและคฤหัสถ์ในทางที่ถูกต้องอีกด้วยเพื่อเป็นบรรทัดฐานให้กับสัทธิวิหาริกได้ประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่พึงามนั้นสืบต่อไป

๒.๓.๓.๒ คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงมีพุทธานุญาตให้มีพระอุปัชฌาย์เพื่อดูแลปกครองและให้การอบรมสั่งสอนอุปถัมภ์ค้ำชูสัทธิวิหาริกแล้ว พระพุทธองค์ยังได้กำหนดคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ไว้เพื่อความเคารพความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่อพระพุทธศาสนา และในสมัยปัจจุบันนี้นอกจากพุทธานุญาตแล้ว คณะสงฆ์ไทยได้กำหนดคุณสมบัติของความเป็นพระอุปัชฌาย์ไว้^{๙๘} ดังนี้

^{๙๗} กรมการศาสนา, คู่มือการบรรพชาอุปสมบท ฉบับกรมการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๕๖.

^{๙๘} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๖๕/๘๑.

๑) คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัย

คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ ที่พระพุทธเจ้าทรงวางระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ เล่มที่ ๔ นั้น เป็นคุณสมบัติอันอกุศลของพระอุปัชฌาย์ผู้เป็นพระอรหันต์ (พระอเสขะ) และลดหลั่นลงไปจนถึงพระอุปัชฌาย์ผู้เป็นกัลยาณบุรุษคนทั่วไป เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วได้ ๗ ประการ ดังนี้

๑.๑ พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้ประกอบด้วยกองศีล สมာธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะอันเป็นของพระอเสขะ และเป็นผู้สามารถชักชวนสัทธาวิहारิกและอันเตวาสิกในคุณธรรมเหล่านี้

๑.๒ พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้มีศรัทธา มีhiri มีโอตตปปะ มีวิริยะ มีสติ

๑.๓ พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลและอาจารย์ เป็นสัมมาทิฐิ เป็นพหูสูต มีปัญญา

๑.๔ พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้ชวนช่วยเหลือศิษย์เมื่ออาพาธ หรือจะต้องช่วยระงับความไม่ยินดีเบียดเบียนในการประพฤติพรหมจรรย์อันเกิดขึ้นแก่สัทธาวิहारิก หรือสามารถให้ผู้อื่นช่วยเหลือได้

๑.๕ พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้สามารถฝึกอบรมศิษย์ในหลักของพระวินัย คือ อภิสมาจาริกาสิกขาคือหลักการศึกษาเกี่ยวกับข้อวัตรปฏิบัติ และอาทิพรหมจริยาสิกขาคือ หลักการศึกษาเกี่ยวกับบัญญัติเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์หมายถึงสิกขาบทที่มาในภิกขุปาติโมกข์ และภิกขุณีปาติโมกข์ สามารถแนะนำในพระอภิธรรมได้แก่หลักการที่ว่าด้วยการกำหนดนามรูป สามารถแนะนำในอภิวินัยได้แก่หลักการในพระวินัยปิฎกทั้งสิ้น

๑.๖ พระอุปัชฌาย์พึงรู้จักอาบัติ มิใช่อาบัติ อาบัติเบา อาบัติหนัก รู้จักกระบวนการวิธีการออกจากอาบัติ และจำปาติโมกข์ทั้ง ๒ คือ ภิกขุปาติโมกข์ และภิกขุณีปาติโมกข์ได้ซ้ำของคล่องปาก

๑.๗ พระอุปัชฌาย์พึงมีพรรษาครบ ๑๐ หรือยิ่งกว่านั้น^{๙๙}

นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัย สรุปได้อีก ๗ ประการดังนี้

๑. พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะอันเป็นของพระอเสขะและเป็นผู้สามารถชักชวนสัทธาวิहारิกอันเตวาสิกในคุณธรรมเหล่านี้หมวดคุณธรรมเหล่านี้เป็นของพระอรหันต์โดยตรง เพราะพระพุทธเจ้าทรงประสงค์จะให้พระอุปัชฌาย์สามารถฝึกปรีดศิษย์ให้บรรลุจุดหมายแห่งพระศาสนา โดยทรงวางระบบการฝึกฝนไว้อย่างเป็นขั้นตอน โดยให้ศิษย์ตั้งอยู่ในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงการบรรลุการ

^{๙๙}วิ.มหา. (ไทย) ๔/๘๔/๑๒๓-๑๒๗.

หลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง ที่เรียกว่า วิมุตติ ที่เป็นโลกุตตระ และวิมุตติญาณทัสสนะ คือความรู้เห็นว่าจิตหลุดพ้นแล้วจากกิเลสทั้งหลายในที่สุด

๒. พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้มีศรัทธา หิริโอตตปปะ วิริยะ สติ คุณธรรมเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ ผู้เป็นทั้งอเสขบุคคลและเสขบุคคล คุณสมบัติเหล่านี้ครอบคลุมถึงคุณธรรมอีกมากในการปฏิบัติตน ถือเป็นคุณธรรมอันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของพระอุปัชฌาย์ คือพระอุปัชฌาย์ต้องมีความศรัทธาต่อหน้าที่ของตน มีความละเอียดเกรงกลัวต่อการปฏิบัติผิดพระธรรมวินัย มีสติ มีเหตุผล ไม่ทำงานตามอารมณ์ มีความรอบคอบถี่ถ้วน ไม่เหลวไหลเกียจคร้านทำให้งานค้างค้ำอาบูกูล เป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายแก่พระศาสนาได้ ถ้ามีคุณธรรมเหล่านี้ครบถ้วนแล้ว ประกันได้ว่า คณะสงฆ์จะได้พระอุปัชฌาย์ที่ดีมารับใช้พระศาสนา ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงใช้สามเณรอุปัฏฐาก คือ (๑) เป็นผู้มีความศรัทธา (๒) เป็นผู้มีความหิริ (๓) เป็นผู้มีความโอตตปปะ (๔) เป็นผู้มีความเพียร และ (๕) เป็นผู้มีความอดทน

๓. พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลาจารวัตรตรงงาม เป็นสัมมาทสิฐิพหูสูต มีปัญญา ข้อนี้ถือเป็นคุณสมบัติด้านความประพฤติและความรู้ความสามารถของพระอุปัชฌาย์ เพราะพระอุปัชฌาย์ถือว่าเป็นแม่แบบของสัทธินิวกโรทั้งด้านความรู้ และการประพฤติปฏิบัติ ถ้ามีศีลาจารวัตรต่างปรายจะทำให้ศิษย์รังเกียจไม่เลื่อมใส หรือมีการศึกษาลดความสามารถน้อยกว่าสัทธินิวกโร แม้มีพรรษารอบ ๑๐ หรือเกิน ๑๐ พรรษาขึ้นไป พระพุทธเจ้าก็ทรงห้ามไม่ให้พระอุปัชฌาย์ เพราะจะทำให้สัทธินิวกโรไม่เชื่อถือ ยากแก่การว่ากล่าวสั่งสอน ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของผู้ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของผู้เลื่อมใสแล้ว ทรงวางโทษแก่ภิกษุผู้ไม่ฉลาดสามารถในพระธรรมวินัย คิดว่าตนเองมีพรรษา ๒ แล้วตั้งตนเป็นพระอุปัชฌาย์ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้โง่เขลาไม่ฉลาด ไม่พึงให้อุปสมบท รูปใดให้อุปสมบทต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ มีพรรษารอบ ๒ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐ ให้อุปสมบทได้ ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงวางระเบียบคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ไว้ว่า เป็นผู้ไม่มีศีลวิบัติในอธิศีล เป็นผู้ไม่มีอาจารวิบัติในอชฌาจาร เป็นผู้ไม่มีทักขวิบัติในอดิตทักขวิบัติ เป็นผู้ไต่ยนได้ฟังมาก และเป็นผู้มีปัญญา

๔. พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้ชวนช่วยช่วยเหลือศิษย์เมื่ออาพาธ กระสันเบื่อหน่ายในการประพฤติพรหมจรรย์ หรือสามารถให้ผู้อื่นช่วยเหลือได้ รู้จักอาบัติและวิธีการออกจากอาบัติ คุณสมบัตินี้ถือเป็นหลักสัทธินิวกโรวัตร อันเป็นหลักปกครองสัทธินิวกโรโดยตรง ผู้จะเป็นพระอุปัชฌาย์ต้องรู้จักดูแลเอาใจใส่เมื่อศิษย์เกิดอาพาธ หรือศิษย์เกิดความกระสันเบื่อหน่ายไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ อยากสึกออกไปครองฆราวาส พระอุปัชฌาย์จะต้องสามารถระงับเอง หรือให้ผู้อื่นช่วยระงับด้วยวิธีที่ชอบธรรม และเป็นผู้เข้าใจพระวินัย รู้จักการออกจากอาบัติ และวิธีการออกจากอาบัติ สามารถปฏิบัติตนถูกต้องและชี้แจงแก่ศิษย์ได้ คุณสมบัตินี้มีผลต่อการปกครองและการศึกษาปฏิบัติของศิษย์ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความอบอุ่นให้แก่ศิษย์ ถ้า

พระอุปัชฌาย์เข้าใจพระวินัย เมื่อมีวินัยกรรมเกิดขึ้นแก่ศิษย์ ก็สามารถเปลี่ยนได้ ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ 5 พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัยพึงใช้สามเณรอุปัฏฐาก คือ (๑) สามารถพยาบาลเองหรือใช้ผู้อื่นช่วยพยาบาลอันเดวาลิกหรือสัททวิหริกาผู้อาพาธ (๒) สามารถระงับเองหรือใช้ให้ผู้อื่นช่วยระงับความกระสัน (๓) สามารถบรรเทาเองหรือใช้ให้ผู้อื่นบรรเทาความเบื่อหน่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรม (๔) รู้จักอาบัติ และ (๕) รู้จักวิธีออกจากอาบัติ

๕. พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้สามารถฝึกปรีตศิษย์ในหลักของพระวินัย คือระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับควบคุมความประพฤติให้เรียบร้อยของพระสงฆ์ทั้ง ๒ อย่าง คือ (๑) อาทิพรหมจริยการศึกษา ได้แก่ หลักปฏิบัติในบทบัญญัติหรือข้อปฏิบัติอันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์สำหรับป้องกันความประพฤติเสียหาย เป็นสิกขาบทที่ทรงยกขึ้นเป็นพุทธอาณาในภิกขุปาฏิโมกข์ และภิกขุณีปาฏิโมกข์ เป็นเสกขบัญญัติที่พระสงฆ์ต้องแสดงทุกครึ่งเดือน และ (๒) อภิสมจาริกการศึกษา ได้แก่สิกขาบทที่เกี่ยวกับมารยาทขนบธรรมเนียมที่จะนำความประพฤติให้ดีขึ้น เป็นสิกขาบทที่มาในชั้นนอกพระปาติโมกข์เป็นพื้น ไม่ได้บอกจำนวนเหมือนสิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์แบ่งเป็น ๒ ลักษณะคือ เป็นข้อห้ามและข้ออนุญาต ถ้าละเมิดท่านปรับอาบัติเพียงอุลลัจจัยและทุกกฏ นอกจากนั้น ยังต้องสามารถแนะนำหลักพระอภิธรรมปิฎกและสามารถเปลี่ยนทิวฐิผิถอันเกิดขึ้นแก่ศิษย์โดยวิธีที่ถูกต้องได้

๖. พระอุปัชฌาย์พึงรู้จักอาบัติ มิใช่อาบัติ อาบัติเบา อาบัติหนัก จำปาติโมกข์ทั้ง ๒ คือ ภิกขุปาติโมกข์ และภิกขุณีปาติโมกข์ได้ซ้ำของคลองปาก ข้อนี้เป็นคุณสมบัติด้านปริยัติหรือคันถธุระของพระอุปัชฌาย์ ท่านมุ่งเน้นหลักพระวินัยทั้งที่เป็นปฏิบัติ และวิธีการออกจากอาบัติที่ภิกษุต้องแล้ว คุณสมบัติข้อนี้ ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของพระวินัย ที่พระสงฆ์จะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อความสงบแห่งกาย วาจา อันเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ได้รู้จักแนวปฏิบัติมิให้ล่วงละเมิดข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม ทำตามเฉพาะที่ทรงอนุญาต และเมื่อศิษย์ต้องอาบัติพระอุปัชฌาย์จะต้องสามารถชี้แจงแนะนำวิธีออกจากอาบัติได้

๗. พระอุปัชฌาย์พึงมีพรรษาได้ ๑๐ หรือเกิน ๑๐ คุณสมบัติพระอุปัชฌาย์ข้อนี้ขาดไม่ได้ ถือเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดของการคัดเลือกพระสงฆ์เป็นพระอุปัชฌาย์ แม้พระภิกษุจะมีคุณสมบัติครบถ้วนดังกล่าวข้างต้น แต่มีพรรษาหย่อน ๑๐ ก็ไม่สามารถเป็นพระอุปัชฌาย์ได้หากขึ้นแต่งตั้งทางพระวินัยท่านปรับอาบัติทุกกฏ จะเห็นได้ชัดเมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการบวชแบบญัตติจตุตถกรรมแล้ว ได้เกิดเหตุเรื่องอายุพรรษาของพระอุปัชฌาย์ขึ้น โดยมีพระอุปเสนวังคันตบุตรเป็นต้นบัญญัติปรากฏในพระวินัยปิฎกว่า พระอุปเสนวังคันตบุตรมีพรรษาเดียวก็ตั้งตนเป็นพระอุปัชฌาย์ให้อุปสมบทกุลบุตร เมื่อออกพรรษา ตนเองมีพรรษาเพียง ๒ พรรษา ได้พาสัททวิหริกามีพรรษาเดียวเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงทราบก็ทรงติเตียนการกระทำของท่านว่าไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจ ไม่ควรทำ เป็นที่ครหานินทา ไม่เป็นที่เลื่อมใสของผู้อื่น ทั้งนี้เพราะท่านมีพรรษาไม่พ้น ๕ ยังต้องถือนิสสัยรับโอวาทานุสาสนีจากพระอุปัชฌาย์อยู่ จึงทรงบัญญัติห้ามพระภิกษุผู้มีพรรษาไม่ครบ ๑๐ เป็นพระอุปัชฌาย์ อนึ่งเพราะพระภิกษุผู้มีพรรษา ๑๐ พรรษาขึ้น

ไป ถือว่าเป็นพระเถระ คือ เป็นพระสงฆ์ผู้หลักผู้ใหญ่ มีความมั่นคงในพระธรรมวินัยพอสมควร มีองค์สมบัติพอปกครองบริษัท ได้สามารถให้การศึกษอบรมแก่ผู้อื่นได้โดยสรุปหน้าที่ของพระเถระ มีดังนี้คือเป็นพระอุปัชฌาย์ให้อุปสมบท เป็นพระอาจารย์ให้ศิษย์ มีสามเณรไว้อุปัฏฐาก คือให้บรรพชาสามเณรได้ และปกครองบริษัทได้เรียกว่า ปริสุปัฏฐापกะ แปลว่า ผู้ให้บริษัทอุปัฏฐาก หรือผู้ใช้บริษัท^{๑๐๐}

สรุปความได้ว่า การเป็นพระอุปัชฌาย์สมัยพุทธกาล แม้มีคุณสมบัติครบตามพระวินัย พระภิกษุก็มีได้กำหนดแต่งตั้งตัวเองเป็นพระอุปัชฌาย์ แต่เป็นหน้าที่ของพระพุทธเจ้า หรือพระเถระผู้ใหญ่จะพิจารณาอีกชั้นหนึ่งว่ามีคุณสมบัติควรจะเป็นพระอุปัชฌาย์หรือปกครองบริษัทได้หรือไม่ ดังกรณีพระสารีบุตรแม้เป็นพระอรหันต์และพระอัครสาวกแล้ว ก็ยังให้พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งก่อนปฏิบัติหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์^{๑๐๑}

๒) คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ตามตามกฎหมายเถรสมาคม

คุณสมบัติ ตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ มีตำแหน่งในทางปกครองชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป เว้นแต่พระอารามหลวง
- ๒.๒ มีพรรษาพ้น ๑๐
- ๒.๓ ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรืออาพาธเป็นโรคติดต่อ เช่น โรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตราย
- ๒.๔ มีประวัติความประพฤติดีงาม
- ๒.๕ เป็นที่นับถือของประชาชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๒.๖ เป็นเปรียญ (๓ ประโยคขึ้นไป) หรือนักธรรมเอก เว้นแต่ในบางถิ่นซึ่งเจ้าคณะพิจารณาเห็นสมควรผ่อนผัน
- ๒.๗ มีความสามารถฝึกสอนผู้อยู่ในปกครองให้เป็นภิกษุสามเณรที่ดีตามพระธรรมวินัยและระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์^{๑๐๒}

^{๑๐๐} พระมหาสุทัศน์ วรทสฺสี (ไชยะภา), บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระภิกษุ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร, หน้า ๔๒-๔๕.

^{๑๐๑} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร), อุปกรณ์วินัยมุข เล่ม ๒, หน้า ๔๖.

^{๑๐๒} พระมหาสุทัศน์ วรทสฺสี (ไชยะภา), บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระภิกษุ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร, หน้า ๔๗-๔๘.

เมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า คณะสงฆ์ไทยได้กำหนดเกณฑ์ คุณสมบัติขั้นพื้นฐานของพระอุปัชฌาย์เท่านั้น ซึ่งอนุโลมตามหลักพระธรรมวินัย เป็นคุณสมบัติที่ สังคมไทยยอมรับในปัจจุบัน สรุปได้ ๒ ประการ ดังนี้

๑. คุณสมบัติที่เป็นอัตตสมบัติ

๑.๑ หลักเกณฑ์ความรู้ และความสามารถระเบียบคณะสงฆ์ฉบับนี้กำหนดจุดมุ่ง การการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือนักธรรมของผู้จะดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ว่า ต้องเป็น เปรียญธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง หรือจบนักธรรมชั้นเอก เพราะท่านผู้มีภูมิความรู้ชั้นนี้สามารถทำ อุปสมบทกรรมให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยและระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ได้ สามารถชี้แจง พระธรรมวินัย และระเบียบคณะสงฆ์ให้แก่สังฆปริณายกได้ สามารถที่จะแนะนำฝึกปรี้อพระนวกะให้ เป็นพระภิกษุสามเณรที่ดีตามพระธรรมวินัยได้ และสามารถทำหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ให้สมบูรณ์ ได้ท่านกำหนดวิทยฐานะเช่นนี้สำหรับผู้ที่มีการศึกษาปริยัติธรรมเจริญ แต่บางท้องถิ่นมีพระสงฆ์ น้อยและการศึกษาพระปริยัติธรรมยังไม่เจริญ หากพระสงฆ์มีความรู้เช่นนั้นไม่ได้ก็ต้องได้รับการ ผ่อนผัน แม้ไม่ได้เป็นเปรียญธรรมหรือจบนักธรรมเอก แต่มีภูมิความรู้สามารถเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ เจ้าคณะผู้บังคับบัญชาก็สามารถพิจารณาแต่งตั้งได้ คุณสมบัติข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงถือเป็น สำคัญ ทรงห้ามพระภิกษุผู้เฒ่าเป็นพระอุปัชฌาย์ แม้จะมีพรรษาครบก็ตาม ทรง อนุญาตให้ พระภิกษุผู้ฉลาดสามารถเท่านั้นเป็นพระอุปัชฌาย์ บรรทัดฐานนี้ท่านใช้เกณฑ์ ๒ อย่าง คือ ต้องรู้ กฎระเบียบที่จะต้องปฏิบัติในหน้าที่พระอุปัชฌาย์ และต้องสามารถฝึกสอน สังฆปริณายกของตน ด้วยพระธรรมวินัยที่ตนศึกษามาดีแล้ว หลักเกณฑ์ข้อนี้ได้ครอบคลุมความรู้ความสามารถและ ความรับผิดชอบในหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ๓ ขั้นตอนคือ

๑.๑.๑ การปฏิบัติหน้าที่ก่อนให้บรรพชาอุปสมบท เช่น การทำใบสมัครและ ใบรับรองผู้ที่จะบวช การตรวจสอบคุณสมบัติผู้จะบวช การฝึกซ้อมนาคก่อนบวช เป็นต้น

๑.๑.๒ การปฏิบัติหน้าที่ในขณะที่ให้อุปสมบทให้ถูกต้องตามพระวินัย และแบบ แผนคณะสงฆ์

๑.๑.๓ การปฏิบัติหน้าที่หลังให้การบวช เช่น การทำหนังสือสุทธิ การให้ การศึกษา เป็นต้น

๑.๒ หลักเกณฑ์ความสมบูรณ์ทางกายภาพพระภิกษุผู้จะเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ ต้องมีความสมบูรณ์ทางร่างกายไม่เป็นคนพิการทุพพลภาพไร้ความสามารถไม่มีจิตวิปริตผิดปกติ มีร่างกายสมบูรณ์หรือไม่อาพาธด้วยโรคติดต่อที่ร้ายแรง เช่น โรคเรื้อน หรือวัณโรคที่กำลัง ระบาดอยู่ในระยะอันตรายเพราะโรคเหล่านี้เป็นอันตรายิกกรรมสำหรับผู้จะบวช พระอุปัชฌาย์ จะต้องมีความสมบูรณ์และจิตใจสมบูรณ์เยี่ยงคนธรรมดา ถ้าร่างกายและจิตใจไม่สมบูรณ์ แม้เป็น พระอุปัชฌาย์อยู่แล้วก็ต้องให้ระงับหน้าที่พระอุปัชฌาย์ด้วยเหตุขาดคุณสมบัติถ้าไม่มีกฎเกณฑ์ข้อ นี้แล้วศาสนบุคคลระดับแนวหน้าก็จะไม่เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสไม่นำเคารพกราบไหว้ของประชาชน นำความเสื่อมมาให้แก่พระศาสนาและสังคมไทยได้

๑.๓ หลักเกณฑ์พฤติกรรมหรือประวัติส่วนตัวคุณลักษณะข้อนี้เป็นลักษณะภายใน ซึ่งพระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชาจะต้องตรวจสอบก่อนเสนอชื่อเข้ารับการฝึกซ้อมอบรม สอบความรู้และแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการติฉินนินทาภายหลัง พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์จะต้องมีความประพฤติดีงามตามหลักแห่งพระธรรมวินัย คือถึงพร้อมด้วย ศีลาจารวัตร และเป็นที่น่าเชื่อถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการบริหารงานของพระสังฆาธิการว่า ประวัติความประพฤติในขณะดำรงเพศบรรพชิตอยู่รวมถึง ประวัติก่อนบรรพชาอุปสมบทด้วยอีกอย่างหนึ่งมีความประพฤติส่วนตัวดี เช่น มีอริยาสัยเยือกเย็น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มาแต่ก่อนบวช หรือมีความประพฤติในส่วนรวมก็ดี เช่น เคยทำความดีความชอบ เกี่ยวกับคณะสงฆ์หรือบ้านเมืองด้วย เรื่องความประพฤติส่วนตัวนี้สำคัญอย่างยิ่ง เพราะพระอุปัชฌาย์ถือเป็นแบบอย่างแก่สัทธวิหาริก ดังคำกล่าวที่ว่า แบบอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน ถ้าตั้งพระภิกษุที่มีความประพฤติเสียหายเป็นพระอุปัชฌาย์ ย่อมถูกติเตียนไม่เป็นที่น่าเลื่อมใสของประชาชนเป็นแน่แท้^{๑๐๓}

๑.๔ หลักเกณฑ์อายุพรรษาพระพุทธรเจ้าทรงให้พระสงฆ์เคารพกันและกันด้วยระยะเวลาที่บวช ที่เรียกว่า พรรษา ไม่ใช่ตามวัยวุฒิ คุณสมบัติด้านพรรษานี้ถือเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญที่สุด เพราะผู้จะเป็นพระอุปัชฌาย์ได้จะต้องเป็นผู้มีความมั่นคงในพระศาสนาพอควร พระภิกษุผู้จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ท่านกำหนดไว้ ๑๐ พรรษาขึ้นไปซึ่งถือว่าตั้งอยู่ในเถรภูมิ

๒. คุณสมบัติที่เป็นปรหิตสมบัติ

คุณลักษณะของพระอุปัชฌาย์ข้อนี้ เป็นตำแหน่งทางการปกครองโดยเฉพาะ กฎมหาเถรสมาคมกำหนดให้เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปเป็นพระอุปัชฌาย์ เว้นพระอารามหลวง ซึ่งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสถ้ามีคุณสมบัติครบถ้วนก็สามารถได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ ทั้งนี้เพราะอารามหลวงบางแห่งใหญ่โตมีพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก การปกครองจำต้องมีผู้รับภาระช่วยเหลือเจ้าอาวาส ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ตำแหน่งพระอุปัชฌาย์จึงมีตำแหน่งทางการปกครอง คือ ตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วย ตำแหน่งปกครองเหล่านี้มีส่วนสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมสงฆ์และประชาชนอย่างใกล้ชิด คือมีหน้าที่การปกครองดูแลวัดและพระภิกษุสามเณรในวัดเป็นผู้นำชุมชนบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และสั่งสอนประชาชน ซึ่งพระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน) กล่าวว่า พระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการ เพราะพระสังฆาธิการเท่านั้น จึงเสนอขอแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ บรรดาพระสังฆาธิการ ๖ ชั้น ๑๒ ตำแหน่ง พระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการระดับแนวหน้า ที่จะทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองหรือจะทำให้พระศาสนาหม่อมหรือเสื่อมโทรมจนถึงอวสานได้^{๑๐๔}

^{๑๐๓} พระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน), นวสานุศาสนี, หน้า ๕๙.

^{๑๐๔} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน), คู่มือพระอุปัชฌาย์, หน้า ๕๐.

พระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองที่มีบทบาทมากที่สุดต่อการหล่อหลอมกล่อมเกล่าพระสงฆ์ทุกระดับชั้น ตั้งแต่สัทธิวิหาริกของตนและพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่ตนปกครอง ดังนั้น จึงต้องมีคุณสมบัติของเจ้าอาวาสส่วนหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงคุณสมบัติของเจ้าอาวาส

- ๒.๑ เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยมารยาท เพียบพร้อมด้วยวัตร
- ๒.๒ เป็นพหูสูต ทรงสุตะ
- ๒.๓ เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ยินดีในการหลีกเร้น
- ๒.๔ เป็นผู้ยินดีในกัลยาณธรรม มีวาจางาม เจริญถ้อยคำไพเราะ
- ๒.๕ มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเซอะ

คุณสมบัติเหล่านี้ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของเจ้าอาวาส เพื่อส่งเสริมให้การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งเกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาส เช่น การบำรุงรักษาวัดวาอาราม การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยและการปกครองพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ในวัด

จากการศึกษาคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ข้างต้นสรุปได้ว่า คุณสมบัติแบ่งเป็น ๒ ประเภทได้แก่คุณสมบัติตามพระวินัย คือ (๑) มีศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัศนะ มีศรัทธามีหิริโอตตัปปะ มีความเพียร มีสติ มีมารยาทงดงาม เป็นสัมมาทิฐิ ขวนขวายช่วยเหลือสัทธิวิหาริกยามเจ็บป่วย รู้จักอาบัติหนักอาบัติเบา รู้จักวิธีออกจากอาบัติ มีพรรษาตั้งแต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไป และ (๒) คุณสมบัติตามกฎหมายเถรสมาคม คือเป็นพระสังฆาธิการปกครองมีตำแหน่งเจ้าอาวาสขึ้นไป (ยกเว้นแต่พระอารามหลวงอาจเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาสก็ได้) ต้องไม่มีร่างกายทุพพลภาพ มีประวัติดีงาม เป็นที่นับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นผู้มีความรู้ด้านพระธรรมวินัย และมีความสามารถฝึกอบรมให้การศึกษาพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติดีตามพระธรรมวินัยกฎหมายและระเบียบของคณะสงฆ์

๒.๓.๔ การแต่งตั้งและถอดถอนพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้การแต่งตั้งและถอดถอนพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทยนั้นเป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ มีดังนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตีรี้ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาเถรสมาคมตรากฎหมายเถรสมาคมไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กฎหมายเถรสมาคมนี้เรียกว่า “กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์”

ข้อ ๒ กฎหมายเถรสมาคมนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ตั้งแต่วันใช้กฎหมายอาชญากรรมนี้ให้ยกเลิก

(๑) กฎหมายอาชญากรรม ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน
พระอภัยมณี

(๒) กฎหมายอาชญากรรม ฉบับที่ ๗ แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. ๒๕๑๕) บรรดาบท
ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ หรือประกาศอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้ว ในกฎหมายอาชญากรรมนี้
หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับกฎหมายอาชญากรรมนี้ ให้ใช้กฎหมายอาชญากรรมนี้แทน

หมวด ๑ บททั่วไป

ข้อ ๔ ในกฎหมายอาชญากรรมนี้ “พระอภัยมณี” หมายความว่าพระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้ง
ให้มีหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบทตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาชญากรรมนี้

ข้อ ๕ พระอภัยมณี มี ๒ ประเภท

(๑) พระอภัยมณีสามัญ ได้แก่ พระอภัยมณีที่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะใหญ่

(๒) พระอภัยมณีวิสามัญ ได้แก่ พระอภัยมณีที่ได้รับแต่งตั้งจากสมเด็จพระสังฆราช

พระสังฆราช

ข้อ ๖ พระภิกษุผู้ได้รับตราตั้งพระอภัยมณีอยู่ก่อนใช้กฎหมายอาชญากรรมนี้ให้คงเป็น
พระอภัยมณีตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาชญากรรมนี้

หมวด ๒ การแต่งตั้งพระอภัยมณี

ข้อ ๗ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่ง ให้มีพระอภัยมณีเพียงหนึ่งรูป เว้นแต่ มี
กรณีพิเศษ

ข้อ ๘ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งพระอภัยมณีต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ
ดังต่อไปนี้

(๑) มีตำแหน่งในทางการปกครองชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป เว้นแต่พระอารามหลวง

(๒) มีพรรษาพ้น ๑๐

(๓) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่
สมประกอบ หรืออาพาธเป็นโรคติดต่อ เช่น โรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตราย

(๔) มีประวัติความประพฤติดี

(๕) เป็นที่นับถือของประชาชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

(๖) เป็นเปรียญหรือนักธรรมเอก เว้นแต่ในบางท้องถิ่นซึ่งเจ้าคณะพิจารณา
เห็นสมควรผ่อนผัน

(๗) มีความสามารถฝึกสอนผู้อยู่ในปกครองให้เป็นพระภิกษุสามเณรที่ดี
ตามพระธรรมวินัย และสามารถบำเพ็ญกรณียกิจอันอยู่ในหน้าที่ของพระอภัยมณีได้

(๘) มีความรู้ความสามารถ ทำอุปสมบทกรรมให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์

ข้อ ๙ ในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการผู้ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าเจ้าคณะจังหวัดเป็นพระอุปัชฌาย์ ให้พิจารณาเลือกพระสังฆาธิการผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติตามข้อ ๘ แล้วรายงานรับรอง ขอแต่งตั้งเสนอขึ้นไปตามลำดับจนถึงเจ้าคณะภาค ดังนี้

(๑) ตั้งรองเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะอำเภอเป็นพระอุปัชฌาย์ให้เจ้าคณะจังหวัด เป็นผู้เสนอรายงานรับรองขอแต่งตั้ง

(๒) ตั้งรองเจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะตำบลเป็นพระอุปัชฌาย์ให้เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้รายงาน รับรองขอแต่งตั้ง

(๓) ตั้งรองเจ้าคณะตำบล หรือเจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ให้เจ้าคณะตำบลเป็นผู้ เสนอรายงานรับรองการแต่งตั้ง

เมื่อเจ้าคณะภาคได้รับรายงานรับรองขอแต่งตั้งแล้ว ให้ดำเนินการฝึกซ้อมอบรม หรือสอบความรู้ตามความในข้อ ๔๑ เมื่อเห็นเป็นการสมควรแล้ว ให้เสนอรายงานรับรองไปยังเจ้าคณะใหญ่ เพื่อพิจารณาแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ต่อไป

ข้อ ๑๐ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค หรือเจ้าคณะจังหวัด เป็นพระอุปัชฌาย์ ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือรายงานตามลำดับ เพื่อสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามมติ มหาเถรสมาคม

ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงเป็นพระอุปัชฌาย์ ให้เจ้าคณะจังหวัดพิจารณาเลือกแล้วเสนอรายงานรับรองตามลำดับ เพื่อทรงแต่งตั้งตามความในวรรคต้น

ข้อ ๑๑ พระสังฆาธิการจะปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ได้ ต่อเมื่อได้รับตราตั้งพระอุปัชฌาย์แล้ว

หมวด ๓ หน้าที่พระอุปัชฌาย์

ข้อ ๑๒ พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้เฉพาะตนและเฉพาะภายในเขต ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ แห่งกฎหมายเถรสมาคมนี้

ข้อ ๑๓ พระอุปัชฌาย์ต้องพบและสอบสวนกุลบุตรให้ได้คุณลักษณะก่อนจึงรับให้บรรพชาอุปสมบทได้ คุณลักษณะของกุลบุตรนั้น ดังนี้

(๑) เป็นคนมีภูมิสำเนาอยู่ในเขตตำบลหรืออำเภอที่จะบวช และมีหลักฐานมี อาชีพชอบธรรม หรือแม้มีภูมิสำเนาอยู่ในเขตอื่น แต่เมื่อสอบสวนแล้วปรากฏว่าเป็นคนมีหลักฐาน มีอาชีพชอบธรรม มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่ใช่คนจรจัด

(๒) เป็นสุภาพชน มีความประพฤติดีประพฤติชอบไม่มีความประพฤติเสียหาย เช่น ดิตสุราหรือยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

- (๓) มีความรู้อ่านและเขียนหนังสือไทยได้
- (๔) ไม่เป็นผู้มีกิริยาวิบัติ
- (๕) เป็นผู้ปราศจากบรรพชาโทษ และมีร่างกายสมบูรณ์ อาจบำเพ็ญสมณกิจได้ไม่เป็นคนชรา ไร้ความสามารถหรือทุพพลภาพ หรือพิการ
- (๖) มีสมณบริวารครบถ้วนและถูกต้องตามพระวินัย
- (๗) เป็นผู้สามารถกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเองและถูกต้องไม่วิบัติ

ข้อ ๑๔ พระอุปัชฌาย์ต้องงดเว้นการให้บรรพชาอุปสมบทแก่คนต้องห้ามเหล่านี้

- (๑) คนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน
- (๒) คนหลบหนีราชการ
- (๓) คนต้องหาในคดีอาญา
- (๔) คนเคยถูกตัดสินจำคุกโดยฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ
- (๕) คนถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระศาสนา
- (๖) คนมีโรคติดต่อเป็นที่น่ารังเกียจ เช่น วัณโรคในระยะอันตราย
- (๗) คนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้

ข้อ ๑๕ พระอุปัชฌาย์จะให้บรรพชาอุปสมบทในวัดใด ต้องได้รับนิมนต์ของเจ้าอาวาสวัดนั้น ห้ามเข้าไปให้บรรพชาอุปสมบทในวัดของผู้อื่นโดยมิได้รับนิมนต์ของเจ้าอาวาส

ข้อ ๑๖ เจ้าอาวาสผู้เป็นพระอุปัชฌาย์จะรับผู้ใดบวช ต้องมีผู้รับรองและให้ผู้รับรองของผู้ นั้นนำผู้จะบวชมาบวชพร้อมด้วยใบสมัครและใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบทตามความในข้อ ๔๑ ซึ่งจะขอได้จากพระอุปัชฌาย์ ก่อนถึงวันบรรพชาอุปสมบทไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

ให้เจ้าอาวาสผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ สอบสวนผู้จะมาบวชตามความในข้อ ๑๓ และข้อ ๑๔ ซึ่งปรากฏตามข้อปฏิญาณในใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบท และสอบถามผู้รับรองตามข้อรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบท จนเป็นที่เข้าใจถูกต้องตรงกันดีแล้ว จึงรับใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบทและใบรับรอง แล้วดำเนินการฝึกซ้อมผู้จะบวชต่อไป

ข้อ ๑๗ เจ้าอาวาสผู้มีได้เป็นพระอุปัชฌาย์ จะรับผู้ใดบวชในวัดของตนให้นำผู้สมัครขอบรรพชาอุปสมบทนั้น ไปมอบตัวแก่พระอุปัชฌาย์พร้อมทั้งใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบท และใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบท ก่อนถึง วันบรรพชาอุปสมบทไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

ในกรณีเช่นนี้ ให้พระอุปัชฌาย์ผู้จะรับบวชปฏิบัติตามความในข้อ ๑๖ วรรค ๒

ข้อ ๑๘ ใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบทและใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบทให้ยื่นต่อเจ้าอาวาสผู้มีได้ เป็นพระอุปัชฌาย์ ๒ ฉบับ เพื่อเจ้าอาวาสเก็บรักษาไว้ฉบับหนึ่งและพระอุปัชฌาย์เก็บไว้ฉบับหนึ่ง ถ้าเจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ยื่นเพียงฉบับเดียว

ข้อ ๑๙ พระอุปัชฌาย์เมื่อให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรแล้ว มีหน้าที่ต้องถือเป็นการธุระปกครองดูแลสั่งสอนสัทธิวิหาริกของตนให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ต้องชวนชวายเป็น

การศึกษาพระธรรมวินัย และต้องออกหนังสือสุทธิให้แก่สัททวิhariกตามความในข้อ ๔๑ เพื่อแสดงสังกัดถิ่นที่อยู่และความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศ

ถ้าสัททวิhariกผู้มีพรรษายังไม่พ้น ๕ จะไปอยู่ในวัดอื่นใดเมื่อพระอุปัชฌาย์เห็นสมควรก็ให้สอบถามไปยังเจ้าอาวาสวัดนั้น เมื่อได้รับคำยืนยันรับรองที่จะปกครองดูแลสั่งสอนแทนได้ จึงให้ทำหนังสือฝากและมอบภาระธุระแก่เจ้าอาวาสวัดนั้น ให้เป็นผู้ปกครองดูแลสั่งสอนแทนตน

ถ้าสัททวิhariกผู้นั้นมีพรรษายังไม่พ้น ๕ จะย้ายไปอยู่ในวัดอื่นต่อไปอีกให้เจ้าอาวาสผู้รับฝากปกครองแจ้งไปยังพระอุปัชฌาย์ เพื่อได้ปฏิบัติการตามความในมาตรา ๒ แต่ถ้าพระอุปัชฌาย์นั้นพ้นจากความเป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว ก็ให้เจ้าอาวาสผู้ปกครองปฏิบัติการตามความในวรรค ๒

ข้อ ๒๐ พระอุปัชฌาย์ต้องส่งบัญชีสัททวิhariกของตนตามความในข้อ ๔๑

หมวด ๔ เขตพระอุปัชฌาย์

ข้อ ๒๑ พระอุปัชฌาย์จะให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้ภายในเขตที่ระบุไว้ในตราตั้ง หรือเขตอำนาจที่ตนปกครองอยู่ในปัจจุบัน คือถ้าเป็น

- (๑) เจ้าอาวาส ภายในวัดของตน
- (๒) เจ้าคณะตำบล ภายในเขตตำบลของตน
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ ภายในเขตอำเภอของตน
- (๔) เจ้าคณะจังหวัด ภายในเขตจังหวัดของตน
- (๕) เจ้าคณะภาค ภายในเขตภาคของตน
- (๖) เจ้าคณะใหญ่ ภายในเขตหนของตน

พระอุปัชฌาย์ที่ดำรงตำแหน่งประธานและกรรมการมหาเถรสมาคม ไม่จำกัดเขต

ข้อ ๒๒ ถ้าไม่มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น พระอุปัชฌาย์ผู้เป็นกิตติมศักดิ์ในตำแหน่งปกครองให้ บรรพชาอุปสมบทได้ในเขตอนุรูปแก่ตำแหน่งปกครองเดิมของตนตลอดเวลาที่ตนยังสำนักอยู่ในวัด หรือในเขตที่ตนเคยปกครองนั้นเว้นแต่เป็นเจ้าคณะภาคกิตติมศักดิ์ แม้มิได้อยู่ในเขตที่ตนเคยปกครองก็ให้บรรพชาอุปสมบทในเขตที่ตนเคยปกครองนั้นได้

ข้อ ๒๓ พระอุปัชฌาย์ผู้ลาออกจากตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือถูกให้ออกจากตำแหน่งในทางปกครอง และไม่ได้เป็นกิตติมศักดิ์ แต่ยังคงเป็นเจ้าอาวาส ให้เป็นพระอุปัชฌาย์ได้เฉพาะในวัดของตน

ข้อ ๒๔ พระอุปัชฌาย์จะให้บรรพชาอุปสมบทนอกเขตของตนได้ ต่อเมื่อเจ้าของเขตขอร้อง หรือได้ขออนุญาตเจ้าของเขตตามฐานานุรูปดังกล่าวในข้อ ๒๑ และได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของเขตแล้ว หรือได้ขอและรับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นครั้งคราว

หมวด ๕ การรับหน้าที่พระอุปัชฌาย์

ข้อ ๒๕ หน้าที่พระอุปัชฌาย์ต้องรับในเมื่อ

(๑) พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ในทางปกครอง และมีได้เป็นกิตติมศักดิ์ในตำแหน่งนั้น ๆ หรือถูกให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ในทางปกครอง

(๒) ขาดคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามความในข้อ ๘

(๓) ถูกเป็นจำเลยในอธิกรณ์ที่มีโทษถึงให้สึก และอยู่ในระหว่างไต่สวนพิจารณาวินิจฉัย

(๔) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่พระอุปัชฌาย์

ข้อ ๒๖ การรับหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามความในข้อ ๒๕ (๒) และ (๓) ของพระสังฆาธิการตำแหน่งต่ำกว่าชั้นเจ้าคณะอำเภอให้พระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชา ของพระอุปัชฌาย์รูปนั้นรายงานตามลำดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาส่งรับจากหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ถ้าเป็นเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะจังหวัดพิจารณาส่งรับจากหน้าที่พระอุปัชฌาย์

ส่วนพระสังฆาธิการตำแหน่งตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดขึ้นไป ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือพิจารณาส่งรับ

ข้อ ๒๗ การถอดถอนพระอุปัชฌาย์ตามความในข้อ ๒๕ (๔) ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ ในหมวด ๖ แห่งกฎหมายธรรมนูญ

หมวด ๖ จริยาพระอุปัชฌาย์ (ส่วนที่ ๑ จริยา)

ข้อ ๒๘ พระอุปัชฌาย์ ต้องเอื้อเฟื้อ สวรร ประพฤติ ตามพระธรรมวินัย และกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีของสหวิหาริก

ข้อ ๒๙ พระอุปัชฌาย์ ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายธรรมนูญ

ข้อ ๓๐ พระอุปัชฌาย์ ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำแนะนำชี้แจงของพระสังฆาธิการ ผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและกฎหมายธรรมนูญ

ข้อ ๓๑ พระอุปัชฌาย์ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้บรรพชาอุปสมบทกรรมวิบัติบกพร่องไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ

(ส่วนที่ ๒ การรักษาจริยา)

ข้อ ๓๒ ให้พระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น มีหน้าที่ควบคุมดูแลแนะนำชี้แจง หรือสั่งพระอุปัชฌาย์ในเขตบังคับบัญชาของตน ให้ปฏิบัติตามจริยาพระอุปัชฌาย์โดยเคร่งครัด

(ส่วนที่ ๓ การละเมิดจริยา)

ข้อ ๓๓ พระอุปัชฌาย์รูปใด ปฏิบัติหน้าที่โดยละเมิดจริยาต้องได้รับโทษฐานละเมิดจริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่พระอุปัชฌาย์

(๒) ให้ระงับหน้าที่พระอุปัชฌาย์ชั่วคราวไม่เกิน ๒ ปี

(๓) เรียกตัวมาอบรมชั่วคราวไม่เกิน ๑ ปี

(๔) ให้ทำทัณฑน์บน

(๕) ตำหนิโทษเป็นลายลักษณ์อักษร

ข้อ ๓๔ การให้ถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่พระอุปัชฌาย์นั้น จะทำได้ต่อเมื่อพระอุปัชฌาย์ละเมิดจริยาโดยจงใจให้บรรพชาอุปสมบทแก่คนต้องห้ามตามความในข้อ ๑๔

ในกรณีเช่นนี้ ให้พระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชาของพระอุปัชฌาย์นั้น รายงานโดยลำดับจนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้ง เมื่อได้สอบสวนและได้ความจริงตามรายงานนั้นแล้วให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งสั่งถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่พระอุปัชฌาย์

ในระหว่างที่ยังไม่มีคำสั่ง พระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชาเหนือ อาจสั่งให้พักหน้าที่พระอุปัชฌาย์ก่อนได้ แต่ถ้าพระอุปัชฌาย์รูปนั้นดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่ำกว่าเจ้าคณะจังหวัดให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ สั่งพัก

ข้อ ๓๕ พระอุปัชฌาย์รูปใด ละเมิดจริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากที่บัญญัติไว้ในข้อ ๓๔ เมื่อผู้บังคับบัญชาพิจารณาเห็นสมควรลงโทษสถานเบาลงมาสถานเดียว หรือหลายสถาน โดยสมควรแก่ ความผิด

(๑) ถ้าพระอุปัชฌาย์รูปนั้นดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต่ำกว่าเจ้าคณะจังหวัด ให้ผู้ บังคับบัญชารายงานเสนอตามลำดับจนถึงเจ้าคณะภาค เพื่อพิจารณาสั่งลงโทษ แล้วรายงานผู้มีอำนาจแต่งตั้งทราบ

(๒) ถ้าพระอุปัชฌาย์รูปนั้น ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดขึ้นไป ให้ผู้บังคับบัญชารายงานเสนอตามลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้งเพื่อพิจารณาสั่งลงโทษ

ข้อ ๓๖ ในกรณีที่พระอุปัชฌาย์เคยถูกลงโทษตามข้อ ๓๓ (๓) (๔) และ (๕) มาแล้ว ไม่เช็ดหลาบ กระทำผิดอีก ให้ลงโทษในสถานที่หนักกว่าโทษเดิม

ข้อ ๓๗ พระอุปัชฌาย์รูปใด ถูกระงับหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามข้อ ๒๕ ก็ดีถูกระงับหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามข้อ ๓๓ (๒) ก็ดี ถูกพักหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามข้อ ๓๔ วรรค ๓ ก็ดี หากฝ่าฝืนให้ บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรอีก หรือถูกลงโทษตามความในข้อ ๓๓ (๒) แล้วไม่เช็ดหลาบ ละเมิดซ้ำอีกให้ถือว่าเป็นการละเมิดจริยาพระสังฆาธิการอย่างร้ายแรง ฐานขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชาตามความในข้อ ๕๔ (๓) แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ

ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้บังคับบัญชารายงานโดยลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้งพระสังฆาธิการผู้ เป็นพระอุปัชฌาย์รูปนั้น เพื่อพิจารณาสั่งถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

หมวด ๗ เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๓๘ พระภิกษุรูปใดไม่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความ
เป็นพระอุปัชฌาย์ตามกฎหมายเถรสมาคมนี้ บังอาจให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรต้องระหว่าง
โทษตามมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ข้อ ๓๙ บุคคลผู้ได้รับบรรพชาอุปสมบทตามความในข้อ ๓๗ และข้อ ๓๘ ให้ถือว่า
บรรพชาอุปสมบทโดยมิชอบ ไม่มีสิทธิได้รับประโยชน์อันพระภิกษุสามเณรจะพึงได้

ข้อ ๔๐ ในกรณีแต่งตั้งหรือถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ให้ผู้แต่งตั้งหรือผู้ถอดถอนแจ้ง
การแต่งตั้งหรือการถอดถอนไปยังสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

ในกรณีที่พระอุปัชฌาย์พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ด้วยประการใด ให้พระสังฆาธิการ
ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตามความในวรรคต้น

ข้อ ๔๑ วิธีปฏิบัติในการฝึกซ้อมบวรม หรือสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ก็ดี ในการทำใบ
สมัคร รับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบทก็ดี ในการออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธิวิหาริกก็ดี ในการส่ง
บัญชี สัทธิวิหาริกก็ดี ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม

ตราไว้ ณ วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๓๖

(สมเด็จพระญาณสังวร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม^{๑๐๔}

๒.๓.๕ อำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารเกี่ยวอำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์
ปรากฏว่ามีผู้ทรงคุณวุฒิ ทรงความรู้หลายท่านได้ให้ความคิดเห็นและอธิบายแจกแจง ไว้ดังนี้

(๑) อำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัย

พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานหรือหน้าที่ที่จะพึงกระทำต่อสัทธิวิหาริกตาม
พระวินัยแบ่งเป็น ๔ คือ การปกครองให้สัทธิวิหาริกตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัย และจริยวัตรอันดี
งามของพระภิกษา เอาธุระในการจัดการศึกษา สงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริขารสิ่งของอื่น ๆ
ชวนชวาระับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นแก่สัทธิวิหาริก และเมื่อสัทธิวิหาริกอาพาธต้องดูแล

^{๑๐๔} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙-๖๑.

พยาบาลจนกว่าจะหายอาพาธหรือมรณภาพ ดังนั้นพระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายไว้ สรุปได้เป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการจัดการศึกษา ๓) ด้านการสงเคราะห์ และ ๔) ด้านการพยาบาล มีดังนี้

๑) ด้านการปกครอง

พระอุปัชฌาย์ หรือพระสังฆาธิการทั่วไป มีหน้าที่หลักอันสำคัญคือต้องคอยดูแลปกครองสหุทธิวิหาริกหรือศิษย์ที่อยู่ด้วย ทั้งนี้ต้องคอยควบคุมให้ประพฤติตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง และจารีตประเพณีของพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดความงดงามและเรียบร้อย

เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการปกครองคณะสงฆ์ไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์นั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพราะเมื่อมีผู้ศรัทธาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา มากขึ้น ก็จำเป็นต้องมีการปกครอง ศิษย์ต้องอยู่ในสำนักพระอุปัชฌาย์อาจารย์ หลักที่ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย คือ ทรงแสดงธรรม บัญญัติวินัยทรงบริหารการคณะสงฆ์ ทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระภิกษุ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลาย มีพระภิกษุสงฆ์และบริษัทออกมาประดิษฐานในประเทศต่าง ๆ ก็จำเป็นต้องขอความอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดินนั้น ๆ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่การปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้สงฆ์มณฑลในประเทศนั้น ๆ เป็นไปโดยเรียบร้อย การปกครองคณะสงฆ์จะต้องเป็นไปตามรัชกาลแผ่นดินตั้งแต่การวางแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ ตลอดจนการตั้งสมณศักดิ์ให้การดำเนินงานฝ่ายพุทธจักรและฝ่ายอาณาจักรเป็นไปโดยสะดวกด้วยกัน^{๑๐๖}

แสง อุดมศรี ได้กล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์ไว้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ไทยเริ่มตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย ประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ เป็นต้นมาล้วนแต่ได้ยึดมั่นอยู่ในหลักที่สำคัญที่สุดของฝ่ายศาสนจักรและอาณาจักร ๓ ประการเสมอกันมาโดยลำดับ คือ

๑. พยายามประพฤติปฏิบัติตนให้เคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้

๒. พยายามประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบของจารีตประเพณีอันดีงามของสังคม

๓. พยายามประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบแห่งกฎหมายบ้านเมือง^{๑๐๗}

มานพ พลไพรินทร์ ได้กล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์สมัยปัจจุบันไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้นนับตั้งแต่มหาเถรสมาคมไป

^{๑๐๖}เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน, คู่มือการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ประกอบการเรียนการสอน วิชาวินัยสำหรับนักธรรมเอก, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๗.

^{๑๐๗}แสง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๘๒.

จนถึงเจ้าอาวาส อันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ไทยในเวลานี้ เป็นการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งอนุวัติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมืองให้มีความเรียบร้อยดีงามถ้าหากว่าพระภิกษุสามเณรเจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และดำเนินการปกครองตามอำนาจหน้าที่อย่างจริงจังครบถ้วนทั่วสังฆมณฑลและช่วยกันจัดผู้ทำลายและบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาให้หมดสิ้นไป^{๑๐๘}

จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ไทยเป็นไปตามลำดับขั้นของเจ้าคณะการปกครองนั้น ๆ ซึ่งการปกครองนั้นจะต้องเป็นไปพระธรรมวินัย คล้อยตามและสอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมนั้น ๆ ซึ่งพระภิกษุสามเณรหรือคณะสงฆ์จะต้องอยู่ภายใต้การปกครองบังคับบัญชาของมหาเถรสมาคมหรือผู้ปกครองตามลำดับขั้นและในส่วนการปกครองที่เป็นสำคัญของคณะสงฆ์คือพระอุปัชฌาย์ และเจ้าอาวาสวัดเพราะเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดและเป็นผู้คอยอบรมดูแลปกครองสัทธิวิหาริกของตน เพื่อให้เจริญเติบโตรู้เรื่ององกงามไพบูลย์เป็นศาสนทายาทที่ดีสืบอายุของพระพุทธศาสนาต่อไป

๒) ด้านการจัดการศึกษา

สัทธิวิหาริกเมื่ออยู่ในการดูแลของพระอุปัชฌาย์นั้น จะต้องได้รับการศึกษาทั้งพระธรรมวินัยและวิชาการอื่น ๆ ซึ่งการให้สัทธิวิหาริกมีการศึกษานั้นเป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์โดยตรงที่จะต้องให้การศึกษาแก่สัทธิวิหาริกซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของตน

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาการอบรมสั่งสอน คือการเล่าเรียนพระธรรมวินัยหรือพระไตรปิฎก นับเป็นหน้าที่หลักของสมณะ โดยการจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย คือการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย และจัดให้การอบรมสั่งสอนในรูปแบบอื่น ๆ^{๑๐๙}

พระมหาสุทัศน์ วรทสุลี ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ด้านการจัดการศึกษาแก่สัทธิวิหาริกไว้ว่า พระอุปัชฌาย์พึงเอาใจใส่การศึกษาของศิษย์ นอกจากจะมีหน้าที่สั่งสอนพระธรรมวินัยแก่ศิษย์แล้ว พระอุปัชฌาย์พึงเอาใจใส่ความก้าวหน้าทางการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของศิษย์ด้วย เพราะปัจจุบัน ระบบการศึกษาอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การศึกษา

^{๑๐๘} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖.

^{๑๐๙} กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒.

แผนกสามัญศึกษา และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรม ซึ่งอนุโลมระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ระบบทั้ง ๒ นี้ พระอุปัชฌาย์ไม่ได้สั่งสอนโดยตรง แต่พึ่งเอาภาระสนับสนุนช่วยเหลือศิษย์ให้มีโอกาสเจริญก้าวหน้าทางด้านการศึกษาทุกด้านอีกด้วยพระอุปัชฌาย์จะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม ซึ่งระบบการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น^{๑๐๐}

กรมการศาสนา ได้แบ่งระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงริเริ่มให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมใหม่ขึ้นอีกหลักสูตรหนึ่ง นอกเหนือจากการศึกษาภาษาบาลีเรียกว่า นักธรรม การศึกษาชนิดนี้แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑.๑ นักธรรมชั้นตรี ศึกษา ๔ วิชา คือ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม (วิธีเทศน์) วิชาพุทธประวัติ วิชาอนุพุทธประวัติ และวิชาวินัย (เน้นภิกขุปาติโมกข์)

๑.๒ นักธรรมชั้นโท ศึกษา ๔ วิชา คือ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม (วิธีเทศน์) วิชาพุทธประวัติ วิชาอนุพุทธประวัติ และวิชาวินัย (เน้นมารยาทและอาจารย์)

๑.๓ นักธรรมชั้นเอก ศึกษา ๔ วิชา คือ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมวิชาธรรม วิชาพุทธานุพุทธประวัติ (ประวัติพระพุทธเจ้าและพระสาวก) และวิชาวินัยเน้นเรื่องสีมา การทำสังฆกรรม การบวช และการอยู่ปริวาส

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาที่มีมาแต่สมัยสุโขทัย ได้สืบทอดต่อกันมาจนถึงสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ สมัยเดิมแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ บาเรียนตรี ศึกษาเกี่ยวกับพระวินัยปิฎก ซึ่งรวมถึงการศึกษาบาลีพระวินัยปิฎก อรรถกถา ฎีกาโยชนา สัททวิเสสต่าง ๆ ส่วนบาเรียนโท ศึกษาเกี่ยวกับพระสูตรตันปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกาโยชนาต่าง ๆ และบาเรียนเอก ศึกษาเกี่ยวกับพระอภิธรรมปิฎก พร้อมอรรถกถา ฎีกาโยชนา รวมทั้งปกรณ์วิเสส เช่น วิสุทธิมรรค และอภิธรรมมัตถสังคหะ เป็นต้นต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระสังฆราช (มี) ได้ขยายการเรียนภาษาบาลีจาก ๓ ชั้น เป็น ๙ ชั้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๓ คือ

๒.๑ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓ ประโยค ศึกษาไวยากรณ์บาลีแปลมคธเป็นไทย และวิชาสัมพันธไทย กำหนดให้ใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑-๘

๒.๒ เปรียญธรรม ๔ ประโยค ศึกษาวิชาแปลมคธเป็นไทย โดยใช้หนังสือมัจฉลัตถกที่ปนี ภาค ๑ และวิชาแปลไทยเป็นมคธ โดยอาศัยหนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑

^{๑๐๐} พระมหาสุทัศน์ วรทสฺสี (ไชยะภา), บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๒.

๒.๓ เปรียญธรรม ๕ ประโยค ศึกษาวิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือมังคลัตถที่ปนี ภาค ๒ และวิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือธัมมปัทฏฐกถา ภาค ๒-๔

๒.๔ เปรียญธรรม ๖ ประโยค ศึกษาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา ภาค ๓ ๔ และ ๕ และวิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือธัมมปัทฏฐกถาภาค

๒.๕ เปรียญธรรม ๗ ประโยค ศึกษาวิชาแปลมคธเป็นไทย โดยใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา ภาค ๑ และ ๒ วิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือมังคลัตถที่ปนี ภาค ๑

๒.๖ เปรียญธรรม ๘ ประโยค ศึกษาวิชาแต่งฉันท์มคธ บังคับ ๓ ฉันท์ใน ๖ ฉันท์ คือ ปุริยาวัตร อินทวิเชียร อุเปนทวิเชียร อินทวงศ์ วังสัจฉินันท์ และวสันตดิถีกลวิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสือวิสุทธิมรรคและแปลไทยเป็นมคธใช้หนังสือสมันตปาสาทิกาภาค ๑

๒.๗ เปรียญธรรม ๙ ประโยค ศึกษาวิธีแต่งไทยเป็นมคธ ดูเรียงความภาษาบาลี วิชาแปลมคธเป็นไทย ใช้หนังสืออภิธัมมัตถวินิ และวิชาแปลไทยเป็นมคธ ใช้หนังสือวิสุทธิมรรค

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คณะสงฆ์ได้เห็นความจำเป็นของการศึกษาสายสามัญ อันจะเสริมให้การศึกษาศาสนาของพระภิกษุสามเณรเต็มรูปแบบโดยต้องกวดวิชา จึงได้เสนอกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดทำหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรแล้วจึงได้เสนอความเห็นชอบและความร่วมมือของคณะสงฆ์จึงได้ประกาศใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญขึ้น เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๕ หลักสูตรผสมผสานระหว่างสายสามัญ บาลี และธรรม ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตอนปลาย ถึงระดับมัธยมศึกษาทั้งต้นและปลาย ตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ เป็นต้นมา

๔. การศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้น เป็นพระราชปราชญ์ของรัชกาลที่ ๕ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ แต่ได้ดำเนินการอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ กล่าวคือสภาการศึกษาามหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ประกาศตั้งเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ และคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ได้ประกาศตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสนองพระราชปราชญ์ของรัชกาลที่ ๕ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ และเริ่มดำเนินการศึกษาตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๔๙๐ เป็นต้นมา^{๑๑}

^{๑๑}กรมการศาสนา, หลักสูตรพระบวชใหม่ ๑๕ วัน ฉบับกรมการศาสนา ๒๕๓๙, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔๔-๒๔๘.

ต่อมาในปี ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งขึ้น โดยมีสถานภาพเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ^{๑๒} การจัดการศึกษาเป็นกิจการที่สำคัญยิ่งของคณะสงฆ์เป็นหลักสำคัญในการรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์เป็นผู้รักษาพระธรรมวินัยดี ย่อมเป็นศรีของพระศาสนา และเป็นกำลังในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยคุณธรรมของพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษา ควรมีองค์ประกอบ ๕ คือ

๑. หลักการ หมายถึง ระบบและหลักสูตรการศึกษา ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นหลักสูตรเฉพาะเพื่อการพระศาสนา หาใช่เพื่อการอื่นไม่ มีความดีงามสมบูรณ์แบบอยู่ในตัวเอง

๒. วิธีการ หมายถึง วิธีดำเนินกิจการต่าง ๆ เช่น การเรียน การสอน การวัดผล การรับรองฐานะ และการจัดการอื่น ๆ เพื่อให้มีความเจริญและมีประสิทธิภาพ

๓. ปฏิบัติการ หมายถึง ผู้ปฏิบัติตามวิธีการ ได้แก่ เจ้าสำนัก ครู อาจารย์ ซึ่งเป็นผู้แบกภาระการศึกษาพยายามเห็นแก่ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์เป็นสำคัญ

๔. อุปการ หมายถึง การอุปถัมภ์บำรุงการศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์ได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐบาล ประชาชนบ้าง แต่การที่ได้รับอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นทุนอุดหนุนที่น้อยกว่าการศึกษาประเภทอื่น แม้จะได้รับจากประชาชนทั่วไปบ้างก็เป็นส่วนน้อยโดยทั่วไปแล้วไม่เพียงพอแก่การจัดการศึกษา จึงเป็นเหตุให้การจัดการศึกษาเป็นไปลำบากในบางสำนัก

๕. สิทธิการ หมายถึง การติดตามผลงานและการควบคุมส่งเสริมการศึกษาโดยตรง ได้แก่เจ้าคณะทุกระดับ หรือผู้มีหน้าที่โดยตรง^{๑๓}

จากการศึกษาเอกสาร สรุปได้ว่า การศึกษาของคณะสงฆ์นั้นแบ่งเป็นแผนกนักธรรม แผนกบาลี แผนกปริยัติสามัญ และระดับอุดมศึกษา เพราะฉะนั้นพระอุปัชฌาย์ หรือเจ้าคณะผู้บริหารจะต้องเข้าใจในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่สหวิริริหรือศิษย์โดยจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการ อุปการ และสิทธิการของการจัดการศึกษา คณะสงฆ์อย่างชัดเจนและทุเมเสียสละ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของการจัดการศึกษาคณะสงฆ์และเป็นการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ให้มีความรู้เท่าทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน

^{๑๒}สำนักงานอธิการบดี กองแผนงาน, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ระยะที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙), (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๓}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงปณฺโญ), คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๘๙.

๓ ด้านการสงเคราะห์

การที่พระอุปัชฌาย์จะมีบทบาทด้านการสงเคราะห์นั้น การสงเคราะห์นั้นจะต้องไม่ขัดต่อหลักคำสอนเป็นไปตามกรอบของพระธรรมวินัย และจะต้องกระทำด้วยความมีเมตตาธรรมเป็นฐาน จึงจะเป็นประโยชน์และเอื้อต่อสัททวิหริกรอย่างแท้จริง

พุทธทาส ภิคุ ได้กล่าวถึงการสงเคราะห์ไว้ว่าการสงเคราะห์ควรจะมีหลักใหญ่ ๆ ว่า สงเคราะห์เพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ก่อน คือทำให้เขารู้และสามารถที่จะช่วยตัวเองได้จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาวและมีผลจริง ถ้าจะสงเคราะห์แต่พิศก็จะทำให้คนอ่อนแอ สงเคราะห์ด้วยวัตถุมากเกินไป ก็ทำให้คนโง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้น ให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร จะต้องให้เขาตั้งหน้าช่วยตัวเองก่อน การสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องเป็นการให้การช่วยเหลืออะไรเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำที่ดีขึ้น ก็เป็นการสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่ใช่สิ่งที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ก็ตาม มันก็ยังเป็นการสงเคราะห์อยู่นั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนา แม้พระพุทธเจ้าเองพระองค์ก็ทรงสงเคราะห์ภิกษุด้วยการชี้โทษ ตักเตือนในเรื่องต่าง ๆ และได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรสงเคราะห์ ดังนี้^{๑๑๔}

๑. ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง
๒. ควรสงเคราะห์ด้านศีลธรรม
๓. ควรสงเคราะห์ให้มีมนุษยธรรมมีความสว่างไสวทางวิญญาณ
๔. ควรสงเคราะห์ให้กินดีอยู่ดีพอดี
๕. ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าวัตถุ
๖. ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง

พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต ได้กล่าวถึงการสงเคราะห์ไว้ว่าการสงเคราะห์ หมายถึง การยึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานหมู่ชนไว้ให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือการให้สังคมเกาะกุมกันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสงเคราะห์ จึงไม่ใช่เป็นเพียงเอาอะไรไปให้เขาไม่ใช่เอาบริการไปให้เอาทรัพย์สินเงินทองไปให้อย่างเดียวนแต่มีความหมายถึงการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้^{๑๑๕}

จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การสงเคราะห์ในทางพระพุทธศาสนาคือการให้วัตถุ สิ่งของปัจจัยต่าง ๆ และการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา ไม่ใช่หมายถึงการให้วัตถุสิ่งของอันเป็นรูปธรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการให้สติปัญญา ให้ความรู้ที่เรียกว่านามธรรมอีก

^{๑๑๔} พุทธทาส ภิคุ, การสังคมสงเคราะห์ที่ยังขาดอยู่, (นนทบุรี : พิมพ์ดี, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๖-๑๒๘.

^{๑๑๕} พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต, บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒), หน้า ๗๒.

ด้วย ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิธีการที่พระอุปัชฌาย์จะพึงสงเคราะห์สังฆวิหาริก ไว้ว่า อุปัชฌาย์พึงประพฤติดุขในสังฆวิหาริก พึงสงเคราะห์อนุเคราะห์สังฆวิหาริกด้วยอุทเทส ปริจจาคา โอวาท และอนุศาสน์ พึงสงเคราะห์และชวนชวายหาอาหารบิณฑบาต และจีวรให้เสนาสนะตลอดจนยารักษาโรคแก่สังฆวิหาริก เพื่อความผาสุกต่อไป

๔. ด้านการพยาบาล

ในพระพุทธศาสนานั้นหากจะเปรียบพระอุปัชฌาย์ก็ต้องเปรียบเหมือนกับบิดาของสังฆวิหาริกเมื่อยามสังฆวิหาริกอาพาธ จึงจำเป็นที่พระอุปัชฌาย์จะต้องคอยดูแล เอาใจใส่ รักษา เพื่อให้สังฆวิหาริกนั้นเกิดความอบอุ่นเหมือนหนึ่งว่าบิดาของตนดูแลคอยห่วงใยอยู่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการที่พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติแก่สังฆวิหาริก สรุปได้ว่า ถ้าสังฆวิหาริกเป็นไข้ อุปัชฌาย์พึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ถวายไม้ชำระฟัน ล้างหน้า ปูอาสนะ ถวายอาหาร น้ำปานะ เก็บที่อยู่อาศัยให้ หรือชักจีวรดูแลทำความสะอาดเสนาสนะ คอยพยาบาล เช็ดตัว เปลี่ยนผ้าจีวรให้ เป็นต้น

พระมหาสุทนต์ วรทสฺสี (ไชยะภา) ได้กล่าวถึงหน้าที่ที่พระอุปัชฌาย์จะพึงพยาบาลสังฆวิหาริกยามอาพาธไว้ว่า พระอุปัชฌาย์จะต้องดูแลรักษาศิษย์ เมื่ออาพาธจะต้องชวนชวายพยาบาลจนหาย หรือมรณภาพ เมื่อพระนวกะเข้ามาบวชในพระธรรมวินัย ต้องสละความเกี่ยวข้องกับเหล่าปียชนทั้งหลาย พระพุทธเจ้ามอบหมายให้พระอุปัชฌาย์ดูแลสังฆวิหาริกที่ตนบวชให้แทนอุบาสุบุตรของตนเอง นอกจากจะเป็นภาระด้านให้การศึกษากิจการปฏิบัติ การสงเคราะห์ด้วยอาภิส และระงับความเสื่อมของศิษย์แล้ว ยังมีภาระที่จะต้องดูแลรักษาพยาบาลเมื่อศิษย์อาพาธอย่างใกล้ชิด มิให้บกพร่องจนกว่าจะหายหรือมรณภาพ ถ้าตนไม่สามารถดูแลจะต้องมอบหมายให้ผู้อื่นดูแลแทน ห้ามมิให้พระอุปัชฌาย์ทอดธุระเสีย ถือเป็นอาชวาระที่ไม่ดี^{๑๑๖}

จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ที่ดีมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลรับผิดชอบในการรักษาพยาบาลสังฆวิหาริกจนกว่าจะหายจากอาพาธหรือจนกว่าจะมรณภาพ เป็นหน้าที่ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพระอุปัชฌาย์และสังฆวิหาริกให้มีความผูกพันอย่างลึกซึ้ง และเป็นการแสดงน้ำใจไมตรีระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อยอันเป็นสิ่งงดงามในประเพณีวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนา

^{๑๑๖} พระมหาสุทนต์ วรทสฺสี (ไชยะภา), บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๕๗.

(๒) หน้าที่การปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ตามระเบียบมหาเถรสมาคม

หน้าที่การปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันตามระเบียบมหาเถรสมาคมที่กำหนดวิธีปฏิบัติในหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ ระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดวิธีปฏิบัติในหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการฝึกซ้อมบวชหรือสอบความพระอุปัชฌาย์ การออกหนังสือสุทธิให้แก่สังฆวิহারิก และการส่งบัญชีสังฆวิহারิก ดังนี้

๑) การฝึกซ้อมบวชหรือสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ การฝึกซ้อมบวช หรือสอบความรู้ของพระอุปัชฌาย์ ให้ดำเนินการตามหัวข้อ มีดังนี้

๑.๑ หน้าที่เจ้านาค เช่น ขานนาค

๑.๒ หน้าที่พระกรรมวาจาจารย์ เช่น สวดญัตติ อนุสาวนาได้คล้องแคล้ว เป็นอักษรสมบัติ

๑.๓ หน้าที่พระอุปัชฌาย์ เช่น สอนนาค สอนกรรมฐาน ให้ผ้า ให้นิสัย บอกรับบิหาร เฝียดึงสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า อุปโลภณ์ และบอกอนุศาสน์

๑.๔ สมบัติ คือ วัตถุ สีม่า ปรีศ กรรมวาจา และวิบัติซึ่งตรงกันข้าม

๑.๕ อัญฐานบิหาร ที่สำคัญขาดไม่ได้

๑.๖ การนับอายุอุปสัมปทาเปกข์ และการตั้งฉายาตามวันเกิด

๑.๗ การสวดนาคเดี่ยว หรือหลายนาค ต้องสมมุติให้สวดเพื่อรู้จักเปลี่ยน วิภัติและการันต์เฉพาะที่ใช้ในกรรมวาจา

๑.๘ การนับเวลาที่สำเร็จญัตติจตุตถกรรมและการออกหนังสือสุทธิ

๑.๙ หน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามหนังสือวินัยมุข (หลักสูตรนักรธรรมชั้นโทและชั้นเอก) และกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์

๒) การออกหนังสือสุทธิให้แก่สังฆวิহারิก

พระอุปัชฌาย์เมื่อให้การบรรพชาอุปสมบทแก่สังฆวิহারิกรูปใดแล้ว จะต้องออกไปสุทธิเพื่อแสดงความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศ หรือวัดที่สังฆวิহারิกสังกัดเพื่อให้เกิดการชัดเจนในการบริหารปกครองในการออกหนังสือสุทธิ มีดังนี้

๒.๑ หนังสือสุทธิที่พระอุปัชฌาย์ออกให้สังฆวิহারิกของตนให้ใช้หนังสือสุทธิซึ่งกรมการศาสนาจัดพิมพ์โดยการอนุมัติของมหาเถรสมาคม

๒.๒ เมื่อพระอุปัชฌาย์ออกหนังสือสุทธิให้แก่สังฆวิহারิกผู้ใดแล้ว ให้บันทึกรายการในหนังสือสุทธิของสังฆวิহারิกผู้นั้นไว้เป็นหลักฐานในทะเบียนสังฆวิহারิกหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในการทำหนังสือสุตินั้น ถือเป็นหน้าที่ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์ที่จะต้องใส่ใจอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นหลักฐานการบวชของสังฆวิহারิก หนังสือสุทธิเป็นหนังสือสำคัญอันแสดงถึงสถานะเดิมของผู้บวช การบรรพชาอุปสมบท สังกัดวัด พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาสที่สังกัด

เจ้าคณะอำเภอผู้รับรอง พระภิกษุสามเณรทุกรูปจะต้องมีไว้ประจำตัว เพื่อเป็นหลักฐานแสดงถึงความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศเป็นเอกสารหลักฐานที่สามารถนำมาแสดงได้ทุกรณีแทนบัตรประชาชน มีระเบียบบังคับให้พระอุปัชฌาย์ต้องออกหนังสือสุทธิแก่สัทธิวิหาริกของตน การออกหนังสือสุทธิจึงเป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์โดยกฎหมาย พระอุปัชฌาย์จะไม่ออกหนังสือสุทธิมิได้เลย ซึ่งแบบหนังสือสุทธินี้ แสดงถึงระบบการปกครองชั้นต้นของพระอุปัชฌาย์มีบุคคลที่จะต้องรับรองความบริสุทธิ์ของพระสงฆ์ในหนังสือสุทธิถึง ๓ กลุ่ม คือ พระอุปัชฌาย์เป็นผู้ออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธิวิหาริกของตน เจ้าอาวาสผู้รับเข้าสังกัดวัดตนเอง

ตามกฎหมายถ้ายังเป็นพระนวกะต้องได้รับหนังสือฝากจากพระอุปัชฌาย์ของพระนวกะเป็นลายลักษณ์อักษรมิใช่รับเข้าสังกัดตามความพอใจ และเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้รับรองในหนังสือสุทธินั้นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติและขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ในเรื่องหนังสือสุทธิ มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้^{๑๓๗}

๑. พระอุปัชฌาย์ต้องออกหนังสือสุทธิแก่สัทธิวิหาริกทุกรูป ไม่ว่าจะบวชระยะสั้นหรือระยะยาวก็ตาม ยกเว้นการบวชหน้าไฟ

๒. การเขียนรายการต่าง ๆ เช่น สถานะเดิม บรรพชา อุปสมบท สังกัดวัดจะเขียนรายการเอง หรือให้ผู้อื่นที่ไว้วางใจเขียนให้ก็ได้ แต่พระอุปัชฌาย์ต้องตรวจสอบด้วยตนเองให้ชัดเจน

๓. พระอุปัชฌาย์จะต้องตรวจสอบข้อมูลส่วนตัว เมื่อเห็นว่าถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ให้ลงเลขที่หนังสือสุทธิแล้วจึงลงนาม ข้อควรคำนึงคือ อย่าลงนามแล้วมอบให้เขียนข้อความเองเป็นอันขาด ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการทุจริตคดโกงของบุคคลผู้จะเอาศาสนาเป็นที่หาเลี้ยงชีพ

๔. สำหรับการลงนามนั้น ถ้าวัดที่สัทธิวิหาริกนั้นสังกัด มีพระอุปัชฌาย์เป็นเจ้าอาวาสเองให้ลงนามในฐานะเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้นด้วย และถ้าตนเป็นเจ้าคณะเจ้าสังกัดซึ่งมีอำนาจรับรอง (เจ้าคณะอำเภอ) ให้ลงนามในตำแหน่งนั้น ๆ ลงวัน เดือน ปีและประทับตราประจำตำแหน่ง

๕. ถ้าพระอุปัชฌาย์มีอำนาจประทับตรารับรองต้องตรวจภาพถ่ายว่าถูกต้องตามระเบียบหรือไม่และประทับตรากำกับภาพถ่ายที่มุมซ้ายด้านล่างและทำทะเบียนสัทธิวิหาริกจึงมอบให้

๖. ในกรณีที่พระอุปัชฌาย์ไม่มีอำนาจรับรอง เมื่อดำเนินการตามลำดับ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในฐานะเป็นพระอุปัชฌาย์และเจ้าอาวาสแล้วจัดทำหนังสือรับรองดังกล่าวข้างต้น

^{๑๓๗} กรมการศาสนา, คู่มือบรรพชาอุปสมบท ฉบับกรมการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๘๕.

๗. เมื่อเจ้าคณะเจ้าสังกัดผู้มีอำนาจรับรองแล้ว ให้จัดลงทะเบียนและมอบหนังสือสุทธิให้แก่สัทธิวิหาริกถือไว้ต่อไปหนึ่งการออกหนังสือสุตินั้น พระอุปัชฌาย์จะต้องใส่ใจเป็นกรณีพิเศษ อย่ามอบให้สัทธิวิหาริกนำไปขอรับรองเอง หรือให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการเจ้าสังกัดลงนามและประทับตราประจำตำแหน่งรับรองหนังสือสุทธิเปล่าไว้ล่วงหน้าเป็นจำนวนมากเล่ม ซึ่งอาจเกิดความเสียหายได้ในภายหลัง

๓) การส่งบัญชีสัทธิวิหาริก

พระอุปัชฌาย์ทำบัญชีสัทธิวิหาริกของตน ที่บรรพชาอุปสมบทใหม่ในปีหนึ่ง ๆ ส่งพระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชาเหนือตามกำหนด มีดังนี้

๓.๑ ส่งเจ้าคณะอำเภอก่อนวันสิ้นเดือน ๙ ของทุกปี

๓.๒ เจ้าคณะอำเภอรวบรวมส่งเจ้าคณะจังหวัดก่อนวันกลางเดือน ๑๐ ของทุกปี

๓.๓ เจ้าคณะจังหวัดรวบรวมส่งเจ้าคณะภาคก่อนวันสิ้นเดือน ๑๐ ของทุกปี

๓.๔ เจ้าคณะภาครวบรวมส่งเจ้าคณะใหญ่ก่อนวันกลางเดือน ๑๑ ของทุกปี^{๑๑๔}

การส่งบัญชีสัทธิวิหาริกของตนนั้น เป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะต้องทำตามกำหนดข้างต้น จากกำหนดการส่งบัญชีสัทธิวิหาริก หรือบัญชี สว. สรุปได้ ๓ แบบ คือ

๑. บัญชีสัทธิวิหาริกประจำปี (บัญชีแบบ สว.๑) บัญชีนี้ พระอุปัชฌาย์เป็นผู้จัดทำขึ้น แยกพระภิกษุบัญชีหนึ่ง สามเณรบัญชีหนึ่ง เช่นเดียวกับทะเบียน จัดเขียนรายการต่าง ๆ ตามแบบบัญชีให้สอดคล้องต้องกันกับหลักฐานในใบสมัค ควรทำไว้ ๓ ชุดเก็บไว้กับพระอุปัชฌาย์ ๑ ชุด เจ้าคณะอำเภอเก็บไว้ ๑ ชุด และเจ้าคณะจังหวัดเก็บไว้ ๑ ชุด ให้พระอุปัชฌาย์จัดส่งตามลำดับถึงเจ้าคณะอำเภอก่อนวันสิ้นเดือน ๙ ของปี เพื่อให้เจ้าคณะอำเภอจกั้ได้รวบรวมส่งเจ้าคณะจังหวัดก่อนวันกลางเดือน ๑๐ ของปี

๒. บัญชีสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัด (บัญชีแบบ สว.๒) บัญชีนี้เป็นบัญชีที่เจ้าคณะจังหวัดจัดนำส่งเจ้าคณะภาคก่อนวันสิ้นเดือน ๑๐ ของปี

๓. บัญชีสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในภาค (บัญชีแบบ สว.๓) บัญชีนี้เป็นบัญชีที่เจ้าคณะภาคจัดนำส่งเจ้าคณะใหญ่ก่อนวันกลางเดือน ๑๑ ของปี

จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ตามระเบียบมหาเถรสมาคมนั้น แบ่งเป็น ๓ คือ ๑) หน้าที่ในการฝึกซ้อมผู้ที่จะบวช ตรวจสอบความพร้อมคุณสมบัติ สอนนาถบอกกรรมฐาน จัดหาบริวารที่จำเป็นให้ ดำเนินการให้การบวชเป็นไปตามพระวินัยและระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ไทย ๒) หน้าที่ออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธิวิหาริกเพื่อแสดงหลักฐานว่าได้บวชถูกต้องตามขั้นตอน มีพระอุปัชฌาย์และคณะสงฆ์ครบถ้วนตามพระวินัยหรือถูกต้องตาม

^{๑๑๔} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๙๐-๕๙๒.

ระเบียบการปฏิบัติของคณะสงฆ์ไทย และ ๓) มีหน้าที่ส่งบัญชีแบบสำรวจรายชื่อสัทธิวิหาริกประจำปีเพื่อรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ต่อเจ้าคณะผู้ปกครองสูงขึ้นไปได้ทราบตามลำดับต่อไป

๒.๔ พระอุปัชฌาย์กับปัญหาของการบรรพชาอุปสมบท

ในปัจจุบันปัญหาของพระอุปัชฌาย์ที่เกี่ยวข้องกับการให้การอุปสมบทสัทธิวิหาริกนั้นมีมาก ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของการบรรพชาอุปสมบท จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงความรู้ สามารถสรุปได้ ดังนี้

๒.๔.๑ ปัญหาด้านกฎหมาย

พระเถระผู้ที่จะทำหน้าที่พระอุปัชฌาย์ได้นั้น นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว พระเถระผู้ประสงค์จะทำหน้าที่พระอุปัชฌาย์ยังต้องคำนึงถึงข้อกำหนดตามกฎหมายอีกด้วย การให้การอุปสมบทโดยไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี^{๑๑๙} ฉะนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติกฎหมาย จึงจำแนกได้เป็น ๒ ประการ คือ ปัญหาจากจำนวนพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับการแต่งตั้งซึ่งมีจำนวนจำกัด เนื่องจากข้อจำกัดจากหลักเกณฑ์ของกฎหมาย และปัญหาจากหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เพิ่มขึ้นจากพระธรรมวินัย

๑) ปัญหาด้านจำนวนพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับการแต่งตั้ง

จากข้อมูลสำมะโนครัวจากสำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะสมุทรสงคราม ฝ่ายมหานิกายประจำปี ๒๕๕๓ ได้สำรวจจำนวนวัด จำนวนพระอุปัชฌาย์ และจำนวนพระภิกษุที่เป็นสัทธิวิหาริก ของจังหวัดสมุทรสงคราม ปรากฏดังนี้ จำนวนวัดทั้งสิ้น ๑๐๔ วัด มีพระอุปัชฌาย์จำนวน ๓๖ รูป มีพระภิกษุที่เป็นสัทธิวิหาริกจำนวน ๑,๖๓๗ รูป มีสามเณรจำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นอัตราส่วนคือ พระอุปัชฌาย์ ๑ รูป ต่อ ๓ วัด และพระอุปัชฌาย์ ๑ รูป ต่อ สัทธิวิหาริก ๔๗ รูป ดังนั้นจำนวนพระอุปัชฌาย์ในการให้การอุปสมบทและดูแลสัทธิวิหาริกในปกครองของตนจึงไม่เพียงพอจึงเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง ถึงแม้ในปัจจุบันนี้จะมีการปรับปรุงให้พระเถระผู้เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดและมีคุณสมบัติครบถ้วน สามารถเป็นพระอุปัชฌาย์ได้

๒) หลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เพิ่มขึ้นจากพระธรรมวินัย

หลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เพิ่มขึ้นจากพระธรรมวินัยนั้น มีทั้งในแง่คุณสมบัติของอุปสัมปทาเปกขา และคุณสมบัติเกี่ยวกับตัวพระอุปัชฌาย์แต่หลักเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นจากพระธรรมวินัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์มีรายละเอียดมากกว่าคุณสมบัติของอุปสัมปทา

^{๑๑๙} กนก แส่นประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, หน้า ๑๐.

เปกชะอีกทั้งในทางการปกครองและทางอาญาอีกด้วย^{๑๒๐} ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ที่เพิ่มขึ้น และมีเหตุผลและความจำเป็นเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ในอดีตคือหากมีพระอุปัชฌาย์ทำการฝ่าฝืนให้การอุปสมบทโดยไม่ได้รับการแต่งตั้งให้ถูกต้องจากคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระอุปัชฌาย์รูปนั้น คงมีความผิดเพียงแค่ถูกลงนิคคหกรรม หรืออย่างมากถูกกักขังไว้ชั่วคราวหรือย้ายเสียจากถิ่นที่ทำอยู่ชั่วคราว ข้อเดียวหรือหลายข้อ^{๑๒๑} แต่ในปัจจุบันโทษที่พระเถระที่มีได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือได้รับการแต่งตั้งแล้วแต่ถูกถอดถอนจากความ เป็นพระอุปัชฌาย์ไปแล้วขึ้นทำการให้อุปสมบท ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีตาม มาตรา ๔๒^{๑๒๒} ซึ่งเป็นโทษที่หนักมากหากเทียบกับการวางโทษในอดีต หรือเทียบกับโทษใน ปัจจุบันของผู้ที่ขาดจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้ว แต่มาขอรับการอุปสมบท ใหม่ โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังต่อพระอุปัชฌาย์ ซึ่งมีโทษเท่ากันคือจำคุกไม่เกินหนึ่งปีตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา ๔๔^{๑๒๓} หรือในประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับปัจจุบัน) มาตรา ๒๐๘ ในฐานะความผิดแต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดแต่งการหรือใช้เครื่องหมาย ที่แสดงว่าเป็นพระภิกษุ สามเณร... เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งปรับทั้งจำ” จะเห็นได้ว่า การฝ่าฝืนเกี่ยวกับการให้อุปสมบทโดยไม่ได้รับการแต่งตั้งในปัจจุบันมีโทษสูงมาก ถ้าเปรียบกับโทษในอดีตและ เทียบกับฐานความผิดสองฐานความผิดในทางทฤษฎีของกฎหมาย ฐานความผิดที่ให้อุปสมบท โดยไม่ได้รับการแต่งตั้งจัดเป็นลักษณะความผิดที่เรียกว่า “mala prohibita” คือเป็นความผิดที่ไม่ได้มีความชั่วในตัวเองหรือเรียกว่า “ผิดเพราะกฎหมายห้าม” การกระทำผิดดังกล่าวจึงไม่มี ลักษณะเป็นอาชญากรรมอยู่ในตัว ผู้กระทำไม่ต้องมีเจตนาชั่วร้าย^{๑๒๔} ส่วนมากเป็นความผิด ทาง การปกครอง เช่น สร้างบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ หรือ ขับรถโดยไม่มีหรือไม่ พกพาใบอนุญาตขับขี่ ซึ่งโดยมากการวางโทษสำหรับความผิดประเภท mala prohibita นั้น มักจะไม่กำหนดโทษทางอาญาที่รุนแรง นอกเสียจากว่า รัฐเห็นว่าการนั้นมีความสำคัญและอาจ กระทบกระเทือนต่ออำนาจรัฐ รัฐจึงกำหนดโทษให้สูง เพื่อให้เกิดผลในทางอาญาวิทยา

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๑๒๑} ประกาศเรื่องตั้งพระอุปัชฌาย์ข้อ ๑๒ พ. และ ง. ประกอบ ข้อ ๑๕ ประกาศในแถลงการณ์ คณะสงฆ์ เล่มที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๕๖, หน้า ๑๕๒-๑๕๓.

^{๑๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๔.

^{๑๒๓} อ้างแล้ว.

^{๑๒๔} พิชัย หรยางกูร, รวมศัพท์และภาษิตกฎหมาย ลาดิน-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔๖.

ดังนั้นถ้าพิจารณาในเนื้อหาส่วนนี้ จะเห็นได้ว่าการกระทำของพระอุปัชฌาย์ที่ไม่ได้รับการแต่งตั้ง แต่ได้ให้อุปสมบทโดยถูกต้องตามพระธรรมวินัยนั้น ไม่มีลักษณะเป็นการกระทำผิดหรือมีความชั่ว แต่ที่ต้องกำหนดให้มีโทษทางอาญาสำหรับผู้ฝ่าฝืน ก็เพราะเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในทางการปกครอง และเพื่อให้กิจการนั้น ๆ อยู่ในความควบคุมของทางการ หรือเพื่อประโยชน์ของราชการ ในการควบคุมดูแลคณะสงฆ์ไทยนั่นเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับการวางโทษของพระอุปัชฌาย์ที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งในอดีตก็ยังไม่ได้กำหนดให้ฝ่าฝืนต้องรับโทษถึงขั้นจำคุก จึงแตกต่างจากโทษที่กำหนดไว้ในปัจจุบัน แต่ในอดีตก็ยังไม่ได้กำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนต้องรับโทษถึงขั้นจำคุก จึงแตกต่างจากโทษที่กำหนดไว้ในปัจจุบัน แต่ในอดีตตามหัวเมืองที่ห่างไกลมักปรากฏว่าพระอุปัชฌาย์ที่ไม่ได้เป็นพระสังฆาธิการไม่เกรงกลัวเจ้าคณะผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่ทางราชการ จึงอุปสมบทแก่คนต้องห้ามบ่อยครั้ง^{๑๒๕} และอาจจะทำให้พระอุปัชฌาย์เป็นพระสังฆาธิการและต้องได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลาง จึงมีเหตุผลเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะดวกในการปกครองคณะสงฆ์ในครั้งนั้น และป้องกันการสร้างฐานอำนาจ แต่ในปัจจุบันการวางโทษให้หนักและการกำหนดโทษให้พระอุปัชฌาย์ต้องเป็นพระสังฆาธิการด้วยอาจไม่จำเป็นเพราะปัญหาในด้านการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีสภาพปัญหาที่แตกต่างจากในอดีต ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ในอดีต เป็นปัญหาเกี่ยวกับการสั่งการสั่งงานและการคมนาคมในท้องถิ่นที่ห่างไกล จึงทำให้ที่มาของหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์จำเป็นต้องเพิ่มขึ้นจากพระธรรมวินัย ในข้อที่เกี่ยวกับคุณสมบัติในการเป็นพระสังฆาธิการ แต่เป็นข้อสังเกตประการหนึ่งว่าการวางโทษของพระอุปัชฌาย์ที่เพิ่มให้หนักขึ้นนี้ เกิดขึ้นในสมัยที่มีการปกครองแบบเผด็จการทหาร การที่ทางการในปัจจุบันยังคงไม่เปลี่ยนแปลงการวางโทษและข้อกำหนดในการที่ต้องให้พระอุปัชฌาย์ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ แม้สภาพบริบทต่าง ๆ ทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตมากแล้วก็ตาม จึงเท่ากับว่าทางราชการต้องการเข้ามาควบคุมกิจการให้อุปสมบทอยู่ในความควบคุมของทางการ อีกทั้งอาจจะกลัวการกระทบกระเทือนต่ออำนาจรัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุมดูแลและวางโทษทางอาญาให้มีโทษหนักสำหรับผู้ฝ่าฝืน ทั้งที่โดยความเป็นจริงแล้วกิจการการให้อุปสมบทจะต้องเป็นหน้าที่โดยลำพังของคณะสงฆ์เท่านั้น เพราะเป็นเรื่องการยอมรับอุปสัมปทาปะกัษะเข้ามาในสถาบันสงฆ์ โดยมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นและนำผู้นั้นเข้ามาในหมู่สงฆ์

ในความเป็นจริงแล้ว หน้าที่ในการให้การอุปสมบทของพระอุปัชฌาย์ตามหลักการพระธรรมวินัยนั้น ไม่เกี่ยวกับเรื่องสมณศักดิ์และการปกครองคณะสงฆ์ และการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ในปัจจุบัน จึงไม่ควรผูกติดกับตำแหน่งในทางการปกครองหรือระบบสมณศักดิ์

^{๑๒๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, การคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : พระนคร, ๒๕๑๔), หน้า ๒๓๔.

เพราะโดยเนื้อแท้แล้วระบบการปกครองคณะสงฆ์เป็นเรื่องของการบริหารงานในมหาเถรสมาคม ส่วนระบบสมณศักดิ์เป็นเรื่องการที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้แก่พระภิกษุเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ระบบทั้งสองนี้จึงเป็นสิ่งที่นอกเหนือไปจากพระธรรมวินัย แต่ก็มีใช้ว่าถึงขนาดขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัยโดยชัดเจน แต่การที่จะดำรงอยู่ระบบทั้งสองนี้ จะต้องเอื้อต่อพระธรรมวินัยและคำนึงถึงสภาพบริบททางสังคมในปัจจุบันด้วยเป็นสำคัญ

ในปัจจุบันคณะสงฆ์ไทยประสบปัญหาในด้านคุณภาพของพระอุปัชฌาย์ อีกทั้งพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ มักไม่มีเวลาในการดูแลสหัตถิการิก เพราะต้องใช้เวลาโดยมากไปกับการบริหารงานในทางการปกครองคณะสงฆ์ ดังนั้นพระเถระเถระที่มีคุณภาพและมีเวลาทุ่มเทในการอบรมดูแลสหัตถิการิกแลทำหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามหลักการในพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง ยังมีจำนวนอีกมากในคณะสงฆ์ไทย เพียงแต่พระเถระเหล่านั้น มิได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ ประเด็นนี้จึงเป็นปัญหาในเรื่องการควบคุมดูแลพระภิกษุในพื้นที่ห่างไกล

๒.๔.๒ ปัญหาทางสังคม

ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสบริโภคนิยม ทำให้เจตคติและมุมมองของคนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมย่อมได้รับผลกระทบต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในปัจจุบันที่คนส่วนมากเห็นว่าความร่ำรวยด้วยทรัพย์สินเงินทองเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่สถาบันสงฆ์ควรที่จะคงหลักการเอาไว้คือ พระสงฆ์ควรจะเป็นประจักษ์พยานให้เห็นว่าความร่ำรวยไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง^{๑๒๖} ยังมีความสุขที่ปราณีตและยิ่งใหญ่กว่านั้นคือความสุขที่ได้จากการประพฤติและปฏิบัติตามหลักการในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ต้องแสดงให้เห็นว่าคนในสังคมเห็นว่า การถือครองเพียงอัฐบริวารแปดอย่างก็สามารถดำเนินชีวิตประพฤติพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนาได้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ แต่ตามที่เป็นข่าวปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์สะสมทรัพย์สินสมบัติที่เกินกว่าความจำเป็นในทางพระพุทธศาสนาหรือบางกรณีอาจจะมากกว่าทรัพย์สินที่บุคคลทั่วไปครอบครองอยู่ และเมื่อตนเองได้มรณภาพลงไปแล้วทำให้เกิดปัญหาด้านการยกทรัพย์มรดกให้แก่ผู้อื่น^{๑๒๗} อันทำให้ไม่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ที่ได้ทราบข่าว ทำให้สถาบันสงฆ์ถูกเหมารวมว่าถูกกระแสบริโภคนิยมครอบงำเช่นเดียวกับคนในสังคม ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วคงไม่ใช่พระสงฆ์ทั้งหมดทุกรูปที่ถูกกระแสบริโภคนิยมครอบงำ

^{๑๒๖} นิธิ เอียวศรีวงศ์, *ก่อนยุคพระศรีอารียว่าด้วย ศาสนา ความเชื่อและศีลธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพินเณศ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๔.

^{๑๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พระสงฆ์กับภาวะการณปัจจุบัน, เติลินิวส์* (๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๖), หน้า ๑๗.

พระอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสงฆ์จึงย่อมที่จะถูกระเบียบวินัยเข้าครอบงำด้วยไม่มากนักน้อย ไม่ว่าพระอุปัชฌาย์นั้นจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ดังคำเรียกขานที่ว่า “อุปัชฌาย์เปิด” เนื่องจากเมื่อให้อุปสมบทไปแล้วก็ไม่แนะนำสั่งสอนสัทธินิหาริก เปรียบได้ดังเช่นแม่เปิดที่เอาแต่ออกไข่เอาไว้แล้วก็บินหนีไปไม่สนใจดูแลลูกของตัว^{๑๒๘} เช่นเดียวกับพระอุปัชฌาย์ที่ให้การอุปสมบทไปแล้วก็แยกย้ายกลับวัดของตนปล่อยให้สัทธินิหาริกอยู่ตามยถากรรม ส่วนตนเองก็ไปให้การอุปสมบทในวัดอื่นต่อไป และพระอุปัชฌาย์จะสนใจก็แต่ลาภสักการะที่ได้จากการที่ตนให้การอุปสมบทเท่านั้น^{๑๒๙} ซึ่งการสนใจแต่ลาภสักการะนี้ก็คือการถูกระเบียบวินัยเข้ามาครอบงำประการหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน กลับไม่สนใจอบรมดูแลสัทธินิหาริก ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดมาจากหลักเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นของกฎหมายทำให้พระอุปัชฌาย์กลายเป็นตำแหน่งที่ต้องได้รับการแต่งตั้ง ทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งดังกล่าว แต่ปัญหาอีกส่วนหนึ่งก็เกิดจากการที่คนในสังคมและคณะสงฆ์ถูกระเบียบวินัยเข้าครอบงำ

๒.๔.๒.๑ ปัญหาจากโครงสร้างของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ในปัจจุบันเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เป้าหมายในการอุปสมบทจึงมิใช่เพียงเพื่อการประพฤติพรหมจรรย์เพียงอย่างเดียว การอุปสมบทจึงมีเป้าหมายอย่างอื่นด้วยนอกจากการอุปสมบทตามประเพณีในระยั้ง เช่นการอุปสมบทแก้บน อุปสมบทเพราะหมดที่พึ่งอุปสมบทเพราะไม่มีอาชีพการงาน หรือเพราะถูกรอครอบครัวทอดทิ้ง อุปสมบทเพื่อเลิกลาเสพติด อุปสมบทหลักออกมาจากเรือนจำหรือพ้นคดี^{๑๓๐} ผู้ที่อุปสมบทด้วยวัตถุประสงค์เหล่านี้ส่วนมากจึงไม่ค่อยจะเอื้อต่อการศึกษาและปฏิบัติมากนัก เพราะคิดว่าอุปสมบทไม่นานก็จะลาสมณเพศแล้ว

ดังนั้น วัตถุประสงค์ดั้งเดิมของการอุปสมบทเพราะเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัยเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตในพระศาสนาแล้วจึงมาขออุปสมบทจึงค่อย ๆ เลือนหายไป การอุปสมบทตามประเพณีในระยั้งก็ขาดความสาระสำคัญ เหลือเพียงรูปแบบทำให้ขาดความเข้าใจความหมายที่แท้จริงของการอุปสมบท อีกทั้งยังมีแนวคิดอย่างอื่นในการอุปสมบทเข้ามาอีกด้วย จึงเป็นหน้าที่อย่างหนักของพระอุปัชฌาย์ในการจะพิจารณาว่าสมควรให้ผู้ที่มีจุดประสงค์ดังกล่าวเข้ามาชีวิตในพระพุทธศาสนาหรือไม่ เพราะถ้าหากการอุปสมบทเป็นสิ่งที่ทำได้โดยง่ายผู้ใดก็ตาม

^{๑๒๘} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ในยุทธจักรดงขมิ้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๒), หน้า ๓๑.

^{๑๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒

^{๑๓๐} พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ, ปฏิรูปการสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๕-๖.

สามารถเข้ามาใช้ชีวิตในพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายอย่างอื่นนอกจากการเห็นคุณค่าของการชีวิตในพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธศาสนาก็เป็นเหมือนที่ซึ่งรองรับคนที่ทางโลกไม่ต้องการหรือเป็นที่บำบัดรักษาผู้มีปัญหาทางสังคม เช่น ผู้ติดยาเสพติด ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ฯลฯ โดยผู้ปกครองของบุคคลเหล่านั้นเชื่อว่าธรรมจะช่วยกล่อมเกลารักษาจิตใจให้บุตรหลานของตนดีขึ้น^{๑๓๑} แต่ในความจริงแล้ว ถ้าหากบุคคลจำพวกนี้ได้รับการอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ย่อมเกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะเมื่อตนได้รับการอุปสมบทในขณะที่ยังไม่มีความพร้อมและไม่มีความสมบัติถูกต้องตามพระวินัย จึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมได้ อีกทั้งยังก่อปัญหาในทางอาชญากรรมภายในวัดในขณะที่ตนดำรงสมณเพศอยู่^{๑๓๒} ดังนั้น ในการให้อุปสมบทหน้าที่พระอุปัชฌาย์จึงต้องมีการคัดเลือกอุปสัมปทาเปกขะให้ได้ผู้มีความสามารถและตั้งใจจริงในการอุปสมบท

๒.๔.๒.๒ ความย่อหย่อนของตัวพระอุปัชฌาย์เอง

จากสภาพโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ในปัจจุบันมีผู้นิยมการอุปสมบทตามประเพณีในระยะสั้นและผู้ที่อุปสมบทด้วยเหตุผลอื่นมากกว่าผู้ที่อุปสมบทเพื่อหวังความเจริญก้าวหน้าในพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ใช่เรื่องเสียหายหากพระอุปัชฌาย์ได้ทำการคัดสรรบุคคลเหล่านั้นให้ได้ผู้มีความสามารถตั้งใจจริงในการอุปสมบทตลอดช่วงเวลาที่ตนดำรงสมณเพศอยู่ และพระอุปัชฌาย์ให้การเอาใจใส่ดูแลอบรมให้ความรู้ในทางพระศาสนาแก่บุคคลเหล่านั้นตามระยะเวลาที่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ที่อุปสมบทตามประเพณีในระยะสั้นจะได้พบพระอุปัชฌาย์แค่เพียงสองวันเท่านั้น คือ วันที่ได้รับการอุปสมบท และจะพบพระอุปัชฌาย์อีกครั้งก็เมื่อวันที่จะไปลาพระอุปัชฌาย์ในตอนที่จะทำการลาสมณเพศเท่านั้น อีกทั้งพระอุปัชฌาย์เองไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่การคัดสรรอุปสัมปทาเปกขะ ทำให้ได้บุคคลที่ด้อยคุณภาพเข้ามาในพระพุทธศาสนา ปัญหาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งเนื่องมาจากหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เพิ่มขึ้นจากพระธรรมวินัย ทำให้พระอุปัชฌาย์กลายเป็นตำแหน่งที่จะต้องได้รับการแต่งตั้งกระบวนการอุปสมบทจึงเป็นเพียงแบบพิธี โดยมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ทำหน้าที่ในทางพิธีการเท่านั้น พระอุปัชฌาย์ไม่ได้อบรมสั่งสอนสัทธวิธีปฏิบัติของตนเองตามวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องในพระธรรมวินัย พระอุปัชฌาย์กลับละเลยหน้าที่ดังกล่าวทั้ง ๆ ที่มีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะตนเองคิดเพียงว่ามีหน้าที่นำอุปสัมปทาเปกขะเข้าหมู่สงฆ์ก็เป็นอันเสร็จพิธีการแล้ว ไม่ใส่ใจดูแลสัทธวิธีปฏิบัติของตน

^{๑๓๑} วิเชียร ตั้งธนาวัฒน์ พ.ต.ต., กาฝากผ้าเหลืองในข่มขืนพิสดารอย่างไรไม่ให้ฆาตกรลอยนวล, (กรุงเทพมหานคร : อนิเมทปริ้นท์แอนด์ชายน, ๒๕๔๖), หน้า ๖๒.

^{๑๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

สาเหตุสำคัญของปัญหานอกจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วนั้น สาเหตุของปัญหาอีกส่วนหนึ่งก็คือ ความย่อหย่อนของตัวพระอุปัชฌาย์เองทำให้ผู้อุปสมบทตามประเพณีในระยะสั้นจึงมักจะพบกับความเบื่อหน่ายในการใช้ชีวิตในเพศบรรพชิต อยากจะลาสมณเพศโดยเร็ว เพราะแทบไม่มีการอบรมสั่งสอนความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเลย ทำให้ช่วงเวลาที่อุปสมบทเสียเปล่าหรือไม่ได้ประโยชน์ตามที่ควร ชีวิตที่อยู่ในช่วงการอุปสมบทโดยส่วนใหญ่ จึงมีกิจวัตรเพียงแค่ “เช้าเอน เพลนอน” เท่านั้น รวมถึงการไม่ให้ความสำคัญแก่กระบวนการคัดสรรอุปสัมปทาเปกชะของพระอุปัชฌาย์นั่นเอง

ดังนั้นถ้าหากพระอุปัชฌาย์ขาดการคัดสรรและทอดธุระไม่อบรมสั่งสอนเอาใจใส่ดูแลสัทธวัหาริกของตนอย่างใกล้ชิดแล้ว เจตนาของพระพุทเจ้าที่ทรงวางข้อกำหนดไว้ในพระธรรมวินัย ก็ไม่สามารถสำเร็จได้ตามเป้าพุทธประสงค์ แต่ถ้าหากพระอุปัชฌาย์ได้ปฏิบัติตามพุทธเจตนาดังกล่าวแล้ว การกระทำอันเกิดผลเสียหายของสัทธวัหาริกดังกล่าวคงเกิดขึ้นได้โดยยาก อีกทั้งหากพิจารณาตามพระธรรมวินัยแล้ว พระอุปัชฌาย์ทุกรูปคือ ผู้ที่คอยสอดส่องดูแลประพฤติกรรมของพระสงฆ์อย่างใกล้ชิด พระอุปัชฌาย์ทุกรูปจึงมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการช่วยจรรโลงและส่งเสริมพระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นผู้แก้ปัญหาของคณะสงฆ์ในเรื่องการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุอันเป็นสัทธวัหาริกของตน ถ้าหากพระอุปัชฌาย์ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นตัวช่วยหนุนนำให้พระอุปัชฌาย์ได้แนวทางปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง เรื่องการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์และเรื่องเลวร้ายต่าง ๆ ที่มักจะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาก็จะเกิดขึ้นได้โดยยาก

ฉะนั้นพระอุปัชฌาย์ต้องทำหน้าที่คัดสรรอบรมสั่งสอนปกครองดูแลสัทธวัหาริกของตนให้เป็นพระภิกษุที่ดี ก็จะเป็นคุณประโยชน์และเป็นศักดิ์ศรีแก่พระพุทธศาสนา เพื่อความมั่งคั่งงามไพบูลย์ของพระพุทธศาสนา และความเจริญงอกงามไพบูลย์ในชีวิตทางพระศาสนาของสัทธวัหาริกของตนต่อไป

๒.๕ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

ในส่วนการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารข้อมูลพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามไว้ดังต่อไปนี้

นับแต่อดีตการบริหารและการปกครองเป็นไปตามสมัยสุโขทัย อยุรยา กรุงธนบุรี รัตนโกสินทร์ จนมาถึงในปัจจุบัน มีการจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลในสมัยนั้นซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศของ จอมพลสฤษดิ์ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์เห็นว่าการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือ สังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นระบบที่มีผล บั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินการคณะสงฆ์ให้ต้องประสบอุปสรรคและล่าช้า

ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ ใหม่ขึ้นในพ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ “โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจ เช่นที่ เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นนั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการกิจการจึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”

จากการที่กล่าวข้างต้น การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน (มหานิกาย) จึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามเป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็น ไปตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนด ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นคือ ๑) เจ้าคณะภาค ๒) เจ้าคณะจังหวัด ๓) เจ้าคณะอำเภอ ๔) เจ้าคณะตำบล และ ๕) เจ้าอาวาส^{๑๓๓}

ดังนั้น การบริหารและปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน (มหานิกาย) สามารถแสดงรายละเอียดตามลำดับชั้นผู้ปกครองคณะสงฆ์ได้ดังนี้

๑. สมเด็จพระสังฆราช เป็นประมุข
๒. กรรมการมหาเถรสมาคม
๓. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ วัดชนะสงคราม
๔. เจ้าคณะภาค ๑๕ พระธรรมปริยัติเวที วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร
๕. เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม พระเทพสมุทรโมลี วัดเพชรสมุทรวรวิหาร มีเขตปกครองระดับอำเภอ ๓ อำเภอ ระดับตำบล ๑๙ ตำบล ระดับวัด ๑๐๔ วัด ดังนี้

^{๑๓๓} พระวิสุทธิกัทรฐาตา(ประสิทธิ์ พุทฺธมฺมรํสี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๗.

๑) อำเภอเมือง

- ๑) เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม พระราชวรศีลจลก วัดเพชรสมุทรวรวิหาร
- ๒) รองเจ้าคณะอำเภอเมือง พระครูสุตธรรมนิเทศ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

มีเขตปกครองทั้งหมด ๗ ตำบล ดังนี้

- ๑) เจ้าคณะตำบลแม่กลอง พระสมุทรวรศีลโสภณ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร
- ๒) เจ้าคณะตำบลบางจะเกร็ง เขต ๑ พระครูสมุทรวิมุตคุณ วัดบ่อแก้ว
- ๓) เจ้าคณะตำบลบางจะเกร็ง เขต ๒ พระครูพิพิธพัฒนโกศล วัดศรัทธาธรรม
- ๔) เจ้าคณะตำบลบางขันแตก พระครูเกษมสมุทรคุณ วัดนางพิมพ์
- ๕) เจ้าคณะตำบลบ้านปรก พระครูสุวิมลสมุทรกิจ วัดคู่สนามจันทร์
- ๖) เจ้าคณะตำบลลาดใหญ่ เขต ๑ พระครูไพศาลสมุทรกิจ วัดดาวโคง
- ๗) เจ้าคณะตำบลลาดใหญ่ เขต ๒ พระครูพิศาลสมุทรกิจ วัดลาดใหญ่

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๓๖ วัด

๒) อำเภออัมพวา

- ๑) เจ้าคณะอำเภออัมพวา พระครูสมุทรทิวากรคุณ วัดปากน้ำ
- ๒) รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา พระครูประภัสร์วรพินิจ วัดเทพประสิทธิ์คณาวาส

มีเขตปกครองทั้งหมด ๘ ตำบล ดังนี้

- ๑) เจ้าคณะตำบลอัมพวา เขต ๑ พระครูวิจิตรสมุทรคุณ วัดบางพรม
- ๒) เจ้าคณะตำบลอัมพวา เขต ๒ พระครูสมุทรชัยคุณ วัดมณีสรณ์
- ๓) เจ้าคณะตำบลสวนหลวง พระครูวิกรมปัญญาภรณ์ วัดสวนหลวง
- ๔) เจ้าคณะตำบลวัดประดู่ พระครูพิศาลจริยาภิรม วัดประดู่
- ๕) เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ พระครูปิยธรรมากร วัดบางเกาะเทพศักดิ์
- ๖) เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๓ พระครูสมุทรธรรมาภรณ์ วัดปรกสุทธรราม

ราม

- ๗) เจ้าคณะตำบลปลายโพงพาง-ยี่สาร พระครูอมรรตธรรมนายก วัดอมรวดี
- ๘) เจ้าคณะตำบลปลายโพงพาง เขต ๒ พระครูใบฎีกาชาญ วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๔๖ วัด

๓) อำเภอบางคนที

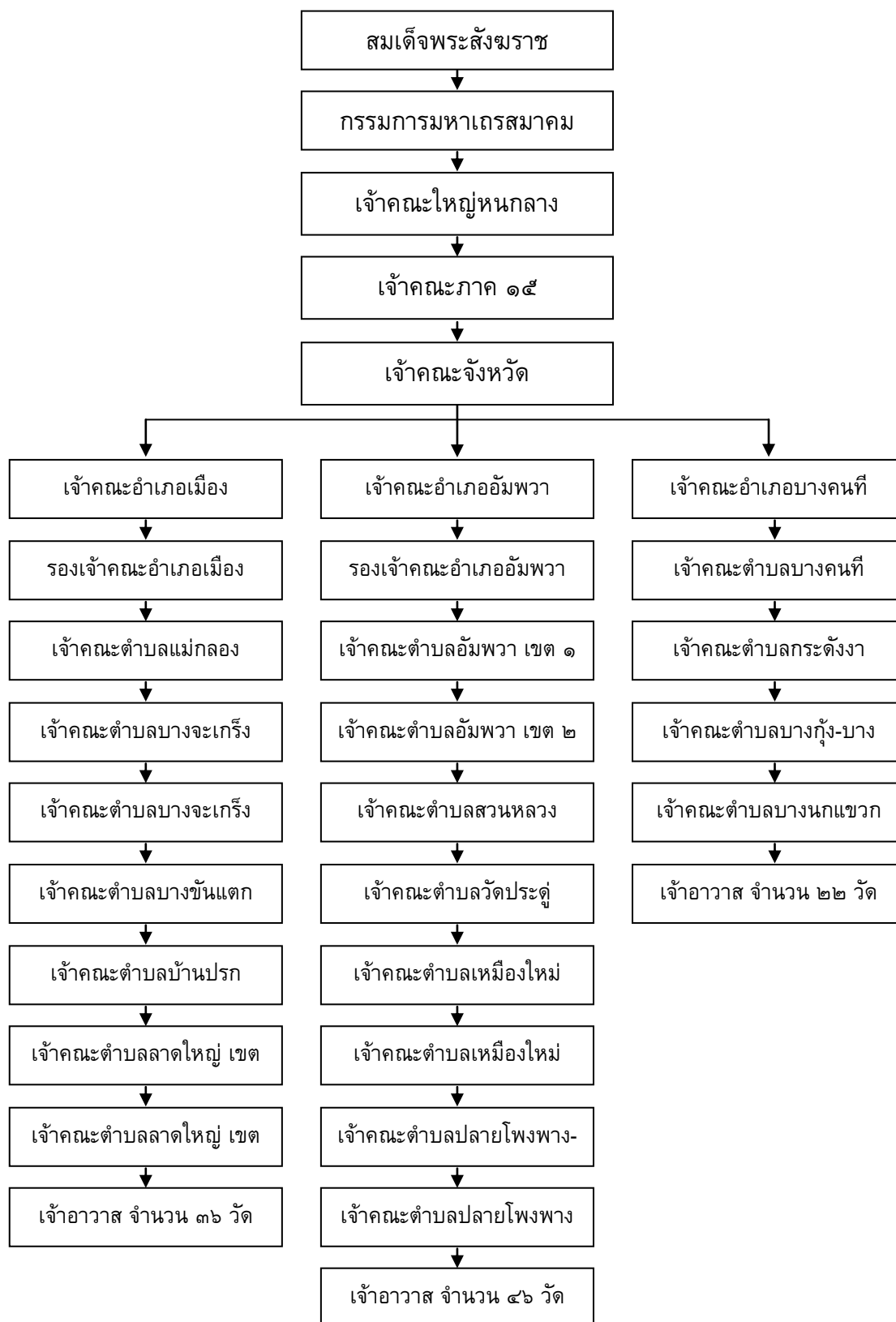
เจ้าคณะอำเภอบางคนที พระครูสมุทรทวิ วัดกลางเหนือมีเขตปกครองทั้งหมด ๔

ตำบล ดังนี้

- ๑) เจ้าคณะตำบลบางคนที พระครูสมุทรประภากร วัดตะโหนดราย
- ๒) เจ้าคณะตำบลกระดังงา พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ วัดไทร
- ๓) เจ้าคณะตำบลบางกุ้ง พระครูวิมลสมุทรกิจ วัดแก่นจันทร์เจริญ
- ๔) เจ้าคณะตำบลบางนกแขวก พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒิน วัดปราโมทย์

มีวัดในเขตปกครอง จำนวน ๒๒ วัด

จากที่กล่าวการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามสามารถแสดงเป็นแผนภาพประกอบที่ ๒.๑ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม (มหานิกาย)

๒.๕.๑ พระอุปัชฌาย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการศึกษาทบทวนเอกสารข้อมูลพื้นฐานการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์นั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมพระอุปัชฌาย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบันมีจำนวน ๓๖ รูป แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. พระอุปัชฌาย์ วิสามัญ

ในเขตอำเภอเมือง ได้แก่

๑) พระเทพสมุทรโมลี	วัดเพชรสมุทรวิหาร
๒) พระราชวรศีลคิลก	วัดเพชรสมุทรวิหาร
๓) พระมหาสิทธิการ	วัดเพชรสมุทรวิหาร
๔) พระสมุทรวรศีลโสภณ	วัดเพชรสมุทรวิหาร
๕) พระครูสมุทรวรศีลคุณ	วัดเพชรสมุทรวิหาร

ในเขตอำเภอมอแก้ว ได้แก่

๑. พระราชสมุทรรังสี	วัดอัมพวันเจติยาราม
๒. พระครูพิศาลจริยาภิรม	วัดประดู่ (พระอารามหลวง)

ในเขตอำเภอบางคนที ได้แก่

๑) พระเมธีสมุทรคุณ	วัดเจริญสุขาราม

๒. พระอุปัชฌาย์ สามัญ

ในเขตอำเภอเมือง ได้แก่

๑) พระครูสมุทรวิมุกตคุณ	วัดป้อมแก้ว
๒) พระครูอุดมสมุทรคุณ	วัดประทุมคณาวาส
๓) พระครูเกษมสมุทรคุณ	วัดนางพิมพ์
๔) พระครูสุวิมลสมุทรกิจ	วัดคู่สนามจันทร์
๕) พระครูพิศาลสมุทรกิจ	วัดลาดเป้ง
๖) พระครูไพศาลสมุทรกิจ	วัดดาวโด้ง
๗) พระครูพิพิธพัฒนโกศล	วัดศรัทธาธรรม

ในเขตอำเภอมอแก้ว ได้แก่

๑) พระครูสมุทรทิวากรคุณ	วัดปากน้ำ
๒) พระครูประกาศ์วรพินิจ	วัดเทพประสิทธิ์คณาวาส
๓) พระครูวิสุทธิสมุทรคุณ	วัดบางนางลี่ใหญ่
๔) พระครูสมุทรชัยคุณ	วัดมณีสวรรค์
๕) พระครูวิกรมปัญญาภรณ์	วัดสวนหลวง
๖) พระครูปิยธรรมการ	วัดบางเกาะเทพศักดิ์
๗) พระครูสมุทรธรรมาภรณ์	วัดปรกสุทธาราม
๘) พระครูอมรธรรมนายก	วัดอมรวดี

๙) พระครูใบฎีกาชาญ	วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง
๑๐) พระครูสมุทรกิจวิบูลย์	วัดบางแคกลาง
๑๑) พระครูวิจิตรสมุทรคุณ	วัดบางพรหม
๑๒) พระครูพิศิษฐ์ประจักษ์นารถ	วัดอินทาราม
๑๓) พระครูพิทักษ์รัตนกร	วัดเจริญรัตนาราม
๑๔) พระครูโสภิตวิริยาภรณ์	วัดจุฬามณี
๑๕) พระครูวิมลภาวนาจารย์	วัดภุมรินทร์กุฎีทอง

ในเขตอำเภอบางคนที ได้แก่

๑) พระครูสมุทรกี	วัดกลางเหนือ
๒) พระครูวิมลสมุทรกิจ	วัดแก่นจันทร์เจริญ
๓) พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์	วัดไทร
๔) พระครูสมุทรประภากร	วัดตะโหนดราย
๕) พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดน์	วัดปราโมทย์
๖) พระครูวัดตโกศล	วัดโพธิ์งาม ^{๑๓๔}

สรุปได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามนั้นมีพระอุปัชฌาย์กระจายและครอบคลุมอยู่เกือบทุกพื้นที่ทุกตำบล แต่อัตราของพระอุปัชฌาย์กับจำนวนของพระภิกษุสามเณรผู้เป็นสัทธิวิหาริกนั้นมียัตรายังไม่สมดุลกันพอสมควร และที่สำคัญพระอุปัชฌาย์บางท่านก็มีอายุมากทำให้ไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ดูแลสัทธิวิหาริกของตนได้อย่างทั่วถึง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น ปรากฏว่ามีผู้ศึกษาวิจัยกรณีนี้ไว้หลายท่าน ดังปรากฏดังนี้

พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวิโส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสัทธิวิหาริกจังหวัดนครราชสีมา”, จากผลวิจัยพบว่าพระอุปัชฌาย์โดยเฉพาะพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาท ได้ปฏิบัติภารกิจเพื่อพัฒนาคุณภาพของสัทธิวิหาริก ๓ ด้าน คือ ด้านการให้บรรพชาอุปสมบท ด้านการอบรมสั่งสอน

^{๑๓๔} สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, เอกสารประกอบการประชุมพระสังฆาธิการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ประจำปี ๒๕๕๓, หน้า ๑๐-๑๔.

พระธรรมวินัย และด้านการปกครอง มุ่งให้สหัชริการเป็นศาสนทายาทที่ดีเผยแผ่จรรโลงพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามอุดมการณ์ของพระศาสนา เน้นให้ศึกษาปริยัติธรรมเพื่อการศึกษาปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และตามระเบียบคณะสงฆ์ไทย และสหัชริการส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการบวชในพระพุทธศาสนาเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา ทั้งตนยังได้มีโอกาสศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาอีกด้วย สามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต นอกจากนี้ยังได้ชื่อว่าเป็นคนสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาอีกด้วยส่วนแรงจูงใจในการบวชนั้นคือบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา เพื่อให้ตนเองได้มีโอกาสฝึกหัดพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพื่อต้องการหมดความทุกข์มีจิตใจหลุดพ้นจากกิเลส^{๓๓๕}

ปริศนา สมศักดิ์โยธิน และมัทยา จิตติรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเห็นตามความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา, ผลจากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การประพดิล่วงละเมิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสงฆ์ มีทั้งการหักล้าง หรือคัดค้านพระธรรมวินัยโดยตรง และการประพดิตนผิดพระธรรมวินัยไม่เหมาะสมต่อสมณสาธูปในข้อที่ร้ายแรงในสายตาของสาธารณชน เช่น เสพเมถุน อนาคต ปลอมตัวเป็นฆราวาสออกเที่ยวกลางคืน คลุกคลีกับสตรีเพศ ดื่มสุราหรือของมีเมา คุกคามพยานหรือวีดีโอลามกอนาจาร เป็นต้น ซึ่งบางพฤติกรรมเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาอยู่ในตัว และบางพฤติกรรมไม่เป็นความผิดเลย แต่บทกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับศาสนาดังกล่าวไม่ได้ลงโทษการกระทำอันไม่สมควรอย่างยิ่งของพระภิกษุสงฆ์แต่อย่างใด อีกทั้งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ก็มีการลงโทษพระภิกษุสงฆ์ซึ่งประพดิดให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนาเพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ด้วย หากแต่เป็นโทษอาญาที่เป็นผลจากการขัดคำสั่งของมหาเถรสมาคมหรือพระผู้ปกครองในทางการปกครองของคณะสงฆ์หาใช่โทษที่ลงเพราะการประพดิล่วงละเมิดพระธรรมวินัยไม่ จึงสมควรที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญคุ้มครองความบริสุทธิ์ของศาสนาพุทธอันเป็นศาสนาประจำชาติไทย^{๓๓๖}

พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นในการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, พบว่า ๑. วัดอุปประสงค์เพื่อการบริหาร ให้พระภิกษุปฏิบัติตามธรรมวินัย พัฒนาวัดให้สะอาดร่มรื่น ให้

^{๓๓๕} พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวิโส (ไกรจันทร์), “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสหัชริการ จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๓๓๖} ปริศนา สมศักดิ์โยธินและมัทยา จิตติรัตน์, “ความคิดเห็นตามความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

เป็นแหล่งการเรียนรู้คุณธรรม จิตระเบียบการบริหาร การเงินและกิจการภายในวัดรวมทั้งพัฒนาให้เจ้าอาวาส และพระอุปัชฌาย์มีวิสัยทัศน์ ๒. โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของ คณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์ ๓. ภารกิจ ๖ ด้าน คือการปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงาน เป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่กระทำผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความ เหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุสามเณรต้อง ศึกษาทุกรูป จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาภิกษุที่ ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งในประเทศและ ต่างประเทศควรมีองค์การเผยแผ่พร้อมทั้งพัฒนา ภิกษุโดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคาร ต่างๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลนโดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ให้รูปแบบต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในการขจัดอบายมุข^{๑๓๗}

สมนึก อนันตวรรังศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยใน อนาคต ตามทัศนะของพระผู้นำวิชาการ”, โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนะของพระผู้นำทาง วิชาการในมุมมองที่เกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันสงฆ์และการประยุกต์หลักธรรม เพื่อให้เกิดการ เกื้อกูลกันต่อการพัฒนาชุมชนในอนาคต จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาสถาบันสงฆ์และการ ประยุกต์หลักธรรมเพื่อให้ ประโยชน์เกื้อกูลแก่สังคมไทยนั้น แต่สำหรับอนาคตยังต้องมีการ ปรับปรุงสถาบันสงฆ์ในประเด็นต่างๆ อีกมาก โดยเฉพาะเรื่องการปกครองอันมีพระอุปัชฌาย์เป็น ผู้ปกครองสัทธินิหาริกให้มีความประพฤติปฏิบัติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย และเรื่องการศึกษา ของสถาบันสงฆ์และการพัฒนาคนบุคลากรของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพด้านต่างๆ ส่วนใหญ่มองไม่ เห็นปัญหาสำหรับการพัฒนาสถาบันของสงฆ์ทั้งปัจจุบันและอนาคต^{๑๓๘}

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเห็น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าในทัศนะของ ชาวพุทธมีความเห็นว่าพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติดีงามตามพระธรรมวินัยนั้นเป็นต้นแบบ เป็น ตัวอย่าง เป็นที่พึ่งพิงอาศัย แห่งการประพฤติปฏิบัติในสิ่งดีงามตาม โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้เป็นผู้นำ อันได้แก่พระอุปัชฌาย์นั้น และในความเห็นของพุทธศาสนิกชนเห็นว่าพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ปกครอง ดูแลและการศึกษาอบรม แนะนำ สัทธินิหาริกให้มีความประพฤติปฏิบัติเรียบร้อยดีงามตาม พระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติธรรมเนียมจารีตประเพณีอันถูกต้องและเหมาะสมกับหลัก พระพุทธศาสนา

^{๑๓๗} พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล, “ความคิดเห็นในการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๑๓๘} สมนึก อนันตวรรังศ์, “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยตามทัศนะผู้นำทางวิชาการ”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์และสัทธินาหาริก

จากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์และสัทธินาหาริก ปรากฏพบว่ามีผู้ศึกษาวิจัยในกรณีเรื่องนี้ ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระมหาสุทัศน์ วรทสสี (ไชยะภา) ได้ศึกษาวิจัย “เรื่องบทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร”, ซึ่งผลการวิจัยด้านเอกสารพบว่า พระอุปัชฌาย์เถรวาทได้ปฏิบัติภารกิจเพื่อพัฒนา คุณภาพของพระสงฆ์ ๓ แนวทาง คือ การให้บรรพชาอุปสมบท การอบรมพระธรรมวินัย และการปกครองทั้ง ๓ บทบาทนี้เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาพระนวกะให้สมบูรณ์ด้วยวิชาความรู้พระธรรมวินัยและจรณะ การประพฤติที่ดั่งตามหลักศีลสมาธิ ปัญญา เพื่อให้จำแนกซึ่งพระนิพพานในที่สุดส่วนพระอุปัชฌาย์มหายานเน้นให้ผู้บวชได้ศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัยมหายาน หลักโพธิสัตว์มรรค เพื่อช่วยเหลือมนุษย์เยี่ยงพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย และพิธีกรรมของมหายานเพื่อประกอบศรัทธาของพุทธศาสนิกชน แม้เป้าหมายสูงสุดของบทบาทพระอุปัชฌาย์จะเหมือนกัน และได้ดำเนินบทบาทด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยในลัทธิภิกษุของตน และตามระเบียบคณะสงฆ์ไทยเหมือนกัน^{๑๓๙}

พระใบฎีกาอินถนอม มหาวิโร (ศรีหาตา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษากรณี ตำบลหัวขวาง”, จากการศึกษาพบว่า พิธีการอุปสมบทในสมัยพุทธกาลมีเป้าหมายสูงสุดเพียงเป้าหมายเดียว คือ การมุ่งสู่ความหลุดพ้น แต่การอุปสมบทในปัจจุบันได้เพิ่มความสลับซับซ้อนในด้านพิธีกรรมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งค่านิยมสมัยใหม่ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อหลักและวิธีการอุปสมบท ซึ่งขัดต่อพุทธประสงค์ที่มุ่งความสันโดษเพื่อประโยชน์สูงสุดในการบรรลุมรรคผลนิพพาน เมื่อสังเกตพฤติกรรมการอุปสมบทของประชาชนในปัจจุบัน จะเห็นว่าแม้จะยังรักษาหลักการเดิมเอาไว้ แต่ก็มี การเพิ่มพิธีกรรม ค่านิยม และประเพณีหลายอย่างเข้าไปด้วย ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เข้าใจหลักการอุปสมบทที่แท้จริงจึงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมและค่านิยมมากกว่าเป้าหมายของการอุปสมบท ทำให้ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และนับวันก็ยิ่งจะถูกปลูกฝังพิธีกรรมและค่านิยมใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น และเมื่อเข้าใจไขว่เขวก็ทำให้การถ่ายทอดไขว่เขวไปด้วย คนยุคใหม่ก็เข้าใจว่าการอุปสมบทจะต้องประกอบด้วยพิธีกรรมที่ซับซ้อน จึงจะทำให้การอุปสมบทถูกต้อง หากคณะสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องไม่รีบทำความเข้าใจให้กับประชาชน รวมทั้งมีคู่มือกำหนดระเบียบ รูปแบบ และวิธีการอุปสมบทให้

^{๑๓๙}พระมหาสุพัฒน์ วรทสสี (ไชยะภา), “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายาน ในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

เป็นเอกภาพที่ชัดเจนเพื่อให้ปฏิบัติเหมือนกันทุกภูมิภาคก็จะทำให้การอุปสมบทเป็นไปตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น^{๑๔๐}

พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, จากการวิจัยพบว่า หลักการที่จะชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และไปด้วยกันนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย กล่าวคือ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างปกติสุขจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรม เพื่อเป็นเครื่องน้อมนำจิตใจของพระสาวกให้มีความกลมเกลียวกัน และนอกจากนั้นยังต้องอาศัยคุณธรรมของพระสงฆ์สาวก เช่น ความเป็นกัลยาณมิตร ของกันและกันความหวังดีในทางธรรมต่อกัน ความสามัคคีกันในทางธรรม ความพร้อมเพรียงกัน ทำหน้าที่โดยเห็นแก่ธรรมเป็นหลัก และยังคงเคารพสิทธินิยมหรือประเพณีนิยมของกันและกัน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ วิมุตติ โดยมีและพระอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นที่ปกครองดูแลอย่างใกล้ชิด^{๑๔๑}

พิพัฒน์ พสุธารชาติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐกับศาสนาว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ”, จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า โครงสร้างของพระสงฆ์ มีพระอุปัชฌาย์เป็นประธานสงฆ์ และมีสังฆวิหาริกเป็นผู้ได้การปกครอง มีลักษณะโครงสร้างตายตัวไม่ยืดหยุ่นแก้ไขได้ยาก เพราะอยู่ในรูปแบบสลับซับซ้อนและความหลากหลายของสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลทำให้การทำงานขององค์กรสงฆ์ขาดประสิทธิภาพขาดพลวัตรและไม่อาจบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ คณะสงฆ์ไทยนับแต่รับพระพุทธศาสนาจากลังกา มาจัดการปกครองภายในโดยอาศัยสำนักศึกษาเช่นการบวชเรียนสืบสายจากครูเดียวกัน หรือแหล่งที่บวชอื่นๆ ก็ถือได้ว่าอยู่กลุ่มเดียวกันมีการเคารพในอาวุโสของกันและกัน ลักษณะการปกครองภายในเช่นนี้ทำให้เกิดกลุ่มของพระสงฆ์หลายกลุ่มหรือนิกายสืบทอดประเพณีอย่างเดียวกัน^{๑๔๒}

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุกุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิกฤติพุทธศาสนา: ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย ๒๕๒๓ - ๒๕๔๓”, จากการศึกษาค้นคว้าภารกิจหลักที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ ๓ ประการ ให้พระอุปัชฌาย์ทำหน้าที่ให้ปกครองดูแลให้

^{๑๔๐} พระใบฎีกาถนอม มหาวิโร (ศรีหาคา), “การศึกษาการอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเถรวาท : กรณีศึกษาตำบลหัวขวาง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๔๑} พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน), การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๑๔๒} พิพัฒน์ พสุธารชาติ, รัฐกับศาสนาว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักรและเสรีภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคสดีไทย จำกัด, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

การศึกษาอบรมสัทธวิธีหริกของตนและพุทธศาสนิกชน คือ หน้าที่ในการศึกษาปริยัติ เพื่อให้เข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง หน้าที่ในการนำผลจากการศึกษาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เข้าถึงการพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง และหน้าที่ในการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำหลักธรรมต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต^{๑๔๓}

ไผท นาควัชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย”, จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า พระอุปัชฌาย์มีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการสืบต่อและดำรงรักษาพระพุทธศาสนา เพราะพระอุปัชฌาย์เป็นทั้งบุคคลที่คอยคัดสรรและนำอุปสัมปทา เปกขะเข้ามาใช้ชีวิตในพระศาสนา อีกทั้งยังเป็นผู้คอยปกครองดูแลให้การศึกษาอบรมสัทธวิธีหริก ให้ได้รับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของพระศาสนาอีกด้วย ความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสบริโภคนิยมในภาวะกาลปัจจุบันทำให้เกิดปรากฏการณ์ และวิกฤตการณ์เกิดขึ้นในสังคมไทยหลายด้านด้วยกัน และมีผลกระทบทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินบทบาทและหน้าที่พระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย ทำให้พระอุปัชฌาย์ละเลยบทบาทและหน้าที่อันถูกต้องตามที่พระวินัยกำหนด ซึ่งคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ และประชาชนไทยสมควรร่วมมือกัน แก้ปัญหา เพื่อให้พระอุปัชฌาย์ได้ดำเนินบทบาทและหน้าที่ที่ถูกต้องดีงาม เหมือนเช่นดังในสมัยพุทธกาล แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวมีหลายวิธี เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระอุปัชฌาย์ การบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้นอย่างจริงจัง การปรับปรุงระบบการคัดสรรอุปสัมปทา เปกขะ และการดูแลเรื่องพระสงฆ์ถูกบริโภคนิยมครอบงำ^{๑๔๔}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หน้าที่อันสำคัญของพระอุปัชฌาย์ ที่พึงปฏิบัติต่อสัทธวิธีหริกว่า พระอุปัชฌาย์ควรปฏิบัติภารกิจเพื่อพัฒนาคุณภาพของสัทธวิธีหริก ๔ ประการ คือ การปกครองดูแล ให้การศึกษา ให้การสงเคราะห์ และการพยาบาล ด้วยการแสดงเมตตาจิต ควรตั้งตนให้เป็นหลักในความประพฤติและคุณธรรม เพื่อให้สัทธวิธีหริกเป็นศาสนทายาทที่ดีช่วยเผยแผ่จรรโลงพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต นอกจากนี้ยังเชื่อว่าเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาต่อไป

^{๑๔๓} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญกร), “วิกฤติพุทธศาสนา : ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (๒๕๒๓-๒๕๔๓)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

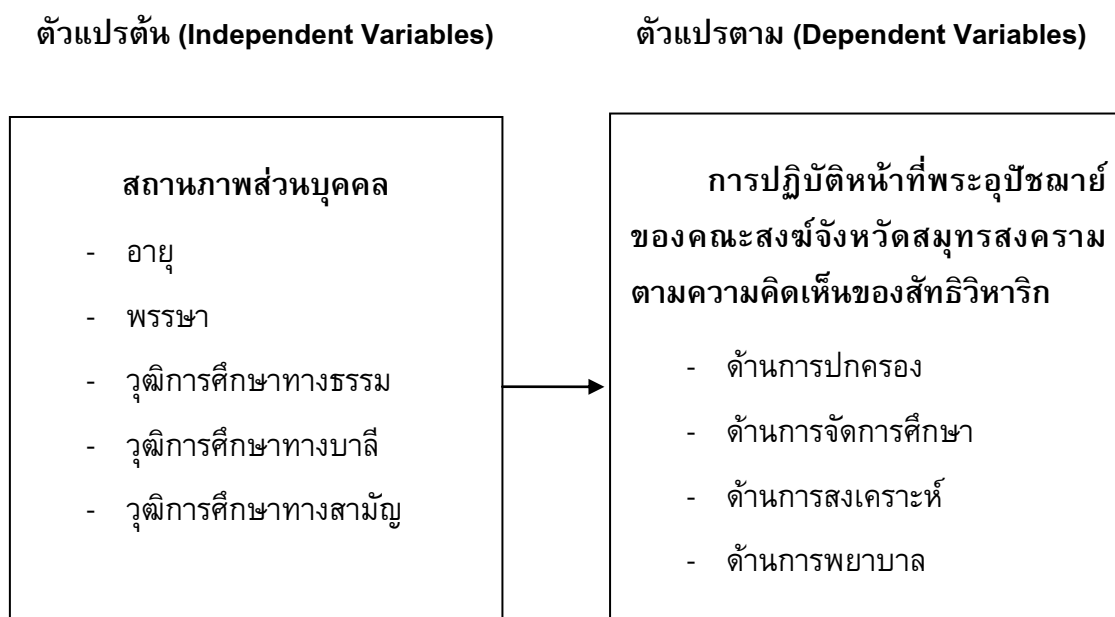
^{๑๔๔} ไผท นาควัชร, “บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสหัตริหาริก ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี วุฒิการศึกษาทางสามัญ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือความคิดเห็นของสหัตริหาริกต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการจัดการศึกษา ๓) ด้านการสงเคราะห์ และ ๔) ด้านการพยาบาล ดังแผนภาพที่ ๒.๒

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินาหาริก ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัย เรื่องการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินาหาริก เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาความคิดเห็นของสัทธินาหาริกต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑,๖๓๗ รูป (ข้อมูลจาก : สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ณ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

๓.๒.๑ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากระชากรจำนวน ๑,๖๓๗ รูป จากการเปิดตารางของยามาเน^๑ ใช้เพียง ๓๒๒ รูป เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถามจำนวน ๔๐๐ ชุด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการแบ่งประชากรออกตามอำเภอทั้ง ๓ อำเภอ คือ ๑. อำเภอเมืองสมุทรสงคราม ๒. อำเภออัมพวา และ ๓. อำเภอบางคนที ตามสัดส่วนของประชากรรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนอำเภอ

ลำดับ	ชื่ออำเภอ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		
		จำนวนแจก	ได้รับคืน	ร้อยละ
๑	อำเภอเมืองสมุทรสงคราม	๑๓๔	๑๓๔	๑๐๐
๒	อำเภออัมพวา	๑๓๓	๑๓๓	๑๐๐
๓	อำเภอบางคนที	๑๓๓	๑๓๓	๑๐๐
รวม ๓ อำเภอ		๔๐๐ ชุด	๔๐๐ ชุด	๑๐๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริกจากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

^๑สุรีย ศิริโกศลภรณ์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

- ๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 - ๔) สร้างเครื่องมือ
 - ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
 - ๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
 - ๗) ปรับปรุงแก้ไข
 - ๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตามกรอบของการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธวิहारิก เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาทางสามัญ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธวิहारิก ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๑ - ๑๐
๒. ด้านการจัดการศึกษา มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๑๑ - ๒๐
๓. ด้านการสงเคราะห์ มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๒๑ - ๓๐
๔. ด้านการพยาบาล มีคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ ได้แก่ข้อที่ ๓๑ - ๔๐

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการมากที่สุด
- ๔ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการมาก
- ๓ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการปานกลาง

๒ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการณ์

๑ หมายถึง ระดับการปฏิบัติการณ์น้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๒ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการณ์มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการณ์มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการณ์ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการณ์น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับการปฏิบัติการณ์น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์
ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธาภิหาริก ซึ่งเป็นคำถามแบบ
ปลายเปิด (Open Ended Question)

๒) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์

ในการวิจัยนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) มีลักษณะ
เป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดย
สัมภาษณ์พระเถระผู้ปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๕ รูป
ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑) พระราชวรดิฐ	พระอุปัชฌาย์	เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
๒) พระราชสมุทรรังสี	พระอุปัชฌาย์	วัดอัมพวันเจติยาราม
๓) พระเมธีสมุทรคุณ	พระอุปัชฌาย์	วัดเจริญสุขาราม
๔) พระครูสมุทรทวิ	พระอุปัชฌาย์	เจ้าคณะอำเภอบางคนที
๕) พระครูสมุทรทิวากรคุณ	พระอุปัชฌาย์	เจ้าคณะอำเภอมัทพวา

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ
เครื่องมือที่สร้างไว้

^๒ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓,
(กรุงเทพมหานคร : ด้านสหวิทยาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบที่สร้างเสร็จ เสนอประธาน และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์/มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น รักษาการหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. พระมหาปราโมทย์ ปโมทิต อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. พระวันชัย ภัททจารี อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruency : IOC)^๓ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) พระภิกษุที่เป็นสหทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดราชบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๔ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ .๙๔๘๕

๔. นำแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

^๔ Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), P. 79.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม/การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

๒) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระภิกษุในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๓๒๒ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๗ – ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมใช้ระยะเวลา ๓ สัปดาห์

๔) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พระเถระผู้ปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๕ รูป โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๑๖ – ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมใช้ระยะเวลา ๒ สัปดาห์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์คณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทาง

บาลี และวุฒิการศึกษาทางสามัญ ใช้การทดสอบค่าเอฟ (f-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD')

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะวิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

- ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
- ๒) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๕.๓ วิธีการนำเสนอ และรายงานผลการวิจัย

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วยค่าความถี่ และร้อยละ

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ซึ่งเป็นข้อมูลมาตราส่วนประเมินค่า นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓) ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็น ถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

๔) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระเถระผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๕ รูป วิเคราะห์เนื้อหาสาระในประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ ชุด วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น ๖ ตอน ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์พระมหาเถระในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๔๐๐)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. อายุ		
๒๐ – ๓๐ ปี	๑๒๖	๓๑.๕
๓๑ – ๔๑ ปี	๙๗	๒๔.๓
๔๑ – ๕๐ ปี	๗๗	๑๙.๓
๕๑ – ๖๐ ปี	๕๗	๑๔.๓
๖๑ ปีขึ้นไป	๔๓	๑๐.๘
๒. พรรษา		
๑ – ๕ พรรษา	๑๙๖	๔๙.๐
๖ – ๑๐ พรรษา	๗๕	๑๘.๘
๑๑ – ๒๐ พรรษา	๗๙	๑๙.๘
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๕๐	๑๒.๕
๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมตรี	๙๘	๒๔.๕
นักธรรมโท	๗๘	๑๙.๕
นักธรรมเอก	๙๖	๒๔.๐
ไม่มีวุฒินักธรรม	๑๒๘	๓๒.๐
๔. วุฒิการศึกษาทางบาลี		
ประโยค ๑ – ๓	๕๑	๑๒.๘
ประโยค ๔ – ๖	๓๐	๗.๕
ประโยค ๗ – ๙	๑๓	๓.๓
ไม่มีวุฒิบาลี	๓๐๖	๗๖.๕

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๕. วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
ประถมศึกษา	๑๔๔	๓๖.๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๘๒	๒๐.๕
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	๙๗	๒๔.๓
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๔๐	๑๐.๐
ปริญญาตรี	๒๘	๗.๐
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	๙	๒.๓

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า สัทธิวิหาริกผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๑๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ มีพรรษาตั้งแต่ ๑ – ๕ พรรษา จำนวน ๑๙๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐ ไม่มีระดับวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน ๑๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐ ไม่มีระดับวุฒิการศึกษาทางบาลี จำนวน ๓๐๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๕ และมีระดับวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐

๔.๒ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์ (๒) ด้านการจัดการศึกษา (๓) ด้านการสงเคราะห์ และ (๔) ด้านการพยาบาล มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๒ – ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะ
สงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านการปกครอง	๓.๖๐	.๘๐๙	มาก
๒. ด้านการจัดการศึกษา	๓.๐๘	.๘๖๗	ปานกลาง
๓. ด้านการสงเคราะห์	๓.๕๙	.๘๑๘	มาก
๔. ด้านการพยาบาล	๓.๒๗	.๖๓๓	ปานกลาง
ภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน	๓.๓๘	.๖๗๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า สัทธิวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สัทธิวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการปกครองและการให้การสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดการศึกษาและด้านการพยาบาล อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะ
สงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะ สงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ คิดเห็นของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. พระอุปัชฌาย์ปกครองสัทธิวิหาริกด้วยความยุติธรรม มีหลักพรหมวิหารธรรมเป็นที่ตั้ง	๓.๗๒	.๙๒๗	มาก
๒. พระอุปัชฌาย์มีการประชุมสัทธิวิหาริกเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๖๐	.๙๕๐	มาก

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะ สงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ คิดเห็นของสัทธินิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๓. พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมให้สัทธินิหาริก ปฏิบัติตามจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ไทย	๓.๖๑	.๙๐๒	มาก
๔. พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมกำกับดูแลให้ สัทธินิหาริกปฏิบัติตามกฎระเบียบอันดีงาม ของวัด	๓.๔๖	๑.๗๐๒	ปานกลาง
๕. พระอุปัชฌาย์มีการระงับอิทธิพลและ วินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุการณ์หรือลง นิคหกรรมและลงโทษตักเตือนตามสมควร เมื่อสัทธินิหาริกทำความผิด	๔.๑๗	๑.๐๖๖	ปานกลาง
๖. พระอุปัชฌาย์ดูแลกิริยามารยาท แนะนำ การครองจีวร การบิณฑบาตและการขบฉัน เพื่อให้ถูกต้องตามแบบแผน	๓.๘๔	๑.๐๕๕	มาก
๗. พระอุปัชฌาย์มีการกำกับดูแลในการ ปฏิบัติกิจวัตร ของสัทธินิหาริก เช่นทำวัตร เช้า-เย็น ฯลฯ สม่ำเสมอ	๓.๕๘	๑.๐๔๕	มาก
๘. พระอุปัชฌาย์มีการจัดให้สัทธินิหาริกได้ ร่วมทำสังฆกรรมคือสวดพระปาฏิโมกข์ทุก ๆ กึ่งเดือน	๓.๕๙	๑.๐๓๔	มาก
๙. พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมเกื้อกูลอุดหนุน การพัฒนาคุณภาพชีวิตสัทธินิหาริก	๓.๓๖	๑.๑๑๓	ปานกลาง
๑๐. พระอุปัชฌาย์มีการยกย่องสร้างแรงจูงใจ และให้รางวัลเมื่อสัทธินิหาริกปฏิบัติหรือสร้าง คุณงามความดีด้านต่าง ๆ แก่วัดและ พระพุทธศาสนา	๓.๑๔	๑.๑๗๙	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๖๐	.๘๐๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า สัทธวิहारิก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมด้านการการปกครอง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

สัทธวิहारิก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการการปกครอง อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ๑) พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมกำกับดูแลให้สัทธวิहारิกปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของวัด ๒) พระอุปัชฌาย์มีการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุการณ์หรือลงโทษกรรมและลงโทษตักเตือนตามสมควรเมื่อสัทธวิहारิกทำความผิด ๓) พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมเกื้อกูลอุดหนุน การพัฒนาคุณภาพชีวิตสัทธวิहारิก ๔) พระอุปัชฌาย์มีการยกย่องสร้างแรงจูงใจและให้รางวัลเมื่อสัทธวิहारิกปฏิบัติหรือสร้างคุณงามความดีด้านต่าง ๆ แก้ววัดและพระพุทธศาสนา ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการศึกษา

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะ สงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ คิดเห็นของสัทธวิहारิก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสนับสนุนให้ สัทธวิहारิกให้ศึกษานักธรรม และบาลี	๓.๓๘	๑.๐๘๓	ปานกลาง
๒. พระอุปัชฌาย์มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ สัทธวิहारิกได้ศึกษาพระปริยัติแผนกสามัญ ศึกษา	๓.๔๕	๑.๐๑๓	ปานกลาง
๓. พระอุปัชฌาย์มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ สัทธวิहारิกได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆ์	๓.๐๖	๑.๑๐๒	ปานกลาง
๔. พระอุปัชฌาย์มีการจัดหาสนับสนุนตำรา หนังสือเรียนและอุปกรณ์การศึกษาอย่างทั่วถึง และพอเพียงแก่สัทธวิहारิก	๓.๓๗	๑.๑๓๔	ปานกลาง
๕. พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสัทธวิहारิกให้ได้รับ การศึกษา ตามพระธรรมวินัยเพื่อความเจริญใน ไตรสิกขา	๒.๙๖	๑.๒๑๗	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะ สงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ คิดเห็นของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๖. พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ สัทธิวิหาริกได้ศึกษาด้านวิชาการหรือศาสตร์ และศิลปะด้านอื่นๆ	๒.๗๔	๑.๒๕๕	ปานกลาง
๗. พระอุปัชฌาย์ให้การอบรมและให้ความรู้ แนะนำการปฏิบัติสมณะ และวิปัสสนา กัมมัญฐานแก่สัทธิวิหาริก	๓.๑๖	๑.๒๗๕	ปานกลาง
๘. พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสนับสนุนให้ ทุนการศึกษาแก่สัทธิวิหาริกในการศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกต่างๆ	๓.๐๕	๑.๑๖๒	ปานกลาง
๙. พระอุปัชฌาย์มีการยกย่องเชิดชูเกียรติสร้าง ขวัญกำลังใจแก่สัทธิวิหาริกทั้งผู้สอนและผู้เรียน ที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนก ต่าง ๆ	๓.๐๙	๑.๒๐๑	ปานกลาง
๑๐. พระอุปัชฌาย์มีการติดตามประเมินผล ความก้าวหน้าในการศึกษาด้านต่างๆ ของ สัทธิวิหาริก	๒.๖๓	.๙๐๐	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๐๘	.๘๖๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า สัทธิวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมด้านการจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

สัทธิวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะ
สงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการสงเคราะห์

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาและให้ คำแนะนำในเรื่องพระวินัยแก่สัทธิวิหาริก	๓.๘๖	.๙๘๓	มาก
๒. พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาและให้ คำแนะนำในเรื่องธรรมะแก่สัทธิวิหาริก	๓.๔๒	๑.๐๘๕	ปานกลาง
๓. พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาแก่ สัทธิวิหาริกเมื่อมีปัญหาในการดำเนินชีวิต	๓.๕๕	๑.๐๖๘	มาก
๔. พระอุปัชฌาย์จัดหาสิ่งของใช้ที่จำเป็นและ เหมาะสมจำเป็นแก่การดำรงสมณเพศแก่ สัทธิวิหาริก	๓.๑๗	๑.๑๘๒	ปานกลาง
๕. พระอุปัชฌาย์มีน้ำใจเสียสละให้แบ่งปันด้วย สิ่งของแก่สัทธิวิหาริกด้วยความเท่าเทียมกัน	๓.๖๖	๑.๐๔๓	มาก
๖. พระอุปัชฌาย์ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ครอบครัวสัทธิวิหาริกเมื่อได้รับความเดือดร้อน	๓.๖๕	๑.๑๐๕	มาก
๗. พระอุปัชฌาย์ช่วยอนุเคราะห์ให้พักอาศัยอยู่ใน ที่เหมาะสมและมีความปลอดภัยแก่สัทธิวิหาริก	๓.๕๔	๑.๐๒๘	มาก
๘. พระอุปัชฌาย์ดูแลอนุเคราะห์ไต่ถามทุกข์สุข ของสัทธิวิหาริกเมื่อยามพบเจอกันทุกเมื่อ	๓.๔๑	๑.๐๒๕	ปานกลาง
๙. พระอุปัชฌาย์ช่วยพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของ สัทธิวิหาริกให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าและอัน เป็นกำลังสำคัญแก่วัด และพระพุทธศาสนา	๓.๗๙	๑.๐๒๕	มาก
๑๐. พระอุปัชฌาย์ให้เวลาและโอกาสแก่ สัทธิวิหาริกในการเข้าหาเพื่อสนทนาและปรึกษา ด้านต่าง ๆ	๓.๘๗	.๙๐๗	มาก
ภาพรวม	๓.๕๙	.๘๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การปฏิบัติหน้าพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ในภาพรวมด้านการสงเคราะห์ มีผลอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

สัทธิวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการการปกครอง อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ๑) พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึ่งให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในเรื่องธรรมะแก่สัทธิวิหาริก ๒) พระอุปัชฌาย์จัดหาสิ่งของใช้ที่จำเป็นและเหมาะสมจำเป็นแก่การดำรงสมณเพศแก่สัทธิวิหาริก ๓) พระอุปัชฌาย์ดูแลอนุเคราะห์ไต่ถามทุกข์สุขของสัทธิวิหาริกเมื่อยามพบเจอกันทุกเมื่อ ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพยาบาล

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. พระอุปัชฌาย์ดูแลแนะนำทำความป้องกันสัทธิวิหาริกในด้านสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ	๓.๙๒	.๙๙๘	มาก
๒. พระอุปัชฌาย์จัดหาการรักษาโรคและอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้แก่สัทธิวิหาริกอย่างทั่วพียงเพียงพอ	๓.๓๒	.๙๘๗	ปานกลาง
๓. พระอุปัชฌาย์เป็นธุระนำสัทธิวิหาริกส่งโรงพยาบาลและสถานอนามัยยามอาพาธ	๓.๔๓	๑.๐๐๔	ปานกลาง
๔. พระอุปัชฌาย์ดูแลค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแก่สัทธิวิหาริกเมื่อยามเจ็บไข้	๓.๔๙	๑.๐๔๘	ปานกลาง
๕. พระอุปัชฌาย์ดูแลเอาใจใส่สัทธิวิหาริกยามอาพาธจนหายเป็นปกติ	๒.๙๓	๑.๑๗๗	ปานกลาง
๖. พระอุปัชฌาย์มอบหมายให้ผู้อื่นดูแลแทนตนเมื่อสัทธิวิหาริกอาพาธ	๓.๐๕	๑.๐๖๔	ปานกลาง
๗. พระอุปัชฌาย์ช่วยอนุเคราะห์แนะนำสัทธิวิหาริกให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุก ๆ ปี	๓.๓๕	.๙๘๓	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๖ (ต่อ)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๙. พระอุปัชฌาย์แนะนำให้สัทธิวิหาริกได้ทำ ความสะอาดเสนาสนะที่อยู่อาศัยเพื่อรักษา สุขภาพ	๓.๓๕	.๘๔๓	ปานกลาง
๑๐. พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมการออกกำลังกายอัน เหมาะสมกับสมณเพศแก่สัทธิวิหาริกโดยไม่ขัด กับพระธรรมวินัย	๒.๗๐	.๘๐๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๓.๒๗	.๕๔๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ในภาพรวมด้านการพยาบาล มีผลอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

สัทธิวิหาริก มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการการปกครอง อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) พระอุปัชฌาย์ดูแลแนะนำทำ
ความป้องกันสัทธิวิหาริกในด้านสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษานักธรรม ระดับการศึกษาเปรียญธรรม และระดับการศึกษาสามัญ โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การทดสอบค่าเอฟ (F – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ดังตาราง ที่ ๔.๗ – ๔.๑๓

สมมติฐานที่ ๑ สัทธิวิหาริกที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ จำแนกตามอายุ

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระ อุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงครามตาม ความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	อายุ										F	Sig.
	๒๐- ๓๐ ปี (๑๒๖ รูป)		๓๑ - ๔๐ ปี (๙๗ รูป)		๔๑ - ๕๐ ปี (๗๗ รูป)		๕๑ - ๖๐ ปี (๕๗ รูป)		๖๑ ปีขึ้นไป (๔๓ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๕๐	.๘๙๔	๓.๗๒	.๗๐๐	๓.๖๒	.๘๔๓	๓.๕๗	.๘๐๖	๓.๖๗	.๗๑๒	๑.๑๕๐	.๓๓๓
๒. ด้านการจัดการศึกษา	๓.๐๒	.๙๔๙	๓.๑๘	.๗๖๐	๓.๐๖	.๙๑๓	๓.๑๐	.๘๓๔	๓.๑๑	.๘๒๕	.๔๗๖	.๗๕๔
๓. ด้านการสงเคราะห์	๓.๔๖	.๙๑๐	๓.๖๕	.๖๘๑	๓.๕๙	.๘๖๖	๓.๗๑	.๗๗๙	๓.๖๘	.๗๖๘	๑.๓๓๓	.๒๕๗
๔. ด้านการพยาบาล	๓.๑๖	.๕๙๑	๓.๓๕	.๔๗๐	๓.๓๒	.๕๓๘	๓.๒๖	.๕๕๐	๓.๓๓	.๕๖๙	๒.๐๑๔	.๐๙๒
รวม	๓.๒๙	.๗๕๓	๓.๔๗	.๕๕๒	๓.๔๐	.๗๐๒	๓.๔๑	.๖๖๘	๓.๔๕	.๖๒๑	๑.๒๗๑	.๓๐๓

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒ สัทธิวิหาริกที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ จำแนกตามพรรษา (n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ของคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรสงครามตาม ความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	พรรษา								F	Sig.
	๑ – ๕ พรรษา (๑๙๖ รูป)		๖ – ๑๐ พรรษา (๗๕ รูป)		๑๑ – ๒๐ ปี (๗๙ รูป)		๒๑ พรรษาขึ้นไป (๕๐ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๕๙	.๙๐๑	๓.๕๗	.๗๙๘	๓.๗๑	.๙๑๐	๓.๕๘	.๙๗๒	.๔๙๒	.๖๙๕
๒. ด้านการจัดการศึกษา	๓.๐๕	.๙๙๒	๓.๐๙	.๙๔๙	๓.๑๘	.๙๖๘	๓.๐๙	.๙๔๘	.๔๓๔	.๗๒๙
๓. ด้านการสงเคราะห์	๓.๕๒	.๙๐๔	๓.๕๙	.๙๐๙	๓.๗๓	.๙๑๒	๓.๖๕	.๙๙๒	๑.๒๗๗	.๒๙๒
๔. ด้านการพยาบาล	๓.๒๒	.๕๕๑	๓.๓๑	.๕๑๗	๓.๓๓	.๕๖๑	๓.๒๘	.๕๕๙	๑.๐๐๙	.๓๙๘
รวม	๓.๓๕	.๖๖๗	๓.๓๙	.๖๖๙	๓.๔๙	.๖๗๗	๓.๔๐	.๗๐๑	.๙๒๕	.๔๘๑

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๓ สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม (n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ของคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรสงครามตาม ความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	วุฒิการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	นักธรรมตรี (๙๘ รูป)		นักธรรมโท (๗๘ รูป)		นักธรรมเอก (๑๒๘ รูป)		ไม่มีวุฒินักธรรม (๑๒๘ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๖๘	.๗๒๗	๓.๗๑	.๗๔๒	๓.๔๗	.๘๓๘	๓.๖๐	.๘๘๐	๑.๕๕๑	.๒๐๑
๒. ด้านการจัดการศึกษา	๓.๐๙	.๘๕๘	๓.๑๓	.๗๙๙	๓.๐๒	.๘๙๔	๓.๑๑	.๙๐๐	.๒๙๔	.๘๒๙
๓. ด้านการสงเคราะห์	๓.๖๔	.๗๓๗	๓.๖๒	.๗๕๖	๓.๔๙	.๘๔๗	๓.๖๑	.๘๙๒	.๖๘๗	.๕๖๖
๔. ด้านการพยาบาล	๓.๒๘	.๕๖๐	๓.๓๐	.๕๐๖	๓.๒๐	.๕๒๑	๓.๓๐	.๕๕๓	.๗๘๓	.๕๐๔
รวม	๓.๔๒	.๖๓๕	๓.๔๔	.๖๑๓	๓.๒๙	.๖๘๓	๓.๔๑	.๗๒๘	.๘๙๗	.๔๕๒

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๔ สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางบาลี

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ของคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรสงครามตาม ความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	วุฒิการศึกษาทางบาลี								F	Sig.
	ประโยค ๑ – ๓ (๕๑ รูป)		ป.ธ. ๔ – ๖ (๓๐ รูป)		ป.ธ. ๗ – ๙ (๑๓ รูป)		ไม่มีวุฒิบาลี (๓๐๖ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๖๐	.๙๐๒	๓.๕๖	.๗๒๑	๓.๗๗	.๗๕๕	๓.๖๑	.๙๐๗	.๒๑๑	.๙๙๙
๒. ด้านการจัดการศึกษา	๓.๐๕	.๙๒๕	๓.๑๒	.๙๙๑	๓.๕๓	.๗๕๕	๓.๐๗	.๙๔๘	๑.๒๑๓	.๓๐๕
๓. ด้านการสงเคราะห์	๓.๕๗	.๙๙๖	๓.๔๗	.๙๐๙	๔.๒๐	.๔๙๕	๓.๕๘	.๙๐๐	๒.๖๗๖*	.๐๔๗
๔. ด้านการพยาบาล	๓.๒๓	.๖๑๙	๓.๒๐	.๔๙๙	๓.๓๕	.๔๗๙	๓.๒๘	.๕๔๔	.๓๙๓	.๗๕๘
รวม	๓.๓๖	.๗๗๓	๓.๓๔	.๖๙๗	๓.๗๑	.๕๓๗	๓.๓๙	.๖๕๘	๑.๐๘๔	.๓๕๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกันในด้านการสงเคราะห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของด้านการสงเคราะห์ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการสงเคราะห์

(n = ๔๐๐)					
วุฒิการศึกษา บาลี	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาบาลี			
		ประโยชน์ ๑ – ๓	ป.ร. ๔ – ๖	ป.ร. ๗ – ๙	ไม่มี วุฒิบาลี
		๓.๕๗	๓.๔๗	๔.๒๐	๓.๕๘
ประโยชน์ ๑ – ๓	๓.๕๗	-	๐.๑๐	-๐.๖๓*	-๐.๐๑
ป.ร. ๔ – ๖	๓.๔๗	-	-	-๐.๗๓*	-๐.๑๑
ป.ร. ๗ – ๙	๔.๒๐	-	-	-	๐.๖๒*
ไม่มี วุฒิบาลี	๓.๕๘	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาบาลีระดับเปรียญธรรม ๗ – ๙ มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสงเคราะห์ มากกว่า ประโยค ๑ – ๓ และเปรียญธรรม ๔ - ๖ และผู้ที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๕ สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ

(n = ๔๐๐)

การปฏิบัติหน้าที่พระ อุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็น ของสัทธิวิหาริก	วุฒิการศึกษาทางสายสามัญ												F	Sig.
	ประถมศึกษา (๑๔๔ รูป)		มัธยมศึกษา ตอนต้น (๘๒ รูป)		มัธยมตอน ปลายหรือ เทียบเท่า (๗๙ รูป)		อนุปริญญา หรือเทียบเท่า (๔๐ รูป)		ปริญญาตรี (๒๘ รูป)		ปริญญาตรีขึ้นไป (๙)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๗๑	.๗๒๐	๓.๖๘	.๗๖๑	๓.๔๖	.๘๙๒	๓.๕๕	.๘๖๗	๓.๕๘	.๘๙๔	๓.๒๗	๑.๐๐๖	๑.๕๘๕	.๑๖๓
๒. ด้านการจัดการศึกษา	๓.๑๔	.๘๔๖	๓.๑๐	.๘๒๘	๓.๐๐	.๘๙๗	๓.๐๖	.๘๔๔	๓.๑๗	๑.๐๓๗	๓.๐๓	.๙๓๗	.๓๗๗	.๘๖๔
๓. ด้านการสงเคราะห์	๓.๗๐	.๗๘๗	๓.๕๙	.๗๙๘	๓.๔๖	.๘๕๕	๓.๕๗	.๗๙๒	๓.๕๖	.๘๘๐	๓.๖๐	๑.๐๒๐	๑.๐๒๑	.๔๐๕
๔. ด้านการพยาบาล	๓.๓๘	.๕๒๐	๓.๒๕	.๕๗๔	๓.๑๘	.๕๓๘	๓.๒๔	.๕๗๘	๓.๑๔	.๔๙๒	๓.๑๐	.๖๘๖	๒.๓๑๙*	.๐๔๓
รวม	๓.๔๘	.๖๒๐	๓.๔๑	.๖๖๑	๓.๒๗	.๗๑๓	๓.๓๖	.๖๘๔	๓.๓๖	.๗๔๘	๓.๒๕	.๘๔๓	๑.๒๒๙	.๒๙๔

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า สัทธิวิหาริก ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพยาบาล ซึ่งมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการพยาบาล ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ตามวุฒิการศึกษาสามัญ ในด้านการพยาบาล

(n = ๔๐๐)

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ					
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป
		๓.๓๘	๓.๒๕	๓.๑๘	๓.๒๔	๓.๑๔	๓.๑๐
ประถมศึกษา	๓.๓๘	-	๐.๑๓	๐.๒๐*	๐.๑๔	๐.๒๔*	๐.๒๘
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓.๒๕	-	-	๐.๐๗	๐.๐๑	๐.๑๑	๐.๑๕
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	๓.๑๘	-	-	-	-๐.๐๖	๐.๐๔	๐.๐๘
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๓.๒๔	-	-	-	-	๐.๑๐	๐.๑๔
ปริญญาตรี	๓.๑๔	-	-	-	-	-	๐.๐๔
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	๔.๑๐	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการพยาบาล มากกว่า สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาสามัญในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม จากแบบสอบถามปลายเปิดตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ตามพระธรรมวินัย ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านการจัดการศึกษา (๓) ด้านการสงเคราะห์ และ (๔) ด้านการพยาบาล ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความเห็นของสัทธิวิหาริก

(n = ๑๒๕)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
๑. ด้านการปกครอง	๔๒	๓๐.๖๐
๒. ด้านการจัดการศึกษา	๒๙	๒๓.๒๐
๓. ด้านการสงเคราะห์	๒๘	๒๒.๔๐
๔. ด้านการพยาบาล	๒๖	๒๐.๘๐

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า สัทธิวิหาริก ที่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด มีการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการปกครอง จำนวน ๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖๐ ด้านการจัดการศึกษา จำนวน ๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๐ ด้านการสงเคราะห์ จำนวน ๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔๐ และด้านการพยาบาล จำนวน ๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๘๐ ตามลำดับ รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๕ – ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่
พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
๑. พระอุปัชฌาย์ขาดการพัฒนาคุณภาพและการให้ความสำคัญในการปกครองดูแล สอดส่องสังฆวิการิกน้อยมาก เมื่ออุปสมบทไปแล้วไม่ให้เกิดการดูแลอบรมสั่งสอน ๒. ในปัจจุบันนี้ ขาดการคัดกรองคุณสมบัติผู้บวช และขาดการสรรหาผู้เข้ามาอุปสมบท จึงส่งผลให้สังฆวิการิกเมื่ออุปสมบทเข้ามาแล้วไม่ค่อยมีความเชื่อฟังในอบรมสั่งสอนเท่าที่ควร และมักจะออกนอกกลุ่มนอกทาง และสร้างความเสื่อมเสียแก่วัดและคณะสงฆ์ตลอดจนพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ	๑. คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของทั้งพระอุปัชฌาย์และสังฆวิการิกอย่างเป็นรูปธรรม และควรจัดอบรมหลักสูตรเฉพาะ เพื่ออบรมถวายความรู้แก่พระอุปัชฌาย์ที่เนื้อหาในเชิงในความรู้ตามพระธรรมวินัยมากกว่าเชิงพิธีกรรม เพื่อให้พระอุปัชฌาย์นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการปกครองดูแลสังฆวิการิกของตนอย่างมีคุณภาพต่อไป ๒. พระอุปัชฌาย์ควรให้ความสำคัญในกระบวนการคัดสรรผู้ที่เข้ามาอุปสมบทให้มากยิ่งขึ้นกว่าปัจจุบันนี้ เพื่อจะได้อุปสัมปทาเปกขาผู้มีความตั้งใจจริงในการเข้ามาอุปสมบทที่มีคุณภาพจริง ๆ และควรขจัดบุคคลที่ไม่มีความตั้งใจจริงในการอุปสมบท เพราะจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ แก่พระพุทธศาสนาตามมาอีก

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่
พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการศึกษา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
๑. ปัญหาในด้านสัทธาวิหาริกที่อุปสมบทในระยะเวลาช่วงสั้น ๆ ไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอและทั่วถึงเท่าที่ควร ๒. ปัญหาสัทธาวิหาริกในยุคปัจจุบันขาดสติขาดความสำรวมระวังในอาจาระที่ดีของพระภิกษุ ยึดติดกระแสบริโภคนิยมเหมือนอย่างคฤหัสถ์ ซึ่งทำความเสื่อมเสียและเป็นอันตรายต่อวงการคณะสงฆ์ทั้งในปัจจุบันกับทั้งในอนาคตอีกด้วย ๓. ปัญหาเรื่องการขาดการได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษา และการสร้างแรงจูงใจ ใส่ใจตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจ อย่างจริงจังและทั่วถึง ในด้านการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมด้านต่าง ๆ แก่สัทธาวิหาริก ๔. ปัญหาเรื่องการขาดคุณภาพและละเลยตลอดจนการส่งเสริมในการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องที่สัทธาวิหาริกควรจะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง	๑. พระอุปัชฌาย์ควรจัดหลักสูตรการศึกษาเฉพาะใช้ระยะเวลาช่วงสั้น สำหรับเพื่อให้สัทธาวิหาริกได้ศึกษาเรียนรู้ เนื้อหาของหลักสูตรควรเน้นไปที่พื้นฐานหรือธรรมเบื้องต้นเพื่อให้สัทธาวิหาริกนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นพุทธศาสนทายาทที่มีคุณภาพ เมื่อลาสมณเพศไปแล้ว เช่น นวโกวาท หลักคิหิปฏิบัติ ฯลฯ และต้องควรจัดให้มีหลักสูตรในระยะยาวที่เหมาะสมและเข้ากับภาวะการณสังคมยุคปัจจุบันได้ดี สำหรับสัทธาวิหาริกที่อุปสมบทเพื่อหวังความก้าวหน้าในพระพุทธศาสนา ๒. พระอุปัชฌาย์ควรเป็นผู้นำในการปฏิบัติในการต่อต้านกระแสบริโภคนิยม และควรมีการอบรมให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องเพื่อป้องกันไม่ให้สัทธาวิหาริกหลงใหลยึดติดในกระแสบริโภคนิยมเกินความพอดีกับสมณเพศ เป็นการป้องกันและป้องปรามเพื่อเกิดความดีงามแก่ตัวพระอุปัชฌาย์และสัทธาวิหาริก ตลอดจนประชาชนในสังคมได้ถือเป็นแบบอย่าง แบบปฏิบัติตามอีกด้วย ๓. พระอุปัชฌาย์ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนทั้งทุนการศึกษาและมีการยกย่อง เชิดชูเกียรติสร้างขวัญกำลังใจ แก่สัทธาวิหาริกอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้สอนและผู้ที่มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมด้านต่าง ๆ

ตารางที่ ๔.๑๖ (ต่อ)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
	๔. พระอุปัชฌาย์ควรสนับสนุนส่งเสริมให้ สหัชชีบริหารรู้จักค้นคว้าเรียนรู้พระไตรปิฎกใน ด้วยรูปต่าง ๆ เพื่อความรู้ความเข้าใจและ ความแตกฉานในพระไตรปิฎก และสิ่งสำคัญ คือควรให้การสนับสนุนการเรียนภาษาบาลี และพระอภิธรรมด้วย

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่
พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
๑. ด้านการปรึกษาหารือกับพระอุปัชฌาย์ สหัชชีบริหารส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าเข้าไปปรึกษา และพระอุปัชฌาย์มางานมากพบได้ยาก ตลอดจนพระอุปัชฌาย์ไม่ค่อยเปิดโอกาส ให้ เข้าพบเพื่อปรึกษาปัญหา	๑. อุปัชฌาย์ต้องวางตนด้วยจิตใจที่มีเมตตา และกรุณาธรรมเป็นที่ตั้ง ต้องปราศจากอคติใน ด้านใด ๆ ควรให้ความเป็นกันเอง โดยเห็น สหัชชีบริหารเป็นเสมือนดัง ลูก หลาน มีความ เอื้ออาทร และให้การสงเคราะห์อย่างเต็มกำลัง เท่าที่สามารถจะให้ได้
๒. ปัญหาในเรื่องที่พระอุปัชฌาย์อยู่คนละวัด และมอบหมายให้ผู้อื่นดูแลสงเคราะห์แทน	๒. พระอุปัชฌาย์ควรให้ความสำคัญในการ คัดเลือกผู้ที่จะทำงานหรือช่วยสงเคราะห์ อนุเคราะห์สหัชชีบริหารแทนตนเอง และควรมี การติดตามดูแล หรือประเมินผลด้วยว่า สหัชชีบริหารผู้ที่ไม่อยู่กับตนเองมีความเป็นอยู่ อย่างไร ควรจะสงเคราะห์ด้านใดเพื่อเป็นการ เติมเต็มให้แก่สหัชชีบริหารอีกด้วย

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่
พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพยาบาล

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา
๑. พระอุปัชฌาย์ขาดการเอาใจใส่ดูแลใน สุขอนามัยของสัทธิวิหาริกเท่าที่ควรมักจะ ปล่อยปละละเลยตามยถากรรมเสียมาก จึง ทำให้เกิดปัญหาแก่สัทธิวิหาริกขึ้น ๒. ขาดการดูแลรักษาด้านพยาบาลอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม และยังยืดยาว ปัจจุบันนี้เป็นเพียงแค่การรักษาพยาบาล เบื้องต้น ครั้งคราวเท่านั้นเอง	๑. พระอุปัชฌาย์ควรเพิ่มเอาใจใส่ดูแลสุขภาพ อนามัยทั้งของตนเองและสัทธิวิหาริกอยู่เสมอ ๆ โดยต้องให้ทั้งความรู้ด้านสุขอนามัย หรือให้ คำแนะนำอย่างถูกต้องและต้องไม่ขัดกับพระ ธรรมวินัย ควรมีการตรวจสุขภาพประจำปี และที่ สำคัญควรเอาใจใส่สัทธิวิหาริกในยามที่อาพาธ เป็นพิเศษมากยิ่งขึ้น เพื่อจะรักษาทรัพยากรอันมี ค่าของพระพุทธศาสนาต่อไป ๒. พระอุปัชฌาย์หรือคณะสงฆ์ควรมีการจัดตั้ง กองทุน งบประมาณหรือมูลนิธิสำหรับช่วยเหลือ ด้านต่าง ๆ แก่สัทธิวิหาริกที่อาพาธ ซึ่งนับว่า เป็นสวัสดิการให้แก่สัทธิวิหาริกยิ่งดี

จากปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก จะเห็นได้ว่า พระอุปัชฌาย์ควรที่จะปฏิบัติจริยาของพระอุปัชฌาย์อย่างเคร่งครัด และจะต้องให้ความสำคัญเอา ใจใส่ดูแลต่อสัทธิวิหาริกของตน เริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดสรรตรวจสอบคุณสมบัติและ กระบวนการรับเข้าหมู่ให้ถูกต้อง ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ที่พึงมีต่อสัทธิวิหาริกทั้ง ๔ ด้านตามหลัก พระธรรมวินัยให้สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิบัติที่พระอุปัชฌาย์ถูกต้อง ดีงาม สามารถที่จะพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลทั้งตัวพระอุปัชฌาย์เอง และ สัทธิวิหาริก ตลอดจนเป็นการดำรงสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาต่อไป

๔.๕ วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์พระมหาเถระในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑) พระราชวรดิตถ	พระอุปัชฌาย์	เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
๒) พระราชสมุทรรังสี	พระอุปัชฌาย์	วัดอัมพวันเจติยาราม
๓) พระเมธีสมุทรคุณ	พระอุปัชฌาย์	วัดเจริญสุขาราม
๔) พระครูสมุทรกวี	พระอุปัชฌาย์	เจ้าคณะอำเภอบางคนที
๕) พระครูสมุทรทิวากรคุณ	พระอุปัชฌาย์	เจ้าคณะอำเภออัมพวา

ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

๑. โดยภาพรวมในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในสถานการณ์ปัจจุบันนั้น อยู่ในความเรียบร้อยดี พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่ของคณะสงฆ์ ก็จะปฏิบัติเป็นไปตามพระธรรมวินัย ตามกฎระเบียบข้อบังคับของคณะสงฆ์ที่มีอยู่แล้ว ที่ต่างออกไปคือการอบรมสั่งสอนนั้นควรประยุกต์คำสอนให้เข้าโลกยุคปัจจุบัน แต่ยังคงยึดมั่นกับหลักการเดิมเอาไว้ เพียงแต่มีหลักธรรมร่วมสมัยเสริมเข้ามาบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับการเวลา เพราะของเก่าบางที่มันยึดเอื้อยียดขาดไม่เหมาะสม ควรเน้นหลักการและข้อปฏิบัติหลักการที่จำเป็นให้มาก ๆ^๑ แต่การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็ดี หรือตามกฎหมายมหาเถรสมาคมก็ดี ก็จะมีกำหนดขอบเขตของแต่ละตำแหน่งอย่างเช่นผู้ที่เจ้าอาวาสก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้ภายในวัดของตนเองเท่านั้น ผู้ที่เป็นเจ้าคณะตำบลก็จะปฏิบัติหน้าที่ในเขตตำบลที่ตนเองปกครองอยู่ และผู้ที่เป็นเจ้าคณะอำเภอก็จะปฏิบัติหน้าที่ภายในอำเภอที่ตนปกครองอยู่ ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ ส่วนใหญ่ว่ากุลบุตรที่เข้ามาอุปสมบทมักจะมาบวชใกล้เทศกาลเข้าพรรษา ปัญหาก็คือมีพระอุปัชฌาย์ไม่เพียงพอ และส่วนใหญ่นิยมบวชในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์กัน และอุปัชฌาย์ก็มีความจำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่นอกเขตการปกครอง ปัญหาที่ตามมาคือ เมื่อพระอุปัชฌาย์บวชนอกพื้นที่เวลาในการดูแลอบรมสัทธิวิหริหลังจากการบวชไม่ค่อยเพียงพอ นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะว่าส่วนใหญ่บวชแล้วก็ไม่ได้ค่อยอยู่กับพระอุปัชฌาย์ ซึ่งตามพระวินัยแล้วสัทธิวิหริจะต้องอยู่ในความดูแลจากพระอุปัชฌาย์อย่างน้อย ๕ พรรษา แต่เมื่อมีเหตุจำเป็นบางอย่างก็ต้องฝากไว้กับเจ้าอาวาสในวัดนั้น ให้ช่วยดูแลในด้านความแตกต่างของพระอุปัชฌาย์ในอดีตกับปัจจุบันนั้นไม่แตกต่างกัน เพราะว่าเรายังใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักใน

^๑สัมภาษณ์ พระราชสมุทรรังสี, พระอุปัชฌาย์วัดอัมพวันเจติยาราม, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

การประพฤติปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์เพราะเป็นการทำสังฆกรรม แต่ว่าการบริหารพระสงฆ์ นั้นในอดีตมันไม่ได้บวชในวันเสาร์และวันอาทิตย์ เพราะฉะนั้นเมื่อกุลบุตรจะบวช ก็จะไปหา พระอุปัชฌาย์ และพระอุปัชฌาย์ก็จะกำหนดวันบวชให้ตามวันที่เหมาะสม เรียกว่าเอา พระอุปัชฌาย์เป็นเกณฑ์ แต่ในทุกวันนี้ส่วนใหญ่เอาคนบวชเป็นเกณฑ์คือกำหนดวันบวชเอง พระอุปัชฌาย์ผู้รับผิดชอบในเขตการปกครองไม่ว่าจะไปหาอุปัชฌาย์ใหม่นอกเขตนอกการดูแล และปกครอง นี่เป็นปัญหาในปัจจุบันนี้^๒

๒. ด้านการปกครองสังฆวิहारิก

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการ ปกครองสังฆวิहारิกนั้น พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามปฏิบัติหน้าที่ด้านการ ปกครองนี้ความเรียบร้อยดี เพราะพระอุปัชฌาย์ให้ความสำคัญในการดูแลและฝึกอบรม สังฆวิहारิกให้ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัย มีศีลาจริยวัตร และมารยาทที่เรียบร้อยงดงาม โดยเฉพาะสังฆวิहारิกที่อยู่ร่วมกับพระอุปัชฌาย์ ส่วนสังฆวิहारิกที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับ พระอุปัชฌาย์ก็จะมอบหน้าที่การดูแลฝึกอบรมหรือมอบการปกครองให้แก่เจ้าอาวาสในวัดนั้นๆ ช่วยปกครองดูแล^๓ ส่วนด้านปัญหาและอุปสรรคด้านการปกครองก็มีบ้างเรื่องการขาดการคัด กรองคุณสมบัติสังฆวิहारิกที่บวช ซึ่งพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามได้มีมติ เห็นร่วมกันให้พระอุปัชฌาย์ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษ เพื่อจะได้สังฆวิहारิกที่มี คุณภาพมาเป็นบุคลากรอันมีค่าช่วยดำรงพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในภายหน้า และแนวทางการ แก้ไขปัญหาด้านการปกครองคือ สังฆวิहारิกผู้บวชใหม่และบวชเก่าต้องปฏิบัติในกิจวัตรของ สงฆ์มีสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำ ส่วนสังฆวิहारิกก็จะมีหลักสูตรพิเศษโดยเฉพาะ เน้นเรื่อง เกี่ยวกับหลักคิปปิปฏิบัติ มีอาราธนาศีล พระปริตร ถวายสังฆทาน ฯลฯ เท่าที่จำเป็น เพราะเวลา การบวชน้อย สรุปด้านการปกครองแล้วต้องใชการปกครองโดยธรรม^๔

๓. ด้านการให้การศึกษาแก่สังฆวิहारิก

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัด การศึกษาแก่สังฆวิहारิก พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามปฏิบัติ หน้าที่ด้านนี้มีความเรียบร้อยดี โดยพระอุปัชฌาย์มีการสนับสนุนส่งเสริมให้การศึกษาแก่ สังฆวิहारิกเองบ้าง มอบหมายให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถดูแลบ้างตามโอกาส การศึกษาที่ สำคัญที่พระอุปัชฌาย์จัดให้สังฆวิहारิกได้ศึกษาจะเป็นส่วนใหญ่จะเน้นพระธรรมวินัยและเรื่อง

^๒ สัมภาษณ์ พระราชวรดิฐ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรกวี, เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรทิวากร, เจ้าคณะอำเภอมัทพวา, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

ไตรสิกขา ตลอดจนพระอุปัชฌาย์มีการจัดทำหลักสูตรในการจัดการศึกษาให้กับสัทธวิहारิกผู้มีเวลาศึกษาน้อย โดยเน้นในเรื่องคิปปิปฏิบัติอันช่วยให้เขาได้นำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งฝึกอบรมด้านวิปัสสนากัมมัฏฐานประกอบไปด้วย^๕ และควรเน้นให้การศึกษาด้านการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนด้านการส่งเสริมในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมก็ส่งเสริมทุกอย่างให้สัทธวิहारิกเรียนจบนักธรรมชั้นเอก และมีการบริจาคให้ทุนอุปถัมภ์ทุนการศึกษาสงเคราะห์อีกด้วย ควรจะมีวิธีการติดตามผลประเมินผลการศึกษาอยู่เสมอทั้งตัวผู้เรียนและผู้สอนให้มีความกระตือรือร้นตลอดเวลา และพระอุปัชฌาย์ควรมีการส่งเสริมจูงใจให้พระผู้หมั่นศึกษาด้วยการให้รางวัลเป็นขวัญเป็นกำลังใจจะเป็นการดี^๖

๔. ด้านการให้การสงเคราะห์แก่สัทธวิहारิก

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสงเคราะห์แก่สัทธวิहारิกนั้น พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามปฏิบัติหน้าที่ด้านนี้เรียบร้อยดีเพราะสัทธวิहारิกนั้นเปรียบเสมือนลูกหลาน ซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบพอหรือพระอุปัชฌาย์จะต้องให้การสงเคราะห์ในสิ่งที่สัทธวิहारิกที่ขาดแคลนในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงสมณเพศความเป็นพระเป็นสามเณร พระอุปัชฌาย์ในฐานะเป็นผู้ปกครองดูแลจะต้องเป็นธุระจัดหามาให้อย่าได้ทำให้บกพร่อง และควรให้การสงเคราะห์อย่างมีความเมตตา ยึดหลักความยุติธรรมเป็นที่ตั้งด้วย^๗ และพระอุปัชฌาย์ควรให้การอนุเคราะห์สัทธวิहारิกที่อยู่นอกวัดนอกการปกครองดูแลก็หมั่นไปเยี่ยมสงเคราะห์ด้วยปัจจัยบ้างตามสมควร และมีการพูดคุยให้คำปรึกษาในความเป็นอยู่ของสัทธวิहारิกเสมอ ถ้าสัทธวิहारิกมีปัญหาขัดข้องก็จะนิมนต์ท่านมาอยู่ด้วย เพราะทิ้งไม่ได้เนื่องจากสัทธวิहारิกเหมือนลูกหลาน ไม่ควรปล่อยทิ้งขว้างเขาเดือดร้อนพระอุปัชฌาย์ต้องไปดูไปแลไปช่วยกันแก้ไขปัญหาให้ และสิ่งที่น่าเป็นห่วงมากก็คือเรื่องยาเสพติด พระอุปัชฌาย์ต้องหมั่นอนุเคราะห์ตรวจตรมดูแลป้องกันให้ดี ก่อนที่แพร่กระจายเข้ามาจะสร้างความวุ่นวายในส่วนรวมของคณะสงฆ์^๘

^๕ สัมภาษณ์ พระราชวรดิฐ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรทิวากร, เจ้าคณะอำเภอมอพวา, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

^๗ สัมภาษณ์ พระราชสมุทรรังสี, พระอุปัชฌาย์วัดอัมพวันเจติยาราม, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรทิวากร, เจ้าคณะอำเภอมอพวา, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

๕. ด้านการให้การรักษายาบาลแก่สัทธิวิหาริก

การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการรักษายาบาลแก่สัทธิวิหาริกนั้น พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามปฏิบัติหน้าที่ด้านยาบาลนี้เรียบร้อยดี เพราะพระอุปัชฌาย์มีความเมตตาให้การอนุเคราะห์สัทธิวิหาริกประดุจลูกหลานเมื่อสัทธิวิหาริกอาพาธก็ให้การรักษายาบาลอย่างเต็มที่ในทุกๆ ด้าน ทั้งในเบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื้องปลาย และที่สำคัญเกือบทุกวัดจะมีกองทุนเงินสงเคราะห์พระสงฆ์ผู้อาพาธอยู่แล้ว ซึ่งสามารถช่วยสัทธิวิหาริกได้ เป็นต้นว่าอาพาธ หรือเข้ารักษาในโรงพยาบาลได้^{๙๙} และการรักษายาบาลในสมัยปัจจุบันนั้น มีสวัสดิการทางรัฐแล้ว ถือว่าชัดเจนอยู่แล้ว รัฐเขาเปิดบัตรทองหรืออะไรขึ้นมามันก็รักษาได้ทั้งพระทั้งฆราวาสอยู่แล้ว และในส่วนของคณะสงฆ์เองระดับส่วนกลางมันมีโรงพยาบาลสงฆ์สามารถรองรับได้ และโรงพยาบาลก็ได้มาตรฐาน ในต่างจังหวัดก็มีตึกสงฆ์ มีหออภิบาลพระภิกษุโดยตรงอยู่แล้ว ตรงนี้คิดว่าพระอุปัชฌาย์สามารถสงเคราะห์สัทธิวิหาริกได้อย่างไม่มีปัญหา^{๑๐๐}

๖. ทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามและของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

ทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามและคณะสงฆ์ไทยนั้น การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ต้องมีความเคร่งครัด และต้องสอนให้มากเพื่อผู้บวชจะได้รู้ได้เข้าใจถึงจุดประสงค์ของการบวชและคุณของพระพุทธานุภาพอย่างแท้จริง และที่สำคัญพระอุปัชฌาย์ก่อนทำหน้าที่ต้องตรวจสอบคุณสมบัติของสัทธิวิหาริกให้เรียบร้อยให้ดี วัดคณะสงฆ์ และพระพุทธานุภาพก็จะได้บุคลากรที่ดี จะได้สัทธิวิหาริกที่ดี พระพุทธานุภาพของเรา ก็จะมีคามหมั่นคง มีความเจริญมีความก้าวหน้า หากพระอุปัชฌาย์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยการเคารพกฎหมายเถรสมาคม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และพระธรรมวินัยเป็นหลักเสมอ^{๑๐๑} และที่สำคัญพระอุปัชฌาย์มีความเคร่งครัด เวลาบวชต้องใช้เวลา และต้องสอนให้มากเพื่อผู้บวชจะได้รู้ได้เข้าใจถึงจุดประสงค์ของการบวชอย่างแท้จริง ส่วนสัทธิวิหาริกที่บวชไม่นานนั้นพระอุปัชฌาย์ควรต้องให้การดูแลให้ข้อคิด ก็คือให้ธรรมมาก ๆ อย่างการบูชาพระ ไหว้พระ และให้ข้อคิดแนวทางดำเนินชีวิตหลังจากสึกออกไปซึ่งจะต้องเจอแน่ ๆ เราต้องอาวุธไปสู้กับเขา อาวุธของพระพุทธเจ้าคือ “ธรรมอาวุธ” สู้กับทุกอย่างได้อย่างแน่นอนส่วนแนวคิดและทิศทางการปรับปรุง

^{๙๙}สัมภาษณ์ พระครูสมุทรกวี, เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓..

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ พระราชวรดิฐ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ พระราชวรดิฐ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

พระอุปัชฌาย์นั้น ควรมีการอบรมพระอุปัชฌาย์ให้เป็นแนวเดียวกัน มันจะได้เป็นร่องเป็นรอย เป็นแนวทางเหมือนกันหมด^{๑๒}

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรทิวากร, เจ้าคณะอำเภออัมพวา, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก และเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล จำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ของสัทธิวิหาริก ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นพระภิกษุในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๔๐๐ รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจริงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคล

สัทธิวิหาริกผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๑๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ มีพรรษาตั้งแต่ ๑ – ๕ พรรษา จำนวน ๑๙๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐ ไม่มีระดับวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน ๑๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐ ไม่มีระดับวุฒิการศึกษาทางบาลี จำนวน ๓๐๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๕ และมีระดับวุฒิการศึกษาสายสามัญในระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐

๕.๑.๒ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

๕.๑.๒.๑ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการปกครองและการให้การสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการจัดการศึกษา และด้านการพยาบาล อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๒ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมาก ยกเว้นในข้อที่ว่า พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมกำกับดูแลให้สัทธิวิหาริกปฏิบัติตามกฎระเบียบอันดีงามของวัด, พระอุปัชฌาย์มีการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุการณ์หรือลงนิคหกรรมและลงโทษตักเตือนตามสมควรเมื่อสัทธิวิหาริกทำความผิด, พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมเกื้อกูลอุดหนุน การพัฒนาคุณภาพชีวิตสัทธิวิหาริก, และพระอุปัชฌาย์มีการยกย่องสร้างแรงจูงใจและให้รางวัลเมื่อสัทธิวิหาริกปฏิบัติหรือสร้างคุณงามความดีด้านต่าง ๆ แก้ววัดและพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๓ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ด้านการจัดการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

๕.๑.๒.๔ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ด้านการสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมาก ยกเว้นในข้อที่ว่า พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึ่งให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในเรื่องธรรมะแก่สัทธิวิหาริก, พระอุปัชฌาย์จัดหาสิ่งของใช้ที่จำเป็นและเหมาะสมจำเป็นแก่การดำรงสมณเพศแก่สัทธิวิหาริก, และพระอุปัชฌาย์ดูแลอนุเคราะห์ไต่ถามทุกข์สุขของสัทธิวิหาริกเมื่อยามพบเจอกันทุกเมื่อ ซึ่งมีผลอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๕ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ด้านการพยาบาล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๒๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อที่ว่า พระอุปัชฌาย์ดูแลแนะนำทำความป้องกันสัทธิวิหาริกในด้านสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๕.๑.๓.๑ สัทธิวิหาริกที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่มีความแตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๒ สัทธิวิหาริกที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่มีความแตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๓ สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่มีความแตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๔ สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่มีความแตกต่างกันเกือบทุกด้าน ยกเว้นในด้านการสงเคราะห์ พบว่า มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๓.๕ สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่มีความแตกต่างกันเกือบทุกด้าน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นในด้านการพยาบาล พบว่า มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สถานภาพส่วนบุคคล	การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์	
- อายุ	-	✓
- จำนวนพรรษา	-	✓
- วุฒิทางการศึกษาทางธรรม	-	✓
- วุฒิทางการศึกษาทางบาลี	-	✓
- วุฒิทางการศึกษาทางสามัญ	-	✓

๑) สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ

สัทธิวิหาริกที่มีอายุต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) สถานภาพส่วนบุคคลด้านจำนวนพรรษา

สัทธิวิหาริกที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิทางการศึกษาทางธรรม

สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิทางการศึกษาทางบาลี

สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิทางการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕) สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาสายสามัญ

สัทธิวิหาริกที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

จากการศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ในด้านการปกครอง พระอุปัชฌาย์ปฏิบัติหน้าที่มาก โดยเฉพาะการที่พระอุปัชฌาย์มีการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุการณ์หรือลงนิคหกรรมและลงโทษตักเตือนตามสมควรเมื่อสัทธิวิหาริกทำความผิด และการที่พระอุปัชฌาย์ดูแลกิริยามารยาท แนะนำการครองจีวร การบิณฑบาตและการขบฉันเพื่อให้ถูกต้องตามแบบแผน ต่อมาคือด้านการสงเคราะห์ที่พระอุปัชฌาย์ให้ความสำคัญมาก โดยเฉพาะการที่พระอุปัชฌาย์ให้เวลาและโอกาสแก่สัทธิวิหาริกในการเข้าหาเพื่อสนทนาและปรึกษาด้านต่าง ๆ และพระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในเรื่องพระธรรมวินัยแก่สัทธิวิหาริก ด้านต่อมาคือด้านการพยาบาล โดยเฉพาะการที่พระอุปัชฌาย์ดูแลแนะนำทำความป้องกันสัทธิวิหาริกในด้านสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ สุดท้ายคือด้านการจัดศึกษา โดยเฉพาะการที่พระอุปัชฌาย์ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้สัทธิวิหาริกได้ศึกษานักธรรม, บาลี, และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ผลจากการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก พบว่าการปกครอง เป็นหน้าที่ที่พระอุปัชฌาย์ให้ความสำคัญมากที่สุด พระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน) ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ คือ พระเถระผู้เป็นหัวหน้าในการนำนาคเข้าหมู่ เป็นผู้รับรองในการบวชในหมู่สงฆ์ และเมื่อบวชแล้วต้องรับรองที่จะให้การศึกษอบรมพระธรรมวินัย และจริยาวัตรที่ถูกต้องดีงามแก่พระใหม่ที่ตนบวชให้นั้น และต้องปกครองดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของเธอ ถ้าพระนวกะมีความประสงค์จะไปศึกษาต่อในขณะที่ยังไม่พ้นนิสสัยตามระเบียบสงฆ์ พระอุปัชฌาย์ต้องรับผิดชอบฝากฝังต่อเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าสำนักที่ตนคิดว่าสามารถให้การศึกษามอบพระธรรมวินัย และปกครองแทนตนได้ทั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและวาจา

ทั้งนี้เพราะการปกครองนั้น เป็นหน้าที่โดยตรงที่พระอุปัชฌาย์จะต้องรับผิดชอบและปฏิบัติเริ่มตั้งแต่คัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติจะบรรพชาอุปสมบท และให้การบรรพชาอุปสมบทจนสำเร็จเป็นพระภิกษุ ตลอดจนต้องให้การปกครองดูแลพร้อมทั้งอบรมสัทธิวิหาริกของตนให้มีความประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและอบรมกิริยามารยาท เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี นับเป็นศักดิ์เป็นศรีแก่พระอุปัชฌาย์และพระพุทธศาสนา ดังนั้นพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม จึงมีการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการปกครองมากกว่าการปฏิบัติหน้าที่ในด้านอื่น ๆ

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑. สัทธิวิหาริกที่มีอายุต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

สัทธิวิหาริกที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกัน เพราะสัทธิวิหาริกผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุที่ใกล้เคียงกันมาก มีประสบการณ์อยู่ร่วมกับพระอุปัชฌาย์ใกล้เคียงกัน ประกอบด้วยจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดเล็กมีวัดและสภาพแวดล้อมทั้งในส่วนในพื้นที่และขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ย่อมนำมาซึ่งการความคิดเห็นที่มีต่อพระอุปัชฌาย์ในด้านอายุที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาสุทัศน์ ไชยยะภา ได้ศึกษาวิจัย “เรื่องบทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหานิกายในกรุงเทพมหานคร”, ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พระอุปัชฌาย์เถรวาทได้ปฏิบัติภารกิจเพื่อพัฒนา คุณภาพของพระสงฆ์ ๓ แนวทาง คือ การให้บรรพชาอุปสมบท การอบรมพระธรรมวินัย และการปกครองทั้ง ๓ บทบาทนี้เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาพระนวกะให้สมบูรณ์ด้วยวิชาความรู้พระธรรมวินัยและจรณะ การประพฤติที่ดีงามตามหลักศีลสมาธิ

ปัญญา เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพานในที่สุดส่วนพระอุปัชฌาย์มหายานเน้นให้ผู้บวชได้ศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัยมหายาน หลักโพธิสัตว์มรรค เพื่อช่วยเหลือมนุษย์เยี่ยงพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย และพิธีกรรมของมหายานเพื่อประกอบศรัทธาของพุทธศาสนิกชน แม้เป้าหมายสูงสุดของบทธาตพระอุปัชฌาย์จะเหมือนกัน และได้ดำเนินบทบาทด้านการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยในลัทธินิกายของตนและตามระเบียบคณะสงฆ์ไทยเหมือนกัน เมื่อจำแนกตามอายุไม่แตกต่างกัน

๒. สัททวิหาริกที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

สัททวิหาริกที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน เพราะจำนวนพรรษามีมากหรือน้อย จะไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ เพราะสัททวิหาริกส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การปกครองดูแลและได้การสงเคราะห์จากพระอุปัชฌาย์กลุ่มเดียวกัน และมีระบบความเป็นอยู่ในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้มีคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวิโส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสัททวิหาริกจังหวัดนครราชสีมา”, จากผลวิจัยพบว่าพระอุปัชฌาย์โดยเฉพาะพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาท ได้ปฏิบัติภารกิจเพื่อพัฒนาคุณภาพของสัททวิหาริก ๓ ด้าน คือ ด้านการให้บรรพชาอุปสมบท ด้านการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย และด้านการปกครอง มุ่งให้สัททวิหาริกเป็นศาสนทายาทที่ดีเผยแผ่จรรโลงพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามอุดมการณ์ของพระศาสนา เน้นให้ศึกษาปริยัติธรรมเพื่อการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และตามระเบียบคณะสงฆ์ไทย และสัททวิหาริกส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การบวชในพระพุทธศาสนาเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา ทั้งตนยังได้มีโอกาสศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาอีกด้วย สามารถนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต นอกจากนั้นยังได้ชื่อว่าเป็นคนสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาอีกด้วยส่วนแรงจูงใจในการบวชนั้นคือบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดาเพื่อให้ตนเองได้มีโอกาสฝึกหัดพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพื่อต้องการหมดความทุกข์มีจิตใจหลุดพ้นจากกิเลส เมื่อจำแนกตามพรรษาไม่แตกต่างกัน

๓. สัททวิหาริกที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

สัททวิหาริกที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน เพราะสัททวิหาริกส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม จึงทำให้มีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ สมนึก

อนันตวรฤทธิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต ตามทัศนะของพระผู้นำวิชาการ”, โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนะของพระผู้นำทางวิชาการในมุมมองที่เกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันสงฆ์และการประยุกต์หลักธรรม เพื่อให้เกิดการเกื้อกูลกันต่อการพัฒนาชุมชนในอนาคต จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาสถาบันสงฆ์และการประยุกต์หลักธรรม เพื่อให้ ประโยชน์เกื้อกูลแก่สังคมไทยนั้น แต่สำหรับอนาคตยังต้องมีการปรับปรุงสถาบันสงฆ์ในประเด็นต่างๆ อีกมาก โดยเฉพาะเรื่องการปกครองอันมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ปกครองสหฆราวาสให้มีความประพฤติปฏิบัติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย และเรื่องการศึกษาของสถาบันสงฆ์และการพัฒนาคนบุคลากรของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่มองไม่เห็นปัญหาสำหรับการพัฒนาสถาบันของสงฆ์ทั้งปัจจุบันและอนาคต เมื่อจำแนกวุฒิการศึกษาทางธรรมไม่แตกต่างกัน

๔. สหฆราวาสที่มีวุฒิทางการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

สหฆราวาสที่มีวุฒิทางการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน เพราะสหฆราวาสส่วนใหญ่ในจังหวัดสมุทรสงครามไม่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี จึงทำให้สหฆราวาสมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาหรรษา นิธิบุญยากรได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิกฤติพุทธศาสนา : ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย ๒๕๒๓ - ๒๕๔๓”, จากการศึกษาวิจัยพบว่า ภารกิจหลักที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ ๓ ประการ ให้พระอุปัชฌาย์ทำหน้าที่ให้ปกครองดูแลให้การศึกษาอบรมสหฆราวาสของตนและพุทธศาสนิกชน คือ หน้าที่ในการศึกษาปริยัติเพื่อให้เข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง หน้าที่ในการนำผลจากการศึกษาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เข้าถึงการพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง และหน้าที่ในการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำหลักธรรมต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เมื่อจำแนกวุฒิการศึกษาทางบาลีไม่แตกต่างกัน

๕. สหฆราวาสที่มีวุฒิทางการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

สหฆราวาสที่มีวุฒิทางการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ไม่แตกต่างกัน เพราะสหฆราวาสส่วนใหญ่ในจังหวัดสมุทรสงครามไม่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญอยู่ในระดับประถมศึกษามากถึงจำนวน ๑๔๔ รูป จึงทำให้สหฆราวาสมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ไพฑูรย์ นาควิริยะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย”, จากการศึกษา

พบว่า พระอุปัชฌาย์มีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการสืบต่อและดำรงรักษา พระพุทธศาสนา เพราะพระอุปัชฌาย์เป็นทั้งบุคคลที่คอยค้ำค้ำและนำอุปสัมปทาเปกขะเข้ามา ใช้ชีวิตในพระศาสนา อีกทั้งยังเป็นผู้คอยปกครองดูแลให้การศึกษาอบรมสัทธินิหาริกให้ได้รับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของพระศาสนาอีกด้วย ความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสบริโภคนิยมในภาวะกาลปัจจุบันทำให้เกิดปรากฏการณ์ และวิกฤตการณ์เกิดขึ้นในสังคมไทยหลายด้านด้วยกัน และมีผลกระทบทำให้เกิดปัญหาในการ ดำเนินบทบาทและหน้าที่พระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย ทำให้พระอุปัชฌาย์ละเลยบทบาทและ หน้าที่อันถูกต้องตามที่พระวินัยกำหนด ซึ่งคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ และประชาชนไทยสมควร ร่วมมือกันแก้ปัญหา เพื่อให้พระอุปัชฌาย์ได้ดำเนินบทบาทและหน้าที่ที่ถูกต้องดีงาม เหมือน เช่นดังในสมัยพุทธกาล แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวมีหลายวิธี เช่น การแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระอุปัชฌาย์ การบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้นอย่างจริงจัง การปรับปรุง ระบบการค้ำค้ำอุปสัมปทาเปกขะ และการดูแลเรื่องพระสงฆ์ถูกบริโภคนิยมครอบงำ เมื่อ จำแนกวุฒิการศึกษาทางสามัญไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธินิหาริก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑. คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของทั้งพระอุปัชฌาย์และ สัทธินิหาริกอย่างเป็นรูปธรรม และควรจัดอบรมหลักสูตรเฉพาะ เพื่ออบรมถวายความรู้แก่พระ อุปัชฌาย์ที่เนื้อหาในเชิงในความรู้ตามพระธรรมวินัยมากกว่าเชิงพิธีกรรม เพื่อให้พระอุปัชฌาย์ นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการปกครองดูแลสัทธินิหาริกของตนอย่างมีคุณภาพต่อไป และพระอุปัชฌาย์ควรให้ความสำคัญในกระบวนการค้ำค้ำผู้ที่จะเข้ามาอุปสมบทให้มากยิ่งขึ้น กว่าปัจจุบันนี้ เพื่อจะได้อุปสัมปทาเปกขะผู้มีความตั้งใจจริงในการเข้ามาอุปสมบทที่มีคุณภาพ จริง ๆ และควรขจัดบุคคลที่ไม่มีความตั้งใจจริงในการอุปสมบท เพราะจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่พระพุทธศาสนาตามมามาก

๒. พระอุปัชฌาย์ควรจัดหลักสูตรการศึกษาเฉพาะใช้ระยะเวลาช่วงสั้น สำหรับ เพื่อให้สัทธินิหาริกได้ศึกษาเรียนรู้ เนื้อหาของหลักสูตรควรเน้นไปที่พื้นฐานหรือธรรมเบื้องต้น เพื่อให้สัทธินิหาริกนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นพุทธศาสนทายาท ที่มีคุณภาพ เมื่อลาสมณเพศไปแล้ว เช่น นวโกวาท หลักคหิปปิปฏิบัติ ฯลฯ และต้องควรจัดให้มี หลักสูตรในระยะยาวที่เหมาะสมและเข้ากับภาวะการสังคมยุคปัจจุบันได้ดี สำหรับสัทธินิหาริก ที่อุปสมบทเพื่อหวังความก้าวหน้าในพระพุทธศาสนา และพระอุปัชฌาย์ควรเป็นผู้นำในการ

ปฏิบัติในการต่อต้านกระแสบริโภคนิยม และควรมีการอบรมให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องเพื่อป้องกันไม่ให้สัทธินิกรหลงใหลยึดติดในกระแสบริโภคนิยมเกินความพอดีกับสมณเพศ เป็นการป้องกันและป้องปรามเพื่อเกิดความดีงามแก่ตัวพระอุปัชฌาย์และสัทธินิกรตลอดจนประชาชนในสังคมได้ถือเป็นแบบอย่าง แบบปฏิบัติตามอีกด้วย และพระอุปัชฌาย์ควรมีกาส่งเสริมสนับสนุนทั้งทุนการศึกษา และมีการยกย่อง เชิดชูเกียรติ สร้างขวัญกำลังใจ แก่สัทธินิกรอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้สอนและผู้ที่มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมด้าน ต่าง ๆ ตลอดทั้งพระอุปัชฌาย์ควรสนับสนุนส่งเสริมให้สัทธินิกรรู้จักค้นคว้าเรียนรู้พระไตรปิฎกในด้วยรูปต่าง ๆ เพื่อความรู้ความเข้าใจและความแตกฉานในพระไตรปิฎก และสิ่งสำคัญคือควรให้การสนับสนุนการเรียนภาษาบาลีและพระอภิธรรมด้วย

๓. อุปัชฌาย์ต้องวางตนด้วยจิตใจที่มีเมตตาและกรุณาธรรมเป็นที่ตั้ง ต้องปราศจากอคติในด้านใด ๆ ควรให้ความเป็นกันเอง โดยเห็นสัทธินิกรเป็นเสมือนดัง ลูก หลาน มีความเอื้ออาทร และให้การสงเคราะห์อย่างเต็มกำลังเท่าที่สามารถจะให้ได้ และพระอุปัชฌาย์ควรให้ความสำคัญในการคัดเลือกผู้ที่ทำงานหรือช่วยสงเคราะห์อนุเคราะห์สัทธินิกรแทนตนเอง และควรมีการติดตามดูแล หรือประเมินผลด้วยว่าสัทธินิกรผู้ที่ไม่อยู่กับตนเองมีความเป็นอยู่อย่างไร ควรจะสงเคราะห์ด้านใดเพื่อเป็นการเติมเต็มให้แก่สัทธินิกรอีกด้วย

๔. พระอุปัชฌาย์ควรเพิ่มเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยทั้งของตนเองและสัทธินิกรอยู่เสมอ ๆ โดยต้องให้ทั้งความรู้ด้านสุขภาพอนามัย หรือให้คำแนะนำอย่างถูกต้องและต้องไม่ขัดกับพระธรรมวินัย ควรมีการตรวจสุขภาพประจำปี และที่สำคัญควรเอาใจใส่สัทธินิกรในยามที่อาพาธเป็นพิเศษมากยิ่งขึ้น เพื่อจะรักษาทรัพยากรอันมีค่าของพระพุทธศาสนาต่อไป และพระอุปัชฌาย์หรือคณะสงฆ์ควรมีการจัดตั้งกองทุน งบประมาณหรือมูลนิธิสำหรับช่วยเหลือด้านต่าง ๆ สัทธินิกรที่อาพาธ ซึ่งนับว่าเป็นสวัสดิการให้แก่สัทธินิกรยิ่งดี

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาวิจัยบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามความคิดเห็นของประชาชนทั่วไป

๒. ควรศึกษาวิจัยถึงผลสัมฤทธิ์การบรรพชาอุปสมบทอันส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา

๓. ควรศึกษาวิจัยถึงกระบวนการฝึกอบรมสัทธินิกรที่อุปสมบท ว่ามีกระบวนการใดในการฝึกอบรมให้ผู้อุปสมบทมีคุณภาพ

๔. ควรศึกษาวิจัยการปฏิบัติหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์ตามทัศนะของอันเตวาสิก

๕. ควรศึกษากระบวนการสรรหา และคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources)

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กนก แสนประเสริฐ. ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา. คู่มือบรรพชาอุปสมบท ฉบับกรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๕.

_____. คู่มือการบรรพชาอุปสมบท ฉบับกรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๙.

_____. หลักสูตรพระบวชใหม่ ๑๕ วัน ฉบับกรมการศาสนา ๒๕๓๙. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙.

_____. โครงการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์และฝึกอบรมพระกรรมวาจาจารย์-พระอนุสาวนาจารย์ทั่วราชอาณาจักร ปีงบประมาณ ๒๕๔๑. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

_____. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. คู่มือการบริหารและการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

ขวัญแก้ว วัชโรทัย. พระราชพิธี และ พระราชกิจในการทรงผนวช. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๐.

จิตรจำนง สุภาพ. ทฤษฎีวิชาชีพ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๔๔.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์. ๒๕๔๑.

- เดือน คำดี. ศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ทิตยา สุวรรณะชฎ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.
- ธีรยุทธ พึ่งเทียร. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สุตรไพศาล ๒๕๔๕.
- นนท์ ธรรมสถิต. พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย เล่มที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : กิตติชัยสาส์, ๒๕๓๓.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ก่อนยุคพระศรีอารียว่าด้วย ศาสนา ความเชื่อและศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์เนศ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์, ๒๕๔๕.
- บรรพต วีระชัย. สังคมวิทยา มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๙.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.
- ประยูร อาษานาม รศ.ดร. คู่มือวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์. ๒๕๔๒.
- ประสาร ทองภักดี. กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ปิ่น มุกกันต์. ประมวลศัพท์ศาสนา สำหรับนักศึกษาและประชาชน. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๒๗.
- พ.สุวรรณ. พระสาลี พระอรหันต์ผู้มีลาภมาก. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : หจก.เม็ดทรายพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๗.
- พระครูสิริปัญญามณี (อ่อน เทวนิโก). คัมภีร์มงคลที่ปณีแปล. กรุงเทพมหานคร : อำนวยสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๔.
- พระตำหนักจิตรดารโหฐาน. มลีนทปัญหา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๓๙.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์โครงการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์ พ.ศ.๒๕๔๑. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา , ๒๕๔๑.
- _____. สัทธินวาริก-อันเตวสิก. ๘ สิงหาคม ๒๕๕๓. <Dhammajak.net>
- _____. อุปัชฌาย์. ๙ สิงหาคม ๒๕๕๓. <วิกิพีเดีย.com>
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). คำสอนสำหรับผู้บวชใหม่ คู่มือดำเนินชีวิตนักบวชได้

- ร่วมกาสาวพัสตร์ ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน). นวทศวรรษ. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- _____. สอนภาค-สอนทิต ชีวิตพระชีวิตชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๒.
- _____. จาริกบุญ-จาริกธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. บริษัทพิมพ์สวຍ จำกัด, ๒๕๔๗
- พระธมมานันท์มหาเถระ. อัครมหาบัณฑิตนุสรณ์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน). คู่มือพระอุปัชฌาย์. คณะกรรมการดำเนินการฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ส่วนกลางจัดพิมพ์, ๒๕๔๐.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. ปฏิรูปการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๙.
- พระมหาประยุทธ์ ปยุตฺโต. บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒.
- พระมหาปรีชา ปริญญาโณ. ประเพณีโบราณไทยอีสาน. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๓๐.
- พระมหาสมปอง มุทิโต. คัมภีร์อภิธานวรรณนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พุทฺธมฺรสี). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พันตรีประยุทธ์ หลงสมบุญ. (ม.ป.ป.). พจนานุกรมบาลี-ไทย. กรุงเทพมหานคร : อรุณลาดพร้าว, ๒๕๓๙.
- พิชัย หรยางกูร. รวมศัพท์และภาษิตกฎหมาย ลาดิน-ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พุทธทาสภิกขุ. การสังคมสงเคราะห์ที่ยังขาดอยู่. นนทบุรี : พิมพ์ดี, ๒๕๒๕.
- _____. คำสอนผู้บวช ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๗.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดวงพิทยา
จำกัด, ๒๕๑๖.

ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร. วาทะพระมหาเถระผู้ทรงคุณอันประเสริฐ. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์สร้อยทอง, ๒๕๓๖.

เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน. คู่มือการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ประกอบการเรียนการสอนวิชา
วินัยสำหรับนักธรรมเอก. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. ตติยสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย
มหาวรรควรรณา ตอน ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช
วิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๓.

_____. พระพุทธศาสนamahayan. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

มานพ นักการเรือน. พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

มานพ พลไพรินทร์. คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา,
๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

รัชนิกร เศรษฐ์. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๒๓.

ลำพูน นาสวัสดิ์ เปரிய. อาณิสสต่าง ๆ แผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา,
๒๕๐๔.

วิจิตร เกิดวิสิษฐ์. ปรัชญาอินเดียสังเขป. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

วิเชียร เกตุสิงห์. หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. กรุงเทพมหานคร :
ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๒๔.

วิเชียร ตั้งธนาวัฒน์ พ.ต.ต. กาฝากผ้าเหลืองในข่มขืนพิสูจน์อย่างไรไม่ให้ขาดกรลอยนวล.
กรุงเทพมหานคร : อนิเมทปริ้นท์แอนด์ซายน์, ๒๕๔๖.

ศรีมหาโพธิ์ เปரிய. คู่มือบวชนาค. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อำนวยสาส์น,
๒๕๓๗.

แสงฉาย อนงคาราม. พระไตรปิฎก มหาวิตถารนัย ๕๐๐๐ กัณฑ์. (พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๑
ภิกขุวิภังค์). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส.ธรรมภักดี, ๒๕๐๔

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. สีกากับผ้าเหลือง. กรุงเทพมหานคร : วี.พริ้นท์, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ ปุณณโก). สมเด็จพระ คัด-เขียน-พูด-เทศน์. กรุงเทพมหานคร : เจริญ
รัตน์การพิมพ์, ๒๕๒๗.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร). อุปกรณ์วินัยมุข เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : โรง

พิมพ์พิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

_____. ธรรมโอวาท เล่มที่ ๒ : โอวาทและคำบรรยายพิเศษในการฝึกซ้อมบวชและ

สอบความรู้พระอุปัชฌาย์. กาญจนบุรี : สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๙

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโน). คำกล่าวเปิดการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์ทั่ว

ราชอาณาจักร ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (นิยม ฐานิสโร). ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระ

อุปัชฌาย์. ในเอกสารการประชุมสัมมนาพระอุปัชฌาย์. กรุงเทพมหานคร :

กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. การคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร :

พระนคร, ๒๕๑๔.

_____. วินัยมุข เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์มหาวิทยาลัย,

วิทยาลัย, ๒๕๓๑.

_____. พุทธประวัติ เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์มหาวิทยาลัย,

วิทยาลัย, ๒๕๓๔.

_____. การบวชในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๔๒.

_____. วินัยมุข เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สมเด็จพระสังฆราชสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว). ปฐมสมโพธิ. พิมพ์ครั้งที่ ๒๓.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). วาตะธรรมแห่งวาสน์, ๒๕๓๕.

สวึง บุญเจิม. ตำราธรรมกถุศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์มรดกอีสาน, ๒๕๓๙.

สิริ เปรมจิตต์. พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงอุบลกิจ,

๒๕๒๒.

สิริวัฒน์ คำวันสา. ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ,

๒๕๔๐.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. ในอุทกจักกตขม้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๒.

เสฐียร พันธรังสี. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ร.ส.พ. เชียงพานยมราช

พระนคร, ๒๕๐๖

แสง จันทร์งาม. พระพุทธศาสนาจากพระโอษฐ์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

ระการพิมพ์จำกัด, ๒๕๔๔.

แสง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

, ๒๕๕๒.

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ.**

กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม. **เอกสารประกอบการประชุมพระสังฆาธิการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ประจำปี ๒๕๕๓.**

การคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ประจำปี ๒๕๕๓.

สำนักงานอธิการบดี กองแผนงาน. **เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙).**

กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน, ๒๕๔๓.

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุชา – สุรางค์ เอ็มจันทร์. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๒๐.

สุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. **ประวัติความเป็นมาของกรมศาสนาและงานด้าน พระศาสนา.**

กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

สุวีย์ ศิริโกภากริมย์. **การวิจัยทางการศึกษา.** ฉบับที่ : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี.

๒๕๔๖.

อวยชัย ชะบาและคณะ. **พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร.** หน่วยที่ ๘-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์

ปริศนา สมศักดิ์โยธินและมัทยา จิตติรัตน์. “ความคิดเห็นตามความผิดเกี่ยวกับศาสนาตาม

ประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ไพฑูรย์ นาควาวัชร. “บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย”. **วิทยานิพนธ์ศิลป**

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระใบฎีกาถนอม มหาวิโร (ศรีหาตา). “การศึกษาการอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเถรวาท :

กรณีศึกษาตำบลหัวขวาง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา**

พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๘.

พระมหาธรรมมรุต อริยธมฺโม (ยศุน). การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก.
วิทยานิพนธ์ปริญญาสาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
 มหาเมฆราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาธีรพงษ์ มีโสง. “แรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาของสามเณรในพระพุทธศาสนา :
 ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาของสามเณรในจังหวัด
 นครศรีธรรมราชกับจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์ บัณฑิต**
สาขาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวโร (ไกรจันทร์). “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระ
 อุปัชฌาย์ตามทัศนะของสังฆวิहारิก จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร**
มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย,
 ๒๕๔๗.

พระมหาเริงศักดิ์ พิมพ์สกุล. “ความคิดเห็นในการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”. **การศึกษา**
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
 บุรพา, ๒๕๔๗.

พระมหาสุทัศน์ วรทสสี (ไชยะกา). “บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ ศึกษา
 เปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายาน ใน
 กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนา**
เปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

พระมหาสุพัฒน์ กลุณณธมฺโม (ศรีชื่นชม). “พระพุทธเจ้า : บทบาทและหน้าที่ในฐานะพระบรม
 ครู”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิต
 วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร. “วิฤทธิพุทธศาสนา : ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรใน
 ประเทศไทย (๒๕๒๓-๒๕๔๓)”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.(คณะศิลป**
ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ. **รัฐกับศาสนาว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักรและเสรีภาพ.**
 กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๔๗.

ยุพิน ดวงจันทร์. **สตรีกับการบวชในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพและ**
ทรรณะของแม่ชีวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร และสำนักปฏิบัติธรรมแดน
มหามงคล กาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,
 ๒๕๔๒.

สมนึก อนันตวรรังศ์. "สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยตามทัศนะผู้นำทางวิชาการ".

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

สุนทรียา สุนทรวิภาค. การศึกษาความสำคัญของการบวชในพุทธศาสนาที่มีผลต่อ
สังคมไทยในปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสุพรรณบุรี.

กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๙.

โสภา ชานะมูล. "ครูบาศรีวิชัย ต้นบุญแห่งล้านนา". วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

Best J.W. **Research in Education**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc. 1977.

ภาคผนวก ก

บทสัมภาษณ์พระมหาเถระ

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระราชวรดิฐ เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ พระสมุทรทิวโรภณ ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓

สถานที่สัมภาษณ์ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

ประเด็นคำถาม

ข้อ ๑ พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระราชวรดิฐ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ในแง่การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์โดยปกติของผู้ปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของพระสังฆาธิการในระดับปกครองซึ่งเป็นระดับ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด หรือส่วนหนึ่งอาจเป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณสมบัติพร้อม หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็ดี หรือตามกฎหมายมหาเถรสมาคมก็ดี ก็จะมีกำหนดขอบเขตของแต่ละตำแหน่งอย่างเช่นผู้ที่เจ้าอาวาสก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้ภายในวัดของตนเองเท่านั้น ผู้ที่เป็นเจ้าคณะตำบลก็จะปฏิบัติหน้าที่ในเขตตำบลที่ตนเองปกครองอยู่ และผู้ที่เป็นเจ้าคณะอำเภอก็จะปฏิบัติหน้าที่ภายในอำเภอที่ตนปกครองอยู่ ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ ส่วนใหญ่ว่ากุลบุตรที่เข้ามาอุปสมบทมักจะมาบวชใกล้เทศกาลเข้าพรรษา ปัญหาก็คือมีพระอุปัชฌาย์ไม่เพียงพอ และส่วนใหญ่นิยมบวชในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์กัน และอุปัชฌาย์ก็มีความจำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่นอกเขตการปกครอง ปัญหาก็ตามมาคือ เมื่อพระอุปัชฌาย์บวชนอกพื้นที่เวลาในการดูแลอบรมสัทธิวิหาริกหลังจากการบวชไม่ค่อยเพียงพอปัญหาก็เกิดขึ้น เพราะว่าส่วนใหญ่บวชแล้วก็ไม่ได้ค่อยอยู่กับพระอุปัชฌาย์ ซึ่งตามพระวินัยแล้วสัทธิวิหาริกจะต้องอยู่ในความดูแลจากพระอุปัชฌาย์อย่างน้อย ๕ พรรษา แต่เมื่อมีเหตุจำเป็นบางอย่างก็ต้องฝากไว้กับเจ้าอาวาสในวัดนั้น ให้ช่วยดูแล ในด้านความแตกต่างของพระอุปัชฌาย์ในอดีตกับปัจจุบันนั้นไม่แตกต่างกัน เพราะว่าเรายังใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์เพราะเป็นการทำสังฆกรรม แต่ว่าการบริหารพระสงฆ์นั้นในอดีตมันไม่ได้บวชในวันเสาร์และวันอาทิตย์ เพราะฉะนั้นเมื่อกุลบุตรจะบวช ก็จะไปหาพระอุปัชฌาย์ และพระอุปัชฌาย์ก็จะกำหนดวันบวชให้ตามวันที่เหมาะสม เรียกว่าเอาพระอุปัชฌาย์เป็นเกณฑ์ แต่ในทุกวันนี้เราเอาคนบวชเป็นเกณฑ์คือผมจะต้องการบวชวันนี้ พระอุปัชฌาย์ไม่ว่างผมก็ไปหาอุปัชฌาย์ใหม่ก็ได้ นี่เป็นปัญหาในปัจจุบันนี้

ข้อ ๒ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการปกครองสัทธภิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชวรดิฐให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการปกครองสัทธภิหาริกของพระอุปัชฌาย์ก็หมายถึง การอบรมมันเป็นหน้าโดยตรงของพระอุปัชฌาย์ที่จะต้องให้การอบรมสัทธภิหาริกที่บวชเข้ามาใหม่หรือยังมีพรรษาไม่ครบ ๕ พรรษา ซึ่งต้องอยู่ภายใต้การปกครองของพระอุปัชฌาย์ ปัญหาก็คือ ๑. ถ้าเป็นสัทธภิหาริกที่บวชแล้วอยู่กับพระอุปัชฌาย์ก็ไม่มีปัญหาอะไร ก็จะได้มือบรมาจารย์ ศีลาจริยวัตรได้ แต่ส่วนใหญ่เราก็มักจะไปบวชและฝากไว้กับเจ้าอาวาสวัดอื่น ๆ โอกาสที่จะเจอพระอุปัชฌาย์แทบจะไม่มีเลย เพราะฉะนั้นเมื่ออยู่กับเจ้าอาวาสตามวัดต่าง ๆ แล้ว ท่านก็ให้การอบรมบ้าง ไม่อบรมบ้าง สัทธภิหาริกก็ต้องไปเสาะหาเรียนรู้เอาเอง ซึ่งไม่ค่อยได้ผลนัก มันไม่เหมือนเมื่อก่อนที่มีความคุ้นเคยกันสนิทสนมเหมือนพ่อกับลูก เมื่อก่อนเนี่ยพระอุปัชฌาย์ได้ดูแลศิษย์ ศิษย์ได้ปรนนิบัติพระอุปัชฌาย์มันก็มีความคุ้นเคยกัน ซึ่งต่างกับในปัจจุบันนี้บางทีเดินชนกันยังไม่รู้จักกันว่าใครเป็นพระอุปัชฌาย์ ใครเป็นลูกศิษย์เลย นี่ก็แตกต่างในสังคมยุคปัจจุบัน ส่วนในทางแก้ไขปรับปรุง มันก็เป็นปัญหาระดับสังคม คือในที่สุดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อจริยาของพระอุปัชฌาย์เป็นเรื่องสำคัญ คือตัวพระอุปัชฌาย์เองต้องตระหนักโดยหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายอาญาธรรมก็คือก่อนที่จะรับกุลบุตรเข้ามาบวชจะต้องได้รับการฝากด้วยตนเอง คือจะไปรับจากเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ บางที่ดูบ้าง ไม่ดูบ้าง ปัญหาที่ตามมาก็คือบางทีมีสัทธภิหาริกมีข้อบกพร่องเช่น เสพยาเสพติด บวชปะปนเข้ามา เพราะฉะนั้นพระอุปัชฌาย์ต้องยึดตามหลักพระธรรมวินัยให้ชัดเจนเลยทีเดียว ในเรื่องการตรวจสอบคุณสมบัติของสัทธภิหาริก ต้องมีการตรวจร่างกาย ตรวจเลือด และตรวจประวัติทางสังคม ซึ่งมีพระมหาเถรผู้ใหญ่ว่านเคยวางรูปแบบว่า กุลบุตรที่จะบวชเนี่ยจะต้องไปขอหนังสือรับรองจากนายอำเภอ เพื่อรับรองประวัติว่าไม่เคยเป็นผู้ก่ออาชญากรรม มีคดีความอยู่ เพื่อแสดงความบริสุทธิ์เพื่อจะเข้ามาบวช แต่ว่าเราก็ดูถ้ามีผู้รับรองพอเชื่อถือได้อย่างเช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นต้น หรือเป็นลูกศิษย์ในครอบครัวที่เคยสนับสนุนคุ้นเคยกันก็พออนุโลมได้ ที่สำคัญที่สุดพระอุปัชฌาย์ต้องคอยตรวจสอบคุณสมบัติกุลบุตรที่เข้ามาบวชให้ดี การปกครองสัทธภิหาริกของพระอุปัชฌาย์ในจังหวัดสมุทรสงครามนั้นก็ถือว่าอยู่ในระดับดีพอสมควร ด้านปัญหาและอุปสรรคด้านการปกครองนี้ ก็พอมีบ้างแต่ไม่มากไม่ใช่เรื่องใหญ่ คณะสงฆ์ช่วยกันแก้ไขได้

ข้อ ๓ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การศึกษาแก่สัทธภิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชวรดิฐให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านจัดการศึกษาให้แก่สัทธภิหาริกนั้นในเรื่องการศึกษานั้นหมายถึงการศึกษาในด้านพระธรรมวินัยก็คือการอบรมนั้นแหละ ดังนั้นเราต้องมาดูปัจจัยหลักว่ากุลบุตรหรือสัทธภิหาริกที่เข้ามาบวช มันมีเวลาแค่ ๗ วัน ๑๕ วันเป็นหลัก

โอกาสที่จะเข้ามาบวช ๓ เดือน หรือ ๔ เดือนจำพรรษานั้นเหมือนในอดีตนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะว่ามันมีหน้าที่การงานทั้งด้านสังคม และครอบครัว เพราะฉะนั้นเราก็น้อยลงมา เมื่อบวชน้อย วันเราก็สอนอบรม เมื่อพระอุปัชฌาย์มีเวลาก็น่าจะอบรมสัทธิวิหาริกตนเองให้รู้จักพระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักคุณของพระรัตนตรัย และที่สำคัญที่สุดหลักใหญ่ก็คือสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ก็คือการฝึกให้รู้จักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ก็เป็นการให้สติและก็เป็น การควบคุมอารมณ์ของตนเองเพื่อที่จะดำรงชีวิตในวันข้างหน้า นี่คือนิสัยพระอุปัชฌาย์จะทำให้ได้ดีที่สุดใน เวลาอันจำกัดเพียง ๗ วัน หรือ ๑๕ วัน ในส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการศึกษาของคณะ สงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ก็พอมีบ้างก็คงจะเป็นเรื่องที่สัทธิวิหาริกมีเวลาอยู่ในสมณเพศน้อย เพราะมีความจำเป็น คณะสงฆ์เราก็ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้โดยเฉพาะและ เหมาะสมกับโอกาสและเวลา

ข้อ ๔ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัด สมุทรสงครามใน “ด้านการให้การสงเคราะห์แก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชวรดิฐ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ในด้านการสงเคราะห์สัทธิวิหาริกของ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์นั้น ถ้าพูดถึงการสงเคราะห์สัทธิวิหาริกที่อยู่ร่วมกับพระอุปัชฌาย์ใน ตอนยุคปัจจุบันนี้ ก็ไม่น่าจะมีปัญหาอะไรนัก เพราะเรื่องอดีตเรากลามันก็พอสงเคราะห์กันได้ อยู่แล้ว แต่ส่วนใหญ่สัทธิวิหาริกไม่ค่อยอยู่ในการดูแลของพระอุปัชฌาย์ ที่จะอยู่จริง ๆ ก็มักจะเป็นผู้มี อายุมากแล้ว ส่วนผู้ที่มีอายุน้อย ๆ ก็มักจะไม่อยู่ นี่แหละปัญหาที่ตามมา บางทีบวชเพราะต้องการ หนังสือสุทธิ แล้วนำไปใช้ในโรงพยาบาลสงฆ์ เพราะมันมีเอกลักษณ์ นี่คือนิสัย เพราะฉะนั้นเรา ต้องพยายามกรอง ไม่ใช่ว่าเราก็ดักกันนะว่าคนอายุมากบวชไม่ได้ ส่วนใหญ่เอาคนเป็นโรคมาบวช เพื่อรักษา นี่คือนิสัย ในส่วนของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามนั้นเรื่องนี้พระอุปัชฌาย์ก็ให้การ อนุเคราะห์สงเคราะห์สัทธิวิหาริกดีในระดับที่น่าพอใจ ส่วนปัญหาและอุปสรรคก็คงจะมีบ้าง โดยเฉพาะสัทธิวิหาริกที่ไม่ได้อยู่ร่วมวัดเดียวกับพระอุปัชฌาย์ แต่ก็มีฝากให้เจ้าอาวาสแต่ละ วัดช่วยเหลือ และพระอุปัชฌาย์มีการไปตรวจเยี่ยมและอนุเคราะห์เป็นครั้งคราวเป็นการแก้ปัญหา ในเรื่องนี้แล้ว

ข้อ ๕ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัด สมุทรสงครามใน “ด้านการรักษาพยาบาลแก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชวรดิฐ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการรักษาพยาบาลสัทธิวิหาริกของ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์นั้น การรักษาพยาบาลในสมัยปัจจุบันนั้นถ้าพูดถึงสวัสดิการทางรัฐ แล้ว ถือว่าชัดเจนอยู่แล้ว รัฐเขาเปิดบัตรทองหรืออะไรขึ้นมามันก็รักษาได้ทั้งพระทั้งฆราวาสอยู่ แล้ว แต่ว่าส่วนคณะสงฆ์เองระดับส่วนกลางมันมีโรงพยาบาลสงฆ์สามารถรองรับได้ และ

โรงพยาบาลก็ได้มาตรฐาน ในต่างจังหวัดก็มีตึกสงฆ์ มีหออภิบาลพระภิกษุโดยตรอยู่แล้ว ตรงนี้คิดว่าพระอุปัชฌาย์สามารถสงเคราะห์สังฆวิหาริกได้ ซึ่งไม่น่าจะมีปัญหาเรื่องการรักษาพยาบาล ดังนั้นด้านปัญหาและอุปสรรคคงไม่มี

๖. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามและของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นในทิศทางใด

พระราชวรดิฐ ให้ข้อมูลสรุปว่า แนวทางการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ก็คือในจังหวัดสมุทรสงครามเราอย่างที่เล่าตั้งแต่ต้น คือการพระอุปัชฌาย์มีความจำเป็นจะต้องบวชนอกเขตปกครองนี้ คือปัญหาหลักเลย ซึ่งตัวพระอุปัชฌาย์เองจะต้องตระหนักในจริยาของตนเองว่า ๑. เราดำรงตำแหน่งเป็นอะไร เรามีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของเราก็ต้องอยู่ในขอบเขตของตนเองคือภายในวัดของตนเองเท่านั้น แล้วการที่เราเป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบลเราก็ควรจะปฏิบัติหน้าที่ในเขตตำบลในเขตที่เราปกครองเท่านั้น โดยยึดกฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นหลัก นอกจากมีเหตุสุดวิสัยจำเป็นจริง ๆ ขาดแคลนจริง ๆ หาไม่ได้จำเป็นจะต้องไปลองศรัทธาเขาก็ให้ดำเนินการตามระเบียบ และขออนุญาตตามกฎหมายมหาเถรสมาคม คือถ้าพระอุปัชฌาย์ยึดมั่นในจริยาของพระอุปัชฌาย์แล้ว การดูแลสังฆวิหาริกมันก็จะง่ายขึ้น เพราะว่าอยู่ในเขตอำนาจการปกครองของเรา เราก็สามารถจะอบรมว่ากล่าวตักเตือนได้ ทั้งตัวเจ้าอาวาสที่เป็นอาจารย์ ทั้งสังฆวิหาริกที่เราเป็นพระอุปัชฌาย์ด้วย นี่คือปัญหา ถ้าเราอาศัยหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นเกณฑ์ระบบระเบียบทางพระพุทธศาสนาระเบียบทางสังคมก็จะดูแลกันเองได้ง่าย แม้แต่ในอนาคตข้างหน้า การอบรมพระอุปัชฌาย์ก็จะมีมากขึ้นขึ้น หมายถึงว่าผู้ที่จะเป็นพระอุปัชฌาย์ก็ต้องจะมีอายุพรรษาอย่างต่ำก็ ๒๐ พรรษา หรือแม้แต่จำเป็นจริงก็จะผ่อนผันให้ และที่สำคัญที่สุดต่อไปในอนาคตข้างหน้า เราจะต้องมีเจ้าคณะผู้ปกครองที่คอยติดตามการปฏิบัติงานของพระอุปัชฌาย์ว่าได้ยึดหลักของกฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นเกณฑ์แค่ไหน ถ้ามีการย่อหย่อนก็ควรจะมีการตักเตือน หรือบางครั้งถ้าละเมิดหรือตักเตือนแล้วไม่ฟัง ก็ต้องมีการพักการทำหน้าที่ซึ่งกฎหมายมหาเถรสมาคมก็ได้บัญญัติไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ย่อหย่อนไม่เป็นไปด้วยความเรียบร้อยก็ให้พักหน้าที่ได้เป็นการชั่วคราว ถ้าเราสามารถดำเนินการโดยรูปแบบวิธีการอย่างนี้ได้ ก็จะสามารถแก้ปัญหาการบวชนอกเขตการปกครองโดยไม่เคารพกฎกติกา และการดูแลปกครองสังฆวิหาริกก็จะง่ายขึ้น หรือแม้แต่ต่อไปข้างหน้าถ้าเราสามารถจะจัดทำทะเบียนสังฆวิหาริกให้เป็นระบบที่ชัดเจน และสามารถสืบค้นได้และก็แลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ เราก็จะสามารถคนที่เข้ามาบวชได้ว่าสังฆวิหาริกคนนี้เคยมีคดีอาชญากรรมอะไรไหม เคยบวชมาแล้วกี่ครั้ง เคยบวชที่ไหน เคยถูกจับสึกหรือไม่ เราก็สามารถจะมีข้อมูล ซึ่งในปัจจุบันมันไม่ค่อยสัมพันธ์กัน ซึ่งในปัจจุบันนี้เราบวชเอาปริมาณกันเป็นเกณฑ์ ปีหนึ่งอยากจะบวชให้ได้ ๑๐๐ องค์ ๒๐๐ องค์ ก็เลยรับบวชกันมากนี่คือปัญหา อนึ่งหลวงพ่อดาวสามพระยาท่านพูดเลยนะ หลวงพ่อสมเด็จ

วัดสามพระยาท่านบอกว่าการที่เราไปรับบวชใครสักคนเนี่ย มันเหมือนว่าเราเอาเขาหย่อนลงไป ใน
 คุกข้างหนึ่งแหละ ทำให้มันเป็นอย่างนั้น ท่านบอกว่าเราจะต้องเป็นคนค้ำประกันเขารับรองเขาว่า
 คนนี้เป็นคนดี เป็นผู้มีคุณสมบัติถูกต้อง ให้เข้ามาอยู่ในสังฆในหมู่สงฆ์ได้ ผลก็คือตัวพระอุปัชฌาย์
 ก็เป็นคนรับรองผู้อื่นเขา เพราะฉะนั้นพระอุปัชฌาย์เนี่ยหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างสูงมาก เป็น
 ลูกเต๋าเหล่าใครก็ไม่รู้ แต่ว่าเราไปรับเข้ามาในหมู่ให้มาอยู่ร่วมกับพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ได้นี้
 เป็นเรื่องใหญ่นะ ถ้าตรวจเลือดแล้วเป็นเลือดบวก หรือมีสารเสพติด พระอุปัชฌาย์รับโทษสถาน
 เดียวเท่านั้น จะไปโทษสังฆิการิกไม่ได้ พระอุปัชฌาย์ก่อนทำหน้าที่ต้องตรวจสอบคุณสมบัติของ
 สังฆิการิกให้เรียบร้อยให้ดี นี่การพระศาสนาจะได้บุคลากรที่ดี จะได้สังฆิการิกที่ดี
 พระพุทธศาสนาของเราก็จะมีความมั่นคง มีความเจริญมีความก้าวหน้า หากพระอุปัชฌาย์
 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยการเคารพกฎหมายเถรสมาคม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และพระธรรมวินัยเป็น
 หลัก

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระราชสมุทรรังสี พระอุปัชฌาย์ วัดอัมพวันเจติยาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ พระสมุทรทิวโรโสภณ ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓

สถานที่สัมภาษณ์ วัดอัมพวันเจติยาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ประเด็นคำถาม

ข้อ ๑ พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระราชสมุทรรังสี ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์โดยรวมนั้นก็จะเป็นไปตามกฎระเบียบที่วางไว้ ที่ต่างออกไปคือการอบรมสั่งสอนนั้นควรประยุกต์คำสอนให้เข้าโลกยุคปัจจุบัน แต่ยังคงยึดมั่นกับหลักการเดิมเอาไว้ เพียงแต่มีกิจกรรมร่วมสมัยเสริมเข้ามาบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับการเวลา เพราะของเก่าบางที่มันยึดเยื้อยดยาดไม่เหมาะสม ควรเน้นหลักการและข้อปฏิบัติหลักการที่จำเป็นให้มากกว่า พระใหม่มันควรจะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะหลักอนุศาสตร์ควรมีการอบรมชี้แนะทำความเข้าใจให้ถูกต้องสัทธิวิหาริกสามารถรู้เข้าใจและสามารถปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ก็ต้องค่อยศึกษาเล่าเรียนกันต่อไป

ข้อ ๒ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการปกครองสัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชสมุทรรังสี ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า ในด้านการปกครองนั้นต้องว่ากันตามพระธรรมวินัย ทั้งในหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์และหน้าที่ของสัทธิวิหาริกต้องค่อยศึกษากัน เพราะจะไปบอกไปว่ากันพระอุปัชฌาย์บอกกันไม่หมดและไม่เหมาะสมกับเวลาด้วย เมื่อมีโอกาสแล้วก็มาแนะนำขยายความให้สัทธิวิหาริกได้เข้าใจจะได้นำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ส่วนเรื่องปัญหาและอุปสรรคในด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามนั้นไม่มี

ข้อ ๓ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การศึกษแก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชสมุทรรังสี ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษาของสัทธิวิหาริก ก็ต้องศึกษาพระธรรมวินัยเป็นหลัก คือด้านศีล สมาธิ ปัญญา โดยต้องเริ่มจากอนุศาสตร์แล้วไ้เรียงความสำคัญมาตามลำดับก่อน โดยหลวงพ่อก็จะช่วยสงเคราะห์อุปการะด้านการศึกษแก่สัทธิวิหาริกอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ประการสำคัญหลวงพ่อก็จะแนะนำสัทธิวิหาริกอยู่เสมอว่า ในขณะนี้เราดำรงสมณเพศเป็นพระอยู่ และมุ่งเหลือใจมุ่งเหลืออยู่จะคิดจะทำอะไรให้มีสติระลึก

อยู่เสมอว่าอะไรสมควรทำแล้วมีความถูกต้องและมีประโยชน์ก็ควรทำ แต่สิ่งใดทำแล้วให้โทษไม่มีประโยชน์ก็ไม่ควรทำ อย่าลืมนสติ อย่าลืมความเป็นพระของตน ส่วนปัญหาอุปสรรคด้านการศึกษาของทั้งพระอุปัชฌาย์และสัทธินิวกาลิกคงไม่มี เพราะเราอยู่กันอย่างพระ พูดอย่างพระ คิดอย่างพระ

ข้อ ๔ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การสงเคราะห์แก่สัทธินิวกาลิก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชสมุทรรังสี ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการสงเคราะห์แก่สัทธินิวกาลิกนั้น หลวงพ่อให้แนวคิดว่าการสงเคราะห์นั้นเป็นหน้าที่หลักที่พระอุปัชฌาย์ควรคำนึงระลึกให้มากกว่า เมื่อสัทธินิวกาลิกมีความต้องการหรือลำบากขาดในสิ่งใดที่จำเป็นต่อการดำรงสมณเพศความเป็นพระเป็นสามเณร พระอุปัชฌาย์ในฐานะเป็นผู้ปกครองดูแลจะต้องเป็นธุระจัดหามาให้อย่าได้ทำให้บกพร่อง และควรให้การสงเคราะห์อย่างมีความเมตตา ยึดหลักความยุติธรรมเป็นที่ตั้งด้วย ส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านการสงเคราะห์ในส่วนของหลวงพ่อ่นั้นไม่มีปัญหาอะไร เพราะให้การสงเคราะห์เป็นประจำอยู่แล้วนับตั้งแต่รับหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์มา

ข้อ ๕ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การรักษาพยาบาลแก่สัทธินิวกาลิก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระราชสมุทรรังสี ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการพยาบาลนั้น ในส่วนของท่าน หลวงพ่อปฏิบัติอยู่คือถ้ามีกรณีสัทธินิวกาลิกเจ็บป่วยก็อย่างหนึ่งดูตาดู รับจัดการดูแลรักษาพยาบาลอย่างทันที่อย่างเหมาะสม ถ้าเจ็บไข้ไม่มากก็ช่วยดูแลกันเอง แต่ถ้าเจ็บไข้มากก็ต้องอนุเคราะห์นำส่งโรงพยาบาลติดตามดูแลอาการและค่าใช้จ่ายให้อย่างถูกต้องอย่างหลาณ เพราะที่วัดของหลวงพ่อมีการตั้งกองทุนสงเคราะห์พระภิกษุและสามเณรผู้อาพาธอยู่แล้วเลยไม่ต้องไปเดือดร้อนหาที่ไหน ดังนั้นด้านปัญหาและอุปสรรคในด้านการรักษาพยาบาลจึงไม่มี

ข้อ ๖ ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามและของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นในทิศทางใด

พระราชสมุทรรังสี ให้ข้อสรุปว่า ฝากให้พระอุปัชฌาย์ช่วยดูแลการบวชและการฝึกอบรมสั่งสอนสัทธินิวกาลิกให้ดีให้อยู่ในพระธรรมวินัย และมีกิริยามารยาท การนุ่งห่มจีวรให้เรียบร้อยเป็นมณฑลอันจะเกิดความงดงามเหมาะสมกับสมณเพศ และต้องคอยเฝ้าตักเตือนในข้อวัตรปฏิบัติแก่สัทธินิวกาลิกอยู่เสมอๆ อย่างได้ทอดธุระ ส่วนทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ในอนาคต พระอุปัชฌาย์ใหม่ควรศึกษาให้มากถึงหลักการปฏิบัติ และควรมีหลักการกลั่นกรองให้ดีงามเหมาะสม อย่าไปตัดสินใจจนเสียความไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นให้ยึดตามหลักพระธรรมวินัยเอาไว้จะดีไม่มีโทษ มีแต่คุณประโยชน์ฝ่ายเดียว

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระเมธีสมุทฺตรคุณ พระอุปัชฌาย์ วัดเจริญสุขารามฯ จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ พระสมุทฺทวชิรโสภณ ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓

สถานที่สัมภาษณ์ วัดเจริญสุขารามฯ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ประเด็นคำถาม

ข้อ ๑ พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระเมธีสมุทฺตรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ ก็ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามส่วนของให้ของมัน ใครมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องอะไรก็ทำให้ดีที่สุด

ข้อ ๒ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการปกครองสังฆวิহারิก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระเมธีสมุทฺตรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ในด้านการปกครองนั้น ก็ให้ปฏิบัติไปตามระเบียบตามพระธรรมวินัย เพราะทุกวันนี้เขาบวชกันไม่ค่อยเอาพรรษา บวช ๓ วัน ๗ วัน หรือ ๑๕ วัน แค่นั้น จะไปได้เรื่องอะไร เรื่องปัญหาไม่ค่อยมีเพราะอยู่ไม่กี่วันยิ่งสบาย ปกครองง่าย การแก้ปัญหา ก็ขอให้พระอุปัชฌาย์ช่วยกันดูแลบรมสังฆวิহারิกไม่ให้ไปสร้างความเดือดร้อนแก่ใคร และพยายามให้ศึกษาหาความรู้ในหลักพระพุทธศาสนาให้มาก เพื่อเขาจะได้เห็นคุณค่าและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป

ข้อ ๓ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การศึกษแก่สังฆวิহারิก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระเมธีสมุทฺตรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษาของสังฆวิহারิกนั้น ก็ให้ทำไปตามหน้าพระอุปัชฌาย์ สังฆวิহারิกรูปใดตั้งใจเรียนก็ช่วยส่งเสริมให้เรียน รูปใดไม่ตั้งใจก็ไม่ส่งเสริม เพราะส่วนใหญ่บวชในระยะสั้น ปัญหาและอุปสรรคก็มีบ้าง แต่ก็สามารถแก้ไขได้

ข้อ ๔ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การสงเคราะห์แก่สังฆวิহারิก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระเมธีสมุทรรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการสงเคราะห์แก่สัทธิวิหาริกนั้น ซึ่งส่วนใหญ่สัทธิวิหาริกบวชในระยะเวลาสั้นๆ ก็ไม่ได้สงเคราะห์อะไรมาก ส่วนใหญ่ก็จะอนุเคราะห์ในเรื่องการบิณฑบาต การขบฉัน ส่วนสัทธิวิหาริกเก่าๆ เขาก็เอาตัวเองได้ทั้งหมดแล้ว ก็ไม่ต้องไปสงเคราะห์เขามาก ปัญหาและอุปสรรคจึงไม่มี

ข้อ ๕ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การรักษาพยาบาลแก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระเมธีสมุทรรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่าด้านการพยาบาลนั้น มีการแนะนำในการรักษาสุขภาพให้ดีขึ้นให้แข็งแรง ในที่ประชุมสงฆ์ (วัดลงพระอุโบสถ) บ้างสำหรับสัทธิวิหาริกที่มาใหม่ ส่วนสัทธิวิหาริกเดิมหรือเก่าๆ ก็มีความรู้ความเข้าใจในด้านนี้ดีพออยู่แล้ว และสามารถรักษาตัวรอดได้ก็ไม่ต้องไปแนะนำอะไรมากนัก ส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านการพยาบาลนี้คงไม่มี

ข้อ ๖ ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามและของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นในทิศทางใด

พระเมธีสมุทรรคุณ ให้ข้อสรุปว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ทั้งในปัจจุบันนี้และในอนาคตนั้น วิธีปฏิบัติก็ให้พระอุปัชฌาย์ปฏิบัติหน้าที่ไปตามกฎระเบียบที่เขาวางไว้ดีแล้ว ข้อเสนอแนะก็ไม่มีอะไรมาก ส่วนใหญ่พระอุปัชฌาย์ต่างก็ย่อมรู้หน้าที่กันทุกท่านอยู่แล้ว ในส่วนที่จังหวัดสมุทรสงครามก็ไม่ค่อยมีปัญหาอะไรมากนัก เพราะเป็นจังหวัดเล็กดูแลควบคุมได้ง่าย

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรทวิ เจ้าคณะอำเภอบางคนที่ พระอุปัชฌาย์ จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ พระสมุทรทวิโรภณ ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓

สถานที่สัมภาษณ์ วัดกลางเหนือ อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

ประเด็นคำถาม

ข้อ ๑ พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทวิ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์นั้น พระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่ของคณะสงฆ์ ก็จะปฏิบัติเป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับของคณะสงฆ์ที่มีอยู่แล้ว แต่ว่าการประพฤติปฏิบัติก็เป็นบางพวกบางรูป หรือบางสถานที่ บางที่ก็อาจจะบกพร่อง บางที่ก็เรียบร้อยดี ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปในความเรียบร้อยดี ก็มีบ้างที่ไม่ค่อยถูกต้องตามกฎหมายระเบียบพอสมควร

ข้อ ๒ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการปกครองสหัตถิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทวิ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ในด้านการปกครองนั้น จำเพราะในจังหวัดสมุทรสงครามที่เราเห็นเป็นไปอยู่ในทุกวันนี้ก็เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดี แต่ว่าข้อปฏิบัติเกี่ยวกับสหัตถิหาริกอันนี้โดยส่วนใหญ่ก็เข้าในลักษณะที่ว่าพระอุปัชฌาย์บวชแล้วปล่อย ถ้าวัดไหนสหัตถิหาริกอยู่ร่วมกับพระอุปัชฌาย์ก็จะได้รับการดูแลดี บางทีก็จะไปฝากไว้กับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ ไว้ เขาก็สนใจบ้างไม่สนใจบ้าง ก็อาจจะบกพร่องไปบ้าง แต่ถ้าพิจารณาในส่วนของจังหวัดสมุทรสงครามจริงๆ พระอุปัชฌาย์ที่มีความรับผิดชอบจริงๆ ก็จะพยายามติดตามสอบถามกับเจ้าอาวาสที่ได้มอบหมายไว้อยู่เสมอ คือธรรมชาติของพระอุปัชฌาย์จะเป็นเช่นนี้เสมอ คือถ้าบวชอยู่กับวัดก็จะดูอบรมสั่งสอนได้ง่าย แต่ถ้าให้การบวชที่วัดอื่นแล้ว โดยส่วนใหญ่แล้วพระอุปัชฌาย์ก็จะฝากกับเจ้าอาวาสไว้ ให้เจ้าอาวาสช่วยดูแลเป็นหูเป็นตาแทนตน ด้านปัญหาอุปสรรคส่วนใหญ่จะไปไม่ค่อยมี นานจะมีสักองค์ ส่วนใหญ่ที่มีก็คือข้อมูลต่างๆ การรับรองต่างๆ บางทีก็บกพร่องอาจจะเป็นเพราะมีความเกรงใจกันทั้งเจ้าอาวาสและญาติโยม ซึ่งโดยมากส่วนใหญ่เจ้าอาวาสจะเป็นคนรับรองใหญ่ที่สุด ส่วนพระอุปัชฌาย์นี้จะไปตามนิมนต์ของเจ้าอาวาส เมื่อเจ้าอาวาสเป็นคนนิมนต์ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นคนรับรอง ส่วนใหญ่เมื่อหลวงพ่อบวชจะมีการสอบถามก่อนว่าเป็นอย่างไ ดีไหมเข้ามีความประพฤติดีหรือเปล่า เมื่อเจ้าอาวาสรับรองก็เป็นอันใช้ได้ แต่ในที่สุด

บางที่ก็บกพร่องได้เหมือนกัน ส่วนในทางแก้ไขพระอุปัชฌาย์ต้องมีความเข้มงวดในการปฏิบัติ แต่ว่าส่วนใหญ่จะทำได้น้อย ก็ได้แต่ลู่หน้าปะจุมุกกันไป ด้านปัญหาและอุปสรรคไม่มี

ข้อ ๓ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การศึกษาแก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทวิ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษาของสัทธิวิหาริกนั้น โดยปกติเมื่อสัทธิวิหาริกบวชเข้ามาน้อยวัน ส่วนใหญ่หลวงพ่อก็จะให้เจริญพระกัมมัฏฐานเกี่ยวกับเรื่องฝึกจิตให้มากที่สุด แต่การฝึกจิต พระบวชใหม่ๆ เน้นมันมีโอกาสตามที่หลวงพ่อบอกเคยปฏิบัติมาคือว่าเราสอนแบบเราไม่ได้เรียกมาสอน แต่ว่าเขามานั่งกัมมัฏฐานเราพยายามฝึกเขา แล้วเราจะสอนไปในลักษณะที่เขากำลังนั่งใจเขาจะมีความสงบกว่า คือไอ้ทวิภูมิมานะมันยังไม่เกิด แต่ถ้าเราเรียกมาสอนเลยบางทีทวิภูมิมานะ จะเกิดเราสอนไปเขาก็เหนื่อยบาปบุญคุณโทษและประโยชน์ที่เราจะได้ในการบวชเช่นเป็นการสงเคราะห์พ่อแม่เขาก็จะชื่นใจและเต็มใจ ส่วนใหญ่หลวงพ่อก็ให้โยบายเช่นนี้ แต่ว่าเรื่องพระวินัยเรื่องการศึกษาเราก็จะกำชับอีกที เราจะเอาหนังสือนวโกวาทให้เขาอ่านเมื่อเขาสงสัยข้อใดข้อหนึ่งให้มาถามเรา ส่วนใหญ่สัทธิวิหาริกที่อยู่กับหลวงพ่อก็ไม่มีปัญหาอะไร ส่วนสัทธิวิหาริกที่ไม่ได้อยู่ด้วยนั้นก็พยายามไปสอบถามอยู่บ่อยๆ ว่ามีการสอนการฝึกกัมมัฏฐานกันไหมบางทีก็ได้รับข้อมูลที่เป็นจริงบ้าง เป็นจริงบ้าง ก็ต้องยอมรับความจริงว่าก็มีละ แต่ว่าก็เป็นส่วนน้อย ผู้บวชน้อยวัน ๙ วัน ๑๕ วันไม่ค่อยมีนะ ส่วนบวช ๒-๓ เดือนอาจมีบ้าง ส่วนสัทธิวิหาริกที่อยู่จำพรรษาเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาไม่ค่อยมีปัญหาอะไร เพราะทุกฝ่ายมีหน้าที่รู้หน้าที่อยู่แล้ว

ข้อ ๔ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การสงเคราะห์แก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทวิ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการสงเคราะห์แก่สัทธิวิหาริก ถ้าสัทธิวิหาริกที่อยู่ในวัดเราก็ถือว่าเป็นพ่อเขานะ เราก็ให้การสงเคราะห์ทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาขาดขาดเหลืออะไร ก็จะทำให้การอุปถัมภ์ตลอด โดยเฉพาะปัจจัย ๔ ก็ให้การอุปถัมภ์ตามความเหมาะสมแก่เขา ส่วนในเขตการปกครองไม่ค่อยมี บางที่บางครั้งเขาก็ขาดแคลนบ้างนะเรื่องปัจจัย ๔ เกี่ยวกับจีวรซึ่งหลวงพ่อก็ได้พิจารณาไว้ว่าถ้าสัทธิวิหาริกรูปใดขาดแคลนให้มาเรียกขอได้ที่หลวงพ่อดูตลอดเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จังหวัดสมุทรสงครามเราไม่ค่อยจะขาดแคลนในเรื่องนี้นัก ส่วนปัญหาอุปสรรคในด้านนี้ไม่ค่อยมีคือเราให้การส่งเสริมอนุเคราะห์และพิจารณาเขาแล้ว

ข้อ ๕ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การรักษาพยาบาลแก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทวิ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่าด้านการพยาบาล ถ้าเป็นในส่วนของ สัทธิวิหาริกที่อยู่ในวัดในปกครองของหลวงพ่อดูแลรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่ในทุกๆ ด้าน ทั้งในเบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื้องปลาย และที่สำคัญมันมีเงินของวัดอยู่ส่วนหนึ่งเกือบทุกวัด ที่เขาเรียกว่าเงินสงเคราะห์สงฆ์สามารถช่วยพระได้ เป็นต้นว่าอาพาธ หรือเข้ารับรักษาในโรงพยาบาลได้ ในส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านการรักษาพยาบาลสัทธิวิหาริกแล้วไม่มีอะไร

ข้อ ๖ ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามและของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูสมุทรทวิ ให้ข้อสรุปว่า ความจริงผู้ที่ได้รับยกย่องให้เป็นพระอุปัชฌาย์มานี้ ย่อมได้รับการฝึกฝนมามากพอสมควรกับฐานะของตนเอง แต่บางที่บางครั้งเขาก็ใช้ข้อมูลในการอบรมนี้จะทำให้เขาได้เป็นพระอุปัชฌาย์ขึ้นมา แต่เมื่อเขาได้เป็นพระอุปัชฌาย์ขึ้นมาก็อยู่ที่ การปฏิบัติ การปฏิบัติอุปัชฌาย์ก็หน้าที่ของเขาก็มีอยู่เต็มที่แล้ว ถ้าหากว่าพระอุปัชฌาย์ทุกองค์ อยู่ในกรอบ อยู่ในกฎ อยู่ในระเบียบของพระอุปัชฌาย์ไม่มีอะไรต้องทำให้ร้อนใจ เราก็ไม่ต้องไม่ เตือน ไปแนะนำอะไร เพราะว่าเขามีกฎของเขาอยู่แล้ว เว้นแต่ว่าเขาจะทำหรือไม่ทำเท่านั้นเอง ยิ่ง โดยเฉพาะพระอุปัชฌาย์รุ่นใหม่ ๆ เขาก็จะเอาในกรอบที่เขาไปอบรม หรือไปทำการสอบมา แต่ถ้าหากว่าสมัยโบราณนั้นมันก็อีกอย่างหนึ่ง เขาก็จะถือหลักของเขา แต่ลักษณะการบวชก็เป็นอย่าง เดียวกัน แต่ว่าวิธีการระเบียบการเข้า การออก การนั่ง การยืน แต่สมัยใหม่เขาก็เข้มกว่าเก่า อย่างเช่นการให้อนุสาสน์เขาจะให้เป็นวรรคเป็นตอน ส่วนผมจะไม่ค่อยเป็นวรรคเป็นตอน หลวงพ่อก็เดินตามแนวของหลวงพ่อดีใจประคุณสมเด็จพระญาณฯ เพราะหลวงอยู่กับท่านมานาน หลวงพ่อก็จำคำสอนคำอบรมของท่านได้ทั้งหมดทุกกระเปียดนี้ เพราะฉะนั้นหลวงเลยเอาแบบโบราณ เหมือนหลวงพ่อดีใจธรรมญาณฯ ง่าย ๆ สบาย ๆ แต่สมัยปัจจุบันเขาดำเนินตามแบบที่เกิดขึ้นมา ใหม่ แต่เขาก็ไม่ทิ้งหลักเดิมไป ส่วนทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ต้องดำเนินไป ตามกฎตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด และอีกประการหนึ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการสวด ให้ถูกต้อง ซึ่งพระอุปัชฌาย์ต้องดูแลให้ดี พระอุปัชฌาย์ต้องสวดได้ด้วย เพราะพระอุปัชฌาย์ต้อง รับภาระผิดชอบทุกอย่าง และอุปัชฌาย์ที่ชำรุดมากๆ หรือแก่มากๆ ก็ควรจะพักการทำหน้าที่ เพราะจะเกิดความไม่สมบูรณ์ได้

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรทิวากรคุณ เจ้าคณะอำเภออัมพวา พระอุปัชฌาย์

จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ พระสมุทรทิวากรคุณ ผู้วิจัย

วันสัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓

สถานที่สัมภาษณ์ วัดปากน้ำ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ประเด็นคำถาม

ข้อ ๑ พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทิวากรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์สมัยปัจจุบันไม่ค่อยเคร่งครัด บวชลวกๆ และอีกประการหนึ่งเมื่อนั่งพระอุปัชฌาย์แล้วก็มักจะมีกิจที่อื่นต่อ ไม่ค่อยอยู่ดูแลกระบวนการบวชจนจบเนื่องจากมีเวลาจำกัด ทำแบบลวก ๆ อุปัชฌาย์สมัยนี้กับสมัยก่อนมีความแตกต่างกัน คือพระอุปัชฌาย์ในสมัยก่อนสอนอบรมให้ความรู้เยอะ ส่วนในปัจจุบันสอนน้อยใช้วิธีรัด ส่วนใหญ่ถ้าผมบวชให้เองจะช้า เพราะจะต้องอบรมแนะนำให้สัทธวิहारิกได้รู้ได้เข้าใจในกิจของการบวชก่อนทั้งด้านความเชื่อความศรัทธาของการบวชตลอดจนข้อคิดเห็นข้อแนะนำถึงความสำคัญของการบวช ว่าบวชแล้วสำคัญอย่างไร ได้ประโยชน์อย่างไร ใครเป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา และบอกถึงใครได้บุญกุศลบ้าง ก็มีบิดามารดา และญาติๆ เป็นต้น

ข้อ ๒ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการปกครองสัทธวิहारิก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทิวากรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ในด้านการปกครอง คือพระอุปัชฌาย์โดยมากมักออกไข่ทั่ว ๆ ไป มักจะกักไม่หมด ส่วนใหญ่จะปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าอาวาสในแต่ละวัดจะต้องรับผิดชอบช่วยดูแลสัทธวิहारิกให้ แต่ในส่วนของผมแล้วสัทธวิहारิกที่อยู่ด้วย จะดูแลปกครองเอง แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการปกครองคือ สัทธวิहारิกผู้บวชใหม่และบวชเก่าต้องปฏิบัติในกิจวัตรของสงฆ์มีสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำ ส่วนสัทธวิहारิกก็จะมีหลักสูตรพิเศษโดยเฉพาะ เน้นเรื่องเกี่ยวกับหลัก คิหิปฏิบัติ มีอาราธนาศีล พระปริตร ถวายสังฆทาน ฯลฯ เท่าที่จำเป็น เพราะเวลาการบวชน้อย สรุปด้านการปกครองแล้วหลวงพ่อก็ใช้การปกครองโดยธรรม โดยที่วัดนี้เวลาวัดมีงานมีกิจกรรมสัทธวิहारิกก็มีความร่วมมือสามัคคีช่วยเหลืองานอย่างดี

ข้อ ๓ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การศึกษาแก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทิวากรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษาของสัทธิวิหาริกนั้น ผมจะเน้นในการให้การอบรมสั่งสอนหลังทำวัตรเช้า – เย็น โดยเฉพาะหลังทำวัตรเย็นแล้วมีเวลาเยอะ โดยจะเน้นเกี่ยวกับพระวินัย และการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนด้านการส่งเสริมในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมก็ส่งเสริมทุกอย่างให้สัทธิวิหาริกเรียนจบนักธรรมชั้นเอก และมีการบริจาคให้ทุนอุปถัมภ์ทุนการศึกษาสงเคราะห์เป็นประจำอยู่แล้ว ส่วนปัญหาและอุปสรรคในด้านการศึกษา ในส่วนของผมไม่มี แต่จะมีวิธีการติดตามผลประเมินผลการศึกษาอยู่เสมอทั้งตัวผู้เรียน และผู้สอนให้มีความกระตือรือร้นตลอดเวลา ถ้าไม่คุยเคี่ยวบ้างมันก็จะนอนนิ่งหมด ผมจะมีการส่งเสริมจิตใจให้พระผู้หมั่นศึกษาด้วยการให้รางวัลเป็นขวัญเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

ข้อ ๔ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การสงเคราะห์แก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทิวากรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการสงเคราะห์แก่สัทธิวิหาริกนั้น สัทธิวิหาริกที่อยู่นอกวัดนอกการปกครองดูแลก็หมั่นไปเยี่ยมสงเคราะห์ด้วยปัจจัยบ้างตามสมควร และมีการพูดคุยให้คำปรึกษาในความเป็นอยู่ของสัทธิวิหาริกเสมอ ถ้าสัทธิวิหาริกมีปัญหาขัดข้องก็จะนิมนต์ท่านมาอยู่ด้วย เพราะทั้งไม่ได้เนื่องจากสัทธิวิหาริกเหมือนลูกเราอยู่แล้ว ไปทิ้งขว้างไม่ได้ เขาเดือดร้อนเราต้องไปดูไปแลไปช่วยกันแก้ แต่ความจริงแล้วเป็นหน้าที่อำนาจของเจ้าอาวาสเขาอยู่แล้ว แต่เดี๋ยวนี้เขาไม่เอาแล้ว ถ้ามีปัญหาเขาก็จะส่งคืนพ่อเขาเลย ปัญหาด้านนี้ในส่วนของผมจึงไม่มี เพราะก่อนจะให้การบวชจะให้บอกเจ้าอาวาสพยายามคั่นนะพยายามดูแลให้ดีนะ สิ่งในปัจจุบันนี้ที่หลวงพ่อกับหลวงพ่อก็คือยาเสพติด เพราะข้างนอกนั้นส่วนใหญ่พ่อแม่เขาก็พยายามปิดบัง เมื่อบวชเข้ามามีอาการก็ต้องรีบเรียกโยมมาคุยกันเอาไว้นานไม่ได้เดี๋ยวเขามันเผยแพร่จะสร้างความวุ่นวายในส่วนรวมของคณะสงฆ์ของเรา

ข้อ ๕ พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การรักษาพยาบาลแก่สัทธิวิหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

พระครูสมุทรทิวากรคุณ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการพยาบาลนั้น ผมบอกว่แน่นอนเมื่อสัทธิวิหาริกอยู่ในความดูแลของเรา เมื่อมีการป่วยไข้จะต้องรีบช่วยเหลือรักษาพยาบาลโดยเร่งด่วนก่อน ปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้จึงไม่มี คือรักษาพยาบาลกันอย่างเต็มที่ ดายก็เผาให้

ข้อ ๖ ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่ พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามและของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นในทิศทางใด

พระครูสมุทรทิวากรคุณ ให้ข้อสรุปว่า ทิศทางในการปฏิบัติหน้าพระอุปัชฌาย์ ในส่วนของผมฝากให้ข้อคิดว่า ต้องให้พระอุปัชฌาย์มีความเคร่งครัด เวลาบวชต้องใช้เวลา และต้องสอนให้มากเพื่อผู้บวชจะได้รู้ได้เข้าใจถึงจุดประสงค์ของการบวชอย่างแท้จริง ส่วนสัทธิวิหาริกที่บวชไม่นานนั้นพระอุปัชฌาย์ควรต้องให้การดูแลให้ข้อคิด ก็คือให้ธรรมมากๆ อย่างการบูชาพระไหว้พระ และให้ข้อคิดแนวทางดำเนินวิถีชีวิตหลังจากสึกออกไปซึ่งจะต้องเจอแน่ ๆ เราต้องอาวุธไปสู้กับเขา อาวุธของพระพุทธเจ้าคือ “ธรรมอาวุธ” สู้กับทุกอย่างได้อย่างแน่นอน ส่วนทิศทางการปรับปรุงพระอุปัชฌาย์นั้น ควรมีการอบรมพระอุปัชฌาย์ให้เป็นแนวเดียวกัน มันจะได้เป็นร่องเป็นรอยเป็นแนวทางเหมือนกันหมด ไม่ต้องมีการติการชมกันนี้หลงพอกำลังนั่งคิดอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม น่าจะมีการนิมนต์มาสัมมนา โดยการหาวิทยากรมาช่วยบรรยายให้ความรู้กันสักวัน น่าจะเป็นแนวทางที่ดี ถ้ามันไม่ได้สัมมนาไม่ได้คุยกันมันก็ไปคนเรื่องคนละราว มันไม่ค่อยแน่นแฟ้นกัน

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
ตามความคิดเห็นสัทธิวิหาริก

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามงานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษากิจการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความเห็นของสัทธิวิหาริก ข้อมูลที่ได้รับจะนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการ เพื่อเป็นการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ให้เกิดประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามของท่าน ผู้ศึกษาวิจัยจะขอสงวนเป็นความลับ จะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำรงสมณเพศของท่าน โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อความตามความเป็นจริง ข้อมูลของท่านจะถือว่าสมบูรณ์และใช้เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ได้

๒. แบบสอบถามในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริกทั้ง ๔ ด้าน จำนวน ๔๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

ขอขอบใจพระภิกษุจังหวัดสมุทรสงครามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

พระสมุทรวรโสภณ
พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
ตามความคิดเห็นสัทธิวิหาริก

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง
 เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

☐ ๒๐ - ๓๐ ปี	☐ ๓๑ - ๔๐ ปี
☐ ๔๑ - ๕๐ ปี	☐ ๕๑ - ๖๐ ปี
☐ ๖๑ ปีขึ้นไป	

๒. พรรษา

☐ ๑ - ๕ พรรษา	☐ ๖ - ๑๐ พรรษา
☐ ๑๑ - ๒๐ พรรษา	☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. วุฒิทางการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมตรี	☐ นักธรรมโท
☐ นักธรรมเอก	☐ ไม่มีวุฒินักธรรม

๔. วุฒิทางการศึกษาทางบาลี

☐ ประโยค ๑ - ๓	☐ ประโยค ๔ - ๖
☐ ประโยค ๗ - ๙	☐ ไม่มีวุฒิบาลี

๕. วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	
☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาตรีขึ้นไป	

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัด
สมุทรสงครามตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นของสัทธิวิหาริกในการ
ปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จังหวัดสมุทรสงคราม ท่านมีความเห็นอยู่ในระดับใด ที่ตรง
กับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ความเห็นของสัทธิวิหาริกอยู่ใน ระดับมากที่สุด
๔ หมายถึง ความเห็นของสัทธิวิหาริกอยู่ใน ระดับมาก
๓ หมายถึง ความเห็นของสัทธิวิหาริกอยู่ใน ระดับปานกลาง
๒ หมายถึง ความเห็นของสัทธิวิหาริกอยู่ใน ระดับน้อย
๑ หมายถึง ความเห็นของสัทธิวิหาริกอยู่ใน ระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ ของพระอุปัชฌาย์				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๑. ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์					
๑	พระอุปัชฌาย์ปกครองสัทธิวิหาริกด้วยความ ยุติธรรม มีหลักพรหมวิหารธรรมเป็นที่ตั้ง					
๒	พระอุปัชฌาย์มีการประชุมสัทธิวิหาริกเพื่ออบรม สั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๓	พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมให้สัทธิวิหาริกปฏิบัติ ตามจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ไทย					
๔	พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมกำกับดูแลให้ สัทธิวิหาริกปฏิบัติตามกฎระเบียบอันดีงามของวัด					
๕	พระอุปัชฌาย์มีการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัย ปัญหาเพื่อยุติเหตุการณ์หรือลงนิคหกรรมและ ลงโทษตักเตือนตามสมควรเมื่อสัทธิวิหาริกทำ ความผิด					
๖	พระอุปัชฌาย์ดูแลกิริยามารยาท แนะนำการครอง จีวร การบิณฑบาตและการขบฉันเพื่อให้ถูกต้อง ตามแบบแผน					

ข้อที่	การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ ของพระอุปัชฌาย์				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๗	พระอุปัชฌาย์มีการกำกับดูแลในการปฏิบัติกิจวัตร ของสัทธิวิหาริก เช่นทำวัตรเช้า-เย็น ฯลฯสม่ำเสมอ					
๘	พระอุปัชฌาย์มีการจัดให้สัทธิวิหาริกได้ร่วมทำสังฆกรรมคือการฟังพระปาฏิโมกข์ทุกๆกึ่งเดือน					
๙	พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมเกื้อกูลอุดหนุน การพัฒนาคุณภาพชีวิตสัทธิวิหาริก					
๑๐	พระอุปัชฌาย์มีการยกย่องสร้างแรงจูงใจและให้รางวัลเมื่อสัทธิวิหาริกปฏิบัติหรือสร้างคุณงามความดีด้านต่างๆ แก่วัดและพระพุทธศาสนา					
๒. ด้านการจัดการศึกษา						
๑๑	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสนับสนุนให้สัทธิวิหาริกได้ศึกษานักธรรม และบาลี					
๑๒	พระอุปัชฌาย์มีการสนับสนุนส่งเสริมให้สัทธิวิหาริกได้ศึกษาพระปริยัติแผนกสามัญ					
๑๓	พระอุปัชฌาย์มีการสนับสนุนส่งเสริมให้สัทธิวิหาริกได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์					
๑๔	พระอุปัชฌาย์มีการจัดหาหรือสนับสนุนตำราหนังสือเรียนและอุปกรณ์การศึกษาอย่างทั่วถึงและพอเพียงแก่สัทธิวิหาริก					
๑๕	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสัทธิวิหาริกให้ได้รับการศึกษา ตามพระธรรมวินัยเพื่อความเจริญในไตรสิกขา					
๑๖	พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมสนับสนุนให้สัทธิวิหาริกได้ศึกษาด้านวิชาการหรือศาสตร์และศิลปะด้านอื่นๆ					

ข้อที่	การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธินาหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ ของพระอุปัชฌาย์				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑๗	พระอุปัชฌาย์ให้การอบรมและให้ความรู้แนะนำ การปฏิบัติสมถและวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ สัทธินาหาริก					
๑๘	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุนการศึกษา แก่สัทธินาหาริกในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ต่างๆ					
๑๙	พระอุปัชฌาย์มีการยกย่องเชิดชูเกียรติสร้างขวัญ กำลังใจแก่สัทธินาหาริกทั้งผู้สอนและผู้เรียนที่ตั้งใจ ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกต่างๆ					
๒๐	พระอุปัชฌาย์มีการติดตามประเมินผล ความก้าวหน้าในการศึกษาด้านต่างๆ ของ สัทธินาหาริก					
	๓. ด้านการสงเคราะห์					
๒๑	พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาและให้ คำแนะนำในเรื่องพระวินัยแก่สัทธินาหาริก					
๒๒	พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาและให้ คำแนะนำในเรื่องธรรมะแก่สัทธินาหาริก					
๒๓	พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาแก่ สัทธินาหาริกเมื่อมีปัญหาในการดำเนินชีวิต					
๒๔	พระอุปัชฌาย์จัดหาสิ่งของใช้ที่จำเป็นและ เหมาะสมจำเป็นแก่การดำรงสมณเพศแก่ สัทธินาหาริก					
๒๕	พระอุปัชฌาย์มีน้ำใจเสียสละให้แบ่งปันด้วย สิ่งของแก่สัทธินาหาริกด้วยความเท่าเทียมกัน					
๒๖	พระอุปัชฌาย์ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ครอบครัวสัทธินาหาริกเมื่อได้รับความเดือดร้อน					
๒๗	พระอุปัชฌาย์ช่วยอนุเคราะห์ให้พักอาศัยอยู่ในที่ เหมาะสมและมีความปลอดภัยแก่สัทธินาหาริก					

ข้อที่	การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ของ พระอุปัชฌาย์				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๘	พระอุปัชฌาย์ดูแลอนุเคราะห์ใต้ถ่มทุกซอกซอกของ สัทธิวิหาริกเมื่อยามพบเจอกันทุกเมื่อ					
๒๙	พระอุปัชฌาย์ช่วยพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของ สัทธิวิหาริกให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าและเป็น กำลังสำคัญแก่วัดและพระพุทธศาสนา					
๓๐	พระอุปัชฌาย์ใช้เวลาและเปิดโอกาสแก่ สัทธิวิหาริกในการเข้าหาเพื่อสนทนาและปรึกษา ด้านต่างๆ					
	๔. ด้านการพยาบาล					
๓๑	พระอุปัชฌาย์ดูแลแนะนำทำความเข้าใจ สัทธิวิหาริกในด้านสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ					
๓๒	พระอุปัชฌาย์จัดหาการรักษาโรคและอุปกรณ์ ทางการแพทย์ให้แก่สัทธิวิหาริกอย่างทั่วถึง เพียงพอ					
๓๓	พระอุปัชฌาย์เป็นธุระนำสัทธิวิหาริกส่ง โรงพยาบาลและสถานอนามัยยามอาพาธ					
๓๔	พระอุปัชฌาย์ดูแลค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล แก่สัทธิวิหาริกเมื่อยามเจ็บไข้					
๓๕	พระอุปัชฌาย์ดูแลเอาใจใส่สัทธิวิหาริกยามอาพาธ จนหายเป็นปกติ					
๓๖	พระอุปัชฌาย์มอบหมายให้ผู้ดูแลแทนตนเมื่อ สัทธิวิหาริกอาพาธ					
๓๗	พระอุปัชฌาย์ช่วยอนุเคราะห์แนะนำสัทธิวิหาริก ให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี					
๓๘	พระอุปัชฌาย์แนะนำสัทธิวิหาริกให้เรียนรู้เรื่อง สาธารณสุขมูลฐาน					
๓๙	พระอุปัชฌาย์แนะนำให้สัทธิวิหาริกได้ทำความ สะอาดเสนาสนะที่อยู่อาศัยเพื่อรักษาสุขภาพ					

ข้อที่	การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของ คณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของสัทธิวิหาริก	ระดับการปฏิบัติหน้าที่ ของพระอุปัชฌาย์				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๔๐	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมการออกกำลังกายอัน เหมาะสมกับสมณเพศแก่สัทธิวิหาริกโดยไม่ขัด กับพระธรรมวินัย					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ, การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์
จังหวัดสมุทรสงครามตามความเห็นของสัทธิวิหาริก

๑. ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการจัดการศึกษาของพระอุปัชฌาย์

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านการสงเคราะห์ของพระอุปัชฌาย์

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการพยาบาลของพระอุปัชฌาย์

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

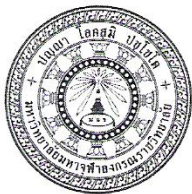
ขอใจทุกท่านที่ช่วยตอบแบบสอบถาม

พระสมุทรวชิโรโสภณ

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร., โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๒๒๓

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระสมุทรวรชิโรโสภณ ฉายา ธมฺมโสภโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

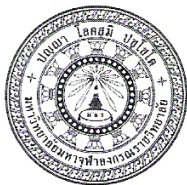
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้ตรวจและให้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว

๑/๑๑/๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๕๒๓

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย พระสมุทราชิโรโสภณ ฉายา ธมมโสภโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

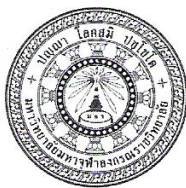
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้ดำเนินการตรวจสอบแล้ว
เรียบร้อยแล้ว
แจ้งกลับ ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
ณ วันที่ ๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร., โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๔๒๓

วันที่ ๑

พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระสมุทรวรชิโรโสภณ นายา ธมมโสภโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓๑๐/๑๒

(ผศ. ดร. ภัทรพล ใจเย็น)

๕ / พ.ย. / ๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร..โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๑๒๗

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาปราโมทย์ ปโมทิตโต

ด้วย พระสมุทรวชิรโสภณ ฉายา ธมฺมโสภณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรา
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิตโต
๑๒.๕๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร., โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๕๒๓

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระวันชัย ภัททจารี

ด้วย พระสมุทรวชิโรโสภณ ฉายา ธมฺมโสภโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสังฆิการิก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นางสาว นส

1 นส 53

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ปกครอง1	147.9333	381.7195	.5712	.9576
ปกครอง2	148.0333	380.1713	.5967	.9574
ปกครอง3	147.7333	385.9954	.4433	.9583
ปกครอง4	147.6000	374.9379	.6489	.9572
ปกครอง5	147.7667	388.1851	.4860	.9580
ปกครอง6	147.6667	384.5747	.5246	.9578
ปกครอง7	147.4667	383.4299	.4751	.9582
ปกครอง8	147.5667	385.0126	.4046	.9587
ปกครอง9	148.0333	379.2747	.5673	.9576
ปกครอง10	147.8667	376.3264	.6972	.9568
ศึกษา1	147.3667	379.9644	.6255	.9573
ศึกษา2	147.9333	384.4092	.5505	.9577
ศึกษา3	147.9667	382.2402	.5784	.9575
ศึกษา4	148.0667	379.8575	.6737	.9570
ศึกษา5	147.7000	374.3552	.7316	.9566
ศึกษา6	148.3667	380.7920	.5673	.9576
ศึกษา7	148.3333	380.9885	.6662	.9571
ศึกษา8	148.0000	387.9310	.4071	.9584
ศึกษา9	147.9667	381.1368	.6570	.9572
ศึกษา10	147.9333	378.1333	.6524	.9571
สงเคราะห์1	147.7667	378.8057	.6288	.9573
สงเคราะห์2	147.8667	380.5333	.6343	.9572
สงเคราะห์3	147.9000	379.0586	.6340	.9572
สงเคราะห์4	148.1000	376.5069	.7004	.9568
สงเคราะห์5	147.7000	376.6310	.6635	.9570
สงเคราะห์6	147.8333	380.8333	.5179	.9580
สงเคราะห์7	148.0667	379.9264	.6321	.9572
สงเคราะห์8	148.1667	384.6264	.5728	.9576
สงเคราะห์9	148.1667	379.5920	.7128	.9569
สงเคราะห์10	148.0333	388.1023	.4604	.9581
พยานาล1	148.2000	380.9241	.5861	.9575
พยานาล2	147.9333	379.1678	.5904	.9575
พยานาล3	147.9000	378.2310	.6978	.9569
พยานาล4	148.1000	376.5759	.7363	.9567
พยานาล5	147.9000	375.9552	.7741	.9565
พยานาล6	148.0667	385.1678	.5680	.9576
พยานาล7	148.0667	383.3747	.5910	.9575
พยานาล8	148.3000	381.2517	.6118	.9574
พยานาล9	147.7667	379.3575	.6453	.9572
พยานาล10	148.4667	385.0851	.3572	.9592

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 40

Alpha = .9585

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๖

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณพระราชวชิรดิลก เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรวชิรโสภณ ฉายา ธมฺมโสภโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายใต้การปกครองของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

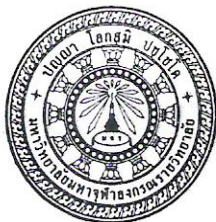
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/

๕๖๖

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุตาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระครูสมุทรทวิ เจ้าคณะอำเภอบางคนที

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรทวิโรจน์ ฉายา ธมฺมโสภณ รหัสนิติ ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑
นิตติปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายใต้การปกครองของพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/

๘๖

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

พฤษภาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย
การบ่มัสนาการ พระครูสมุทรทิวาการคุณ เจ้าคณะอำเภออัมพวา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรทิวาการคุณ ฉายา ธมฺมโสมโกณ รัหสประจาตัวนินิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑
นินิตปริญาโทหลักสูตรพุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัด
สมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายใต้การปกครองของ
พระคุณท่านจึงขออนุญาตขอทราบข้อมูลจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นินิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

การบ่มัสนาการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
ตามความคิดเห็นสัทธินาหาริก

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์ เจ้าคณะอำเภอ และพระอุปัชฌาย์ ในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

วันสัมภาษณ์

สถานที่

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑. พระเดชพระคุณคิดว่า โดยภาพรวมในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไรบ้าง
๒. พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการปกครองสัทธินาหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๓. พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การศึกษาแก่สัทธินาหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๔. พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การสงเคราะห์แก่สัทธินาหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๕. พระเดชพระคุณคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามใน “ด้านการให้การรักษาพยาบาลแก่สัทธินาหาริก” มีแนวทางเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
๖. ขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามและของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ควรจะเป็นในทิศทางใด

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๔๔๒

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๑) พุทธศักราช ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระราชวรดิฐ เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรโฆษ โสภณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ
คิดเห็นของสัทธิวิหาริก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๕๕๖

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระราชสมุทร์รังสี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรวชิโรโสภณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ
คิดเห็นของสัทธิวิหาริก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๕๕๒

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณ พระเมธีสมุทธคุณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรวชิรโสภณ รหัสนประจำตัวนิติ ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ
คิดเห็นของสังฆิกริหาริก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระเมธีสมุทธคุณ
๑๓ พ.ย. ๕๓
พระเมธีสมุทธคุณ

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๔๔๒

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระครูสมุทรทวิ เจ้าคณะอำเภอบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรทวิโสภณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ
คิดเห็นของสัทธิวิหาริก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๔๔๒

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔-๒๑๒๓

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ พระครูสมุทรทิวากรคุณ เจ้าคณะอำเภออัมพวา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุทรทิวากรคุณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๕๑๔๐๔๐๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตามความ
คิดเห็นของสังฆวิহারิก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระเดชพระคุณ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ ด้วยดีและขอ
กราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

**ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
ตามความคิดเห็นสัทธิวิหาริก**

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ด้านการปกครองของพระอุปัชฌาย์								
๑	พระอุปัชฌาย์ปกครองสัทธิวิหาริกด้วยความยุติธรรม มีหลักพรหมวิหารธรรมเป็นที่ตั้ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	พระอุปัชฌาย์มีการประชุมสัทธิวิหาริกเพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมให้สัทธิวิหาริกปฏิบัติตามจารีตประเพณีของคณะสงฆ์ไทย	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	พระอุปัชฌาย์มีการควบคุมกำกับดูแลให้สัทธิวิหาริกปฏิบัติตามกฎระเบียบอันดีงามของวัด	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕	พระอุปัชฌาย์มีการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุการณ์หรือลงโทษกรรมและลงโทษตักเตือนตามสมควรเมื่อสัทธิวิหาริกทำความผิด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	พระอุปัชฌาย์ดูแลกิริยามารยาทแนะนำการครองจีวร การบิณฑบาต และการขบฉันเพื่อให้ถูกต้องตามแบบแผน	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๗	พระอุปัชฌาย์มีการกำกับดูแลในการปฏิบัติกิจวัตร ของสัทธิวิหาริก เช่นทำวัตรเช้า-เย็น ฯลฯ สม่าเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๘	พระอุปัชฌาย์มีการจัดให้สหวิทยาริกได้ร่วมทำสังฆกรรมคือการฟังพระปาฏิโมกข์ทุกๆ กึ่งเดือน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๙	พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมเกื้อกูลอุดหนุน การพัฒนาคุณภาพชีวิตสหวิทยาริก	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐	พระอุปัชฌาย์มีการยกย่องสร้างแรงจูงใจและให้รางวัลเมื่อสหวิทยาริกปฏิบัติหรือสร้างคุณงามความดีด้านต่าง ๆ แก้วัดและพระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านการจัดการศึกษา									
๑	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสนับสนุนให้สหวิทยาริกได้ศึกษานักธรรม และบาลี	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	พระอุปัชฌาย์มีการสนับสนุนส่งเสริมให้สหวิทยาริกได้ศึกษาพระปริยัติแผนกสามัญ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	พระอุปัชฌาย์มีการสนับสนุนส่งเสริมให้สหวิทยาริกได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	พระอุปัชฌาย์มีการจัดหาหรือสนับสนุนตำราหนังสือเรียนและอุปกรณ์การศึกษาอย่างทั่วถึงและพอเพียงแก่สหวิทยาริก	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสหวิทยาริกให้ได้รับการศึกษา ตามพระธรรมวินัยเพื่อความเจริญในไตรสิกขา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	พระอุปัชฌาย์มีการส่งเสริมสนับสนุนให้สหวิทยาริกได้ศึกษาด้านวิชาการหรือศาสตร์และศิลปะด้านอื่นๆ	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๗	พระอุปัชฌาย์ให้การอบรมและให้ความรู้แนะนำการปฏิบัติสมถและวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่สัททวิहारิก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุนการศึกษาแก่สัททวิहारิกในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกต่างๆ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๙	พระอุปัชฌาย์มีการยกย่องเชิดชูเกียรติสร้างขวัญกำลังใจแก่สัททวิहारิกทั้งผู้สอนและผู้เรียนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกต่างๆ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐	พระอุปัชฌาย์มีการติดตามประเมินผลความก้าวหน้าในการศึกษาด้านต่างๆของสัททวิहारิก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านการสงเคราะห์									
๑	พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในเรื่องพระวินัยแก่สัททวิहारิก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในเรื่องธรรมะแก่สัททวิहारิก	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	พระอุปัชฌาย์เป็นที่พึงให้คำปรึกษาแก่สัททวิहारิกเมื่อมีปัญหาในการดำเนินวิถีชีวิต	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	พระอุปัชฌาย์จัดหาสิ่งของใช้ที่จำเป็นและเหมาะสมจำเป็นแก่การดำรงสมณเพศแก่สัททวิहारิก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	พระอุปัชฌาย์มีน้ำใจเสียสละให้แบ่งปันด้วยสิ่งของแก่สัททวิहारิกด้วยความเท่าเทียมกัน	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๖	พระอุปัชฌาย์ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือครอบครัวสัทธิวิหาริกเมื่อได้รับความเดือดร้อน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	พระอุปัชฌาย์ช่วยอนุเคราะห์ให้พักอาศัยอยู่ในที่ที่เหมาะสมและมีความปลอดภัยแก่สัทธิวิหาริก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	พระอุปัชฌาย์ดูแลอนุเคราะห์ใต้ถ่มทุกซอกซอกของสัทธิวิหาริกเมื่อยามพบเจอกันทุกเมื่อ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	พระอุปัชฌาย์ช่วยพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของสัทธิวิหาริกให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าและเป็นกำลังสำคัญแก่วัดและพระพุทธศาสนา	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐	พระอุปัชฌาย์ให้เวลาและเปิดโอกาสแก่สัทธิวิหาริกในการเข้าหาเพื่อสนทนาและปรึกษาด้านต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านการพยาบาล									
๑	พระอุปัชฌาย์ดูแลแนะนำทำความเข้าใจป้องกันสัทธิวิหาริกในด้านสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	พระอุปัชฌาย์จัดหาการรักษาโรคและอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้แก่สัทธิวิหาริกอย่างทั่วถึงเพียงพอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	พระอุปัชฌาย์เป็นธุระนำสัทธิวิหาริกส่งโรงพยาบาลและสถานอนามัยยามอาพาธ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	พระอุปัชฌาย์ดูแลค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแก่สัทธิวิหาริกเมื่อยามเจ็บไข้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	พระอุปัชฌาย์ดูแลเอาใจใส่สังฆวิहारิก ยามอาพาธจนหายเป็นปกติ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๖	พระอุปัชฌาย์มอบหมายให้ผู้อื่นดูแล แทนตนเมื่อสังฆวิहारิกอาพาธ พระอุปัชฌาย์ดูแลเอาใจใส่สังฆวิहारิก ยามอาพาธจนหายเป็นปกติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	พระอุปัชฌาย์ช่วยอนุเคราะห์แนะนำ สังฆวิहारิกให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	พระอุปัชฌาย์แนะนำสังฆวิहारิกให้ เรียนรู้เรื่องสาธารณสุขมูลฐาน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	พระอุปัชฌาย์แนะนำให้สังฆวิहारิกได้ ทำความสะอาดเสนาสนะที่อยู่อาศัย เพื่อรักษาสุขภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	พระอุปัชฌาย์ส่งเสริมการออกกำลังกาย อันเหมาะสมกับสมณเพศแก่ สังฆวิहारิกโดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ แยมกรานต์)
- เกิด** : วันเสาร์ ที่ ๒๐ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒
- สถานที่เกิด** : หมู่ที่ ๓ ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
- การศึกษา** : ประถมศึกษา – โรงเรียนอนุกุลวิทยา จังหวัดสมุทรสงคราม
 : มัธยมศึกษาตอนต้น - โรงเรียน เจริญไวยวิทยา จังหวัดสมุทรสงคราม
 : มัธยมศึกษาตอนปลาย – โรงเรียนเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
 : หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มจร.
 : พุทธศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๕ พ.ศ. ๒๕๕๒
 : นักธรรมชั้นเอก
 :เปรียญธรรม ประโยค ๑ - ๒
- อุปสมบท** : วันที่ ๑๒ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๒.
- สังกัด** : วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม
 จังหวัดสมุทรสงคราม
- หน้าที่** : เจ้าคณะตำบลแม่กลอง
 : พระอุปัชฌาย์
 : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม
 จังหวัดสมุทรสงคราม
 โทร ๐๓๔-๗๑๑๗๑๓, ๐๘๑ – ๘๘๐๗๐๐๕